

The Project Gutenberg eBook of Niilo Klimin maanalainen matka, by Ludvig Holberg

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Niilo Klimin maanalainen matka

Author: Ludvig Holberg

Release date: November 21, 2005 [EBook #17127]

Most recently updated: December 13, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK NIILO KLIMIN MAANALAINEN MATKA ***

Produced by Tapio Riikonen

NIILO KLIMIN MAANALAINEN MATKA

Kirj.

Ludviikki Holberg

Ruotsinkielisen kolmannesta painoksesta suomentanut Arvo Lempiranta

Waasan Painoyhtiö, Waasa, 1884.

Lukijalle!

Kaksi vuosisataa on kulunut siitä, kun Ludviikki Holberg, epäilemättä muuan kahdeksannentoista vuosisadan nerokkaimpia kirjailijoita, näki päivän valon. Ja vielä tänä päivänä ovat useimmat tämän tanskalaisen kirjaniekan kirjallisista tuotteista suomalaiselle yleisölle oudot. Meidän tietääksemme löytyy ainoasti kolme hänen teoksistansa suomen kielelle käännettyinä, nimittäin "Erasmus Montanus", "Jeppe Niilonpoika", ja "Ei ole aikaa", paitsi eräs pienempi, nimittäin "Arapian pulveria". Mutta hänen suurimmat mestariteoksensa, hänen näytelmänsä, mitkä etusijan anastavat, sekä myös hänen kertomukselliset ivateoksensa aikansa virheistä, joihin viimeksi mainittuihin on parhaimpien joukkoon kuuluvina luettava "Niilo Klimin maanalainen matka", ovat tämän saakka olleet täällä vieraat, mitä kyllä on valitettavana tosiseikkana pidettävä. Tämän älyten olemme päättäneet suomalaisessa puvussa tämän teoksen julkaisemisella antaa suomalaiselle kirjallisuudelle arvokkaan lisän ja samalla arvollisesti

jnhlittaa 200:n vuotista muistoa siitä miehestä, joka neronsa voimalla on tehnyt vanhuudelle murroksen ja raivannut tien uusille ja vapaamielisille aatteille, ei ainoasti isänmaassansa Tanskassa, vaan kaikissa pohjoisissa maissa, niin, Euroopassa.

Tosin on totta että tämä ivalliseen tapaan koottu teos, omintakeisine käsityksineen valtiosta, kirkosta j.n.e., saattaa näyttää ja näyttääkin vanhentuneelta meidän pitkälle edenneessä aikakaudessamme. Pintapuolinen katsoja saattanee, nyt enään pitää sen arvon vähäpätöisenä. Kuitenkin on tämmöinen katsantotapa varsin väärä. Sillä se päämäärä, jonka Holberg on pannut eteensä tässä, niinkuin melkein kaikessa runoilemisessansa, on ruoskimalla aikansa järjettömyyksiä, sen takaperäisiä tapoja ja tottumuksia, sen orjallista nöyrytmistä yleisön tuomiolle, ollut temmata se ennakkoluuloistansa. Hänen "Niilo Klimiänsä", joka käsittelee näitä aineita ja antaa lisän aikansa tuntemiselle, on sentähden pidettävä ensimmäisen luokan kirjallishistoriallisena tuotteena, millä kaikkina aikoina on pysyväinen arvonsa. Me jätämme lukijan itse tehtäväksi tarkemmin määritellä arvostelunsa tästä merkittävästä kirjallisuuden hedelmästä, ja me olemme vakuutetut siitä, että jokainen, jolla on jotakin tarkkanäköisyyttä, epäilemättä keksii tuon syvän vakavuuden ja ylevän siveellisyyden, mikä tämän ivan takana piilee. Ennenkun jätämme tämän suomennoksen lukijan käsiin, tahdomme me kuitenkin ensin antaa seuraavat tärkeimmät elämäkerralliset tiedot tekijän vaihteista rikkaasta elämästä.

Ludviikki Holberg syntyi 3:nä päivänä Joulukuuta 1684 Bergenin kaupungissa Norjassa. Hänen isänsä, Kristen Nielssen Holberg, oli halvasta rengistä ja sotamiehestä palvellut itsensä everstiluutnantiksi; äidin nimi oli Kaarina Lem, Bergenin pisan, Munthen, tyttären tytär. Ajan tapaan kirjoitettiin nuori Ludviikki, joka oli nuorimpia kahdestatoista sisaruksesta, isänsä rykmenttiin. Tuskin kymmenen vuotiaana oli hän jo orpo; ja kun ei häntä sotatoimi miellyttänyt, pani muuan hänen enonsa, Pederi Lem, joka vanhempain kuoltua oli ottanut pojan huostaansa, hänen kouluun Bergeniin. Luku kävi rivakkaasti ja jo v. 1702 otti hän ylioppilastutkintonsa Kyöpenhaminassa. kuitenkin hän ei rahojen puutteen tähden saattanut oitis ruveta yliopistossa opintoja harjoittamaan. Hän tutki kuitenkin ahkeruudella ja menestyksellä jumaluusoppia ja uusia kieliä ja saattoi jo v. 1704 korkeimmalla arvosanalla suorittaa papillisen virkatutkinnon. Mutta rahat olivat lopussa; hänen täytyi ottaa kotiopettajantoinen vastaan lehtori Smediltä Bergenissä. Tämä oli paljon kulkenut mies, jonka päiväkirjan tapaan tehtyjä matkakertomuksia Holberg suurimmalla mielihalulla tutkieli. Ja jota enemmän hän luki, sitä suuremmaksi tuli halunsa itse saada katsella maailmaa omaa maatansa ulompana. Hän rupesi sentähden kokoomaan kaikki, mitä hän suinkin voi, saadakseen lähteä ulkomaille ja saatuaan kokoon noin 60 riksiä lähti hän matkalle ja ohjasi kulkuansa Hollantiin. Niinkuin näemme ei hänellä liikoja rahoja tämmöiselle matkalle ollut, eikä tavallinen ihminen olisi uskaltanutkaan näin vähin varoin lähteä matkalle. Mutta Holberg ei ollut niitä jotka toivottomuuteen syöksyivät; hän toivoi ansaitsevansa jotakin, opettamalla vieraita kieliä. Ja lisäksi oli hänellä murtamaton luonto; mitä hän kerran oli päähänsä saanut, se pysyi siellä.

Vuoden hän oleskeli Amsterdammassa. Sieltä täytyi hänen lääkärin määräyksestä lähteä kylvyille Aakeniin, johon saapuessaan hänellä oli 6 riksiä taskussaan. Täällä eli hän niin säästäväisesti kuin ylioppilas konsanaan on elänyt, mutta minne mennä 6:lla riksillä ja sairaalla, työhön kykenemättömällä ruumiilla? Hätä hänen silloin pakoitti tekoon, jota hänen tukala tilansa tosin penseyttää, mutta jota siveelliseltä kannalta katsoen ei kuitenkaan saateta puolustaa. Kun rahapulansa oli suurimmillaan, eikä hänellä ollut keinoa vuokransa maksamiseen, koetti hän nimittäin karata pois maksamatta. Hän oli kuitenkin, niinkuin hän itse sanoo, "kepuli tähän työhön", minkätähden isäntä saikin hänen kiinni ja hänen täytyi maksaa joka äyrin. Jalkasin ja sanomattomia hankaluuksia kärsien, sairaana sekä ruumiinsa että sielunsa puolesta, lähti hän takasin Amsterdamiin. Täällä hän sai rahaa kotomatkaansa ja lähti niin Kristianssandiin; sukulaistensa ja ystäviensä luo Bergeniin hän ei uskaltanut mennä, peljäten joutuvansa heidän pilkkansa esineeksi.

Kristianssandissa tuli hän tutuksi erään Trondhemiläisen ylioppilaan, Kristeni Briksin kanssa, joka vei hänen kaupungin etevimpiin porvarisperheisiin, joiden lapsille hän sai ruveta opettamaan kieliä. Ja hänen maineensa kielen opettajana kasvoi joka päivä ja samaten myös oppilasten luku. Niin oli hän kevääsen v. 1706 taas säästännyt niin paljon rahoja, että hän Briksin kanssa saattoi lähteä Englantiin. Täällä Oksfordin yliopistossa, tutki hän ahkerasti kaksi vuotta, käyttäen lomaa ainoastaan kahdesti jalkasin Lontoossa käydessään. Säästävästi hän kuitenkin sai elää. Välttämättömiin menoihinsa sai hän rahaa kielten ja soitannon opettamisella. Hän oli nimittäin jotenkin taitava huilun soittaja, ja otettiin jäseneksi eräasen seuraan nimeltä: "the musical club"; näin saavutti hän kaikkien luottamuksen ja toveriensa ystävyiden.

Kesällä v. 1708 tapaamme me jälleen Holbergin Kyöpenhaminassa yksityisenä luennonpitäjänä lukuisalle, vaan ei juuri kiitolliselle kuulijakunnalle. Sillä kyllä kaikki tarkkuudella seurasivat hänen luentoja, mutta maksun tullessa kysymykseen lähtivät useimmat oppisalista. Sitte lähti hän taas samana vuonna syksyllä Saksanmaalle vieden muassaan erään nuoren ylioppilaan Leipsigiin kasvatettavaksi. Hän kävi myös Halleissa ja palasi alkupuolella v:tta 1709 Kyöpenhaminaan.

Nyt loppuivat ajaksi hänen matkailemisensa. Hän sai nimittäin vuodeksi kotiopettajan paikan erään varakkaan Amiraali Gjedden luona, joka hänelle hankki pääsön n.k. "varkin collegiumiin", missä hän vapaasti sai täyden elannon. Neljä vuotta oleskeli hän täällä ja sillaikaa julkasi hän ensimmäiset teoksensa, jotka koskivat historiallisia aineita; niistä mainittakoon teos Kristiani IV:n ja Fredrikki III:n hallituksen ajasta, mikä käsikirjoituksena jätettiin hallitsevalle kuninkaalle Fredrikki IV:nnele, joka niin mielistyi tähän että Holberg v. 1714 nimitettiin ylimääräiseksi professoriksi ja sai 100:n riksinsuuruisen vuotuisen apurahan, joka velvoitti hänen oleskelemaan jossakin ulkomaan protestanttisessa yliopistossa. Holberg lähti mielellänsä matkaan, vaan ei mihinkään protestanttiseen yliopistoon. Hän oli Englannissa mielistynyt historiallisiin tutkimisiinsa ja lähti nyt niitä jatkamaan Pariisiin, jossa hän tällä kertaa viipyi kaksi vuotta kooten kokemuksia, jotka varmaankin keijuivat hänen mielessään Niilo Klimiä kirjoittaessaan. Pariisista hän matkusti Roomaan Lyonin ja Genuan kautta. Täällä olivat varansa jälleen ylen vähissä, niin että hänen usein saattoi nähdä liikuttavan kauhaa padassa yhdellä kädellensä ja toisella tekevän muistoonpanoja paperille; hän oli melkein kurjassa tilassa. Mutta jos Ludviikkimme tähän saakka olikin saanut kaikellaisia vastuksia kärsiä, eivät ne olleet mitäkään verraten niihin, joita hän, kuten tavallisesti jalkasin kalkeissaan, sai kokea palausmatkallansa Roomasta. Taistellen tauteja ja köyhyyttä vastaan laahasi hän itseänsä Apenniinien ja Alppien poikki Savoyenin kautta Pariisiin, jossa hän turhaan etsi lääkettä kiusaavan vilutautinsa poistamiseksi. Siitä hän kuitenkin pääsi, edelleen kulkeissansa kotiopäin ja poiketessaan Amsterdamiin, missä hän myös sai lainata vähän rahoja ja pääsi taas onnellisesti Hampurin kautta Kyöpenhaminaan v. 1717. Tämä oli hänen viimeinen matkansa, mutta se oli hänelle myös runsaimmat kokemukset antanut. Nyt alkaa hänelle levollisempi elämä täynnä tärkeitä ja merkittäviä vaikutusta tieteen, taiteen ja kirjallisuuden palveluksessa.

Kohta kotiotulonsa perästä nimitettiin Holberg metafysiikan eli viisausopin professoriksi. Tämä aine ei ollut ensinkään hänen mieleensä, vaikka sitä tiedettä silloin pidettiin suuressa arvossa. Hän otti sen kuitenkin vastaan mieluummin kuin nälkään kuoleminen. Ja kukapa hänen sijassaan olisi toisin tehnyt!

Nyt oli siis Holberg saanut ei ainoasti professorin nimen vaan tulotkin, joten hän pääsi velkojensa maksamisen tilaisuuteen ja sai elää huoletonta elämää. "Ei niin hyvää ettei sitä paha seuraa", sanotaan, ja niin kävi tässäkin. Holbergin virkaveljet tiesivät hyvästi, ettei metafysiikka ollut hänen parhaita puoliansa, jonka tähden häntä kaikkialla kohtasi pilkallisia ja kateellisia katseita. Eivätkä hänen vastustajansa vajenneet sittekään kun Holberg v. 1718 tuli latinan kielen professoriksi. Tässäkin aineessa pidettiin hänen tietonsa ala-arvoisina. Ja miksi? Siksi että hän kirjoituksissaan mieluummin käytti tanskalaista äidinkieltänsä, kuin tavallisesti käytettyä latinaa; siksi että hän, sydämensä pohjasta rakastaen omaa äidinkieltänsä, oli päättänyt kokonansa omistautua sen viljelemiselle ja kehittämiseksi, mutta sitä vastoin latinan kielestä oli usein sanonut, että se, oli kuollut kieli, jota hän oli oppinut ainoasti välttämättömyyden tähden, ei muun vuoksi. Kuitenkaan ei kukaan puolueeton saata moittia hänen tietojansa latinan kielessä, ja varsin varmaa on, että hän sitä tunsikin enemmän kuin metafysiikkaa. Ja onpa hän kirjoittanutkin useat teoksensa latinan kielellä. Hänen "epistolansa" Niilo Klimin matka, tavalliset vuosiväitökset Vartin collegiumissa y.m. teokset ovat kirjoitetut latinaksi.

Suurimman kirjallisen vaikutuksensa toimitti Holberg vv. 1718-1728. Tällä ajalla kirjoitti hän ensimmäisen suuren ivallisen teoksensa, Pietari Parsin, ja useimmat huvinäytelmänsä. Pietari Parsissa hän sattuvasti ruoskii aikansa suhteita. Harvat kuitenkin oikein älyivät tämän mestariteoksen päätarkoitusta; sitä, että hän siinä löi iskujansa yleiseen henkilöitä tarkoittamatta; moni luuli Holbergin heitä tarkoittavan ja etsivät kaikin tavoin kosta hänelle. Kun eivät he voineet muuta tehdä, anoivat he, että pyöveli määrättäisiin tämä teos roviolla polttamaan (Sic!) Fredrikki IV:nnele valistuneen käsityksen kautta tästä teoksesta, ei sen tarvinnut tätä marttyyriutta kuitenkaan kärsiä.

Ensimmäiset huvinäytelmänsä kirjoitti Holberg v. 1720. Tähän yritykseen yllytti häntä ennen kaikkia hänen palava rakkautensa isänmaahan, kansaan ja äidinkieleen; nämä hän, oikeana, kunnon kansalaisena, piti pyhimpänä omaisuutensa. Käsittäen näytelmän suuren merkityksen valistuksen välikappaleena, ei hän saattanut kärsiä sitä, että Talian temppeleportit paiskattiin auki ylhäisille, mutta olivat suljettuina jokaiselle, joka ei osannut - ranskan tai saksan kieltä. Muutamien vaikuttavien henkilöitten auttamana onnistui hänen saada erälle ranskalaiselle näyttelijälle, jonka nimi oli Montaigne, hankituksi luvan, Kyöpenhaminassa avata teatterin, jolta ainoasti tanskalaisia näytelmäteoksia piti näyteltävän. Tämä tapahtui v. 1720. seitsemän vuotta eteenpäin teatteri kannatti itseänsä jotenkin hyvin; varsinkin piti sen näytelmävaroista huolta Holberg, joka "nyt sai halun, muiden kansojen esimerkkiä seuraten, kirjoittaa muutamia komedioita äidinkielellä", ja ennenkuin v. 1722 oli umpeen kulunut, oli viisi ensimmäistä hänen kirjoittamaansa näytelmää jo näytetty. Vuotta myöhemmin oli hänellä valmiina kymmenen uutta näytelmää, joista mainittakoon "Ulysses fraa Ithaka" sekä suomeksi jo käännetty "Ei ole aikaa" ja "Erasmus Montanus". "Jeppe Niilonpoika" ilmestyi jo ensimmäisten joukossa. Kaikkiansa on Holberg kirjoittanut 32 näytelmää. V. 1727 näyteltiin hänen viimeinen näytelmänsä, "Tanskalaisen komedian hautajaiset". Sitte suljettiin teatteri, osaksi Kristian V:nnele valtaistuimelle nousemisen, osaksi rahanpuutteen tähden.

Kaikkien hänen näytelmiensä pohjassa tavataan syvä pyrkimys aikaa uudesta muodostamaan;

kaikessa, mitä hän on kirjoittanut, kaikuu muutoksen, parannuksen, edistyksen sotahuuto. Sitä paitsi ovat hänen näytelmänsä yleinen arvollisena lisänsä Tanskan kansan ja sivistyselön tuntemiseen.

V. 1730 nimitettiin Holberg historian professoriksi mistä ajasta ruveten hän omistautuu historialliselle kirjallisuudelle. Muutama näytelmä, "Nicolai Climii iter subterraneum" (tämä teos) ilmestyi kuitenkin tällä ajalla. Kuitenkin on luultavata, että viimeksi mainittu on kirjoitettu jo aikoja ennen ilmestymistänsä, joka tapahtui 1741.

Holbergin historiallisista teoksista mainittakoon "Tanskan valtakunnan historia" (1732-1735) ja "kirkkohistoria" (1738). Sitä paitsi on hän meille jättänyt "Siveellisiä ajatuksia" (1744) ja "Epistolia" (1748-1754) — —

Semmoinen oli pääasiallisesti sen miehen elämä ja vaikutus, jonka nerokasta, tietä murtavata työtä isänmaan ja ihmiskunnan palveluksesta ei aikojen aikoina unhoteta.

Ludviikki Holberg kuoli 28:nä päivänä Tammikuuta v. 1754 aamulla. Kun lääkäri hänelle ilmoitti hänen kuolinhetkensä jo olevan lähellä, vastasi hän levollisesti ja vakaasti: "Onpa hyvä että minä kaiken elämäni ajalla olen kokenut olla hyödyllinen kansalainen isänmaassani; minä sentähden mielelläni kuolen, kun havaitsen etteivät sieluni voimat minua enään auta."

* * * * *

Mitä suomennokseen tulee, olen siinä vierasten sanojen, varsinkin tieteellisten nimien suhteen noudattanut sitä, että semmoisia sanoja, jotka jo ovat kansaan perehtyneet, olen pysyttänyt alkuperäisinä, mutta harvinaisemmat olen suomeksi kirjoittanut. Teoksesta löytyvät kuvituksen rakentamat nimet ovat, kun niitä ensi kerran mainitaan, painetut latinalaisilla kirjaimilla [tässä merkitty *alaviivoilla*], että lukijan on helpompi siten erottaa ne todellisista nimistä. — Tietysti tämmöisen teoksen suomentaminen oikeastansa kysyisi suurempaa kykyä, kuin minulla on tarjona mutta kun suuremmat vaikenivat uskalsin minä siihen ryhtyä, ja olen vakuutettu siitä, että valistunut lukija hyvän tarkoitukseni tähden penseydellä arvostelee tätä yritystäni kun sen nyt jätän suotuisan lukijakunnan käsiin.

Vaasassa, Joulukuussa 1884.

Arvo Lempiranta

NIILO KLIMIN MAANALAINEN MATKA

ENSIMMÄINEN LUKU.

Tekijän matkustus alas maanalaiseen maailmaan.

Vuonna 1664 Kyöpenhaminan yliopistossa saatuaani "kiitettävän" arvosanan molemmissa tutkinnoissani, filosofiallisessa ja jumaluusopillisessa, päätin matkustaa kotia ja astuin erälle laivalle jonka matkan määrä oli Bergenin kaupunki Norjassa. Minulla oli loistavat todistukset kummastakin tiedekunnasta, mutta kukkaroni oli tyhjä: tämä muuten kohtalo, mikä oli yhteinen minulla ja norjalaisilla ylioppilailta yleensä, jotka parhaastansa tyhjennetyin kukkaroin palasivat takaisin runotarten temppelistä. Me saimme hyvän tuulen ja muutaman päivän onnistuneen purjehduksen perästä me laskimme ankkurimme Bergenin satamassa.

Niinpä olin siis onnellisesti ja hyvin säilyneenä kotona taas. Oppineemmaksi olin kyllä tullut, mutta en juuri rikkaammaksi ja minun täytyi sentähden jonkun ajan kululla turvautua sukulaisten ja ystäväin apuun. Tavallansa minä siis valvoin toimeentuloani kerjäläisenä, olematta kuitenkaan laiska taikka toimeton; sillä, käytännöllisellä tavalla päästäkseni tilaisuuteen vaurastumaan fysiikassa (jota minä

parhaiten olin tutkinut), ja urkkimaan maanpallon laatua sekä vuorten sisustaa, harhailin minä näkymättömästi pitkin seudun jokaista loukkoa. Ei ollut ainoatakaan kalliota, oli se kuinka syvää rotkoa, että se olisi pelvoittanut minua sinne ryömimästä, uteliaana kuin olinkin saamaan selvää eikö siellä ollut mitään luonnontutkijan saatavana. Sillä sangen paljon löytyy isänmaassamme, jota emme saa nähdä, taikka kuulla siitä puhuttavankaan, mutta josta kyllä saisimme sekä lukea että kuulla puhuttavan ja vieläpä kuunnella laveoita selityksiäkin, jos tämä kohdattaisiin Ranskassa, Italiassa, Saksassa taikka jossakin muussa ihmeistä rikkaassa maassa, mikä osaa ne sopivasti maailmalle kantaa.

Monen muun muassa, joka minusta ihmeelliseltä tuntui, löytyi syvä ja jyrkkä rotko erään vuoren huipusta, jolle vuorelle seudun kansa oli antanut nimen Flöjen. Tästä rotkosta puhkui esille säännöllisiä, eikä suinkaan vastenmielisiä tuulenpuuskia, ikäänkuin se alituisella huokaamisella milloin olisi vetänyt puoleensa milloin taas puhaltanut ulos sisuudestansa ilmaa, mikä asioitten suhta tai varsinkin tuon mainion Abelinin sekä tähtitieteessä ja fysiikassa erinomaisesti perinpohjaisen maisteri Edwardin, joka oli latinakoulussa sijaisrehtorina, ajattelemaan, että tässä oli oppineille jotakin lähemmin tutkittavaa, ja kun he itse, sekä ikänsä että voimattomuutensa puolesta, eivät kyenneet asiaan ryhtymään, koettivat he innostuttaa muita ottamaan selvää rotkon laadusta, varsinkin kun se näytti hengittävän niin kuin elävä olento. Innostuneena, niin omasta halustani kuin näiden miesten kehoituksista, päätin kuin päätinkin astua alas rotkoon, ja kerroin tämän muutamille ystäväilleni. Nämä kehoittivat minua kuitenkin luopumaan yrityksestäni, joka heidän mielestään oli sekä mieletön että nurinniskaisesti hurja. Mutta heidän väitteensä eivät saaneet päätöstäni muuttamaan; ne eivät hillinneet, vaan päin vastoin yhä kiihoittivat intoani. Himo tehdä luonnontieteellisiä keksinnöitä sai minun uhalla ajattelemaan jokaista vaaraa; ja arvattavasti oli köyhä tilanikin tähän yllykkeenä. Minä olin varaton, ja kärsimättömältä tuntui minusta yhä edelleen elää toisten armoilla, varsinkin kun en havainnut keinoa täällä kotona, kurjuuteen tuomittuna kuin olinkin, saavuttamaan onnea ja kunniaa ellen tehnyt itseäni mainiosti jollakin uhkarohkealla teolla.

Minä pysyin siis lujana päätöksestäni, ja varustettuna kaikella, minkä pidin tarpeellisena aivotulle yritykselleni, lähdin kaupungista eräänä torstaiaamuna päivän valjetessa, kirkkaan ja kauniin ilman vallitessa, saattaakseni ehtiä takaisin ennen iltaa. Minä en osannut aavistaakaan että minä, kuni toinen Phaeton

Ilmaan leijumahan kävin mittailemaan avaruutta;

ja työnnettynä toiseen maailmaan, vasta kymmenen vuotisen harhailemisen perästä olin jälleen näkevä isänmaani ja ystäväni.

Tämä tapahtui v. 1665. Minä olin ottanut mukaani neljä miestä kantamaan niitä köysiä ja keksiä, jotka olivat alas kapuamisessa tarpeen. Kun olimme saapuneet vuoren huipulle ja tuon kovan onnen rotkon partaalle, oli ensimmäisenä työnämme syödä suurusta, väsyneinä kuin olimmekin tuosta vaivalloisesta kävelystä. Vasta nyt, ikäänkuin aavistaen tulevata onnettomuutta, rupesi sydämeni vapisemaan. Minä kysyin sentähden miehiltäni oliko kenelläkään heistä halua ensin koettaa onneansa. Mutta kun ei kukaan vastannut tähän, virkistyi jälleen vaipumaisillansa oleva rohkeuteni; minä sidoin köyden vyötäisilleni, ja valmiina matkaan annoin sieluni Jumalan haltuun. Kun nyt olin valmis hinauttamaan itseni alas, annoin miehilleen viimeiset neuvoni siitä, mitä heillä oli vaarin otettavana: että heidän nimittäin piti antaman kyden juosta kunnes he kuulisivat minun huutavan, mutta silloin herkeämän ja, jos minä yhä edelleen huutaisin, kiireesti hinaamaan minun ylös. Minä otin mukaani keksin, osaksi työntääkseni sillä pois eteeni mahdollisesti sattuvia esteitä, osaksi myös saattaakseni helpommin pysyä loitolla rotkon seinämistä. Mutta minä olin tuskin ehtinyt noin kymmenen taikka kaksitoista kyynärää alaspäin kun köysi katkesi. Tämän onnettomuuden käsitin tapahtuneeksi miesten valitushuudoista, jotka kuitenkin pian hälvenivät, kun minä huimaavalla nopeudella töyttäsin alas tyhjyyteen ja ikäänkuin toinen Pluto raivasin itselleni tien kamalan rotkon syvimpään pohjaan, sillä erotuksella kuitenkin että minulla valtikan asemasta oli kädessäni vain keksi.

Miten mielensorrossani saatoin havaita olin minä noin viisitoista minuttia alinomaa mukellut alaspäin alituisessa pimeydessä, kun vihdoin rupesin oivaltamaan vienoa päivityttä ja heti jälkeen puhtaan ja kirkkaan taivaan. Tyhmyydessäni, luulin nyt että minä joko ilman takaisin tussahduksesta vastaiseen suuntaan taasen olin palannut takaisin ja että rotko siis henkeishengityksellään taas oli antanut minulle passin maan pinnalle. Mutta minä en tuntenut sitä aurinkoa, jonka näin, enkä taivaan lakea enkä tähtiä, kun kaikki nämä minusta kooltansa tuntuivat pienemmältä kuin maapallolta nähden. Minä luulin sentähden että koko tämä maailman avaruus oli olemassa vaan minun kuvituksessani, huimauksen vaikuttamana, taikka että minä olin kuollut ja nyt olin matkalla autuaitten asuntoihin. Mutta tämän viimeisen arveluni naurettavaisuuden havaitsin minä heti huomattuani keksin kädessäni ja perässäni köyden pätkän liikkumassa, sillä sen verran minä tiesin, ettei paratiisiin saavuttamiseen tarvittu keksiä eikä köysiä, ja että taivaan asujamet, eivät suinkaan mielistyneinä tämänlaisiin koristuksiin, pikemmin saattaisivat ruveta ajattelemaan että minä Titaanien tapaan aivoin tehdä rynnäkön taivaan valtakuntaan ja karkoittaa sieltä jumalat pois. Saatuani aikaa lähemmin ajatella asiaa, tulin siihen johtopäätökseen,

että minä olin joutunut maanalaiseen avaruuteen, ja että ne olivat oikeassa, jotka olivat arvanneet maan onteloksi ja että maan kuoren pituudessa on olemassa toinen maailma, pienempi kuin meidän, varustettuna pienemmällä auringolla, pienemmällä tähdillä ja kiertotähdillä. Loppupäätös osoitti myös minun tällä kerralla kohdanneeni oikean kohdan.

Nopeus, jolla putosin, oli pysynyt samallaisena hyvän hetken, kunnes vihdoinkin huomasin sen vähenevän sitä enemmän jota lähemmäksi tulin sitä kiertotähteä taikka taivaan kappaletta, mikä ensin oli vetänyt huomioni puoleensa. Tämä kiertotähti rupesi vähitellen näyttämään niin isolta, että minä lopulla, tuon taajan usvakehän lävitse, joka sitä ympäröi, selvästi saatoin erottaa vuoria, laaksoja ja meriä. Linnun tapaan, joka siiviltänsä ilmoja huutoo, laajalta maiden ja merien poikki, tuhansien vaarallisten uhkien kautta samoten, minäkin maan ja taivaan välillä avaruudessa kiidin.

Minä havaitsin nyt, etten minä ainoastaan leijunut eteenpäin avaruudessa, vaan että retkeni, joka tähän saakka oli käynyt pystysuoraan suuntaan, nyt oli muuttunut vaakasuoraksi. Tämä havaintoni sai hiukset nousemaan pystyyn päässäni sillä minä rupesin pelkäämään, että muuttuisin joko kiertotähdiksi taikka lähimmän kiertotähden kuuksi ja siten tuomittaisiin ijankaikkiseen kiertämiseen. Mutta kun toisaalta ajattelin, etten sen puolesta saattanut arvollisuuteni puolesta kärsiä mitäkään taitetta, koska taivaankappale taikka semmoisen kuu kyllin riitti vastaamaan nälkääntynyttä *filosofian ylioppilasta*, sain siitä taas rohkeutta, varsinkin kun en tuossa puhtaassa ja taivaallisessa ilmassa, jossa liikuin, tuntenut nälkää enkä janoa. Kun kuitenkin muistin että minulla oli taskussani kakku, pisti päähäni koettaa, maistuisiko se minulle nykyisessä tilassani, mutta jo ensimmäistä palaa purressani havaitsin kaiken maallisen ravinnon vastenmieliseksi ja heitin sen sentähden pois peräti hyödyttömänä. Mutta mitä tapahtuikaan! Kakku ei ainoastaan jäänyt leijumaan ilmassa, vaan — oi ihmettä! — rupesi myös säännöllisesti kiertämään minua. Tästä minä nyt opin käsittämään liikuntovoiman luonnollisen lain, jonka mukaan kaikki kappaleet, jotka saatetaan tasapainosuhteesen keskenänsä, saavat kiertävän liikkeen. Äsken olin surkutellut itseäni sallimuksen leikkikaluna, mutta nyt rupesin tuntemaan jotakin uljasta ylpeyttä, havaitessani ettei minusta tullutkaan vähäpätöistä kiertotähteä, vaan että minua oli sivukiertolainen seuraava, ja että minut siis johdannollisesti olisi luettava isoimpain tähtien taikka ensimmäisen luokan kiertotähtien joukkoon. Ja tunnustaakseni nyt heikkouteni: minä pöyhistyin siihen määrään, että jos paikalla olisin kohdannut kaikki pormestarit ja raatimiehet Bergenissä olisin kohdellut heitä ylen huolettomasti ja olisin pitänyt heitä tomuhiukkaisina, jotka eivät tervehdystä ansainneet tai olleet sen arvoisia, että heille olisin keksinäni alentanut.

Lähes kolme vuorokautta olin tässä tilassa. Kun nimittäin yhä kiersin lähimpätä kiertotähteä, saatoin minä eroittaa yön ja päivän, seuraamalla maanalaisen auringon nousua ja laskua, mutta vaikka aurinko siinä katosi näkyvistäni ei ollut havaittavana semmoista yötä kuin meillä, minkä syyn vastedes selitän.

Mutta parhaillaan tästä herttaisuudesta uneksuessani jumalien läheisyydestä ja nähdessäni itseni uutena taivaankappaleena, jonka lähimmän kiertotähden tähteintutkijat olivat lukevat tähtien lukuun sivukiertolaisinensa; — kas! silloin läheni kamala siivellinen peto ja rupesi ahdistamaan minua milloin oikealta, milloin vasemmalta puolen, milloin edestä, milloin takaa. Ensin kun sen havaitsin luulin edessäni olevan jonkun noista kahdestatoista maanalaisesta taivaanmerkeistä, ja minä toivoin sen siinä tapauksessa olevan immen, joka kaikista olisi ainoa, mistä saattoi minulle olla apua ja lohdutusta yksinäisyydessäni. Mutta sitä myöden kuin esine minua lähestyi erotin minä hirvittävän ison ja kiukkuisen aarneen. Minä pelästyin siihen määrään että kokonaan unhotin itseni ja uuden taivaallisen arvollisuuteni ja tuskassani otin esille *testimonium academicum*'ini, joka juuri oli taskussani, näyttääkseni päälleni tunkeutuvalle viholliselleni, että olin suorittanut yliopistolliset tutkintoni, että olin ylioppilas, vieläpä *baccalaureus*'kin ja että siis saatoin vastustaa jokaista epäsyllistä ahdistusta, viittaamalla foorumiin. Mutta ensimmäisen tulistuksen hälvettyä ja tultuani täysille tunnoilleni jälleen, täytyi minun hymyillä tälle tuhmudelleni.

Minä en vielä ollut tullut ihan selville siitä, missä aikeissa tämä aarne minua ahdisti, tekikö se sen ystävänä taikka vihollisena taikka ehkä — mikä oli luultavinta — ainoasti uteliaisuudesta saadakseen hyvin katsella minua. Sillä täytyyhän tunnustaa että ihmisruumis, joka pyörii ilmassa pitäen keksiä kädessänsä ja hinaten perässään köydenpätkää ikäänkuin häntänä on sellainen näky, että se saa sieluttoman eläimen ihmettelemään. Tuo harvinainen näky, joka minussa oli nähtävänä, oli, miten sittemmin sain tietää, saanut asujamet kiertämässäni pallossa kaikenlaisille ajatuksille ja arveluille. Filosoofit ja suuretieilijät pitivät minua pyrstötähtenä otaksuen köyden tähden pyrstöksi. Toiset arvelivat tämän harvinaisen ilmanilmiön ennustavan uhkaavata onnettomuutta: kulkutautia, nälkää taikka jotakin muuta tämänlaista merkittävää kohtausta. Muutamia löytyi, jotka kävivät vielä loitommaksi, piirtäen tarkasti kuvani, jommoisena se heistä etäältä näkyi, joten minä olin sekä kuvattuna, kerrottuna että maalattuna ja vaskeen uurrettuna jo aikoja ennen kuin kiertotähdelle saavuin. Kaikesta tästä sain suureksi huvikseni tiedon, tultuani sinne ja opittuani maanalaisen kielen.

Selvitykseksi tahdon mainita että siellä myös esiintyy useita taivaankappaleita, jotka aina ilmestyvät ihan yhtäkkiä ja joita maanalaiset asukkaat sanovat *Skisjikiksi*, s.o. harjollisia, heidän heidän

kertomustensa mukaan varustettuina karkeoilla, tulipunaisilla hiuksilla, jotka kasvavat ruumiista kuin harjakset, ja harjalla, joka on pitkän parran kaltainen. Varsin kuin yläpuolisessa maailmassa luettiin nämä siellä ennusihmeitten joukkoon.

Mutta palatakseni taas kertomukseeni. Aarne oli nyt päässyt niin lähelle että se ulottui minuun räpyttelevillä siivillänsä ja iski terävällä nokallansa jalkojani eikä siis enään salannut missä aikeessa se minua vainosi. Minun täytyi sentähden koettaa aseella, joka oli tarjonani, pitää tuota taistelunhaluista eläintä loitolla, ja keksini avulla tämä minulle onnistuikin, niin, sainpa sen vielä perääntymäänkin; Mutta kun tuo peto yhtä kaikki vielä jatkoi ahdistustansa, onnistui minun vihdoinkin kääntää keksini aarneen selkään, varsin siipien väliin, mutta tämän tein semmoisella voimalla etten kyennyt saamaan sitä irti. Haavoittunut eläin päästi pahan parkunan ja töyttäsi päätä pahkain kiertotähteä kohden; ja minä, joka uudesta taivaallisesta arvostani jo olin saanut kylläni, nähtyäni että se varsin kuin muikin suuruus oli vaaroille alttiina, seurasin vastustamatta aarnetta, sen matkalla alaspäin ja siis muuttui kiertävä liikkeenä taas pystysuoraksi.

Kauvan ja hyvällä vauhdilla liidettyäni yhä taajenevan ilman lävitse, joka suhisi korvissani, ehdin vihdoinkin lujalle maalle eläimen kanssa, joka pian sen jälkeen kuoli haavastansa. Oli yö kun saavuini kiertotähdelle, jonka saatoinkin ymmärtää ainoasti siitä ettei aurinkoa ollut näkyvässä, sillä pimeätä ei ollut, päin vastoin oli vielä niin valoisa, että hyvästi saatoinkin lukea akatemiallisen todistukseni. Tämä öinen valo tulee taivaanlaesta taikka sisäpuolisesta maan kuoresta, joka saa valonsa keskipisteessä olevasta maanalaisesta auringosta ja luo takaisin tämän valon niinkuin kuu meillä. Tämän asian laita vaikuttaa ettei melkein muuta eroa yön ja päivän välillä ole, kuin ettei aurinko ole yöllä näkyvässä, mikä suhta taas tekee ilman vähän lauheammaksi.

TOINEN LUKU.

Natsaari-kiertotähdellä.

Sittenkun näin siis olin lopettanut ilmaretkeni ja terveenä ja ehjänä joutunut kiertotähdelle (sillä tuo nopeus, jolla aarne aluksi teki matkaa, hiljeni sen mukaan kuin sen voimatkin vähenivät) jäin hetkiseksi liikkumattomaksi, ihmetellen mikä edelleen olisi minua kohtaava päivän noustua. Minä rupesin nyt havaitsemaan, että entiset epätäydellisyyteni muistuttausivat, että minä olin unen ja ravinnon tarpeessa, minkä tähden katkerasti kaduin sitä että ajattelemattomuudessani olin heittänyt kakkuni pois. Uupuneena kuin olinkin monista huolistani, vaivuin vihdoinkin uneen. Minä olin, miten arvelin, saanut noin parin tunnin kuorsauksen, kun kova ammunen, joka jo hetkisen oli häirinnyt makeata untani, herätti minut kokonaan. Unesta olisi monta erilaista ja omituista kuvaa haamuillut mielessäni. Minä olin mielestäni jälleen olevinani Norjassa, jossa minä maanmiehilleni kerroin mitä olin kokenut ja nähnyt. Edelleen olin olevinani Faanöön kirkossa, missä olin kuullut lukkari Niilo Undersenin veisaavan ja kiljuvalla äänellään tavallisuuden mukaan kiusaavan korviani. Sentähden herätessäni ensin luulinkin tämän miehen karjunnan untani häirinneen. Mutta kun havaitsin härän lähelläni saatoinkin ymmärtää että tämän mylviminen minun oli herättänyt. Kun nyt hämmästyksessäni katsoin ympärilleni, näin auringon noustessa kaikkialla hedelmällisiä peltoja ja vihertäviä niittyjä. Puitakin näin, mutta — kuinka kummaa! — ne eivät olleet liikkumattomia, vaikka oli niin tyyne, ettei höyhenkään hyörähtänyt. Kun tuo karjuva härkä näytti aikovan käydä kimppuuni, katsoin minne pääsisin turvaan, ja kun lähelläni havaitsin puun, pakoitti pelkoni minun yrittämään sen oksien suojaan kiipeämään. Mutta tuskin olin alkanut koettani, kun puu päästi parahduksen, kovan ja kimeän kuin suuttuneen naisen, ja samassa sain niin tukevan korvapuustin, varsin kuin suoralla kädellä, että pääni meni pyörälle ja itse töpsäytin suulleni maahan.

Minä olin kuin salaman kohtaamana ja vähältä kuolla huolesta. Ympärilläni kaikkialla kuulin mölinää ja meteliä kuin olisin ollut kauppatorilla taikka pörssissä, yleisön lukuisimmillaan ollessa. Minä avasin silmäni ja näin ympärilläni koko elävän metsän, ja paikka oli nyt täynnä puita ja pensaita, joita hetkistä ennen en tuntenut kuutta taikka seitsemätä enempää. Minä en osaa kertoa kuinka tämä loihdu sai minun hämilleni ja peljästyneeksi. Ensin kuvittelin mielessäni, että näin unta, sitte että aaveet ja pahat henget olivat ruvenneet minua ahdistamaan, ynnä vielä useita muita tuhmuuksia. Mutta minä en saanut aikaa tekemään hyvämielisiä tutkimuksia näiden itsestensä liikkuvien laitojen tai olentojen luonnosta ja alkuperästä; sillä yksi puista hyökkäsi yhtäkkiä esille, vaivutti alas erään oksistansa, jonka äärimmäisessä latvassa oli kuusi pientä haaraa, varsin kuin sormea, tarttui minuun kiinni ja vei minun pois, huolimatta siitä että minä huusin täyttä kurkkua.

Meitä seurasi tuntematon määrä kaikenlaisia ja suuruisia puita, jotka antoivat kuullani ääniä ja

äänähdyksiä, tosin selviä ja tavuihin jaettuina, mutta kuitenkin ymmärrettämättömiä minun korvilleni, niin etten minä saattanut käsittää muita sanoja kuin Pikel Emi ja nämä ainoasti sentähden että niitä lakkaamatta kerrottiin. Minä sain sittemmin tietää että ne merkitsivät *harvinaista apinaa*, kun he minun ruumiinrakennukseeni ja pukuuni nähden pitivät minua semmoisena eläimenä, ulkomuodoltani vähän erilainen kuin ne marakatit, joita siinä maassa löytyi. Toiset pitivät minun maankuoren asujamena, jonka aarne oli tuonut tänne alas, mitä kiertotähden aikakirjat kertoivat ennenkin tapahtuneen. Tämän kaiken sain tietää vasta monen kuukauden perästä, sitte kun olin ehtinyt oppia tuon maanalaisen kielen. Hämmästyksessäni ja hetkeisessä pelossani en saattanut pitää ajatuksiani koossa taikka tietää mitä minun piti ajatteleman näistä elävistä, puhuvista puista, taikka mitä tuolla suurella saattojoukolla, joka liikkui eteenpäin vitkallisoin, juhlallisoin askelin, saattoi olla mielessä. Sen verran kuitenkin ymmärsin, että tuo huuto ja jupina, joka kaiken matkaa kuului ympärilläni, henki vihaa ja suuttumusta; ja totta onkin että heillä kyllä oli syytä olla kiukuissansa minuun, sillä puu johon minä olin aikonut kavuta, ei ollut vähempi kuin pormestarin rouva lähimmästä kaupungista. Rikostani suurensi tietysti se, että tällä pahasti kohdellulla naisella oli niin etevä sija yhteiskunnassa; kun minulla näytti olevan tarkoituksena kaikkeen nähden solvaista, ei huonompaa vaimoimista vaan ylhäisellä arvoasteella olevata naista, mikä oli varsin tavatonta ja hirveätä niin siveässä ja kainossa kansassa.

Vihdoin saavuimme kaupunkiin, johon minä vankina vietiin. Mikä erittäin somisti tätä paikkaa oli nuot uhkeat rakennukset, tasasointu kaupungin jaossa ja järjestys, joka vallitsi kaduilla ja toreilla. Huoneukset olivat niin melkoisia ja korkeita, että ne mielummin olivat tornien kaltaisia. Kaduilla vilisi käveleviä puita ja tullessaan toisiansa vastaan tervehtivät ne toisiansa oksiansa alaspäin painamalla, ja jota useampia oksia he vaivuttivat sitä suuremmaksi katsottiin kunnioituksen osoitus. Niinpä esim. kun samassa tammi astui ulos suuresta rakennuksesta, vetäytyivät muut puut kunnioittavasti sivulle päin painaen alas useimmat oksansa, miten saatoin huomata että puheena oleva tammi oli enemmän arvoinen kuin muut kuolevaiset. Minä huomasin pian että se oli pormestari itse, jonka vaimoa minä muka olin hävyttömästi kohdellut. Minut vietiin nyt saman pormestarin asuntoon, ovi suljettiin ja kankia sovitettiin eteen, joten minä nyt hyvästi saatoin lukea itseni kuritushuone-kokelaitten joukkoon. Tämä pelkoni kävi yhä varmemmaksi, kun kolminkertainen vartio asetettiin ulkopuolelle, kullakin kuusi kirvestä haarain lukumäärän mukaan, sillä haarat olivat käsivarsia ja pienemmät oksat sormia. Nyt oivalsin myös että ylinnä jokaisella puun rungolla oli pää ikäänkuin ihmisellä, ja että rungoilla juurien asemesta oli kaksi reittä, jotka kuitenkin olivat erittäin lyhyet, mistä tuleekin, että tämän kiertotähden asukkaat liikkuvat erittäin vitkallisesti, varsin kuin etanat. Ellen olisi ollut vangittuna, olisi ollut helppo asia juosta heistä pois, sillä se nopeus, jonka minun liikevälikappaleeni saattoivat kehittää, oli verraten heidän kulkukykyynsä kuin lentämistä.

Lyhyesti: minä ymmärsin nyt, että nämä puut olivat kiertotähden asukkaita ja että ne lisäksi olivat järjellisiä olentoja; minun täytyi ihmetellä kuinka monenlaatuista lajia luonto turviksensa synnyttää elävään olentoin suhteen. Nämä puut eivät milloinkaan kasva niin pitkiksi kuin puut meillä; useimmat tuskin ulottuvat tavallisen ihmisen mittaa korkeammaksi; muutamit, joita sopisi verrata istukkaihin tai pensaihin, olivat vielä pienempiä ja ne otaksuin minä lapsiksi. Mihän vastusten labyrinttiin minä jouduin näiden kummallisuuksien johdosta, minkä määrän huokauksia ne pusersivatkaan rinnastani ja kuinka minä halusinkaan armaasen syntymämaahani! Sillä vaikka nämä puut näyttivät elävänkin yhteiskunnissa, saavankin puhekykyä ja jonkinlaista järkeä, niin että niitä tavallansa saattoi lukea järjellisiksi olennoiksi, epäilin kuitenkin saattoiko niitä verrata ihmiseen, ja varsin varmana pidin itseni siitä ettei oikeutta, hyväntahtoisuutta ja hyviä avuja yleensä heistä löytynyt. Heitettyinä sinne tänne tässä ajatusten sekasorrossa, kävin sydämeni syvyyttä myöden liikutetuksi ja valtavat kyyneleet valuivat kasvoilleni.

Näin antautuessani murheelle ja itkeissäni kuin nainen, tulivat vartijat huoneeseen, kuin pyövelin palvelijat kirveinensä. Kaikki kolme vartijaa astui edelläni kun minut vietiin suureen rakennukseen keskellä toria. Minä kuvittelin mielessäni olevani roomalainen diktaattori, sentähden vähäistä parempi kuin konsuli, sillä kun jälkimmäisen kunnioitukseksi oli vaan kaksitoista kirvestä, luin minä edelläni kokonaista kahdeksantoista. Oven yläpuolella siinä rakennuksessa, johon minä vietiin, oli puun muodossa kuvattu *Dikeus*, pitäen vaakaa oksissansa. Olento oli nuoren naisen, tarkoilla kasvopiirteillä, kovalla, niin sanoaksemme läpituokeutuvalla katseella, josta kuvastui silmäys, ei nöyrä eikä uhkaava, vaan kunnioitusta herättävä ja vakava. Minä ymmärsin oitis olevani raastuvalla. Vartijat veivät minun saliin, jonka permanto oli pantu kokoon nelikulmaisista, hienoksi hiotuista marmorilevyistä. Korkeaselkäisessä kullatussa nojatuolissa istui puu varsin kuin tuomari meillä, ja säännöllisessä hyvässä järjestyksessä molemmin puolin häntä kaksitoista neuvosmiestä matalammilla tuoleilla. Esimiehenä eli presidenttinä oli palmupuun, keskikorkuinen, ja erkausi muista neuvosherroista sen kautta että sen lehdet olivat erivärisiä. Molemmin puolin seisoi erikseen neljäkolmatta raatihuoneen vahtimestaria, jokainen varustettuna kuudella kirveellä, mikä näkyi ei minua erittäin miellyttänyt, kun minun tämän murhaajamäärän paljoudesta ehdottomasti täytyi tulla siihen ajatukseen, että tämä sukukunta oli erittäin verenhimoista.

Kun minä astuin sisälle, nousivat tuomarit seisomaan ja koroittivat oksansa korkealle kattoa kohden, minkä juhlallisen tempun perästä he taas istuivat paikoilleensa. Minut vietiin nyt syytettyjen sijalle ja asetettiin kahden puun keskelle, joiden rungot olivat lampaan nahoilla päällystetyt. Minä ajattelin heitä asianajajiksi, ja tämä arvelu olikin oikea. Ennenkun he saivat virkata mitään peitettiin presidentin pää muutamilla tummilla hunnuilla. Sitte teki virallinen syyttäjä lyhyesti kanteensa, jonka hän kolmasti kertoi, minkä jälkeen minun lainoppinut apumieheni vastasi yhtä lyhyesti. Näitä virkkauksia seurasi puolen tunnin äänettömyys, minkä jälkeen hunnut otettiin pois presidentiltä, joka nyt nousi seisaalleen, taas ojensi oksansa korkeutta kohden ja arvollisuudella lausui muutaman sanan, jotka minä ymmärsin sisältävän tuomioni, sillä hänen vajettuansa annettiin minulle viittaus poistuman ja vartijat veivät minun entiseen vankeuteeni, jossa minä odotin saavani istua, kunnes minä sopivalla ajalla otettaisiin esille ihmiskunnan huviksi ruoskittavaksi.

Sittenkuin olivat jättäneet minut yksin ja ruvettuani muistuttelemaan kaikkea mitä tähän saakka oli tapahtunut, en saattanut muuta kuin hymyllä tämän kansan yksinkertaisuudelle; sillä minusta oli kuin he mieluummin olisivat esiintyneet "komeljanttareina" kuin oikeuden haltijoina, ja kaikki mitä olin nähnyt heidän käytöksestensä, esikuvistansa, oikeusoloistansa j.n.e. näytti minusta paremmin sopivan komedialle taikka naamiotempuksi kuin vakaaksi ja juhlalliseksi tuomioistuimeksi. Ei! Toistapa on meidän maapallolla, varsinkin Eurooppalaisissa, jotka väitteettä ovat ylhäisimmällä asteella. Mutta jos en saattanutkaan muuta kuin halveksia tuota maanalaista kansaa sen naurettavuuden ja vähäkykyisyyden takia, täytyi minun kuitenkin myöntää niiden olevan sieluttomia eläimiä etevämmät; sillä kaupungin kauneus, rakennusten arkkitehdillinen maku ja moni muukin seikka osoitti, etteivät puut suinkaan olleet järkeä vailla ynnä että niillä oli kaikellaista taitoa ja varsinkin konetaitoista kykyä. Mutta siinäpä olikin kaikki minkä sain myöntää heidän kiitokseksensa.

Näin itseäni huvitellessani yksinäisyydessäni, tuli huoneeseen muuan puu, kädesssä "näppärin" tapainen kone. Hän paljasti toisen käsivarteni ja iski sen enempästä sanomatta suontani. Laskettuansa minusta sen verran verta kuin hän arveli tarvitsevansa, pani hän siihen erittäin taitavasti siteen; tämän tehtyä tutki hän ylen tarkasti vertani, jonka jälkeen hän poistui äänetonniä mutta nähtävästi vähän hämmästyneenä. Kaikki tämä lisäsi vielä käsitykseni lujuttua tämän kansan tyhmyydestä. Mutta kun olin oppinut puhumaan heidän maanalaista kieltänsä muuttui tämä halveksimiseni ihailuksi. Tuo oikeudenkäyntitapa, jonka ennen olin niin naurettavana pitänyt, selitettiin nimittäin minulle seuraavalla tavalla: ruumiinrakennuksestani luulivat he saavansa otaksua minun olevan olento maapallon kuorelta, ja kun kaikki näytti siltä kuin olisin tahtonut solvaista ylhäistä naista vietiin minä sen johdosta raatihuoneeseen. Toinen asianajaja oli katsonut rikosta kovimmalta kannalta ja vaati minulle rangaistusta lain mukaan; toinen ei tosin ollut vaatinut minun syyttömäksi julistamistani, mutta oli arvellut että lainnoudattamista pitäisi viivytettämän kunnes oli saatu tietää kuka ja mistä olin, ja pitkö minua pidettämän järjettömänä luontokappaleena vai järjellisenä olentona. Edelleen sain tietää, että oksien nostaminen ylöspäin oli uskonnollinen teko, joka toimitettiin aina ennen oikeuden istunnon alkamista. Se seikka, että asianajajat olivat verhotut lammashoilla, kuvasi sitä, että heillä aina piti silmissänsä oleman tuo sielun puhtaus ja rakkaus totuuteen, jota asianajajan tulee virassansa noudattaa; niinpä ovatkin kaikki asianajajat täällä rehellisiä ja kunnan miehiä, joka osoittaa, että yhteiskunnassa saattaa löytyä rehellisiä ja kunniallisia asianajajia. Laki on täällä niin ankara vilpillisiä asianajajia vastaan, ettei hyvällä mitäkään petosta, tai lainväärentämistä saateta peittää, uskottomuutta tekosyillä suojella, ettei kukaan holvasti, kunnianloukkaaja tai petturi saata rangaistustansa välttää. Heidän vitkaiseen käsityskykyensä perustuu se seikka, että lauseet kahdesti kerrotaan, ja tämä huono ajatuksenjuoksu onkin tämän kansan tunnusmerkkinä kiertotähden muiden kansain joukossa; sillä ani harvat heistä saattavat käsittää, mitä he läpimiten lukevat tai mitä he vaan kerran kuulevat. Hän, joka oitis oivalsi mistä puhe oli, katsottiin olevan arvostelukykyä vailla, ja semmoinen ylennettiin ani harvoin korkeampiin ja tärkeämpiin virkoihin, koska kokemus usein oli näyttänyt missä vaarassa valtio oli kun sitä johti henkilö, jolla oli vilkas käsitys taikka jonka sopi lukea suurten nerojen joukkoon; kun sitä vastoin raskaammin ajattelevat eli semmoiset, joita ivalla kutsutaan "pöllöpäiksi", usein olivat laittaneet kuntoon ja oikealle uralle, mitä hyväpäiset olivat epäjärjestykseen panneet. — Kaikki tämä kaikui oudosti korvissani, mutta vakaasti ajateltuani asiaa, en pitänyt sitä niinkään mielettömänä. Mikä ennen kaikkia minua ihmetytti oli kertomus oikeuden presidentistä, sillä hänen virkaansa hoiti nuori vaimo, joka oli syntynyt kaupungissa ja jonka hallitsija oli nimittänyt *Kakiksi* tai oikeuden presidentiksi. Tässä kansassa ei nimittäin huolita kuullakaan mitäkään puhetta erosta eri sukupuolien välillä, kun on kysymyksessä määrätä viranhaltija, vaan otetaan niihin, tarkan valitsemisen perästä, arvollisin.

Päästäkseen tilaisuuteen oikein arvostelemaan kunkin taipumuksia ja sielunvoimia, on hallitsija laittanut lukioita, joiden johtajat eli tirehtöörit kutsutaan *karatteiksi*, mikä oikeastaan merkitsee samaa kuin tutkija eli arvostelija. Heidän tulee tutkia jokaisen taipumuksia ja kelvollisuutta, pitää tarkasti huolta nuorison käytöksestä ja lahjoista, sekä vuosittain laittaa hallitsijalle luettelo niistä, jotka ansaitsevat etukädessä tulla huomioon julkisien virkojen asettamisessa; samaten on heidän asianansa antaa lausunto siitä, missä toimessa kukin kokelaista parhaiten voi olla isänmaan hyötynä. Nämä tiedot saatuaan kirjoituttaa hallitsija kokelaitten nimet eräesen kirjaan, voidaksensa milloin tahansa nähdä,

ketkä ansaitsevat tulla huomioon avonaisia virkoja asetettaissa.

Mainittu nuori nainen oli neljä vuotta takaperin saanut niin oivat kiitokset karatteilta, että hallitsija niiden johdosta määräsi hänet presidentiksi hänen syntymäkaupunkiinsa. Tätä tapaa antaa kullekin toimensa syntymäseudullansa noudatetaan aina tarkasti Pootualaisten kesken, sillä he otaksuvat ettei kukaan paremmin saata tuntea oloja paikkakunnalla kuin se joka siellä on syntynyt ja kasvatettu. *Palmka* (se oli tämän nuoren naisen nimi) oli nyt kolme vuotta suurimmalla kiitettävyydellä hoitanut virkaansa ja häntä arvosteltiin ymmärtäväisimmäksi puuksi koko kaupungissa, sillä hän oli niin varovainen käsityksissäänsä, että hän tuskin luuli jotakin asiata oikein älyvänsä ennenkuin hän oli kuullut sitä kolmasti taikka neljästi kerrottavan, mutta mitä hän kerran oli saanut selvästi mieleensä sen hän käsitti perinpohjin, ja kehitti semmoisella tarkkaälyisyydellä jokaisen sekavankin kysymyksen, että kaikki hänen tuomionsa saivat ennusjumalan vastauksen maineen. Eikä hän ollutkaan koko virka-ajallansa julistanut vielä ainoatakaan tuomiota, jota ei korkein oikeus olisi kiitoksella vahvistanut. — Sentähden, kun tarkemmin punnitsin tätä järjestelmää, että molemmilla sukupuolilla oli sama tilaisuus tarttumaan julkiseen elämään, minkä ensin olin hyljännyt, ei se nyt näyttänyt minusta niinkään mielettömältä. Minä ajattelin itsekseni: Mitäpä siitä, jos Bergenin pormestarin rouva asettuisi miehensä sijalle tuomiopöydän ääressä? Mitäpä siitä, jos asianajaja Sörenin tytär jolla on sana vallassansa ja sitä paitsi on älykäs tyttö, hoitaisi oikeudenkäymisiä tyhmän isänsä asemesta? Meidän lainhoidantomme ei suinkaan siitä vahinkoa saisi ja luultavaa on ettei oikeudelle niin usein korvapuustia sivallettaisi. Edelleen ajattelin näin: kepeäntekoiset tuomiot, joita ylipäänsä Euroopassa tehdään kyllä, jos niitä huolellisesti tutkittaisiin, laitettaisiin takaisin ankaralla nuhteella epäkypsinä hätikköteinä.

Syy, miksi minulta suonta iskettiin oli tämä: Niinpian kun joku on todistettu syylliseksi jostakin rikoksesta ei häntä tuomita ruuskittavaksi, runneltavaksi eikä mestattavaksi, vaan hänen suontansa isketään siinä tarkoituksessa, että saataisiin selvä siitä johtuuko tehty rikos ilkeydestä taikka huonosta verestä ja epäterveellisistä nesteistä sekä vaikuttaisiko tällöinen menettely parantumiseen, koska tuomioistuimet täällä alhaalla enemmän tarkoittavat rikollisen parantamista kuin rankaisemista. Kuitenkin on tämä parantamisen tapa samalla myös jonkinlainen rangaistus, kun näin tuomittua suoneniskua aina pidetään häpeällisenä. Jos joku toisen kerran joutuu tällöisestä erhetyksestä kanteen alaiseksi, tuomitaan hän kansalaisyhteisönsä menettäneeksi ja ajetaan maanpakolaisuuteen maankuorelle, jossa kaikki ilman poikkeukset otetaan vastaan. Tästä maanpakolaisuudesta vastedes kerron tarkemmin. Syynä siihen miksi se haavuri, joka avasi minun suontani hämmästytti vertani tutkiessaan oli se, että tämän kiertotähden asukkailla veren asemesta on kirkas ja valkeaan vivahtava neste suonissaan, ja jota valkeampata se on sitä enemmän se todistaa puhtaudesta ja viattomuudesta.

Kaikesta tästä minä sain hyvän tiedon perehdyttyäni maanalaiseen kieleen, ja minä rupesin sentähden penseämmin tuomitsemaan tätä kansaa, jota siihen asti olin liian ajattelemattomasti halveksinut. Minä käsitin pian, ettei näille puille, joita ensin olin pitänyt tuhmina ja hassuina, inhimillisuus ja säädyllisyys ollut vieraita; ja ettei minun siis tarvinnut peljätä henkeäni, mikä toivoni vielä enemmän vahvistui kun minä huomasin että minulle kahdesti päivässä tuotiin ravintoaineita. Ruokana oli tavallisesti hedelmiä ja kaikellaisia kaaliksia ja juomana oli kirkas, erittäin hyvänmakuinen ja miellyttävä neste.

Pormestari, joka yhä edelleen piti minua vangittuna, ilmoitti heti hallitsijalle, joka asui lähellä, että järjellinen eläin, vaikka sangen omituinen ruumiinsa rakennukselta, sattumalta oli joutunut hänen käsiinsä. Ruhtinasta miellytti asia ja hän käski minulle opettamaan maan kieltä, minkä opittuani minut piti hoviin lähetettämän. Minä sain siis kielenopettajan ja edistyin puolessa vuodessa niin että jotenkin helposti saatoin keskustella asukkaiden kanssa.

Ehdittyäni oppia kielen ensimmäiset alkeet saapui toinen käsky hovista, että opetustani piti jatkettaman, että minä pantaisiin kaupungin lukioon että tämän laitoksen karatit eli tutkijat tarkemmin ottaisivat selvän ymmärryslahjoistani ja sitten antaisivat lausunnon missä opin ja tieteen haarassa minusta sopisi parasta toivoa. Kaikkia tätä noudatettiin tarkasti, ja niin kauvan kun minä olin tässä laitoksessa hoidettiin minun sekä ruumiillista että sielullista puoltani, eikä vähintä vaivaa nähty siitä, että minä niin paljon kuin mahdollista tulisin puun kaltaiseksi, jossa tarkoituksessa he ruumiilleni sovittivat keinotekoisia oksia.

Isäntäni kanssa juttelin joka ilta lukiosta tultuani kaikellisista aineista ja jos joistakin kysymyksistä. Todellisella mielihyvällä kuulteli hän kertomustani siitä mitä minulle oli tapahtunut matkallani maanalaisen maailmaan; mutta ennen kaikkia hän ylen määrin hämmästytti ja ihmetteli kun kerroin meidän maastamme ja äärettömästä taivaasta täynnä lukemattomia tähtiä. Kaikkea tätä hän kuulteli halullisella tarkkuudella, mutta tuli vähän hämillensä kun hänelle puhuin puista maan päällä: että niiltä puuttuu sielunelo, oma liikkumisen kyky, ja että ne juurilla ovat aina samalla sijallansa maassa; ja hän loi minulle tulistuneita silmäyksiä kun hänelle vakuutin että me hakkaamme puumme maahan lämmittääksemme niillä huoneemme ja keittääksemme ruokamme. Mutta hänen vihansa ei milloinkaan ollut pitkäikäinen. Ehdittyänsä ajatella asiata muuttui hän vähitellen hyväksi jälleen, ja ojensi silloin

viisi oksaansa (useampaa hänellä ei ollutkaan) korkeutta kohden ylistäen luojan viisasta neuvoa, joka tarkoituksilleen on tutkimaton, ja kuulteli sitte jälleen halulla mitä minulla oli edelleen kerrottavana. Hänen rouvansakin, joka tähän asti oli kaihonnut seuraani, kävi sovinnolliseksi ja kaikki hänen epäilyksensä katosivat hänen tultuansa selville asioiden oikeasta laidasta: että minua nimittäin oli vietellyt puun ulkonainen yhtäläisyys semmoisiin, joihin meidän maassa vähintäkään arvelematta saadaan kavuta ylös. Mutta peljäten loukkaavani nuorta ystävyttämme taikka uudestaan repiväni auki haavoja, jotka juuri vasta olivat parantuneet, en puhunut hänen kanssansa milloinkaan muulloin kun hänen miehensä läsnäollessa ja hänen luvallansa.

KOLMAS LUKU.

Kertomus Keban kaupungista.

Oleskellessani lukiossa kuljetti isäntäni minua pitkin kaupunkia näyttääksensä minulle siellä kaikki näkemistä ansaitsevat paikat. Me astelimme esteettä pitkin ja — mikä minua enemmän ihmetytti — saamatta peräämme ensinkään uteliasta rahvasta. Varsin toisin käy meillä, jossa jokaisesta syystä, olkoon se kuinka vähäpätöinen tahansa, kansaa kokoontuu suurissa parvissa uteliaisuuttansa tyydyttämään. Tämän kiertotähden asukkaat eivät nimittäin ole mitään uutispyytäjiä, vaan pysyvät mieluummin siinä mikä on tiettyä ja tunnettua.

Kaupungin nimi on *Keba* ja on toinen järjestyksessä *Pootun* ruhtinaskunnassa. Asukkaat ovat siihen määrään vapaita ja totisia, että on vähältä luulla heitä pormestariksi joka miestä. Täällä saa vanhuus siivon kodon eikä missäkään harmaita hapsia enemmän kunnioiteta ja arvossa pidetä; ei ainoasti ijäkkäiden käskyä, vaan hänen pienintä viittaustansakin seuraa heti kuuliaisuus ja kohtelias nöyryys. Minä en saattanut estää ihmettelemistäni siitä, että niin siveätä ja hiljaista kansaa saattoivat huvittaa voimaleikit, rattoisuudet ja näytelmät, mitkä kaikki tuntuivat varsin vierailta kansan karkealle vakavuudelle. Isäntäni, joka havaitsi minun ihmettelemiseni, selitti minulle, että tämän ruhtinaskunnan asujamat jakoivat aikansa vakaiden tehtävien ja virkistävien huvien kesken, liittäen:

Jupiterin ynnä Saturnon me yhtehen ain' sovitamme.

Muiden hyvin aprikoittujen järjestelmän muassa tässä yhteiskunnassa mainittakoon oikeus, jolla saadaan nauttia viattomia huveja, joiden luullaan virkistävän mieltä, tekevän sen lujaksi kestäväksi rasittavata työtä, mikä taas vuorostansa haihduttaa kaikki synkät pilvet, surumieliset ajatukset, mitkä ylen usein ovat varsinaisena syynä epäjärjestyksiin, kapinoihin ja kaikellaisiin vahingollisiin yrityksiin. Näistä syistä he, päivän tehtävien loputtua, etsivät virkistystä leikeistä ja huveista, pannen semmoisen arvoisuuden iloonsakin ettei se milloinkaan pahene äreydeksi taikka kevytmielisyudeksi. Minä en kuitenkaan saata kieltää, että minä suuresti suutuin ja sain sappeni paisumaan, havaitessani että disputatioonit eli julkiset väitökset luettiin komedioitten eli huvinäytelmien joukkoon. Erityisillä määrätyillä ajoilla vuodesta pannaan nimittäin toimeen kilpaleikkejä, jolloin palkinnoita jaetaan voittajille. Samoissa tiloissa pannaan nyt myös väittelijät parittain toisiansa vastaan, ikäänkuin nyrkkisillä olijat, ja kaikki tapahtuu jotenkin samalla tavalla kuin meillä kukkoja tai muita taistelunhimoisia eläimiä ärsytetään toistensa kimppuun. Tavallista on että rikkaat ihmiset pitävät väittelijöitä, varsin niinkuin meillä pidetään metsäkoiria, ja että he antavat niiden harjoitella itseänsä väittelytaidossa taikka ajatusjohto-opissa, saavuttaakseen tarpeellista lipokielisyyttä vuotisiin turnauspeleihin. Niinpä oli esim. muuan rikas porvari nimeltä Henoki kolmen vuoden ajalla koonnut melkoisia rikkauksia, enemmän kuin 400 *rikatua* ainoasti pitämällä väittelijää, josta hänelle enemmän kuin yhden kerran semmoiset henkilöt, jotka näistä kamppausleikeistä olivat itselleen tehneet karttuisan elinkeinon, tarjonneet suunnattomia summia; mutta hän ei vielä ollut halullinen hukkaamaan semmoista aarretta, jonka kautta hänelle vuosittain oli niin suuret tulot. Mainitulla väittelijällä oli hallussaan tavattoman vilpas kieli: hän saattoi repiä alas ja rakentaa ylös jälleen, hän osasi tehdä nelikulman pyöreäksi ja pyöreän nelikulmaksi, hän teki taidokkaita käänteitä, iski ympärillensä sekoittavia johtopäätöksiä ja johdanto-opillisia näppäryyksiä ja oli mies, joka "distinktiooneillansa", "sumtiooneillansa" ja "subsumtiooneillansa" saattoi panna jokaisen vastaväittäjän pään niin pyörälle kuin perästäkin, vieläpä usein sai tämän vaikenemaankin kokonansa. Pari kertaa olin suureksi harmikseni läsnä semmoisessa näytelmässä; sillä minusta oli sekä jumalatonta että kokonansa arvollisuutta vailla heittää näitä pyhiä ja syvintä kunnioitusta ansaitsevia toimia — meidän yliopistojemme kaunistuksia — halpojen huvinäytelmän joukkoon. Ja kun tässä sattui mieleeni että itse, ja vieläpä suurella menestykselläkin, olin kolme kertaa julkisesti väitellyt ja asettanut upean laakeriseppelleen otsalleni, saatoin tuskin hillitä kyyneleitäni. En minä ollut suutuksissani niin paljon

itse toimitukseen, kuin siihen tapaan, jolla sitä tehtiin. Käytettiin nimittäin palkattuja yllyttäjiä (heitä nimitettiin *kahalkeiksi*) jotka, huomattuansa taistelijoiden innon laimentuvan, kutittivat heitä kylkeen eräänlaisella aseella, uudestaan virkistääksensä heitä ja saadakseen heidän vaipuneen rohkeutensa taas nousemaan ilmiliesiin.

Paitsi näitä väittelijöitä, joita pilkalla sanottiin *maskabeiksi* eli kielitaistelijoiksi, oli huvien joukossa myös tappeluja nelijalkaisten niin kesyjen kuin petoeläinten, varsinkin petolintujen välillä. Minä kysyin isännältäni kuinka oli mahdollista että järjellinen kansa saattoi siihen määrään halventaa tällaisia jaloja harjoituksia, jotka tarkoittavat järjen teroittamista, totuuden päivän valoon vetämistä ja kaunopuheliaisuuden kyvyn saavuttamista, että niistä tehdään julkisia huvituksia. Hän vastasi, että ennen maailmassa, raakalaisuuden ajanjaksossa, olivat tällaiset julkiset väittelyt olleet suuressa arvossa, mutta sittekun kokemus oli osoittanut että ne tekivät nuorison itsevaltaiseksi, herättivät kansassa levottomuuksia ja olivat esteenä käytännölliselle tieteelle ja opille, oli nämä kiistat ajettu akatemiasta teatteriin; ja loppupäätös oli näyttänytkin että levollisuus ja maltillisuus olivat opintoja harjoittavalle nuorisolle tästä tutkimistyössään melkoista puolustettavimmat. Vaikken saattanut tietää että tässä vastauksessa oli totuuden-tapaisuus puolta pitämässä, en minä kuitenkaan katsonut itseäni tyydytyksi.

Kaupungissa löytyi akatemia eli yliopisto, jossa kirjallisia opintoja harjoitettiin suurella ahkeruudella ja perinpohjin. Isäntäni vei minun kerran tämän yliopiston juhlasaliin eräänä juhlallisena päivänä, jolloin *mudikki* eli filosofian tohtori piti arvoonsa asetettaman. Tämä toimitus tapahtui ilman mitäkään juhlatempua, paitsi että kandidaatti piti samalla oppineen ja mainion hyvän esitelmän määrätystä fyysillisestä selvitetävästä, minkä jälkeen akatemian johtaja koroitti hänen niiden joukkoon, joilla oli oikeus pitää julkisia esitelmiä. Kun isäntäni minulta kysyi, mitä minä pidin tästä seremoniasta, vastasin minä että se minusta tuntui kuivalta ja hengettömältä verraten meidän tohtorivihkiäisiimme. Minä selitin hänelle, että meidän maisterien ja tohtorien täytyy julkisesti väitellä ennenkuin heitä arvoonsa vihitään. Hän rypisti silloin otsaansa ja kysyi minulta näiden väittelyjen laadusta, missä niitä pidetään ja minkä puolesta ne olivat maanalaisista väittelyistä eroavaiset. Minä vastasin hänelle, että niissä tavallisesti käsiteltiin oppineita ja harvinaisia asioita, varsinkin kaikkea semmoista, joka koski tapoja, kieltä ja pukuja parissa Euroopan vanhemmista kansoista, jotka kauvan aikoja sitte olivat kulttuurin, sivistyksen ja valistuksen korkeimmalla kannalla; ja minä vakuutin hänelle että itse olin kirjoittanut kolme ylen oppinutta teosta eli väitöskirjaa näiden kahden kansan pieksuista. Hän purskahti silloin niin kovasti nauramaan, että koko talo kaikui. Hänen rakas puolisonsa, joka oli ihmeissään siitä mitä tämä meteli merkitsi, tuli äkkiä juoksujalkaa huoneeseen ja kysyi peräti uteliaana mille ukkonsa niin nauroi. Mutta minä olin liian suutuksissani vastatakseni tähän kysymykseen; sillä saattaahan sitä suuttua kun havaitsee näin tärkeitä ja vakaita asioita ivalla ja halveksimisella kohdeltavan. Kuitenkaan en paremmin suoriutunut emäntänikään edessä, sillä saatuaan päähänsä selville mistä puhe oli, nauroi hän sille yhtä sydämellisesti kuin miehensä.

Juttu levisi pian koko kaupunkiin ja minä jouduin alituisen ivan esineeksi. Muun muassa löytyi siellä eräs raatimiehen rouva, joka aina oli valmis nauramaan ja joka tästä jutusta oli vähältä naurusta haljeta; ja kun hän pian tämän jälkeen kuoli kuumeeseen, luulivat puut, että tuo hillitön nauru oli vahingoittanut hänen keuhkojansa ja siten saanut kuoleman seurauksensa. Tämä oli kuitenkin vaan pelkkää huhua, sillä itse asiassa ei kuolonsyystä oltu sen enempästä selvillä. Muuten hän oli aimo vaimo ja hyvä perheenäiti, sillä hänellä oli kokonansa seitsemän oksaa, mikä oli ylen harvinaista hänen sukupuoleksensa. Hän haudattiin yöllä kaupungin ulkopuolella samassa pukimessa, johon hän kuolematilaisuudessa oli puettuna, sillä eräs lainkohta määräsi ettei ketäkään saatu haudata kaupungin sisäpuolella, kun kuolleen ruumiin peljättiin pilaavan ilmaa. Samaten on määrätty ettei ruumiin saattojoukko saa olla suurilukuinen ja ettei ruumista saa koreilla kalliisen ruumisverhotukseen, kun se kaikissa tapauksissa pian joutuisi matojen saaliiksi. Tämä kaikki näytti minusta erittäin perälliseltä. Ruumispuheitakin kyllä pidettiin, mutta niissä yleensä lausutaan vaan kehotuksia siveästi elämään ja muistutuksia kuulijoille heidän omasta kuolevaisuudestaan. Tällaisissa tiloissa on läsnä *sensoria*, joiden toimenä on pitää silmällä ylistetäänkö vai parjataanko vainajata liiaksi. Sentähden ovat puhujat ylen varovaisia kiitoksensa tai moitteensa puolesta, kun liian loitos meneminen tällä uralla tuottaa rangaistusta.

Vähäistä tämän jälkeen olin läsnä suurissa hautajaisissa ja kysyin sentähden isännältäni kuolleen arvoasteesta ja sijasta yhteiskunnassa, koska hänen muistoansa tällä tavalla kunnioitettiin. Isäntäni vastasi vainajan olleen talonpojan, joka oli kuollut eräällä matkalla kaupunkiin. Jos tämä maanalainen kansa oli tähän saakka nauranut minulle, niin oli nyt minun vuoroni maksaa heille se takaisin samalla lailla ja ampua samat nuolet, joita he ennen olivat ampuneet Eurooppalaisiin, samalla voimalla takaisin heihin. "Miksi ei siis," huudahdin minä, "härkiä ja sonneja, jotka ovat talonpoikien veljiä ja työkumppania, samaten ylistetä saarnatuolista? Saatetaanhan niiden sanoa jättävän yhtä hyvän aineen hyvään jälkeispuheeseen kuin talonpoikainkin, koska niillä on sama toimi ja vaikutusala." Mutta isäntäni käski minun hillitsemään rattoisuuttani, ja ilmoitti minulle että talonpojat täällä nauttivat

suurta kunnioitusta tuosta jalosta toimesta, jolle he ovat antautuneet, ja ettei mitäkään vaikutusta arvostella korkeammaksi kuin juuri maanviljelijän; jonkatähden kaupunkilaiset puhuttelevatkin jokaista taitavaa ja kunnan maanviljelijätä kunnianimellä *isä* taikka *herra*. Siitä tulee sekin tapa, että kun talonpojat syksyn alkupuolella eli palmukuussa lähestyvät kaupunkia suurella määrällä vaunuja täynnä viljaa, rientävät kaupungin virkamiehet heitä juhlallisesti vastaan ja saattavat heitä kaupunkiin ikäänkuin riemusaatossa soiton ja torvitoitotusten kaikuessa. Kuinka minä hämmästyinkään tätä kuullessani ja muistuttelin mieleeni omia talonpoikiamme, jotka huokailevat kärsimättömässä, tukalassa orjuudessa, ja joiden työtä me halveksimme verraten sitä muihin ansaitsemiskeinoihin vallattomuuden ja turhamaisen loiston palveluksessa. Tämän uskoin jonkun ajan perästä tämän jälkeen isännälleni, vaitiolon ehdolla, sillä minä pelkäsin että maanalaiset kansat muuten saisivat ylen huonon käsityksen ihmiskunnasta. Hän lupasi minulle pitää tämän jutun hampaittensa takana ja vei minut eräasen oppisaliin, jossa oli tapana pitää muistopuheita. Minun täytyy tunnustaa etten ollut milloinkaan ennen kuullut mitään enemmän syvyyteen tunkeutuvata totuutta, jolle kaikki liehakoitsemisen kaukaisin varjokin oli vierasta; puhe kokonaisuudessaan tuntui minusta kelpaavan malliksi, jonka mukaan kaikki tämänlaatuiset puheet olivat pidettävät. Puhuja huomautti ensin edesmenneen hyvistä avuista ja sitte hänen vioistansa ja vaillinaisuksistansa, joitten viimeksi mainittujen suhteen hän käski kuulijoiden olemaan varoillansa ja karttamaan niitä.

Lähdettyämme opintosalista kohtasimme me pahantekijän kolmen vartijan silmällä pitämänä. Hän oli hiljan kärsinyt käsivarsirangaistuksen (siksi kutsuttiin ennenmainittua suonen-iskemistä) ja oli nyt matkalla kaupungin yleiseen hospitaaliin. Kysymykseeni mitä mies oli tehnyt sain vastaukseksi, että hän oli pitänyt esitelmän Jumalan olennosta ja ominaisuuksista, mikä oli siinä maassa kielletty sentähden, että tällaiset epäkypsät tutkimukset pidetään liian mielettöminä ja julkeina saattaakseen tulla kysymykseenkään terveellä järjellä varustettujen olentoin joukossa. Sentähden on täällä tapana sulkea tällaiset viisastelevat väittelijät, sittekuin heiltä ensin on aimo tavalla suonta isketty, hullujen huoneesen taikka työlaitokseen, kunnes ovat saaneet järkensä jälleen päähänsä. Minä ajattelin itsekseni: "Oi Jumalani! kuinka täällä kävisikään jumaluusoppineittemme, jotka päivät pitkään kiistelevät Jumalan olemisesta ja omituisuuksista, henkien luonteesta ja muista yhtä ymmärrettämättömistä ja salatuista asioista? Kuinka kävisi viimein tutkijoidemme, jotka ylpeillen ylenluonnolisista tiedoistaan, pitävät itseänsä kaikkia muita viisaimpina, niin, vieläpä Jumalien vertaisinakin? Pelkäänpä, että he laakeriseppeleitten, tohtorihattujen ja sormuksen asemesta, joilla ihastuneet tiedekunnat heitä meillä koristavat, täällä saisivat vapaan elannon lopuksi elämänsä hullujen huoneessa taikka työlaitoksessa."

Vihdoin valkeni päivä, jolloin minun, varustettuna pääsötodistuksella, yliopistosta, tuli lähteä hoviin. Minä luulin saavani odottaa jotakin varsin harvinaista todistukseni puolesta, sekä osoitetun intoni tähden niin vähässä ajassa oppimaan maanalaisten kieltä, että isäntäni selvän ystävällisyytensä nojalla, ja tutkijoitteni aina ylistetyn oikeudenmukaisuuden perustalla. Minä vapisin ilosta saatuani todistuksen käteeni, ja riensin ottamaan selkoa odotetuista kiitoslauseista, saattaakseni niiden mukaan ruveta kuvitteleimaan sitä onnea, joka oli tuleva osalleni. Mutta kuinka suuttuneeksi ja samalla epätoivon alaiseksi kävinkään, sittekun sen olin lukenut. Sisältö oli seuraava:

"Noudattaen Teidän Korkeutenne käskyjä, lähetämme täten Teidän Korkeudellenne puheena olevan eläimen, joka hiljattain tuli tänne toisesta maailmasta ja joka kutsuu itseänsä ihmiseksi. Me olemme kaikella ahkeruudella koettaneet siihen istuttaa kaikkia niitä tietoja, joita meidän koulullamme on tarjottavana, ja huolellisesti koetettuamme tutkia sen ymmärryskykyä, luonnonlahjoja ja luonnetta, olemme havainneet sen erittäin tarkkaoppiseksi ja varustettuna hyvällä käsityskyvyllä, mutta samalla siihen määrään harhasuuntaiseksi oikeudenkäsitteiden suhteen että sitä, katsoen siihen nopeuteen, jolla se itseksensä luo johtopäätöksiä, tuskin saattaa lukea järjelliseksi olennoksi ja vielä vähemmin katsoa kelvolliseksi mihinkään tärkeämpään virkaan. Mutta sitä vastoin, ollen varustettuna paremmilla ja nopeammilla liikkumisen välikappaleilla kuin yksikään tässä maassa, tulee siitä erittäin sopiva hovikurjeeri.

Alammaisimmasti
Rehek. Joktan. Rapasi. Kilak."

Ylen murheillani riensin isäntäni luo ja rukoilin häntä, mitä sydämellisimmästi käyttämään vaikutusmahtiansa *Karatteilta* hankkiaksensa minulle suotuisamman todistuksen ja näyttämään heille edellisen akatemiallisen todistukseni, jossa minua kiitetään erittäin älykkääksi ja eteväksi ylioppilaaksi. Hän väitti että tämä pääsötodistus saattaa kyllä olla hyvä meidän maailmassamme, jossa ehkä enemmän otetaan huomioon varjo kuin itse ruumis, enemmän katsotaan kuoreen kuin sydämeen, mutta täällä, jossa oli tapana perinpohjin tutkia jokaista asiata, ei se ollut suuresta merkityksestä. Muuten arveli hän minun menetteleväni parhaiten jos kärsivällisyydellä tyytyisin kohtalooni, varsinkin kun ei minun todistustani saatettu muuttaa eikä kumota, kun täällä pidettiin mitä suurimpana rikoksena ylistää jotakuta henkilöä avuista, joita hänellä ei ollut. Kuitenkin, valaaksensa jotakin lieventävää nestettä haavaani, ja lohduttaaksensa minua suuressa murheessani, huomautti hän minua siitä että

kunnia ja korkeus pidettäkööt uuelmana, josta on paras pysyä loitolla; että tällöinen onni on haihtuva, semmoinen, joka helpolla kiiltää ja synkistyy, sekä epäili eiköhän ylemmällä asteella oleva ole enemmän kateuden nuolien määränä kuin halvemmalla toimiva ynnä muistutti minulle että moni, joka tahtoo yhdistää kunnian ja rikkauden, takoo omaa asettansa johon hän ennen pitkää haavoittuu ja laukeaa silloin kunnian valtaistuimelta ivan ja pilkan häpeälliseen kuiluun. Hän huomautti sitä paitsi, että henkilön, joka oli alemmalla yhteiskunnan asteella, ei tarvinnut semmoista peljätä, ja mitä Karattien lausuntoon tuli, niin osoittausi kaikessa se, että he olivat erittäin tarkkanäköisiä ja kunnon tuomareita, jotka eivät antaneet itseänsä lahjoa taikka uhkauksilla peloittaa askeltakaan totuudesta; minkätähden tässäkin asiassa ei epäluulon haivekaan saattanut heitä kohdata. Ja lopuksi sanoi hän suoraan puhuen suunsa puhtaaksi, että hänkin jo aikoja sitte oli havainnut minun karsaan arvostelukykyni, ja että minun nopea ymmärrykseni ja hyvä muistoni jo aikoja sitte olivat saaneet hänen oitis ajatteluun, ettei minussa juuri ollut mitäkään suurta tekeillä, ja näiden selvien virheitten johdosta aivoissani en kelvannut hallitsemaan tärkeämpätä virkaa. Sen mukaan mitä olin hänelle Eurooppalaisista kertonut, sanoi hän helposti saattavansa ymmärtää, että minä todella olin syntynyt hullussa maassa ja että tuhmouden tähti oli syntymääni tervehtänyt. Muuten hän mitä kohteliaimmasti vakuutti minulle ystävällisyyttänsä, ja antoi minulle neuvon viipymättä lähteä matkaan. — Minä seurasin tämän järkevän miehen neuvoa, sitä mieluummin kun välttämättömyys minun vaati sitä tekemään ja kun sitä paitsi olisi ollut tuhmaa uhkarohkeutta osoittaa tottelemattomuutta ruhtinaan käskylle.

Minä lähdin siis matkaan muutamain pikkupoikain seurassa, jotka samoin kuin minäkin olivat lukiosta pääsintodistuksen saaneet, ja nyt, samassa tarkoituksessa kuin minäkin, lähetettiin pääkaupunkiin. Seuraajanamme oli muuan vanhempi Karatti, joka kun hän oli kivulloinen ja nytkin sairasti jostakin vammasta toisessa jalassaan ratsasti sonnimullikalla. Muuten ei ole tavallista nähdä jonkun ajavan taikka ratsastavan, sillä se on oikeus, joka tulee vaan vanhoille, rammoille ja sairaille, ja kuitenkin saattaisivat asujamet täällä, meihin verraten, paljoa mieluummin saada anteeksi sitä, että he ajavat, kun heidän kävelynsä on sekä hankalata että vitkallista.

Muistanpa varsin hyvin kuinka tuo maanalainen kansa naurusuin kuulteli minun kertovan meidän kulkuneuvoistamme ja tavoistamme liikkua: hevosistamme, vaunuistamme, kareeteistamme ja ennen kaikkia näistä kantotuoleista, joissa meitä, niihin jamattuina kuten rahtitavara, hinattiin pitkin kaupunkia; ja varsinkin pitivät he naurettavana ettei naapuri saata lähteä toistansa tervehtimään, ellei hän muuta asumaan tuollaiseen vaunu- tai kantotuolikoneeseen, jossa pari hurjaa hevoista häntä sitte laahaa pitkin katuja ja kujia. — Kun nämä ylen järkevät puut, miten jo ennen olen kertonut, liikkuvat niin vitkallisesti, kului matkaan kolme päivää, vaikka Kebasta pääkaupunkiin oli tuskin neljä peninkulmaa kuljettavana, Jos olisin ollut yksin, olisin helposti tehnyt tämän matkan yhdessä päivässä.

Kuinka paljon iloitsinkin siitä, että olin parempi kävelijä kuin maanalaiset isäntäni, niin en saattanut olla mielessäni tuntematta syvää mielipahaa ajatellessani, sitä että juuri tämä etuisuuteni tuomitsi minun huomaamattomaan ja halventavaan toimeen.

"Toivoisinpa," sanoin sentähden kerran, "olevani yhtä vitkallinen jalkojeni puolesta kuin kansa täällä, koska sen kautta saattaisin välttää tuon orjallisen ja halvan viran, mikä minulle nyt on määrätty." Kun saattajamme eli päällysmiehemme tämän kuuli, sanoi hän: "niin, mutta sinun pitää muistaman, että ellei luonto tavallansa näillä ruumiillisilla etuisuuksilla olisi palkinnut mitä sinussa sielun puolesta on vaillinaista, niin olisimme me kaikki pitäneet sinua hyödyttömänä rasiuksena maan päällä, sillä kun sinä niin tavattoman nopeasti käsität asioita näkyy siitä selvään, ettet sinä milloinkaan tunkeudu niiden pohjaan, vaan jäät kuorelle jättäen sydämen koskematta; lisäksi se, jolla on vaan kaksi oksaa, jää epäilemättä meidän jälkeemme käsitoissakin." Tämän kuultuani, minä mielessäni kohta ylistin sallimusta pitkistä jaloistani koska minut, tämän etuisuuden puutteessa, ehdottomasti olisi siirretty järjettömäin luontokappalten joukkoon.

Vaikka meidän retkikuntamme varmaankin oli harvinainen näky *Pootualaisille* huomasi pitkin matkaa suureksi ihmeekseni heidän olevan niin kiintyneenä siihen työhön, joka heillä oli käsillä, ettei kukaan heittänyt työtänsä taikka edes kääntänyt päätänsä katsellakseen meitä ohitse kulkeissamme. Mutta kun päivä oli loppuun kulunut ja jokainen oli tehtävänsä tehnyt ja velvollisuutensa täyttänyt, etsivät he virkistystä kaikellisissa leikeissä ja huvituksissa, arvellen tämän, yhtä paljon kuin ruoan ja juomankin, vahvistavan ruumista ja sielua. Näistä ja monista muista syistä oli minulle suurta huvia tästä matkastamme. Seutu oli kaikkialla kaunista, varsin kun pyöröteatterit, niin ihana, että vaan luonto yksin saattaa semmoista luoda. Missä luonto oli vähänkin itaruutta osoittanut, olivat asukkaat osanneet taiteella korjata puutteen, sillä hallitus on määrännyt palkintoja jaettaviksi parhaiten hoidetusta maanviljelyksestä sekä talojen parantamisesta ja kaunistamisesta, jota vastoin ne, jotka päästävät talonsa ja tiluksensa rappiotilaan, tuomitaan kansalaisoikeutensa menettäneeksi. Me kuljimme monen kauniin kylän ohitse, jotka, ollen sijoitettuna vain vähien matkojen päähän toisistansa näyttivät yhdessä muodostavan ison, yhteen kuuluvan kaupungin. Siitä huolimatta ahdisti meitä tuon tuostakin matkallamme villit marakatit, jotka juoksentelivat ympärillämme ristiin ja rauhaan tiellä, ja alinomia

olivat minun kantapäissäni, jonka ne arvattavasti ruumiinrakennukseni suhteen otaksuivat toveriksensa. Minä en saattanut hillitä suuttumustani tästä, varsinkin kun huomasin tämän seikan seuroputani naurattavan, sillä ruhtinaan käskyn mukaan olin minä matkaani varten puettuna samoihin vaatteisiin, jotka minulla oli kiertotähdelle saapuessani ylläni, ja minulla oli keksini muassani, että ruhtinas saisi käsityksen siitä, minkälaisessa pukimessa meidän maassamme kuljettiin. Keksistä minulle nyt kuitenkin oli apua, kun sillä sain puolustautua marakateilta, jotka parvittain hyökkäsivät kimppuuni; mutta suuria ei sekään auttanut, sillä niiden sijaan, jotka ajoin pois; tuli heti toisia, joten minun alati täytyi olla valmiina puolustukseen.

NELJÄS LUKU.

Hovi Pootussa.

Vihdoinkin saavuimme *Pootuun*, tämän maan pääkaupunkiin, joka on sekä laaja että erittäin soma kaupunki. Rakennukset ovat korkeampia kuin Kebassa, ja kadut ovat leveämpiä ja mukavampia. Ensimmäinen tori jolle saavuimme oli täynnä ostajia ja myyjiä ja ympärillä on runsaasti jos jonkinmoisia kauppapuoteja. Peljästykseni havaitsin keskellä toria puun köysi kaulassaan ja ympärillään koko joukon muita puita, jotka katseittensa ja muotonsa puolesta olivat vakaita kuin raatimiehet. Kysymykseeni mitä tämä meno tiesi ja miksi tuo puuparka oli hirtettävä, vaikka kuolemanrangaistukset siinä maassa olivat kielletyt, sain vastaukseksi että mies oli ehdottanut erään vanhan lakipykälän kumoamista, ympärillä olevat olivat lainoppineita ja neuvosherroja, joiden, niinkuin tapa oli, tuli tutkia tuota uutta lakiehdotusta, ja jos se havaittiin hyvin harkituksi ja yleishyödylliseksi, ei ehdottelijaa ainoasti vapautettaisi vaan hän saisi vielä palkinnonkin; mutta jos se sitä vastoin havaittiin valtiolle vahingolliseksi taikka jos sen havaittiin vähänkin tarkoittavan ehtoittelijan omaa etua, niin hän heti valtiorikollisena hirtettiin. Tästä tulee että ylen harvat uskaltavat antautua semmoiselle uhkakoetukselle kuin voimassa olevan lain komoamisen ehdotus täällä on, ellei asia ole niin selvä ja kirkas ettei tarvitse epäillä sen onnistumista. Tähän määrään saakka pelkäävät maanalaiset muuttaa noudatettavana olevata lainkohtaa, arvelen valtion lujisuuden olevan vaarassa samana hetkenä kun sen perustuksia saisi kenen päähän pällähdykset tahansa ruveta hyöryttämään. "No pentele," ajattelin itseni, "kuinkahan täällä kävisikään meidän maapallomme yhteiskunnan parantajien, jotka luuletellen hyödyttävänsä valtiota alinomaan tekevät yhden uuden ehdotuksen toisensa perään, ei niin paljon yleiseksi hyväksi kuin usein heidän omaksi eduksensa."

Vihdoin meidät vietiin isompaan rakennukseen, missä kaikki semmoiset otetaan vastaan, jotka ovat lukiosta pääsötödistuksen saaneet ja lähetetään ruhtinaan nähtäviksi. Johdattajamme eli Karattimme käski meidän olemaan valmiina, sillä hän lähti nyt meidän tuloamme ilmoittamaan. Hän oli tuskin ehtinyt jättää meidät, ennenkun korvillemme saapui kovaa huutamista, varsin kuin voittohuutoa ja kohta sen jälkeen kaikui ilmassa kimakoiden torvien ja rämisevien rumpujen ääniä. Uteliaina me riensimme ulos ja näimme puun liikkuvan eteenpäin perässään uhkea saattojoukko ja päässään kukkaisseppele, ja pian me huomasimme hänen samaksi, jonka vähäistä ennen olimme nähneet seisovan torilla köysi kaulassaan. Syynä tähän juhlalliseen saattokulkuun oli se, että tuo lainmuutos, jonka hän henkensä uhalla oli rohjennut ehdotella oli voittanut myöntymyksen ja että se siis oli otettu noudatettavaksi. Mutta mitä syitä hän oli tuonut esille saadakseen vanhan lainkohdan muutetuksi, sitä en milläkään keinolla saanut tietää, tämän kansan salaperäisyyden takia, joka vaikuttaa, että vähäpätöisinkin mikä on yhteydessä valtion hallituksen ja hallitusasioiden kanssa, aina kokonansa salataan "kansalta". Varsin toisella tavalla menetellään meillä, jossa jonkun hallituksen istunnon jälkeisenä päivänä saadaan kuulla viimeksi tehtyjä päätöksiä tutkittavan, arvosteltavan ja ylipäänsä olevan yhteisenä puheaineena. [Tämä on ainakin *yksi* kohta, josta me, tekijän luvalla, saatamme otaksua olevamme *Pootualaisia* etevämmällä kannalla.]

Noin tunnin kuluttua tämän jälkeen tuli Karatti takaisin, ja meidät käskettiin nyt häntä seuraamaan, minkä me teimmekin ilosta. Matkalla kohtasimme useita pikkupuita, jotka kaikkialla juoksennellen tarjosivat kaupaksi jos joitakin kirjoja kaikellisista ihmeellisistä asioista ja tapauksista. Kaiken tämän sorakalun seassa pisti silmäni pieni kirjanen, jonka nimenä oli: "Uudesta ja epätavallisesta ilmanilmioista taikka lentävästä aarneesta, joka menneenä vuonna taivaalla nähtiin." Minä näin ihan ilmeisen itseni vaskipiirroksessa, varsin semmoisena jommoiselta näytin kiittäessäni kiertotähdän ympäri keksi kourassani ja siinä hinaten perässäni muutaman sylen mittaista köydenpäätä. Tuskin kyeten pysyä vakaana tämä näky silmissäni, ajattelin minä itseni: "Siunatkoon! mikä kamalan kauhea kuva, mikä hirvittävä olento!"

Minä ostin tuon kirjasen kolmella kilakalla, mikä vastaa noin 15:tä penniä meillä, hillitsin naurunhaluani ja jatkoin äänetönnä ja hiljaisena matkaani linnalle. Tässä esiintyi enemmän taiteellisuutta, sievyyttä ja somuutta, kuin loistoa ja komeutta. Minä näin ylen harvoja lakejoita eli hovipalvelijoita, sillä ruhtinaat täällä alamaailmassa pitävät parhaiten vaatimattomasta hovielämästä ja kaihoavat kokonansa kaikkea mikä ylellisyyteen vivahtaakaan. Ei täällä tarvitakaan niin monta palvelijaa kuin meidän maailmamme hoveissa, sillä jokainen oksa, joka noilla elävillä puilla on, käy kädestä, joten kaikki käsin toimitetaan, saadaan tehtyä täällä kolme eli neljä kertaa nopeammin kuin meillä.

Oli jo päivällispäivät kun saavuimme linnaan, ja kun ruhtinas tahtoi nähdä minun ennenkun hän rupesi aterialle veivät minun heti ruokasaliin. Ruhtinaassa yhdistyy mitä suurimmassa määrässä lempeys ja vakavuus. Hänellä on semmoinen kyky itseensä hillitsemään ettei mikään suru eikä suuttumus saata liikuttaa tuota levon ja penseyden kuvastusta hänen muodossaan, joka aina on hänen luonteensa tunnusmerkkinä. Kohta sisälle tultuani lankesin polvilleni hänen eteensä, mikä tekoni näytti läsnäolevia suuresti hämmästyttävän. Ruhtinas kysyi minulta minkä tähden niin tein, ja ilmoitettuani hänelle syyn siihen, käski hän minun nousemaan ylös, sanoen semmoisen kunnioituksen osoituksen tulevan ainoasti Jumalalle, ynnä että hallitsijan suosio saatetaan voittaa ainoasti tottelevaisuudella ja kunnollisuudella. Jälleen noustuani jaloilleni, teki hän minulle, ylen ystävällisen näköisenä, useita kysymyksiä nimestäni, miten minä olin tullut tänne maanlaiseen maailmaan ja mitä teitä olin kulkenut, missä kotoseutuni oli y.m. Tähän vastasin kotomaani olevan tähän verraten ylen ison, vaikkei luonto ollut sitä niin kauniiksi luonut, nimeni olevan Niilo Klimin ynnä mitä retkeeni tänne tulee, että olin sen tehnyt kautta kauniin ja kirkkaan ilmakehän. Edelleen kysyi hän minulta mitä matkallani oli tapahtunut ynnä tavoista ja laeista maapallollamme.

Minä rupesin nyt ylen lämpimästi puhumaan ihmisten hyvistä avuista, ymmärryslahjoista, hienostuneista tavoista ynnä kaikesta muusta mistä ihmissukukunta luulee itsellensä olevan ylpeilemisen syytä. Mutta hän kuulteli minun tekoinnoista puhettani ylen kylmänä; ja kun virkoin semmoisista asioista, joiden luulin ennen kaikkia saavuttavan hänen korkeinta ihastustansa, hän vielä haukkotellikin. "Uh!" ajattelin mielessäni, "kuinka erilaisia ovatkaan kuolevaiset maun ja mielihalun puolesta!" Mikä *meitä* suuresti ihastuttaa, herättää vain inhoitusta *heissä*.

Mikä varsinkin näytti huonolta kajahtavan hänen ruhtinaallisessa korvissansa oli kertomukseni meidän oikeudenkäyntioloistamme ja kun puhuin asianajajiemme kaunopuheliaisuudesta ja tuomariemme ketteryydestä tuomioiden julistamisessa. Minä aivoin juuri ruveta vielä laveammalta selittämään tätä, kun hän keskeytti minua ruveten puhumaan muista asioista; lopuksi kysyi hän minulta uskonnostamme ja jumalanpalveluksestamme. Minä kerroin lyhyesti kaikki uskonkappaleemme. Mitä edemmäksi tässä tulin sitä enemmän poistuivat rypistyksen hänen otsaltansa, ja hän vakuutti hyvästi saattavansa kirjoittaa kaikkien alle; mutta hän ei voinut kylläksi ihmetellä, että kansalla jolta kokonaan puuttui arvostelukyky saattoi olla niin järjelliset ja terveet mielipiteet Jumalasta ja jumalanpalveluksesta. Mutta saatuaan kuulla, että kristityt olivat hajoutuneet isoon määrään eri uskonlahkoja, jotka hurjasti taistelivat keskenänsä erilaisuudesta uskossansa, sanoi hän: "Meilläkin esiintyy paljon eri käsityksiä semmoisissa kysymyksissä, jotka koskevat jumalanpalvelemista, mutta emme me sentähden vainoa toisiamme, sillä tuommoinen vaino eri käsityksen ehkäpä erhetymisenkin tähden on hengellisen ylpeyden purkautumista, kun, näet, toinen mielettömyydessään pitää itseensä toistansa viisaampana, mikä ylpeys ei suinkaan saata olla mieliksi Jumalalle, joka aina kehoittaa lapsiansa hyväntahtoisuuteen ja nöyryyteen. Me emme milloinkaan rankaise ketään, joka todellisesta uskosta ja varmasta käsityksestä, jos siksi sitä tahdotaan sanoa, miettivän tutkimuksen uralla kulkee yleisestä mielipiteestä poikkeavata tietä, niinkauvan kuu hän ei teoissansa riko yleisen lain määräyksiä; ja tässä kohdassa me vaan kuljemme esi-isiamme jälkiä, jotka aina ovat pitäneet ylen järjettömänä panna ajatuksia siteihin taikka ruveta omantunnon tuomariksi. Tätä sääntöä koen tarkasti seurata maallisissakin asioissa, niin että, minkälaiset mielipiteet kansalla olleekin minun luonteestani, elämästäni, taloushoidostani ja muista tuommoisista asioista, kun he vaan tunnustavat minun lailliseksi hallitsijaksensa, katson minä heidät kaikki hyväksi kansalaisiksi.

"Armollisen ruhtinas," vastasin minä, "semmoista sanotaan meillä uskonnonvapaudeksi, ja sitä vastustavat innolla varsinkin meidän oppineet — —"

Hän ei suonut minulle aikaa jatkaakseni, vaan käänsi minulle selkensä nähtävästi harmistuneena; kuitenkin käski hän minun jäämään sinne kunnes ateria oli syöty.

Pöydän ääressä istuivat ruhtinas, ruhtinatar ja prinssi, heidän poikansa, sekä *Kadoki* eli suurkansleri. Tämä kadoki oli hienolla sivistyksellensä ja kaikkea älyvällä järjellensä hankkinut itsellensä kuuluisan nimen Pootussa. Kahtenakymmenenä vuotena ei hän ollut kertaakaan neuvoshuoneessa puolustanut mielipidettä, joka ei olisi saavuttanut kaikkien muiden neuvoksien suostumusta. Hän ei ollut milloinkaan kirjoittanut nimeänsä semmoinen lakiasetuksen alle, joka ei vielä ollut noudatettavana, ja hänen lausuntonsa oli kuin sääntö kansakunnalle.

Mutta hänellä oli niin hidaskäyttö, että hänellä oli tapana vaatia itsellensä parin viikon tuumausajan yksinkertaisimmankin asetuksen antamiseen. Jos tämä mies olisi kuulunut meidän maailmaan, jossa kaikkea viivytystä syytetään laiskuudeksi, olisi hän varmaankin julistettu kelvottomaksi kaikkiin tärkeimpiin toimiin. Mutta kun hänellä, kerran asian tutkittuansa, se olikin selvillä pienimpiin yksityiskohtiin saakka ja kun hän ei milloinkaan päättänyt mitään sitä ensin perin pohjin tutkimattansa, saattaa hänestä sanoa, että hän toimitti melkoista enemmän kuin kymmenen näitä niin kutsuttuja suurta neroa, jotka ottavat selvän mistä tahansa suurimmassa kiireessä, mutta joiden työtä pitää niin monessa kohdassa muutettavan ja mukailtavan, että, kun ne kerran eroavat virastansa, heidän saatetaan sanoa panneen paljon alkuun voimatta saattaa mitään loppuun. Sentähden on tässä hovissa tavallista verrata semmoisia, jotka liian nopeasti päästävät tehtävän työn käsistensä, toimettomiin kävelijöihin, jotka kulkevat edestakaisin samaa tienosuutta pääsemättä sen pidemmälle.

Kohta ruhtinaallisen perheen istuttua pöydän ääreen tuli huoneeseen neitsy-puu, jolla oli kahdeksan oksaa ja yhtä suuri lukumäärä lautasia ja vateja niissä, joten ruoka yhtäkkiä oli nostettu pöydälle. Sitte tuli kohta toinen puu, joka toi sisälle kahdeksan karahviinia simaa eli viiniä, useampaa lajia. Tällä puulla oli kokonaista yhdeksän oksaa ja se pidettiin sentähden parhaana palvelijana, jonka jokainen olisi perheeseensä halunnut. Siis toimitti täällä kaksi naispalvelijaa helposti kaiken sen, johon meidän maanpäällisissä hoveissanne tarvitaan melkoinen parvi palvelijoita.

Ruoat olivat yksinkertaisia mutta hyvästi laitettuja. Esille tuoduista ruokalajeista söi ruhtinas vaan yhtä, sitä nimittäin joka hänestä parhaalta maistui; tämäkin kohta oli siis perin vastainen sille, mitä rikkailla ihmisillä meillä on tapana tehdä, kun he nimittäin eivät ole mielestensä päivällistä syöneetkään, ellei yhtä herkkuruokaa toisensa perään ole pöydälle kannettu. Keskustelu syödessä koski parhaastansa hyviä avuja ja paheita sekä yleisöä koskevia asioita, joten saattaa sanoa viisauden olleen ruoan höyryä. Minäkin tulin puheeksi, mutta kun minua pidettiin liian nopeajärkisenä, ei minusta sanottavasti toivottu mitään tulevan.

Pöydän riisuttua käskettiin minun näyttämään esille *testimoniumini*. Sittekun ruhtinas oli sen lukenut, loi hän katseen minun kulkuneuvoihini ja sanoi: "Niin, karatit ovat kyllä oikeassa, niin pitää tehtävän." Hänen tämän sanottuansa tuntui minusta niin kuin salama olisi minuun iskenyt ja itku kurkkuni pohjaan nousseena minä rukoilin että asiakirjojani vielä tutkittaisiin, kun en nimittäin epäillyt penseämpää tuomiota, jos vaan annettiin tarpeen mukainen huomio hyvälle puolilleni ja luonnollisille lahjoilleni. Ruhtinas, joka oli sekä lempeä että oikeutta harrastava, ei ensinkään näyttänyt mitään suuttumusta tätä samalla rohkeata ja omituista pyyntöä tehdessäni, vaan antoi heti saapuvilla olevalle karatille käskyn tutkia minua vielä kerran ja perin pohjin. Tämän tutkinnon jatkuessa, otti ruhtinas tiedon toisten atestieni ja todistusteni sisällöstä. Karatti teki minulle useita kysymyksiä, joihin tavallisella rivakkuudella vastasin. Hän ei salannut ihmettelemistensä tästä, ja sanoi: "Kyllähän sinä helposti käsität, mutta vastauksesi osoittavat selvästi että kysymyksen sisimmäinen merkitys yhä on sinulle vieras." Tutkinnon loputtua astui hän sisälle ruhtinaan luo, ja tuli pian takaisin kädessään kirjallinen päätös, joka sisälsi että kuu minä olin käyttäytynyt sekä pahasti että ajattelemattomasti moittiessani karattien lausuntoa, olin tehnyt itseni vikapääksi rangaistukseen, jonka laki tässä tapauksessa määrää, nimittäin että iskettäisiin suontani molemmista käsivarsistani ja että minut suljettaisiin kuritushuoneeseen; mutta tätä lain kohtaa kuitenkin ankaruudessaan noudattamatta oli hänen korkeutensa erinomaisena armona sallinut, että tätä rikostani, katsoen sekä erittäin kysymättömään käsityskykyyni että vieraisuuteeni maan lakeihin nähden, ei vedettäisi oikeuden eteen; sillä hiljan maahan tullee vieraalle saattoi antaa armon oikeuden edellä loukkaamatta sen kautta lakien pyhyyttä. Ja antaaksensa minulle vielä todistuksen suosiollisesta hyväntahtoisuudestaan, sai hän minulle viran vakinaisena hovikurjeerina, suosio, jota minun piti tietävän asianmukaisesti arvostella.

Sittekun tämä päätös oli minulle luettu, eräs *Kiva* eli pöytäkirjuri, kirjoitti minun ynnä toisten vastatulleitten kokelaitten nimet viranylennuspöytäkirjoihin. Tämä sihteeri oli erittäin somankasvuinen mies, sillä hänellä oli kokonaista yksitoista oksaa ja saattoi siis yhdellä kertaa kirjoittaa yksitoista kirjettä yhtä helposti kun me pystymme kirjoittamaan vaan yhden ainoan. Mutta hänellä oli vaan keskinkertaiset ymmärryslahjat eikä sentähden saattanut milloinkaan toivoa ylentymistä, vaan sai sekä vanhentua että kuolla samalla sijalla, jossa hän jo lähes kolmekymmentä vuotta oli toiminut. Tämän miehen kanssa minä sitte sain enemmän tekemistä ja tämän luona useimmiten käydä, sillä hän kopioitsi kaikki kirjeet ja asetukset, joita minun piti lähettävän maaseuduille.

Heti kun olin saanut valtuuskirjani ja nimeni oli kirjoitettu vakinaisten hovikurjeerien kirjaan, kävin levolle; mutta vaikka olin sangen väsynyt saatoin tuskin saada unen hiukkaistakaan silmiini koko yönä, siihen määrään minua rasitti ja kiusasi ajatus tuosta ylen halvasta virasta, jonka toimittamiseen olivat minut tuominneet. Ja täytyyhän tunnustaa, että jumaluusopin kandidaatille ja maisterille suuressa maailmassa oli häpeällistä ja nöyryyttävää täytyä ruveta halvaksi juoksijaksi maanalaisessa maailmassa. Tällaiset mieltä masentavat ajatukset pitivät minun hereilläni suurimman osan yötä, ja sydämeni pohjaa myöden liikutettuna luin ja lukemistani luin *Testimonium academicumiani*, joka aina

oli taskussani, ja mikä lukeminen ei ensinkään ollut hankalata, sillä niinkuin ennen olen sanonut on ero yön ja päivän välillä täällä ylen vähäpätöinen. Vihdoinpa kuitenkin vaivuin uneen, jossa iso joukko erilaisia unikuvia häilyi mielessäni. Minä olin taas mielestäni olevinani kotona isäini maassa ja täydessä touhussa laajalta kertovani kansalaisilleni kaikkea mitä minulle oli tapahtunut maanlaisella matkallani. Sitte mielestäni leijuin ilmassa ja taistelin tuon verenhimoisen petolinnun kanssa, joka ahdisti minua niin ankarasti että minä heräsin äkkinäisistä liikkeistä, joita unissani tein. Ajatelkaahan peljästykseni kun varsin vuoteeni vieressä näin seisomassa suuren apinan, joka arvattavasti oli hiipinyt ovesta sisälle. Tämä näky silmissäni rupesin huutamaan apua minkä voin, kunnes vihdoin muutama pikkupuu, jotka makasivat viereisessä huoneessa, tuli avukseni ja heidän avullansa minä sain tuon inhoittavan eläimen pois ajetuksi. Sittemmin sain tietää, että tämä tapaus oli ruhtinaalle tuottanut makean naurun. Mutta vastedes välttääkseni tuollaista ahdinkoa käski ruhtinas minun pukeutumaan maanlaiseen pukuun sekä varustautumaan oksilla. Eurooppalaiset vaatteeni otettiin siis minulta pois ja ripustettiin kallisarvoisena harvinaisuutena ruhtinaan taidemuseumiin, jossa niille pantiin päällekirjoitukseksi: "Ylimaailmallisen olennon puku." Silloin ajattelin itsekseni: "Pentele, entä jos räätäli Jönssi Andersen Bergenissä, joka on ommellut vaatteeni, tietäisi että hänen työnsä muiden kalliitten harvinaisuuksien rinnalla säilytetään maanalaisen ruhtinaan taidemuseumissa!" Hän siitä kyllä niin pöyhistyisi että hän halveksivasti kohtelisi kotokaupunkinsa sekä pormestaria että raatia.

Sittekun minä, niinkuin edellä mainittu, olin saanut hovikurjeerin viran, sain heti paljon tekemistä: minun täytyi lakkaamatta juoksennella pitkin kaupunkeihin ja kyliin kirjeitä ja asetuksia kantaen. Näillä matkoilla oli minulla hyvä tilaisuus perin pohjin tutkia tämän kansan luontoa ja luonnetta ja useimmilla minä pääominaisuutena havaitsin olevan sekä säädyllisyyttä että hyvää ymmärrystä. Poikkeuksena tästä yleisestä arvostelusta tulee mainitani puut *Maholki*-kaupungissa, jotka kaikki ovat vaan ohdakkeita ja näyttivät minusta vähemmän valistuneilta ja siveiltä. Maakuntien asukkaat ovat nimittäin erinlaisia puita kutakin maakuntaa kohden, minkä asioiden laidan parhaiten saattaa havaita talonpojista eli maanviljelijöistä, jotka kaikki ovat syntyneet siinä maakunnassa, missä he asuvat. Suurista kaupungeissa sitä vastoin, ja varsinkin pääkaupungissa löytyy kaikenlaisia puita sekasin kokoontuneena. Hyvä ajatus, jonka jo olin saanut asukkaiden älystä ja järjestä, vahvistui yhä samassa määrässä missä tulin tilaisuuteen lähemmin tuntemaan kaikkia heidän hyviä puoliaansa. Niitä lakeja ja tapoja, joita enemmän olin moittinut, täytyi minun nyt parhaiten tunnustaa oikeiksi ja kohtuullisiksi, ja tähän saakka tuntemani halveksiminen muuttui vähitellen ihailuksi. Minä saattaisin hankaluudetta luetella koko joukon lakeja ja maan noudatettavia tapoja, mutta jotka ensi katsannolla tuntuivat minusta hassuilta, mutta jotka sittemmin havaitsin sekä ajanmukaisiksi että viisaiksi. Monista esimerkeistä tyydyn tuomaan esille vaan yhden, mutta semmoisen joka elävällä tavalla kuvaa tämän kansan luonnetta. Kun kerran muuan kielentutkija haki jotakin lehtorinvirkaa, oli hänen hakemukseensa liitetty puoltokirjoitus *Nahami*-kaupungin porvareilta, joka oli näin kuuluva: "Kunnioitetun ja hyvästi oppineen *Joktan Huvun* pyynnöstä saada todistusta kansalaismaaineestansa, saamme me allekirjoittaneet, porvarit ja kiinteimen omistajat todistaa, että mainittu *Joktan Huvu*, ilman toraa ja riitaa on elänyt avioliitossa uskottoman vaimon kanssa, kantanut sarviansa kärsivällisyydellä ja semmoisella mielen tasaisuudella tyytynyt kovaonniseen kohtaloonsa, että hän, edellyttämällä tietonsa ja oppinsa vastaavan käytöstänsä, on katsottava erittäin sopivaksi hoitamaan avoinna olevata lehtorinvirkaa — —"

Tähän puoltokirjaan oli liitettynä lukion Karattien antama atesti eli todistus hänen tiedoistansa, jonka minun mielestäni olisi pitänyt oleman oikeastaan ratkaiseva, sillä minä en saattanut käsittää mikä etu avioliitossansa sarvea kantavalla opettajalla saattoi olla muiden rinnalla. Tähän arvoitukseen tuli kuitenkin selitys pian. Niistä ominaisuuksista, jotka parhaiten puolustavat opettajata, on tyyneys luettava etevimmäksi, sillä ellei hänellä ole enkelin kärsivällisyyttä, on hän katsottava opettajan virkaa vähemmän soveliaaksi hoitamaan, opettajan, jonka työssä ei saa esiintyä nurjuutta eikä pikaisuutta, ellei tahdota nuoren sydämiä pahentaa tarpeettomalla ankaruudella. Kun nyt tuskin saattaa kuvitella suurempaa kärsivällisyyttä kuin millä hakija oli kestänyt kovaa koetustansa, niin eivät hänen naapurinsa ja ystävänsä olleet epäilleet tuoda esiin juuri tätä, selvästi ja hairahdusta välttävästi osoittaaksensa mitä sopi odottaa opettajalta, joka tämmöisessä suhteessa oli yleisöä etevämpi. Kerrotaanpa ruhtinaan sydämellisesti hymyilleen lukeissaan tätä harvinaisen laatuista puoltokirjoitusta, mutta kun ei hän sitä sentähden suinkaan pitänyt epätärkeänä, kuin ihan vastaisena, antoi hän hakijalle avonaisen lehtorin viran. Yleinen mielipide oli myös se että hän opettajana osoitti suurta kykyä ja tunnollisuutta ja osasi lempeydellä ja sävyisyydellä niin valloittaa nuorten sydämet, että he enemmän pitivät häntä isänä kuin koulumestarina. Sitä paitsi tämä hiljainen ja tyyne opettaja ymmärsi oppilastensa mieliin herättää semmoisen halun opintojen harjoittamiseen, että vielä tänä päivänä ylen harvoja kouluja ruhtinaskunnassa löytyy, mistä niin monta tiedon ja siveyden puolesta kiitettävää puuta vuosittain lasketaan ulos.

Neljän vuoden kululla, joina minä hovikurjeerin virkaa tein, oli minulla monta tilaisuutta tutkia tämän maan laatua sekä asukkaiden tapoja ja luonnetta, heidän uskontoansa, lakiansa, tieteitänsä y.m. ja minä uskallan toivoa ettei lukija pane pahaksensa jos tässä lyhyesti esittelen havaintoni kaikesta siitä, joka

esiintyy eri paikoilla tässä teoksessa.

VIIDES LUKU.

Pootu-maan luonnosta ja asukkaiden luonnonlaadusta.

Ruhtinaskunta *Pootu* ei ole laaja; se on vaan pieni osa *Natsaari*-pallosta, jonka koko kehä ympärimitaten teki ainoasti 200 saksalaista peninkulmaa. Matkaa varten tämän maapallon ympäri ei tarvita tulkkia eikä opasta, sillä kaikkialla puhutaan samaa kieltä, kuinka paljon Pootu muuten eroaakin muista valtioista ja ruhtinaskunnista tapojen ja tottumusten puolesta. Niinkuin meidän maapallollamme Eurooppalaiset kaikin puolin ovat toisia etevämmät, niin ottavat Pootualaiset hyvien avujen ja viisauden puolesta etusijan tämän pallon muiden kansojen rinnalla. Kaikkialla ruhtinaskunnassa tavataan kyliä ja uhkeita kaupunkeja. Eipä suinkaan vähemmän merkittävin ole se seikka että, mihin tullaankin, saadaan aina kuulla samaa kieltä puhuttavan, vaikka kansat muuten suuresti eroavatkin toisistansa yhteiskunnallisten laitosten, tapojen ja sivistysasteen suhteen. Tällä maapallolla on havaitsejia tilaisuudessa saamaan mitä selvimmän kuvan siitä vaihtelevaisuudesta ja moninaisuudesta, josta luonto on niin rikas ja jossa sitä kaikkialla huvittaa hämmästyttää ja ihastuttaa tarkkaa huomaajata.

Natsaari-kiertotähti tekee samaten kuin meidänkin maapallomme kolminaisen liikkeen eteenpäin, joten ajanvaihteet varsin kuin meilläkin jaetaan päivään ja yöhön, kesään, syksyyn, talveen ja kevääseen; ero päivän ja yön välillä on syystä, jonka jo ennen olen selittänyt, sangen vähäpätöinen, niin, saattaapa melkein sanoa yön olevan päivää mieluisemman, sillä kauniimpata tuskin saattaa kuvitella kuin tuota auringon heijastusta, jonka äärettömänä kuuna loistava maankuori luo luotansa.

Asukkaat ovat monenlaisia puita niinkuin tammia, lehmuksia, poppelia, palmuja, ohdakkeita, j.n.e., joiden mukaan vuoden kuudelletoista kuukaudelle on nimet annettu; sillä kuudentoista kuukauden perästä saapuu Natsaari jälleen lähtöpisteellensä, ei kuitenkaan päivällisesti seurauksena säännöttömästä liikkeestänsä, joka samaten kuin meidän kuumme liike meillä, saa aikaan aimo tuumimista heissä, jotka maan sisäpuolisella kuorella asuvat. Useoita ajanlaskuja löytyy ja johdetaan jostakin merkillisemmästä tapauksesta, parhaastansa eräästä suuresta pyrstötähdestä, joka noin 3,000 vuotta sitte oli saanut aikaan yleisen vedenpaisumisen, milloin niin koko puusukukunta kuin kaikki muutkin elävät olennot, muutamata poikkeusta lukuun ottamatta, hukkuivat, ja josta pienestä henkiin jääneestä puu-määrästä nykyinen sukukunta on levinnyt.

Maasta saadaan runsaita eloja ohria, herneitä ja palkokasvia, melkein samoja kuin meillä, ellei oteta lukuun kaurjoja, jota viljalajia siellä ei ole eikä tarvitakaan, kun hevoset täällä ovat varsin tuntemattomia. Meristä ja sisäjärvistä saadaan mainion hyviä kaloja; rantoja kaunistavat, isommilla ja pienemmilla välimailloilla, mitä herttaisimmat puutarhat. Asukkaiden tavallisin ja paras juoma valmistetaan eräänlaisista yrteistä, jotka kukoistavat kautta koko vuoden, ja on tämän juoman valmistuksesta annettu määräys, joka rajoittaa tekemäärän säädetylle juomanpanijaluvulle kussakin kaupungissa. Niillä, jotka nauttivat tätä etua, ei tämän ohessa saa olla mitäkään palkattua virkaa eivätkä ne saa harjoittaa muuta elinkeinoa. Varsinkin virkamiehiä taikka muita, jotka valtiolta saavat palkan, on kovasti kielletty tätä elinkeinoa harjoittamasta, koska ne, sen maineen ja arvon seurauksena, jota ne nauttivat, helposti vetäisivät kaikki ostajat puoleensa ja sitä paitsi, ylimääräisellä tulollansa saattaisivat myydä tavaransa halvemmalla kuin muut kaupustelijat; mikä asioiden laita usein esiintyy meillä, jossa suurilla tuloilla varustetut virkamiehet tuota hätää rikastuvat ylläviitatulla tavalla kaupamiesten ja käsityöläisten kustannuksella.

Asukasluvun lisääntymisestä on pidetty huolta useoiden asianmukaisten lakisäännöksien kautta. Eräessä niistä säädetään että perhekunnan vapaudet ja oikeudet laajuutensa puolesta määrätään sen lapsimäärän mukaan, jonka he ovat maailmaan hankkineet. Kuuden lapsen isä on vapautettu sekä vakinaisista että ylimääräisistä ulosteoista. Siitä syystä pidetään tässä kokonaisu maailman osassa suuri lapsiparvi jonakin erittäin onnellisena asiana, kun sitä vastoin meillä, jossa jokaikinen päänuppi veroitetaan, tuommoinen siunaus on sekä hankala että ylen kallishintainen.

Tässä ruhtinaskunnassa ei löydy ketäkään, jolla on yhtäkaaka kaksi virkaa tai joka samalla hoitaa kahta tointa, sillä yleinen mielipide on se, että vähäpätöisinkin toimi tarvitsee miehensä. Sentähden — minä pyydän kansalaisiltani anteeksi — hoidetaankin virat täällä paremmin kuin meillä. Tätä tapaa noudatetaan täällä niin rikkomatta ja käsityksen puolesta niin laajalta ettei esim. lääkäri milloinkaan harjoita lääkäritiedettä koko suuruudessaan vaan antautuu vakaalla innolla tutkimaan jonkin eri taudin

luonnon ja laadun tuntemista. Varsin toisin menetellään meidän pallollamme, jossa ihmiset tyhjentävät voimansa koko joukossa eri toimia ja tehtäviä, tulevat äreiksi ja laiminlyövät monia velvollisuuksiansa ja melkein säännöllisesti eivät milloinkaan ole tavattavissa siellä jossa heitä tarvittaisiin, ainoasti siitä syystä, että he pyrkivät olemaan läsnä kaikkialla. Lääkäri, joka samalla tahtoo parantaa ihmisruumiin tauteja ja valtion vammoja tekee ehdottomasti hätikkötyötä kummassakin suhteessa; ja soittajalta, joka samalla tahtoo olla taitelija ja raatimies, ei juuri saateta odottaa muuta kuin harhaääniä. Me ihailimme niitä, jotka samalla ottavat hoitaaksensa eri virkoja, tehdäksensä mitä tärkeimpiä tehtäviä ja luulevat ulottuvansa ja joutuvansa mihin tahansa. Mutta me emme hurjuudessamme ihaile mitäkään muuta kuin heidän rohkeuttansa ja luottamustansa omiin voimiinsa; sillä jos heillä olisi perin selvillä mitä kukin erilainen toimi erikseen vaatii, he varmaankin havaitsisivat kykenemättömyytensä, ja työntäisivät molemmin käsin luotansa liiat toimet.

Pootualaisten kesken ei milloinkaan tapahdu että kukaan ottaisi tehdäksensä enemmän ja muuta kuin mitä hän luulee hyvästi aikaan saavansa. Tässä johtuu mieleeni mitä tuo mainio filosofi *Rakbasis* kerran tämän johdosta lausui: "Jokaisen täytyy tietää oman kykynsä sekä kovan tuomarin vikansa ja ansionsa, ettei hän esiinny huonompana kuin hyvä näyttelijä; sillä semmoinen ei pyri saamaan osallensa näytelmän etevimpiä osia, vaan niitä joita hän parhaiten saattaa näytellä. Eikö nyt ajatteleva olento saata jokapäiväiseen elämään sovittaa, mitä jo ilvehtijä osaa näyttämölavalla tehdä?"

Pootualaisten kesken ei löydy mitään asukasten eroittamista aatelisiin ja aatelittomiin. Muinoin löytyi tosin tämä luokkaeroitus, mutta kun hallitsijat havaitsivat siitä syntyvän ainoasti riitaa ja eripuraisuutta, poistettiin kaikki syntyyn ja sukuun perustuvat etuoikeudet, joten nykyänsä enään kutakin puuta pidetään arvossa ainoasti hyvien avujensa, virkansa ja vaikutuksensa mukaan, jota kaikkea edempänä olen tilaisuudessa tarkemmin kertomaan. Ainoa etuisuus, joka nyt enään saatetaan sanoa synnynnäiseksi on oksien lukumäärä; niiden lukumäärän mukaan katsotaan lapsi enemmän taikka vähemmän jaloksi, sillä varustettuna monella oksalla saattaa yksi puu toimia ja vaikuttaa enemmän kuin toinen. Mitä tulee asukkaiden ymmärryslahjoihin ja tapoihin, olen siitä jo ennen lausunut yhtä ja toista, johon siis osoitan lukijan ja siirryn nyt muita aineita katsomaan.

KUODES LUKU.

Pootualaisten uskonto.

Pootualaisten uskontojärjestys käsittyy muutamaan harvaan pääjaksoon ja koko koossansa on se vaan vähän laajempi meidän apostoolisia uskonkappaleitamme. Ilmapiiriin (maankuorelle) maanpakolaisuuteen ajamisen rangaistuksen uhalla on jokaista kielletty pitämästä raamatunselityksiä (kokea oman järkensä mukaan selittää heidän pyhiä kirjojansa), ja jos joku olisi kylläksi julkea ruvetaksensa puolustaman jotakin erityistä mielipidettä Jumalan olennoista ja ominaisuuksista taikka henkien ja sielujen laadusta, tuomitaan hän oitis suonenisku-rangaistukseen ja suljetaan sitten kunnan yhteiseen hoitolaitokseen; sillä siellä pidetään järjen vaillinaisuutena sitä, jos joku luulee pystyvänsä selittämään sitä, minkä meidän tulee pitää yhtä häikäisevänä kuin auringon valo on huhkaimen silmille. Valtionuskonto käsittyy ainoasti siihen, että uskotaan korkeinta olentoa, joka on kaikki luonut ja joka kaikki voimassa pitää. Jos vaan tätä perusajatusta tunnustetaan, ei ketäkään ahdisteta eroavista mielipiteistä jumalanpalvelemisen tavasta. Ainoasti ne, jotka julkisesti ahdistavat noudatettavaksi tunnustettua jumalankäsitystä, rangaistaan yleisen järjestyksen häiritsijöinä.

Pootualaiset pitävät harvoin rukousta, mutta silloin niin palavalla hartaudella, että he kokonaan ovat hurmauksessa rukouksen kestäessä. Kun minä kerroin heille, että meillä on tapana rukoilla ja veisata työtäkin tehdessämme, moittivat Pootualaiset tätä, arvellen että jo maallinenkin ruhtinas panisi pahaksensa jos joku, rukoillen lähetessään häntä samalla ottaisi suoriakseen hiuksiansa taikka harjatakseen vaatteitansa. Yhtä vähän olivat virtemme heille mieluisia, sillä he pitivät naurettavana tuoda esille katumuksensa ja murheensa nuottien jälkeen, kun ei Jumalata soviteta laululla ja soitolla vaan huokauksilla ja kyyneleillä. Nämät ja muut tämänlaiset arvostelut tietysti suututtivat minua kuullella, varsinkin kun isäni, joka oli lukkari oli tehnyt säveleen useaan virteen, jommoisina niitä nytkin vielä veisataan kirkoissa, ja itselläni oli ollut aikomuksena hakea ensimmäinen avonainen lukkarinvirka. Mutta minä katsoin parhaaksi hillitä intoani, sillä nuot maanalaiset olennot osaavat puolustaa väitteitensä semmoisella tarkka-älyisyydellä ja tietävät tuoda esille niin laveoita ja teräviä tekotodisteita, että on ylen vaikea todistaa vääräksi heidän selvää selvimpiäkään erhetyksiänsä. Useoita muita uskonnollisia katsantotapoja he samalla taidolla ja totuuden ulkomuodolla tiesivät vastustaa. Niinpä esim. kun sanoin muutamille niistä, joiden kanssa olin lähemmässä tuttavuudessa, etteivät he

saattaneet odottaa tulevansa autuoiaksi kuoleman jälkeen koska he näin astelivat ilmeisessä pimeydessä, vastasivat he, että se joka tämmöisellä ankaruudella tuomitsee muita on itse suurimmassa vaarassa joutua tuomion alaiseksi, sillä toisten kova tuomitseminen hengellisissä asioissa on useimmiten vaan mielen ylpeyden ilmautumisesta, jota ei suinkaan Jumala taida hyväksyä, koska hän aina kehoittaa lapsiansa nöyryyteen; ja että toisten mielipiteitten tuomitseminen ja halveksiminen sekä uskonsa pakoittaminen toisille oli heidän mielestänsä samaa kuin semmoinen väite, että tämmöinen pakoittaja väittää itsellensä olevan kaikista korkeimman tiedon ja viisauden varsin niinkuin mielipuolet tekevät luullessaan itsensä kaikkia muita älykkäimmiksi. Kun kerran mielipidettäni puolustaakseni toin esille omantuntoni todistuksen, tunnusti vastustajani tämän todistuksen kyllin luotettavaksi ja kehoitti minun aina toimimaan tämän todistuksen mukaan, niinkuin hänkin puolestansa aina aikoi noudattaa omantuntonsa ääntä; sillä jos jokainen ottaisi kuullaksensa omaatuntoansa ei maailmassa riitojen ja eripuraisuuksien syitä enään löytyisi.

Muiden erhetysten muassa joita Pootualaiset yksipäisyydellä puolustavat, on sekin, että vaikka Jumala palkitsee hyvät ja rankaisee pahat teot harjoittaa hän kuitenkin tätä tuomio-oikeutta vasta tämän elämän jälkeen. Minä luetteloin tosin koko joukon esimerkkiä semmoisista, jotka jo tässä elämässä olivat saaneet rangaistuksen rikoksistansa ja paheistansa; mutta he puoleltansa toivat esille yhtä monta esimerkkiä jumalattomista puista, jotka, koko elämänsä kestäneen jumalattomuuden uhaksi aina olivat saaneet onnea ja menestystä toimillensa. "Kun me joudumme kiistaan käsityksistä jonkun kanssa," sanovat he, "emme me milloinkaan käytä muita aseita jokapäiväisen elämän aarreatasta kuin semmoisia, jotka kelpaavat todistamaan väitteemme oikeiksi, sekä jätämme sivulle ne, jotka sotivat sitä vastaan." Minä lausuin esimerkiksi omasta kokemuksestani, että monet niistä, jotka ovat tahtoneet minulle turmiota saattaa, ovat itse saaneet surullisen lopun. Mutta sitä vastaan he inttivät, ettei tämä ollut muuta kuin itserakkautta minun puoleltani, kun katsoin olevani jotakin etevämpätä Jumalan silmissä kuin moni muu, joka syyttömästi on saanut kärsiä mitä suurimman vääryyden, mutta kuitenkin nähnyt ahdistajansa nauttivan häiritsemätöntä onnea kaiken ikänsä. Kun minä lopuksi toin esille välttämättömyyden joka päivä rukoilla Jumalata, vastasivat he: 'että he, tahtomatta kieltää rukouksen hyötyä, kuitenkin uskoivat totisen jumalanpelon ennen kaikkia rajoittuvan siihen, että toteltiin Jumalan lakia.' Selvittääksensä tarkoitustansa käyttivät he seuraavan vertauksen: "Jollakin ruhtinaalla on kahdenlaisia alammaisia: yksi osa heistä tekee joka päivä virheitä ja rikkoo hänen käskyjensä joko heikkoudesta taikka pahuudesta, mutta he tulevat alinomaa suurimmassa nöyryydessä pyytämään hänen antamaan heille anteeksi nämä samat virheet, joita he eivät epäile kohta jälkeen taas uudestaan tehdä. Toiset taas tulevat ylen harvoin taikka vain käskystä hoviin. He pysyvät kotona, jossa he uskollisesti ja innolla täyttävät mitä heidän tulee tehdä ja osoittavat kovalla lainkuuliaisuudellansa kuinka syvästi he hallitsijaa kunnioittavat. Eikö ole kylläksi syytä uskoa, että ruhtinas pitää suuremmissa arvossa näitä jälkimmäisiä, mutta pitää edellisiä samalla huonoina ja vaivalloisina alammaisina, sekä sentähden että he alituisesti rikkovat lain että yhtenään kiusaavat häntä armoanomuksillansa?"

Usein antausin tämmöisiin ajatusten vaihtoihin, kuitenkin voittamatta ketään mielipiteitteni puolustajaksi. Minä jätän sentähden sillensä muut puuttuvaisuutemme uskonnollisten kysymysten puolesta, ja tahdon vain lyhyesti mainita tärkeimmät Pootualaisten uskonkappaleista heittäessäni lukijan omalle arvostelulle niiden joko hyväksymisen taikka hylkäämisen.

Pootualaiset uskovat kaikkivaltiasta Jumalata, joka on kaikki luonut ja kaikki ylläpitää, ja katsovat hänen yksisyytensä ja kaikkivoimansa parhaiten todistetuksi luomisen suuruuden ja sopuoinnun kautta. Hyvin perehtyneenä tähtitieteessä ja fysiikassa, ovat he saavuttaneet niin ylhäisen käsityksen Jumalan olennoista ja ominaisuuksista, että he katsovat hurjuudeksi ruveta selittämään semmoista, joka selvinnähtävästi on heidän järkeänsä ylemmällä. Heillä on vaan viisi juhlapäivää vuodessa, ja etevin niistä pidetään pyhänä mitä suurimmalla hartaudella pimeässä huoneessa, mihin ei mikään päivänvalo saata tunkeutua, jolla he tahtovat merkitä kuinka tutkimaton se jumalaisolento on, jota he palvelevat ja rukoilevat. Koko tämä päivän, joka kutsutaan Käsittämättömän Jumalan päiväksi ja joka pidetään ensimmäisenä päivänä tammikuussa, ovat he kuin ihastuksissaan eivätkä lähde pimeistä huoneista auringon ylhäällä ollessa. Muut neljä juhlapäivää vietetään vuoden neljänä vuodenaikana ja tarkoittavat olla kiitospäiviä nautituista hyvistä teoista. Harvat ovat ne, jotka eivät saavu näihin juhliin, ja ne jotka jäävät pois ilman laillista estettä pidetään aina epäluotettavina kansalaisina ja saavat osallensa suurta epäluuloa. Julkiset rukoukset ovat niin kokoonpannut, etteivät ne tarkoita itse rukoilevata vaan ainoasti hallitsijan ja valtion menestystä. Tarkoitus tällä tavalla on vahvistaa sitä käsitettä että yksityisen menestys ja hyvyys on niin läheisessä yhteydessä valtion menestyksen kanssa ettei näitä mielihaluja saateta eroittaa.

Laki ei pakoita ketään olemaan läsnä julkisessa jumalanpalveluksessa, sillä he arvelevat että kun jumalanpelko oikeastaan on pidettävänä rakkauden ilmauksena korkeimpaan olentoon, ja kun kokemus on näyttänyt että pakko pikemmin sammuttaa kuin elähyttää rakkautta, niin eivät he pidä ainoasti turhana vaan vieläpä perin vahingollisenakin kokea pakoittaa ketäkään jumalisuuteen. Tätä

mielipidettä valaistaksensa ottivat he seuraavan vertaukseen: kuvitelkaamme mielessämme että mies, joka haluaa vastarakkautta vaimoltansa, kokee iskuilla ja lyönneillä voittaa hänen kylmyytensä; ajattelemtakaan että hänen rakkauttansa käy semmoisilla keinoilla herättää, arvaisimme mieluummin että ne muuttavat hänen entisen kylmyytensä vihaksi, inhoksi ja halveksimiseksi.

Muoin oli Pootualaisissa tapana uhrilla, näytelmillä ja muilla juhlatempuilla kokea sovittaa Jumalata. Tämä ulkonainen Jumalan palveleminen jatkui vielä aikaan 800 vuotta takaperin, jolloin täällä mainio filosofi *Limali* asettui uskonpuhdistustyön etupäähän ja teki kirjan nimellä "Jumalata pelkäävän puun totinen tunnusmerkki". Minä olen lukenut tämän teoksen moneen kertaan intoni ja haluni ensinkään vähenemättä. Se sisältää jumaluus- ja siveys-opillisia opetuksia jotka Pootualaiset oppivat ulkoa. Syyt, jotka tämä maanalainen uskonpuhdistaja arveli puolustavan uhrien ja muiden niistä riippuvien tapojen poistamista, ovat etupäässä seuraavat: "Semmoinen," sanoo hän, "on luettava todellisiin hyviin avuihin, jota pilaantuneiden sydämien on vaikea ja vastenmielinen tehdä. Uhraaminen ja hengellisten laulujen veisaaminen ja laulaminen, tyhjäntoimittaminen, (hartauskokouksissa juoksenteleminen), kuolleitten tomun kunnioittaminen, juhlasaatossa pyhimyskuvien kanssa vaeltaminen y.m. on pikemmin verrattava uskonnolliseen vetelehtimiseen kuin pyhiin tekoihin, mutta jos semmoista kutsuttaisiinkin jumalanpeloksi ei se ole yhtään mitään muuta kuin mitä jumalattomatkin ovat valmiit kehoituksetta tekemään, koska ei sitä sovi sanoa vaivalloiseksi eikä vaikeaksi. Mutta maallisilla tavaroillansa auttaa köyhiä ja vaivaisia, vastustaa sydämessänsä asuvata vihaa ja katkeruutta, miehuullisesti taistella aistillisia himoja ja muita pahoja kiihkoja vastaan, johon kaikkeen kysytään vakaata tahtoa ja joka ei menesty ilman voimakasta ponnistusta — kas siinä on totisen jumalanpelon oikea tunnusmerkki. Sotamiehen erottaa siviilihenkilöstä hänen virkapukunsa ja kiiltävät aseensa, mutta sankari tunnetaan urhollisuudestaan, kestäväisyydestänsä ja henkensä uhraamisesta isänmaan hyväksi." Näillä ja tämänlaisilla vertailemisilla tiesi Limali tehdä oppinsa eläväksi, ja kun Pootualaiset mitä tarkimmasti omantunnon mukaan niitä noudattivat, joutuisivat kristillisten kirkkojen lähetyssaarnaajat varsin häpeälle, jos he yrittäisivät ruveta heitä kääntämään.

Semmoiset ovat pääpiirteet Pootualaisten opissa Jumalasta, semmoinen heidän uskontonsa, jonka moni ehkä tahtoo kutsua vaan luonnolliseksi, jommoiseksi se minustakin ensin tuntui. Pootualaiset itse väittävät kuitenkin, että Jumala itse sen heille monia satoja vuosia sitte on ilmestyksessä antanut. Minä puolestani tunnustan suoraan, että heidän uskontunnustuksessaan on paljon, mikä ansaitsee jos ei juuri hyväksymistä niin ei ainakaan kokonansa hylkäämistäkään; paljon on siinä kuitenkin semmoista, jota en suinkaan saata hyväksi tunnustaa. Niin esim. on heillä tapa, joka ei ainoasti ansaitse kiitosta vaan on vielä ihmeen ihailtavakin, se nimittäin että he kotio tullessaan heille onnellisesta sodasta, eivät meidän tapamme puhkea riemuhuutoihin ja ylistysvirsiä veisaamaan, vaan viettävät muutaman päivän syvimmässä yksinäisyydessä ihmisiä välttämällä ikäänkuin he olisivat häpeillensä verisestä voitostansa. Niinpä mainitaankin ylen harvoin sotaisista urotöistä maanalaisten historiallisissa teoksissa, jotka etupäässä käsittelevät porvarillisen elämän kehitystä sekä yleisiä laitoksia, lakeja ja perustuksia koskevia seikkoja.

SEITSEMÄS LUKU.

Pootualaisten hallitusmuoto ja valtioasetus.

Kokonaista tuhat vuotta on sama hallitsijasuku suoraan etenevässä polvessa hallinnut Pootussa ja samaa perintövuoroa noudatetaan edelleenkin. Kuitenkin kertovat heidän vanhemmat aikakirjansa että Pootualaiset ovat tästä kerran poikkeuksen tehneet, sillä kun heidän mielestensä oli terveen järjen mukaista että hallitsijan tuli hyvien avujen ja sielunlahjojenkin puolesta olla yleisöä etevämpi, pitivät muutamat välttämättömänä enemmän ottaa huomioon sielunkykyä kuin synnynnäisöikeutta ja sentähden valita hallitsijaksi se mies, joka etevimpänä pidettiin. Tämän seurauksena kumottiinkin vanha perintöjärjestys, ja eräs filosofi nimeltä *Rabaku* tuli yksimielisen valitsemisen kautta hallitsijaksi. Aluksi hän hallitsikin valtakuntaa semmoisella viisaudella ja lempeydellä, että hänen hallituksensa kelpasi esikuvaksi toisille. Mutta tätä ei kestänyt kauvan; ja pian saivat Pootualaiset havaita kuinka väärä tuo vanha sananlasku on, joka sanoo: onnellinen se maa, jota filosofit hallitsevat. Kun nimittäin tämä uusi ruhtinas oli halpa syntyänsä ja sukuansa, eivät yksin hänen hyvät avunsa ja hallitustaitonsa riittäneet hänelle hankkimaan sitä kunnioitusta ja arvoa, joka, niin sanoaksemme, on hallituksen voima ja perustus. Niiden, jotka ennen olivat olleet joko hänen vertaisiansa taikka hänen esimiehiänsä, oli nyt vaikea osoittaa hänelle kuuliaisuutta ja sitä alammaisuutta, jota hallitsijan on oikeus vaatia. Sentähden, kun jokin hallituskäsky annettiin, joka ei ollut heidän mieleensä, nurkuivat he eivätkä ottaneet ajatellaksensa mikä hallitsija nyt oli, muistaessaan vaan mikä hän ennen oli ollut.

Hän koetti nyt rukoilemisella ja liehakoitsemisilla saada asetuksiinsa noudatetuiksi, mutta sekään ei suuria auttanut, sillä he halveksivat hänen käskyjensä ja lausuiivat julki tyytymättömyytensä hänen asetuksiinsa. Rabaku oivalsi nyt että hänen oli ryhtyminen toisiin keinoihin saadaksensa aikaan sitä kuuliaisuutta käskyillensä ja tahdollensa, joka hänelle oli tuleva, ja oltuansa ennen lempeä ja ystävällinen muuttui hän nyt ankaraksi. Mutta tämä kääntymys vastaiseen ylellisyyteen vaikutti ainoasti, että tuo säen, joka kauvan oli kätkeytynä tuhassa kytentyt teki kapinan, ja huonosti hillittyä melskettä seurasi pian useat muut. Kun hän vihdoin havaitsi ettei valtio saattanut pysyä voimassaan ellei sitä johtanut hallitsija, jonka synty herättää kansassa kunnioitusta, luopui hän hallituksesta sen ruhtinaan hyväksi, joka perintöjärjestyksen mukaan oli siihen oikeutettu. Se teko palauttikin rauhan takaisin maahan, ja ne myrskyt, jotka olivat valtiota ahdistaneet, hälvenivät jälleen. Aina siitä ajasta ruveten on mihinkään muutokseen ryhtyminen vallanperimys-lain suhteen hengenrangaistuksen uhalla kielletty.

Ruhtinaskunta on siis perinnöllinen; ja luultavata on että siellä aina, ellei kovin välttämättömyys toisin vaadi, otetaan hallitsijaksi ensin syntynyt ruhtinaan poika. Kuitenkin mainitaan heidän historiallisissa aikakirjoissansa eräästä filosoofista, joka kerran oli ehdoittanut jonkinlaista järjestämistä perintöoikeuden suhteen. Hän ehdoitti nimittäin ettei poikettaisi kuningassuvusta pois, mutta että kuolleen ruhtinaan lapsista valittaisiin hallitsijaksi se, joka olisi siksi kelvollisempänä pidettävä. Tehtyänsä tämän ehdoituksensa alistui hän tuolle vanhalle tavalle köysi kaulassaan odottamaan ehdotuksen kelpaavaisuuden tuumimista ja keskustelua. Toimitetun harkinnan ja äänestyksen perästä ehdotus ajattelemtomana ja valtiolle vahingollisen hyljättiin nimittäinen että semmoinen asioiden järjestys vastaisuudessa herättäisi riitaa ja eripuraisuutta ruhtinaallisten lasten kesken, jonka tähden olisi parasta kuten ennenkin ottaa hallitsijaksi vanhin lapsista jos kohta nuoremmissa olisikin joku, joka olisi varustettuna paremmilla luonnonlahjoilla. Ehdotus siis kumottiin ja filosofi hirtettiin, sillä tässä ruhtinaskunnassa ovat uutishimoiset ehdotusmestarit ainoat, jotka rangaistaan henkensä menettämällä, kun, näet, Pootualaiset ovat saaneet päähänsä että jokainen muutos, olkoon se kuinka hyvin harkittu ja valmistettu tahansa, saa aikaan epäterveellisiä liikkeitä yhteiskunnassa, mutta synnyttää kokonainsa häiriöitä jos se on ajattelemton ja epäkypä.

[Kuinka ovatkaan sitte Holhergin ajan sekä hallitsijasuvut että kansat muuttuneet! Yhdellä puolen selvästi nähtävä sukujen perättäinen veltostuminen ja hallitustoimien määränä hallitsijasuvun ja vähemmäisluvun anastaman *herrauden* suojeleminen enimmäisluvulta. — Toisella puolen kansojen herännyt tunto että heillä kullakin on jokin historiallinen kutsumus täytettävänä, joka ei merkitse samaa kuin saada rauhassa syödä ja juoda, vaan tarkoittaa ihmiskunnan viemistä eteenpäin veljestyttämistä kohden, mikä taas edellyttää kaikkien perinnöllisten, taikka hyvänhyvyydestä tai armosta annettujen etuoikeuksien olemattomuutta.]

Pootun hallitsijat ovat tosin yksinvaltioita, mutta kuitenkin on heidän hallituksensa isällisempää kuin itsevaltiaista, sillä kun he ottavat huomionsa ei ainoasti lain kirjaimen vaan myös järkiperusteita eivät he salli vallan masentaa vapautta, jotka muuten niin ylen helposti kumoavat toisensa.

Parhaita pykäliä hallitusmuodossansa on se että ruhtinas, niin paljon kuin mahdollista on, pyrkii yllä pitämään yhdenarvoisuutta niissä, jotka häntä ympäröivät. Sentähden ei täällä löydykään muuta arvoluokitusta kuin että alemmalla oleva tottelee päällikköänsä ja että nuoriso kunnioittaa ja pitää arvossa vanhoja. Heidän vanhemmissa aikakirjoissansa tosin kerrotaan että muutama sata vuotta takaperin oli ollut olemassa laissa määrätty arvojärjestys, mutta ne kertovat myös että tämä oli saanut aikaan paljon riitaisuutta: vanhempi veli katsoi nimittäin raskaaksi peräytyä nuoremmalta ja vanhempia pisti vieläkin enemmän kun he joutuivat takapajulle lastensa rinnalla, joka kaikki vaikutti että yksi puu rupesi toistansa yhä enemmän kaihoamaan, joten vihdoin kaikki yhteinen seuraelämä loppui. Tämä epäkohta ei kuitenkaan ollut vähin, eikä lähipäinkään; aikaa voittaen kävivät asiat niin loitos, että useinkin arvollisimpien ja etevimpien puiden, joille luonto oli lahjoittanut mitä suurimmat lahjat ja monta oksaa, täytyi juhlatiloissa ja kemuissa istua alimpana; sillä ne puut, jotka kunnioittivat itseänsä ja jotka hyvien avujensa ja tietojensa puolesta olivat kuuluisia, eivät saattaneet alentua ulkonaista arvoa himoitsemaan ainoasti saadaksensa sen sijan, johon he oikeastaan olivat oikeutetut. Ahdasjärkiset ja kelvottomimmat puut sitä vastoin, joiden oli tarvis niin paljon kuin mahdollista ja millä keinoilla tahansa kokea peittää tyhjyytensä uhkeilla arvonimillä, ahdistivat alinomaan hallitsijata hakemuksillansa, kunnes heidän vihdoin onnistui kerjätä arvonimi itsellensä. Tämän seurauksena oli, että arvot ja arvonimet vihdoin katsottiin kelvottomimpain puiden tunnusmerkiksi.

Varsinkin vieraille ja oudoille oli naurua herättävätä nähdä kuinka kemuissa ja juhla-aterioissa y.m. juhlatiloissa orjantappurapensaat istuivat parhailla sijoilla, kun sitä vastoin palmupuut, seeterit ja valtavat tammets kymmenellä ja kahdellatoista oksalla saivat sijoikseen tyytyä palleihin ja alempiin penkkeihin, sillä niinkauvan kun arvojärjestys oli lain mukaan noudatettava löytyi tuskin ainoatakaan orjantappurapensasta, joka ei olisi osannut itsellensä kerjäämisellensä saada hankituksi jotakin puhuttelunimeä tai arvovaltuuskirjaa. Muutamats puut menivät niin loitos mielettömässä kunnianhimossansa että he, vaikkei luonto ollut katsonut heidän ansaitsevan enempätsä kuin kahta

taikka kolmea oksaa, etsivät nimiä ja arvosijoja kuin olisivat he olleet kymmen- tai kaksitoistaoksaaisia, niin, orjantappurat tahtoivat itseänsä palmupuiksi kutsuttavan, joka luonnollisesti oli yhtä naurettavata kuin jos "luoden kannettua" rujokasta sanotaan jalosyntyiseksi ja jotakin yhteiskunnan kelvottominta hylkiötä korkeasti kunnioitettavaksi.

Vihdoin rupesi tämä mielettömyys saamaan kulkutaudin luonnon ja suurella nopeudella leviämään koko maahan, niin että jo miltei jokainen pyyi tyhjiä arvonimiä ja arvottomia kunnianosoituksia. Silloin uskalsi muuan porvari Keba-kaupungista herättää kysymyksen uudesta lakiehdotuksesta arvojärjestyksen poistamisesta. Pootualaisten tavalliseen tapaan vietiin hän torille köysi kaulassaan. Mutta sittekun kysymystä oli keskusteltu eikä äänestettäissä ainoatakaan löytynyt, joka olisi ehdotusta moittinut, hyväksyttiin se, yhteiskunnalle hyödyllisenä, yksimielisesti. Sitte ehdottelija seppelöitiin kukkaissepeleellä ja vietiin riemukulussa kaupungin lävitse perässä ihastunut ja riemuitseva kansajoukko. Ja kun vähitellen ruvettiin huomaamaan, minkä erinomaisen hyödyn arvojärjestyksen kumoaminen toi mukansa, nimitettiin hän vihdoin Kadokiksi eli suurkansleriksi.

Yhdenarvoisuudesta säädettyä lakia on siitä ajasta pitäen ylen tarkasti valvottu ja noudatettu, mutta ei kilpailu sillä tauvonnut. Nyt oli kysymyksenä voittaa toisensa hyvien avujen ja kelvollisuuden puolesta. Maanalaisten historian mukaan on siitä pitäin ainoasti yksi ehdotusmestari esiintynyt joka salaa on työskennellyt vanhan arvojärjestyksen takaisin saamiseksi. Ensimmäinen kokeensa tuotti hänelle suoneniskemisen, ja kun hän vielä kerran havaittiin puuhaavan samoissa salaisissa puuhissa karkoitettiin hän maankuorelle. Erilaisia arvo- ja nimivaltuuskirjoja ei enään ole Pootualaisilla olemassa, ellei semmoiseksi saateta kutsua sitä eroitusta, jota hallitus noudattaa eri virkojen ja vaikutus-alain välillä, antaen yhdelle suuremman arvon ja etevämmän merkityksen toisen rinnalla, mutta joka ei oikeuta tämmöisen viran haltijaa minkäänlaiseen etusijaan julkisissa tiloissa. Tämän eron saattaa havaita niissä asetuksissa, joita hallitus antaa ja joissa tavallisesti on seuraavat loppusanat: "Me kehoitamme ja käskemme siis maanviljelijöitämme, tehdastelijoitamme, käsityöläisiamme, filosoofiamme, taiteilijöitamme, kauppiaitamme j.n.e." Minä sain myös tietää että ruhtinaalla oli hallussaan arvoluettelo, jossa järjestys oli seuraava:

- 1) Ne jotka kalleina ja köyhinä aikoina ovat auttaneet maata yksityisellä omaisuudellansa.
- 2) Ne jotka palvelevat valtiota palkatta.
- 3) Maanviljelijät joilla on kahdeksan oksaa taikka sitä enemmän.
- 4) Maanviljelijät, joilla on seitsemän oksaa ja sitä vähemmän.
- 5) Ne jotka harjoittavat tehdasliikettä.
- 6) Ne jotka harjoittavat hyödyllistä käsityötä.
- 7) Filosoofit ja tutkinnon suorittaneet tohtorit.
- 8) Taiteilijat.
- 9) Kauppiaat.
- 10) Hovipalvelijat, joilla on 500 Rupatia palkkaa.
- 11) Hovipalvelijat, joilla on 1000 Rupatia palkkaa.

Tämä arvojärjestys tuntui minusta erittäin naurettavalta ja varmaa on ettei kukaan meidän maailmassamme sille suostumustansa antaisi. Kyllähän minä tajusin syyn tähän takaperäiseen järjestykseen, taikka oikean perusteen ja miten maanalaiset sitä puolustaisivat; mutta, vilpittömästi tunnustaen, on se minusta yhä vieläkin liiaksi kummallinen voidakseni siihen ensiinkään perehtyä.

Muiden omituisuuksien muassa havaitsin siellä senkin, että jota suurempata hyötyä yksilö valtiolta nauttii, sitä vaatimattomampana ja ystävällisempänä hän esiintyy. Esim. *Bospolak*, Pootun rikkain mies, oli niin kohtelias porvarille, joita vastaan hän sattui kadulla tulemaan, että hän ystävällisyytensä ja kiitollisuutensa osoitteeksi laski alas kaikki oksansa ja nyökäytti päätänsä köyhimmällekkin puulle. Kun häneltä kysyin miksi hän niin teki, vastasi hän että se oli hänen luonnollisin velvollisuutensa, koska ei kukaan koko kaupungissa ollut niin suurta etua yleisöltä nauttinut kuin hän, minkätähden hänen saattoi sanoakin valtion suurimmaksi velkamieheksi. Semmoista lakia ei kuitenkaan löydy, joka tämmöisen kunnianosoituksen määrää tehtäväksi, mutta kun Pootualaiset tarkasti jokaista asiata tuumivat ja punnitsevat, harjoittavat he tätä hyvettä vapaasta tahdostansa, katsoen kiitollisuuden lain heitä siihen velvoittavan. Toisin käy meillä, jossa juuri ne, jotka nauttivat suurinta kunniaa ja suurimpia etuja, kohtelevat alempia halveksivasti. — Kaikista kunnioitusta ansaitsevimpina kansalaisina pidetään niitä, joilla on suurin määrä perillisiä. Ne ovat maanalaisten sankaria, jälkeentulevaiset pitävät aina heidän

muistoansa pyhänä. He ovatkin ainoat, joille tämä kansa suo kunnianimen "suuri". Varsin toiseen asioiden laitaan olemme me tottuneet, meillä kun ihmiskunnan hävittäjät saavat tuon suuren kunnialisäyksen nimeensä. Helposti saatamme siis käsittää, mitä tämä maanalainen kansa ajatteli Aleksanteri Suuresta ja Julius Caesarista, joilla ei kummallakaan ollut ainoatakaan lasta, mutta jotka olivat syynä miljoonien ihmisten kuolemaan. Tämän yhteydessä muistelen muuanta hautakirjoitusta erään talonpojan haudalla Kebassa, mikä oli näin kuuluva: "Tässä lepää Joktan suuri, kolmenkymmenen lapsen isä, aikansa sankari." Kuitenkin on tässä huomattava, ettei tämmöistä kunniaa saavutettu ainoasti lapsia siittämällä, vaan ne piti myös hyvin kasvatettaman.

Lakia taikka asetusta säädettäissä varustausi tämä kansa pitkällä tuumimisajalla, varsin kuin vanhat Roomalaiset aikansa. Jokainen lakiehdotus naulataan ensin pelkkänä suunnitelmana kunkin kaupungin raatihuoneeseen nähtäväksi, ja on jokaisella valta sitä vapaasti tutkia ja siitä tehdä muistutuksensa eräälle istuntokunnalle, jonka hallitus varta vasten on kykymiehistä koonnut Pootuun. Täällä punnitaan ja tutkitaan vakaasti kaikki mitä tästä ehdotetusta laista on sille muistutuksena ilmoitettu; ja sittekun se on täydellisesti valmistettu alistetaan se vasta ruhtinaan hyväksyttäväksi ja allekirjoitettavaksi ennenkuin se noudatettavaksi kuulutetaan. Tämmöinen vitkallisuus ehkä tuntuisi naurettavalta; mutta tällä varovaisuudella on se hyvä mukansa että määrättyä asetusta kauvan noudatetaan, ja, sen mukaan mitä siellä kuulin, ei viimeksi kuluneen viidensadan vuoden kululla ole ainoakaan lakimääräys minkäänlaisen muutoksen alaiseksi joutunut.

Ruhtinaalla on käytettävänänsä luettelo etevimmistä puista koko maassa, ynnä heidän todistuksensa, sekä Karattien antamat heidän luonnonlahjoistaan ja tiedoistaan että naapuriensa ja omaisiensa heidän tavoistaan ja kotoelämästänsä. Hallitus ei siis milloinkaan joudu epäilykseen siitä mistä on jonkun avonaisen viran haltijaksi kelvollinen mies saatava. Hengen uhalla on kielletty moittimasta lakia joka kerran on hyväksytty ja julistettu. Vapaus maallisissa asioissa on siis paljon pienempi kuin mitä tulee uskonnollisiin kysymyksiin, ja siihen sanovat Pootualaiset syyksi sen, että jos joku erhetty uskonnollisissa asioissa, tuottaa hän sillä vahinkoa vain itsellensä, mutta jos joku sitä vastoin loukkaa luottamusta maan lakeihin taikka kokee väännellä sen oikeata merkitystä, saattaa hän koko yhteiskunnan epäjärjestykseen.

Hovista ja sen taloudesta olen jo kertonut, ja maininnut että Kadoki eli suurkansleri on etevin hovin virkamiehistä. Häntä lähinnä on valtion päärahanvartija, jonka virkaa minun ajallani hoiti seitsenoksinen leski nimeltä *Rahagua*, joka kunnollisuutensa, rehellisyytensä ja mainioitten luonnonlahjojensa kautta oli saanut tämän tärkeän toimen. Se oli jo kauvan hänellä ollut, jopa muutaman vuoden ennen miehensä kuoltuakin, sillä vaikka tällä oli hyvät tiedot, salli hän kuitenkin aina vaimonsa itseänsä hoivata eikä ryhtynyt mihinkään toimeen ensin kysymättä vaimonsa mieltä, joten asianmukaisemmin sopi häntä sanoa vaimonsa asiamieheksi kuin vaimonsa mieheksi. Tosin hän antoi asetuksia yksin omassakin nimessään, kun hänen rouvansa yhdestä tai toisesta syystä oli vuoteen omana, mutta täydesti kelpaavana ei semmoista kuitenkaan pidetty, mistä Rahaguan nimi ja sinetti puuttui.

Rahagualla oli kaksi veljeä, joista toinen oli hovin juomanlaskija ja toinen hovin teurastaja; mutta kun molemmat olivat varustetut huonolla käsityskyvyllä eivät he uskaltaneet, vaikka heidän sisarensa hallitsikin niin tärkeätä virkaa, hakea virkaylennystä; semmoista puolenpitämättömyyttä noudatetaan täällä virkoja ja toimia asetettaissa.

Vaikka Rahagualla oli niin monta tärkeätä tointa tehtävänä, imetti hän itse sitä lastansa, joka syntyi hänen miehensä kuoltua. Kun minä muistutin, että tämä oli katsottava sekä vaivalloiseksi että sopimattomaksi niin ylhäiseltä naiselta, vastattiin minulle: "Ehkä te luulette että luonto on varustanut naisen rinnoilla ainoasti ruumiin kaunistukseksi, eikä siksi että lapset niistä saisivat ravintonsa. Sekä henkisiin kykyihinsä että ruumiin kehitykseen nähden vaikuttaa lapseen syvästi maidon laatu; ne äidit, jotka antavat toisten lapsiansa imettää, repivät rikki nuo sydämellisyyden siteet, joiden tulee löytyä äidin ja lapsen välillä."

Perintöruhtinaassa, hän oli kuuden vuotias poika, ilmausi jo hyvä taipumus hyviin avuihin ja ymmärrysvoimaan ja hänellä oli jo kuusi oksaa, mikä oli harvinaista kyllä hänen ijällensä, sillä syntyessään ei kenelläkään ole viittä, korkeintaan kuutta enempä, vaan kasvavat muut, jos he niitä saavat, vasta vuosien kuluessa. Hänen kuvernöörinsä, joka pidettiin oppineimpana puuna koko ruhtinaskunnassa, oli itse hänen opettajanansa uskonnossa, historiassa, suuretieteessä ja siveisfilosofiassa. Minä olen ollut tilaisuudessa itse lukemaan useita hänen kirjoituksistaan siveysopin ja valtiotieteen alalla, joita hän kirjoitti varta vasten prinssin luettaviksi ja joista eräällä oli meidän kielellämme nimenä: "Valtion peräsin." Se sisältää monta hyödyllistä sääntöä, joista vielä muistan seuraavat:

1) Ei kiitosta eikä moitetta saa heti uskoa, vaan tulee puun säästää arvostelemisensa kunnes hän on ehtinyt hankkia lähempiä tietoja.

2) Kun joku syytetty todistetaan syylliseksi ja rikoksensa tehneeksi, on tutkittava eikö hänellä enneisyydestä ole jotakin hyvää tekoa, joka puhuu hänen puolestansa; ja kun sitten hyvä ja huono ovat kumpikin puolellansa painamassa, niin on tuomio sen mukaan sovitettava.

3) Niitä ministeriä, jotka eivät pelkää lausua hallitsijan mielipiteestä poikkeavata käsitystä, tulee hänen pitää vilpittömimpinä neuvonantajinansa ja niihin tulee hänen luottaa, sillä ei kukaan muu kuin se, joka pitää isänmaan parhaan omaansa etevämpänä, antaudu käsityksensä tähden mieliharmiin.

4) Ruhtinaan ei tule milloinkaan neuvoskuntaan kutsua muita kuin maanomistajia, sillä heidän hyvänsä on aina eroittamattomassa yhteydessä valtion edun kanssa. Muut sitä vastoin pitävät isänmaan satunnaisena asemahuoneena jollakin matkalla.

5) Joksikin ajaksi käytettäköön vähemmän hyväksi tunnettu henkilökin semmoisiin toimiin, joihin hän erittäin hyvin sopii, mutta mitäkään varsinaista suosiota olkoon ruhtinas varoillaan hänelle antamasta; jos ruhtinas ottaa semmoisen ystäväpiiriinsä saattaa helposti tapahtua että epäiltävät kansalaiset pääsevät tilaisuuteen voittamaan itsellensä julkisia tärkeitä virkoja.

6) Ruhtinaan tulee epäillä niitä jotka usein ja kutsumatta juoksentelevat hoviportaissa, sillä semmoiset ovat joko tehneet jonkin koiruuden, taikka ovat aikeessa sitä pian tehdä.

7) Hallitsijan tulee epäillä semmoisia, jotka hartaimmin julkista kunnianosoitusta himoitsevat, niitä vähimmin ansaitsevina, sillä samaten kun ei kukaan mielellänsä kerjää ellei hän ole hädässä niin ei kukaan myöskään etsi tämmöistä kunnianosoitusta jos hän omilla ansioillansa eli hyvillä avuillansa on kelvollinen sitä ansaitsemaan.

Seuraavassa säännössä saattaa olla paljon semmoista, joka sitä puolustaa, mutta omasta puolestani en saata sitä hyväksyä kun sitä valaistaan minua ylen loukkaavalla esimerkillä. Se oli jotenkin näin kuuluva:

8) "Ei ainoatakaan yhteiskunnan jäsentä saa pitää kaikkeen hyödyllisyyteen kelvottomana, sillä niin tyhmää ja tyhjää ei löydy, ettei hän johonkin työhön kelpaa ja vieläpä saata muutamissa seikoissa olla mainiokin, kunhan hän vaan osataan panna oikealle paikallensa. Yhdellä on esim. arvostelukykyä, toisella kekseliäisyyttä; yhdellä on hyvä äly, toisella vahva ruumis; yksi saattaa kelvata tuomariksi, toinen kirjuriksi; yksi saattaa olla taitava tekijänä ja löytäjänä; toinen on mies panemaan hänen aatteensa täytäntöön: Sanalla sanoen, harvoja löytyy, joita saattaa sanoa kokonansa kelvottomiksi. Ei luoja syy ole että niin moni luotu olento saa semmoisen nimen vaan syy on niiden, jotka eivät näe sen verran vaivaa, että he tarkasti tutkisivat jokaisen taipumuksia ja niiden mukaan antaisivat heille tilaisuutta niitä käyttä." (Tätä käsitystänsä hän nyt puolustaa vetämällä minut esimerkiksi:) "Lähinnä olevin todistus siihen on tuo maanalainen eläin, jonka me hänen nopean käsityskykynsä vuoksi luulimme tulevan yhteiskunnallemme ainoastaan rasitukseksi, mutta joka nopealiikkeisyytensä kautta on meille suureksi hyödyksi." (Luettuani tämän lisäyksen ajattelin itsekseni: Hän alkaa parakrahvinsa kuin mies konsanaakin, mutta lopettaa sen kuin tomppeli.)

9) "Hallitsijan ja isän tärkeimpiä velvollisuuksia on mitä suurimmalla huolella valita perintöprinssin opettajaksi jumalanpelkonsa ja oppinsa puolesta yleisesti tunnetun miehen. Valtion menestys riippuu siitä että perintöruhtinas saa huolellisen kasvatuksen, ja mitä me nuorina opimme muuttuu usein iän tullen toiseksi luonnoksenne. Tämän opettajan eli kuvernöörin tulee olla isänmaatansa rakastavan miehen, joka ymmärtää oppilaasensa juurruttaa kunnioitusta ja rakkautta valtion asukkaihin, mitä hänen opetuksensa sen jokaisessa osassa tulee tarkoittaa."

10) Ruhtinaan tulee tarkasti seurata alammaistensa ajatuksia ja noudattaa niitä; jos hän niissä havaitsee vikoja, kokekoon hän mieluummin niitä parantaa esimerkillänsä kuin käskymääräyksillä.

11) Hänen pitää estämän kenenkään elämästä laiskuudessa, sillä tyhjäntoimittajat ovat maalle rasitukseksi. Ahkeruudella, vireydellä ja uutteruudella maan kansassa vahvistuu maa, jonka ohessa eivät pahat aikeet ja salajuonet eivät milloinkaan saa ravintoa. Valtion hyväksi on paljon parempi että kansa varsin toimettona vetelehtelevät ja lopuksi ehkä rupeavat käyttämään ajatuskykyänsä semmoisiin, joista on toisille vahinkoa ja vaaraa.

12) Ruhtinaan tulee edistyttää yksimielisyyttä alammaistensa kesken; kuitenkin ei ole vahingoksi jos hän saattaa saada aikaan jonkinlaista kilpailua neuvonantajissaan, sillä totuus pyrkii siten paremmin päivän valoon, varsin niinkuin tuomari usein saa asian selville käsitykseensä kun kummankin riitapuolen asianajat rupeavat keskenänsä kiistelemään.

13) Ruhtinas tekee viisaasti jos hän, kun tärkeämpiä asioita on käsiteltävänä hankkii itsellensä koko neuvoskunnan lausunnon, mutta ei yhdessä vaan kunkin erikseen; sillä kun kaikki neuvokset ovat koossa ja jokaisen tulee lausua ajatuksensa tapahtuu usein että kaunopuheliain vetää muut muassansa, joten ruhtinas monen käsityksen asemesta saa kuulla ja tyytyä vaan yhteen lausuntoon.

14) Rangaistukset ovat yhtä välttämättömiä kuin palkinnotkin, edelliset hillitsevät paheita, jälkimmäiset ovat kehoituksina hyvälle avuille. Ei milloinkaan saa ruhtinas kuitenkaan laimin lyödä huononkin miehen palkitsemista kun hän on jonkin hyvän työn tehnyt, että toiset tämmöisestä menettelystä saisivat kehoituksen ja ylykkeen halulla ja innolla velvollisuutensa täyttämään.

15) Julkisia kunniavirkoja ja tiloja asettaissa on ennen kaikkia otettava huomioon henkilön kelvollisuus. Jumalanpelko ja rehellisyys ovat epäilemättä arvossa pidettäviä hyviä avuja, mutta valitettavasti pettää ulkomuoto liian usein; sillä jos yksin jumalanpelko johdattaa henkilöä kunniaavirkoihin, ei milloinkaan ole puutetta niistä jotka näyttävät ulkonaista jumalallisuutta, yhtä varmaan kuin samassa tarkoituksessa moni koettaa toistansa pettää petollisella rehellisyydellä. Sitä paitsi on sangen vaikeata antaa lausuntoa jonkun henkilön jumalanpelosta ja rehellisyydestä ennenkun hän on astunut virkaansa, jossa hänen ikäänkuin julkisesti tulee hyvien avujensa näytteitä tehdä. Kunnollisuudesta sitä vastoin saadaan helposti tieto ennen pidetystä tutkinnosta; sillä tyhmän ja ahdasjärkisen on paljon vaikeampi tällöin salata nämä vaillinaisuutensa, kuin teeskentelijän peittää jumalattomuutensa ja petturin pahuutensa. Lisäksi tulee etteivät kunnollisuus ja hurskaus ensinkään ole niin riittäviä hyveitä ettei ne saata löytyä yhdistettynä samassa henkilössä, samaten kuin ei typeryys aina edellytä rehellisyyttä; mutta täydellinen mies tilallansa on se, joka samalla on taitava ja rehellinen. Tyhmeliini on joko hyvä taikka paha. Jos hän on paha, niin tiedetään kokemuksesta mitä raajarikkoisia asioita taitamattomuus yksissä neuvoin pahuuden kanssa saa maailmaan synnytytyksi; jos hän sitä vastoin on hyvä ei hän vähämielisyytensä tähden saata milloinkaan panna hyviä avujansa käytäntöön. Jos ei hän ymmärrä taikka omasta puolestansa uskalla tehdä konnuuksia, niin uskaltavat varmaankin hänen alhaisemmat virkamiehensä taikka hänen virantoimittajansa sitä tehdä, sillä yksinkertaisella isännällä on tavallisesti lurjus palvelijana ja vähämielisellä tuomarilla koiransilmä sihteerinä, jotka eivät pelkää laittomuuksia tehdä, koska heidän esimiehensä aina saavat siitä syyn kantaa. Sentähden on tarpeellista virkoja asetettaissa aina ensin ottaa huomioon ehdoitellun kelvollisuus ja kyky.

16) Älköön sitä enemmästä huolimatta kunnianhimoiseksi syytettävä ja häntä sitä varten kunniasijoista estettävä, joka pyytää ja hakee semmoisia virkoja; hän saattaa otaksua niihin kykenevänsä. Sillä jos ruhtinas liian ankarasti vaatii kainoutta, ei ole epäilemistäkään että kunnianhimoisin verhoutuu nöyryyden vaippaan kun hän tämän kautta tietää varmimmasti ja pian tarkoituksensa saavuttavansa; ja sillä tavalla ruhtinas, ihan vastoin sitä mitä hän tarkoitti, auttaakin juuri kunnianhimoisimmat eteenpäin kainoimpia etsiessään; sillä kun jokin virka tulee avoimeksi olettelevat edelliset kuin he vihaisivat kaikkea mikä huomiota herättää, ja antavat puolustajiensa kautta uskotella inhoavansa kaikkea julkista kunnianosoitusta. — Tässä hän nyt ottaa esimerkiksi miehen, joka, kun kunniakas ja tulokas virka tuli avoimeksi, kirjoitti ruhtinaalle "että kun hän oli saanut kuulla, että Hänen Korkeutensa oli aikonut nimittää hänen tähän korkeaan, niin ylen monen himoitsemaan toimeen, hän täten tahtoi kiittää ja pyytää päästä tästä kunniaasta, kun ei hän katsonut itseänsä kykeneväksi sitä hoitamaan, ja pyysi alamaisimmasti että Hänen ylhäisyytensä tahtoisii siihen määrätä jonkun toisen kelvollisemman; hän puolestansa oli perin tyytyväinen nykyiseen asemaansa yhteiskunnassa eikä suinkaan himoinnut korkeampata." Ruhtinaasen vaikutti tämä kainouden todiste niin että hän puheena olevaan virkaan nimitti juuri sen, joka, sitä vähääkään tarkoittamatta, pyysi siitä päästä. Ruhtinas oivalsi kuitenkin pian että hän oli antanut kavalan valhenöyryyden itseänsä pettää, kun tämä uusi ministeri enemmän kuin kukaan muu osoitti hävyttöntä ylpeyttä.

17) Uskoa köyhälle taikka vararikolliselle yleisten varojen hoitaminen on samaa kuin antaa ruoka-aitan avaimen nälkääntyneelle hoidettavaksi. Sama on rikkaan itaran laita; edellisellä ei ole äyriäkään — jälkimmäinen ei saa koskaan tarpeeksi.

18) Ruhtinaan ei pidä laittaman lähetys- tai lähettiläsvirkoja, jotka vain ylläpitävät laiskoja puita ja sovittavat pehmikettä ja päänalista heidän mukavuudellansa. Hänen ei siis pidä ruhtinaskunnan opistoihin ja laitoksiin ottaman muita kuin ahkeria ja työhön kykeneviä puita, jotka joko käsillänsä saattavat tehdä hyötyä puolestansa taikka tieteellisillä teillä kaunistavat sitä yhteiskuntaa, johon he kuuluvat. Poikkeuksena olkoot muutamat harvat laitokset joissa vanhat voimattomat puut saavat vanhoille päivillensä turvapaikan.

19) Kun jokin muutos on tarpeen on varovasti meneteltävä; sillä joka vanhoja virheitä kokee yhtäkkiä korjata tekee samaa kuin jos hän määräisi voimattomalle potilaille yhtäkaa ylöstyttäviä ja ulostuttavia aineita nautittavaksi ynnä vielä suoneniskemistä.

20) Ne, jotka tyhmänylpeästi lupaavat mitä tahansa ja ottavat tehdäksensä paljon yhtäkaa, ovat joko narreja, joilla ei ole kokemusta siitä mihin he kelpaavat eli mitäkään käsitystä toimen tärkeydestä, taikka ovat he ajattelemattomia ja epäiltäviä kansalaisia, jotka pitävät oman etunsa valtioon parasta parempana. Järkevä mies tiedustelee omalta kyvyiltänsä ennenkun hän mihinkään ryhtyy ja se, joka rehellinen on ja katsoo isänmaansa parasta, tietää ettei mitäkään, mikä koskee yleisiä asioita, saa huolettomasti ja pintapuolisesti käsitellä.

KAHDEKSAS LUKU

Pootualaisten akatemit eli yliopistot.

Ruhtinaskunnassa on kolme yliopistoa eli akatemiaa, joista etevin on Pootussa, ja toiset Kebassa ja Nahamissa. Ne käsittelevät parhaastansa historiaa, kansallistaloutta, suureoppia ja lakitiedettä. Mitä jumaluusoppiin tulee ei se ole mikään akatemiallinen tiede; se on lisäksi liian lyhyt kun se mahtuu kahdelle sivulle eikä sisällä muuta opetusta kuin että "meidän pitää rakastaman ja kunnioittaman Jumalaa, kaiken luoja ja ylläpitäjää, joka tulevaisessa elämässä tahtoo palkita hyvät avut ja rangaista paheen." Jumaluusoppi saattaa sitä vähemmin joutua akatemiallisen opetuksen esineeksi, kun laki ankarasti kieltää kenen tahansa julkisesti käsittelemästä Jumalan olentoa ja ominaisuuksia. Lääkäritiedettä ei myöskään lueta oppineiden aineitten joukkoon, sillä kun puut täällä pitävät ylen säännöllistä elämätä, ovat sisälliset taudit melkein kokonaan tuntemattomia. Minä jätän varsin koskematta perusteopin ja yliaistilliset tieteet, kun olen ennen maininnut että ne, jotka rupattavat Jumalan olennosta, enkelien olemuksesta ja ominaisuuksista, sielun olinsijasta ja luonnosta y.m. semmoista, oitis saavat semmoisen suoneniskun että sen tuntevat ja sitte suljetaan joko hulluinhuoneeseen taikka parannuslaitokseen.

Akatemialliset harjoitukset ovat seuraavat: Ensimmäisinä vuosina pannaan nuorille ylioppilaille useita vaikeanlaisia kysymyksiä vastattaviksi. Siihen heille suodaan jokin määrätty aika, määrättyillä palkinnoilla niille jotka tekevät tehtävästä selvän järjellisimmästi sekä kielellisessä suhteessa viehättävimmällä tavalla. Sen kautta luullaan parhaiten voitavan arvostella jokaisen tietoja, samalla kun eri aineitten opettajat helpoimmin tulevat selville kunkin taipumuksista ynnä millä alalla tuon nuoren puun saattaa toivoa tulevan parhaaksi opettajaksi. Ei kukaan antaudu muuta kuin yhdelle tieteele, sillä jos joku tahtoo olla moninaisoppinut katsotaan tämän todistavan epävakaasta ja levottomasta mielestä. Tämän seurauksena on että aineet, näin ahtaihin rajoihin suljettuina verrattain lyhyessä ajassa täydellisesti käydään lävitse ja opitaan. Opettajien täytyy itse kerran vuodessa antaa näytteitä omista tiedoistansa; siveysfilosofiaan opettajan tulee selvittää jokin sekavainen aate tältä alalta; historian opettajan tulee antaa historiallisen kertomuksen ja arvostelun jostakin tapauksesta; talous- ja suureopin opettajien tulee osoittaa tietojansa jollakin löydöllä taikka keksinnöllä. Lainoppineiden näytteenä ovat tunteelle käyvät ja hyvästi sovitetut lakiin perustuneet puheet; sillä nämä ovat ainoat, joiden katsotaan tarvitsevan kaunopuheliaisuutta oppia, koska siitä heille, jos he asianajajiksi rupeavat, on hyvää vastaisuudessa. Kun heille mainitsin, että meillä kaikki akatemialliset näytteet toimitetaan puhetaidon kautta, he syvimmästi moittivat tätä tapaa, arvellen, että jos kaikki käsityöläiset pantaisiin mestarinäytteekseen tekemään kengän, tulisivat useimmat kengät sangen kolhomaisiksi ja varsin epäilemättä voitaisivat suutarit yksin palkinnon. Minä mainitsin vain puhujataidon; sillä meidän julkisista väitöksistämme minä en uskaltanut puhua, kun semmoiset täällä luetaan näytelmien joukkoon. Julkiset opettajat eivät esiinnytä yleishyödyllisiä totuuksia tällä ankaralla ja ratkaisevalla tavalla, kuin meidän filosoofimme, vaan sekoittavat vakaihin luentoihinsa sieviä ja huvittavia kertomuksia, joka vaikuttaa että niitä aina tarkkuudella ja mielihyvällä seurataan.

Minä en saattanut olla ihailematta tuota arvoisuutta, jota he noudattavat akatemiallisessa lauselmisnaan ja vihkiäisissään. Mitä huolellisimmasti vältetään kaikkea mikä vain vivahtaakin naurettavaisuuteen taikka muistuttaa näytelmämenosta; sillä akatemiallisten menojen, arvelevat he, tulee olla loitolla kaikesta näytelmällisyydestä jos tahdotaan välttää tieteeitten joutumista pilkan ja halveksimisen esineeksi. Minä en sentähden uskaltanut tuoda esille kertomusta niistä juhlamenoista, jotka ovat eroittamattomasti yhdistetyt akatemiallisiin arvoihin ja vihkiäisiin meillä; ja siinä kohtelussa, minkä *Kepassa* sain osalleni kun siellä kerroin meidän tohtorinvihkiäisistämme, oli minulle kylläksi syytä tässä kohden noudattamaan mitä rikottomimpata äänettömyyttä.

Paitsi näitä akatemioja löytyy jokaisessa isommassa kaupungissa seminaario taikka lukio, joissa nuorison taipumuksia tarkasti punnitaan, että tutkijat hyvissä ajoin saisivat selville, mille tieteelliselle uralle heidän kutsumuksensa oikeastaan viittaavat. Ollessani lukiossa *Kepassa* oli siellä kumppanieni joukossa arkkipispan neljä poikaa, jotka olivat antautuneet sotatiedettä tutkimaan; neljä muuta, joiden isä oli valtioneuvos, harjoitteli jotakin käsityötä, ja kaksi nuorta tyttöä, jotka tutkivat meriliiketiedettä; sillä täällä otetaan vain huomioon ja lukuun oppilasten luonnolliset taipumukset vähintäkään huolimatta heidän eri sukupuoleisuudestansa. Kun heidän taipumuksiansa on tarpeeksi tutkittu, antaa lukion johtaja heille kirjallisen lausunnon niistä. Näitä lausuntoja taikka todistuksia pidetään aina, niinkuin ennen olen maininnut, täydesti luotettavina ja puolueettomina, vaikka kyllä minulla on varsin toinen ajatus siitä todistuksesta jonka minä sain, joka kaikkiansa oli naurettava, järjetön ja kohtuuton.

Kukaan ei saa kirjoittaa kirjoja ennenkuin hän on 30 vuotias, ja lisäksi tulee tekijän eli kirjoittajan ensin näyttää todistus akatemiasta että hän kelpaa ja kykenee semmoiseen työhön. Niinpä täällä

painosta julkaistaankin aniharvoja kirjallisia teoksia, mutta ne ovatkin sitte sekä oppineita että perin pohjin hyvin ajateltuja. Välttääkseni taaskin naurun esineeksi joutumista, olin vaiti kuin kiltti lapsi ainakin siitä että jo ennen lailliseen ikään tultuani olin kirjoittanut viisi taikka kuusi väitöskirjaa.

Olkoon nyt kylläksi puhuttu tämän kansan luonteesta, uskonnosta, valtion hoidosta ja opetustoimesta. Nyt on vaan jäljellä esiintuotavana useita muita omituisuuksia tässä kansassa. Jos puu vaatii toista kaksintaisteluun, kadottaa vaatija ijäksi päivää aseitten kantamisen oikeuden ja pannaan sitä paitsi holhouksen alaiseksi, koskei se osaa intohimojansa hillitä. Toisin käy meillä, jossa kaksintaistelun vaadinta pidetään sankaruutena ja urhoutena varsinkin pohjoisessa Euroopassa, mistä tämä paha tapa on alkuansa tullut, sillä kreikkalaisissa ja roomalaisissa y.m. vanhoissa kansoissa oli tämä tapa varsin outo.

Pootualaisessa oikeudenkäyntielämässä esiintyy tuo kummallisuus, että riitapuolten nimi jää salaisuudeksi tuomareille ja ettei asioita ratkaista siinä seudussa missä ne ovat alkuun pantu vaan etäisimmissä maakunnissa. Syynä tähän omituiseen järjestykseen on se, että kokemus on osoittanut, kuinka muutamat tuomarit ovat antaneet itseänsä lahjoa taikka ovat muuten olleet puolueellisia. Pootualaiset ovat täten tahtoneet välttää kaikkia kiusauksia tuommoiseen suuntaan, kun he salaavat tuomarilta niin osallisten nimet kuin kantajan ja vastaajan, asian eli riidan ulkopuolen. Kaikki mitä asialliset ovat esiintuoneet alistetaan erään ruhtinaan asettaman valamiehistön ratkaistavaksi ja asiakirjoihin on merkitty muutamia lyhyitä muistutuksia, esim. "Tuleeko U:n, jonka hallussa on se tavara minkä B. omii omaksensa, antaa se takaisin?" Toivottavata olisi että samaa tapaa noudatettaisiin meilläkin, jotka useinkin saamme oivaltaa, mitä puolueellisuus ja muut kiusaukset saattavat tuomariin vaikuttaa.

Laki on sama kaikille, henkilöstä riippumatta. Ruhtinaita ei kuitenkaan saateta oikeuden eteen vetää. Mutta kun ne ovat kuolleet, niin julkiset viralliset syyttäjät eli viskaalit haastavat heidät vastaamaan teoistansa. Kuolleen ruhtinaan elämänteot tutkitaan nyt tarkasti istuvassa, täysilukuisessa neuvoskunnassa, ja sitte julistetaan tuomio, joka vaihtelee seuraavissa luonteissa, aina sen mukaan minkälaisia edesmenneen julkiset ja yksityiset teot ja elämä ovat olleet: "Kiitettävä;" "Kiitoksella hyväksytty;" "Hyväksytty;" "Tyydyttävä;" "Keskinertainen." Lausunnon ilmoittaa julkisesti eräs kuuluttaja, ja se hakataan sitte vainajan hautakiveen. Syyksi tähän menettelyynsä sanovat Pootualaiset, "ettei kansa, herättämättä levottomuutta maassa, saata ruhtinasta hänen eläessään vetää oikeuden eteen; sillä niin kauvan kun hän elää pitää hänelle osoitettaman asianmukaista kunnioitusta, joka parhaiten kannattaa ja edistyyttää valtion parasta. Mutta kun ruhtinaan kuollessa se side, joka hänen kansaan yhdisti, on murtunut, saattaa nyt vapaasti päässyt kansa menetellä vapaasti häntä vastaan." Tämän, epäilemättä hyödyllisen mutta perin omituisen tavan kautta, pidetään huolta ruhtinaan turvallisuudesta; hallitus ei kadota mitään majesteettiudestansa, ja kuitenkin edistetään samalla valtion etua. Sillä vaikka mainitut lausunnot ainoasti koskevat kuollutta, kehoittavat ne kuitenkin eläviä hyviin avuihin ja tunnollisuuteen. Pootualaisten historia osoittaa että neljänsadan vuoden kuluessa ainoasti kaksi ruhtinasta on saanut alimman arvosanan. Muilla on melkein kaikilla "Kiitettävä" taikka "kiitoksella hyväksytty", mikä näkyy niistä hautakirjoituksista, joihin ei vielä ajan hammas ole perin kuluttavasti vaikuttanut. Arvosana "keskinertainen" herättää niin syvän surun ruhtinaallisessa perheessä että sekä valtaistuimen perillinen että koko edesmenneen suku, kuutena kuukautena kantaa murhepukua. Ajattelemattakaan ahdistaa tuomareita armottomuudellansa, yllyttää tämä valtaistuimen perillistä hyvävuisella, järkevällä, oikealla ja lempeällä hallituksella ja elämässään muutenkin poistamaan tuo häpeänpilkkku, joka näin on ruhtinaallisen perheen maineeseen takertunut.

Syy siihen miksi toinen äsken mainituista ruhtinaista sai "keskinertaisen" arvosanan oli seuraava: Pootualaiset, vaikka ovatkin etevät sotataidosta, eivät milloinkaan ryhdy hyökkäyssotaan; jos heitä sitä vastoin ahdistetaan puolustavat he itseänsä innolla ja urhollisesti. Tämä vaikuttaa että heitä usein pyydetään välittäjiksi muiden kansain välisiin riitaisuuksiin ja että eri kansakunnat tällä kiertotähdellä vapaaehtoisesti tarjoutuvat alistumaan tämän oikeamielisen ja rauhaa rakastavan kansan turvaan ja suosioon. *Mikleta*-ruhtinas sitä vastoin sai ajallansa päähänsä himon laajentaa valtakuntansa rajoja, jonkatähden hän kävi erään naapurikansan kimppuun ja hänen onnistui lannistaa se allensa joksikin ajaksi; mutta yhtä paljon kun Pootun valta kasvoi tämän kansan valloittamisesta yhtä paljon herätti tämä teko muissa naapurivaltioissa pelkoa ja inhoa Pootualaisiin; sekä lisäksi rupeesi se hyvä ajatus Pootualaisten hyvistä avuista ja rauhanrakkaudesta, joka siihen saakka juuri oli Pootun valtion suuruutena, toiseksi muuttamaan. Vaikuttavana syynä siihen että Pootualaiset näin häpäisivät edesmenneen ruhtinaansa muiston oli kyllä se että he sen kautta toivoivat voittavansa takaisin lähellä asuvien kansojen luottamuksen. Aikakirjat eivät kerro mikä tuon toisen ruhtinaan syynä oli ollut.

Aivasti ne jotka ovat joutuneet kolmanteen ikäkauteen saattavat päästä julkisiksi opettajiksi. Tätä ymmärtääksensä tulee lukijan tietää, että asukkaiden elämä jaetaan kolmeen ikäluokkaan. Ensimmäinen jakso käsittää sen ajan, jolloin heitä opetetaan maatansa palvelemaan; toisen jakson kuluessa he käytännöllisesti harjoittelevat mitä heille ensimmäisenä opetettiin; ja vasta kolmantena ikäjaksona saavat he esiintyä julkisina opettajina. Ajatellaan nimittäin että oikea opettamisen kyky

vaatii saatujen tietojen käytännöllistä harjoittelemista.

Kun joskus tapahtuu että jokin vähemmän hyväksi tunnettu henkilö esiintuo ehdoituksen, joka tavataan hyväksyttäväksi, pidetään hänen nimensä salassa, ettei ehdoituksen arvoa ruvettaisi epäilemään henkilön arvottomuuden takia; sen sijaan kirjoittaa jokin hyvin tunnettu mies ehdoituksen alle. Hyvä neuvo otetaan huomioon, — epäiltävä neuvonantaja työnnetään syrjään.

Vaikka on kielletty rupeamasta keskustelemaan Jumalan olennoista ja ominaisuuksista y.m. on muuten jokaisen vapaasta vallasta uskonnosta lausua ajatuksensa ja alistaa se julkisuuden tiettäväksi. Pootualaiset arvelevat, että tämän tapaiset riitaisuudet ovat verrattavat äkkinäisiin tuulenpuuskauksiin, jotka tosin saattavat pahoin pidellä huoneitten kattoja ja rakennuksia mutta samalla perkaavat ilman ja estävät sen pilaantumasta. Se seikka että he viettävät niin harvoja juhlapäiviä, tulee oikeastaan siitä että he pelkäävät sukukunnan saavan halua ja mieltymystä tyhjäntoimittamiseen; sillä jumalanpelkoa — niin he ajattelevat — ei vähimmin osoita hyödyllisen työn tekeminen.

Runollisuutta he eivät pidä sanottavassa arvossa, vaikka ei ruhtinaskunta ensinkään ole runoilijoita vailla; heidän runonsa erkautuivat vain korkeaponteisemman kielen kautta tavallisesta suorasanaisestä kielestä eli proosasta. He pitivät ylen naurettavina riimit ja meetrit, joita koin heille selittää.

Opettajien joukossa on muutamia, joita sanotaan estetiikan eli kaunetieteen professoriksi. Heidän asianansa on valvoa, ettei nuorison mieliä kiinnitä pikkuasiat, ettei liian typeriä ja merkityksettömiä kirjallisia teoksia, joiden lukemisesta hyvä maku ja aisti pilaantuisi, painosta julkaista, sekä että painettavista teoksista kaikki semmoinen poistetaan, joka havaitaan olevan riidassa terveen järjen kanssa; semmoinen on sensuuri Pootualaisissa. Mikä ero meihin verrattuna. Meidän painoasiamiehemme kieltävät usein parasten teoksien painattamisen ainoasti sentähden, että ne sisältävät joitakin yleisestä mielipiteestä poikkeavia ajatuksia taikka sentähden että ne älykkäällä ja lannistavalla tavalla ruoskivat ihmiskunnan vammoja; siitä seuraa että tieteet sidotaan kytkeyeen ja että moni armollinen työ ei milloinkaan pääse päivän valoon. Mutta kun ei minkäänlaista tullirajaa ole olemassa Pootualaisten ja naapurikansain välillä, onnistuu kaupustelijoiden usein muiden tavarain muassa salaa kuljettaa epäiltävän arvoisia kirjatuuotteita maahan. Semmoista tapausta varten löytyy erityisiä sensoria, joita sanotaan "kirjaston perkaajiksi", ja joilla on toimenä tarkasti pitää silmällä kirjakauppioiden uutisia sekä muutta mutkitta panna takavarikkoon semmoiset kirjat, mitkä pidetään hyvää makua pilaavina. He perkaavat määrättyillä ajoilla kirjakaupat, varsin niinkuin meillä nokitorvet nuohotaan. "No hiivatti vieköön!" ajattelin itsekseni kun tämän sain tietää; "mikä kamala ja hirvittävä hävitys meidän maapallollamme kirjoissa, jos tuollaisiin toimiin sielläkin ryhdyttäisiin!"

Erittäin kiitettävä on se huoli, joka omistetaan nuorille siinä tarkoituksessa, että heitä, taipumuksiansa tarkasti tutkimalla koetaan johdattaa sille uralle elämässä, mikä heille parhaiten sopii. Samaten kuin soitannollisesti valistunut henkilö heti oivaltaa väärän äänen, niin voivat täällä toimivat sielutieteilijät pienistä seikoista johdattua tärkeämpiin, ja katseesta, silmäripseitten liikkeistä, nuorten surun tai ilon purkauksista, heidän hymystänsä, puheestansa, äänettömyydestänsä ja muusta joka tämän kanssa on likeisimmässä yhteydessä helposti päättää, mikä on kunkin luonnollisen kutsumuksen kanssa yhtäsuuntaista taikka riitaista.

Mutta palatakseni nyt itseeni, niin tunnustan, etten suinkaan menestynyt näiden taipumattomien puiden kanssa, jotka eivät osanneet arvostella vaan päin vastoin tekivät pilkkaa tuosta verrattain vilkkaasta ja nopeasta käsityksestä, jonka he olivat myöntäneet minulla heidän rinnallansa olevan. Minua harmittivat suuresti nuo useat liikanimet, joita minulle annettiin: useimmiten minua sanottiin *Skabbaksi* eli "Liian aikaiseksi". Mutta mikä kaikista enemmän kävi sapelleni oli että pesijäakkanikin uskalsi nimittää minua tuolla samalla inhoittavalla nimellä, vaikka hän oli mitä alhaisinta sukua, ainoasti halpa niipuu, jolla ei ollut pennin etua kukkarossaan.

YHDEKSÄS LUKU.

Klimin matka Natsaari-kiertotähden ympäri.

Sittekun kokonaista kaksi vuotta olin kurjeerina hyökkäilyt kaikkialla maassa kuljettaen paketteja ja kirjeitä, rupesi tämä samalla vaivalloinen ja halpa toimi minua väsyttämään. Minä jätin sentähden kerran toisensa perään erohakemukseni asianomaisille, ja pyysin kunniallisempaa tointa. Mutta minä sain alinomaan kieltävän vastauksen, kun ruhtinas arveli, ettei minulla ollut tarpeeksi kykyä tärkemman viran hoitamiseen. Hän sanoi anomukseni olevan maan lakia ja vanhoja tapoja vastaan, ne kun kielsivät

tärkeihin virkoihin ottamasta muita kuin täydellisesti kunnollisia ja kykeneviä miehiä. "Teidän tulee," sanoi hän, "tyytyä siihen virkaan, jonka olette saanut, kunnes olette osoittanut olevanne kelvollinen ylempiin luottamustoimiin." Hän puhui sitte pitkältä velvollisuusistani ja lopetti sitte seuraavilla kehoituksilla: "Katsokaa omaa poveanne, tutkikaa sen sisimpiä kätköjä havaitaksemme mihin te kykenette, ennenkuin rupeatte parempia virkoja pyytämään. Tämä kova vastaus on perinpohjainen, sen on meidän kansallemme viisas kokemus sanellut, ja minä toivon että jokainen sen muistoonsa haudatkoon, niin ei tyytymättömyys näissä asioissa niin usein pääse vallalle."

Nämä alituiset kiellot saivat minun vihdoinkin tekemään ylen vallattoman ja epätoivoisen päätöksen. Minä tuumin nyt alinomaan kuinka saisin aikaan jotain, joka yhtäkkiä paljastaisi suuret lahjani ja siten pesisi pois tuon häpyyppikun joka minua nyt rasitti. Minä omistin lähes kokonaisen vuoden perin pohjin tutkiakseni maan lakeja ja asetuksia, jos mahdollista löytäkseni jotakin, joka olisi parannuksen ja oikaisun puutteessa. Tässä tekemäni havainnot uskoin minä eräälle orjantappurapensaalle, jonka kanssa olin sangen läheisessä tuttavuudessa. Hän havaitsi arveluni varsin perälliseksi, mutta epäili kuitenkin olisiko siitä valtiolle mitäkään hyötyä. Muutoksenteleijän ensimmäinen velvollisuus, sanoi hän, oli perinpohjin tuntea sen maan luontoa ja omituisuuksia, joita hän tahtoi käydä muuttamaan; sillä varsin sama asia saattaa, maiden erilaisuuden tähden moninaisissa seikoissa, tuottaa varsin erilaisia ja vastaisia vaikutuksia, varsin niinkuin jokin lääke näennäisesti samallaisissa tapauksissa saattaa yhden auttaa mutta toisen kaataa. Hän huomautti minulle aikomani uhkayrityksen mahdollisia seurauksia ja muistutti että minä panin henkeni kaupalle ellei minun muutostuumiani hyväksyttäisi tuossa tavallisessa julkisessa hirttopuukokeessa. Hän pyysi sentähden mitä hartaimmasti minua, ennen kuin panin tuumani täytäntöön, tarkasti punnitsemaan asian vastaiset ja myötäiset puolet; kuitenkin ei hän tahtonut antaa kokonansa kieltävätä neuvoa tuumiani vastaan, kun nimittäin oli mahdollista, että minä saatoinkin keksiä jotakin semmoista, josta olisi hyvää sekä itselleni että valtiolle.

Minä katsoin parhaaksi seurata näitä ystäväni neuvoja ja heitin siis toistaiseksi tuumam toimeen panemisen. Minä hoidin edelleen kurjeerinvirkaani, juosten kuten ennenkin kautta kaupunkien ja kylien. Tämä alituinen juoksenteleminen vaikutti kuitenkin että minä perin pohjin opin tuntemaan niin Pootun kuin muutkin naapurimaat. Peljäten unhottaa havaintojani kirjoitin kaikki muistoon, niin hyvin kuin saatoin, ja jouduin vihdoinkin tilaisuuteen ruhtinaalle esittelemään sangen kookkaan teoksen. Myöhemmin sain tietää että ruhtinas oli ollut hyvillään työstäni, kun hän koko neuvoskunnan läsnäollessa kiitti työtäni, ja vielä kerran tarkasti luettuansa muistoonpanoni, päätti antaa minulle toimeksi kirjoittaa kertomus koko kiertotähdestä. Minä olin odottanut varsin toista palkintoa monista valvomista öistäni ja huokasin itsekseni samaten kuin entinen runoilija:

"Kyllä taitoa kiitetähän, vaan palkkoja sille ei suoda."

Mutta kun olin ylen utelias, ja sitä paitsi palattuani toivoin parempata palkintoa, otin tämän toimen tehtäväkseni suurella mielihyvällä.

Vaikkei Natsaari-kiertotähti ole tuskin 200 peninkulmaa ympärimitaten, on se kuitenkin sen asukkaiden mielestä äärettömän suuri, mikä arvostelu on seurauksena heidän vitkallisesta liikkumiskyvystänsä. Niinpä ovatkin useimmat maat, varsinkin etäämmällä olevat, heille perin vieraita, sillä Pootualaiselta kuluisi vähinnäkin kaksi vuotta matkaan tämän pallon ympäri; minä sitä vastoin kurjeerimatkoillani saatoin tehdä tämän matkan vähemmässä ajassa kun kuukaudessa. Ainoa joka minua huolestutti olivat nuo monet kielet joita arvattavasti piti eri paikoilla puhuttaman. Minua lohdutettiin sillä, että kuinka erilaisia kiertotähden asukkaat olivatkin tapojen ja elämän puolesta, käytettiin kuitenkin kaikkialla samaa kieltä, sekä että puusukukunta kaikinensa oli hyväntahtoista, seuranhaluista ja vierasvaraista, joten minä ilman vähintäkään vaaraa rohkeasti saatoin matkustaa pallon ristiin rauhaan. Nämä tiedonannot yllyttivät yhä matkahaluani ja eräänä päivänä alkupuolella haapakuuta lähdin matkalle.

Se mitä nyt aivon kertoa, on siihen määrään hämmästyttävätä, että lukija hyvästi saattaa lukea kaikki pelkäksi valheeksi taikka kuvitustuotteeksi, sillä ne vastakohtat, niin ruumiilliset kuin siveelliset, jotka minä kulullani oivalsin, ovat tuskin mahdollisiksi ajateltavia toisistansa mitä etäämmällä ja mitä vastaisimmista ilmanaloissa elävien kansojenkaan välillä. Useimpia maita rajoittavat ja eroittavat toisistansa järvet, salmet, niin että koko kiertotähti esiintyy suurena merenä isolla määrällä saaria ja luotoja. Näiden rajaerojen poikki kuljetaan aniharvoin, ja nuo harvat lauttapaikat joita löytyy ovat vain aivotut matkustajille, sillä asukkaat eivät, niinkuin jo on sanottu, usein liiku rajojen ylitse. Ja kun heidän joskus täytyy kulkea ylitse, palajavat he takaisin niin pian kuin suinkin. Siis: niin monta on maailmaa kuin on kansaakin. Varsinaisena syynä tähän eroitukseen kansojen kesken lienee maanlaadun erilaisuus niin värinsä kuin kasvattamisvoimansa puolesta ja täydellinen erinmoisuus eri maiden pensaiden, taimien ja viljojen sekä astiakasvien suhteen. Tämä asianlaita selittää riittävästi eri maiden asukkaiden eri luonnonlaatua ja taipumuksia. Meidän maailmassamme eivät toisistansa etäimmilläkään asuvat kansat ole erittäin poikkeavia toisistansa ajatusten, tapojen, taipumusten, värin ja ruumiinrakennuksen puolesta, sillä kun maanlaadun laita on kaikkialla melkein sama, sillä eroituksella vaan että yksi maa

saattaa olla hedelmällisempi kuin toinen, ja kun eivät maan tuotteet paljon eroa toisistansa sekä kun veden laatu on sama, tultakoon minne tahansa, ei semmoisia vastakkaisuuksia täällä kuin alamaailmassa juuri hevin saata esiintyä. Vierailta on tosin valta matkustaa ja tehdä kauppaa missä mielensä tekee, mutta he eivät saa ruveta kiinteimen omistajiksi, johon lisäksi ei maiden erilaisuus keskenänsä verraten haluakaan herätä. Niinpä harvoin kohdataankin muita matkustavia kuin kauppiaita. Ne maat, jotka lähinnä ympäröivät Pootua, ovat jotenkin samaa luonnonlaatua. Pidempiä aikoja sitte taistelivat he monta veristä sotaa Pootualaisten kanssa; nyt elävät he joko hyvässä sovussa niiden kanssa taikka oltuansa ensin valloitettuja elävät he nyt mielihyvällä tämän kansan lempeän valtikan suojassa.

Mutta kun on kuljettu tuon suuren salmen poikki, joka ikäänkuin eroittaa kiertotähden kahteen puoliskoon, kohtaa kulkijata uudet maailmat ja uudet, Pootualaisille varsin vieraat eläinlajit. Ainoa mikä on yhteistä koko Natsaari-kiertotähden eläinmaailmalle on se että ne puhuvat samaa kieltä. Tämä tekee matkustuksen ylen mukavaksi, varsinkin kun asukkaat monien matkustajien ja kauppiaitten kautta, jotka harhailevat maan lävitse, ovat hyvästi ehtineet tottua näkemään erilaisia ja heistä poikkeavia olentoja ja luomisen tuotteita. Minä olen katsonut velvollisuudekseni ensi antaa nämä selitykset, ettei lukija ottaisi pahastuaksensa siitä mitä nyt aivon kertoa, tuomiten kaikkia merimiehen valheiksi.

Ylen väsyttäväksi kävisi, jos minä tarkasti ja ajanmukaisessa järjestyksessä ottaisin kertoakseni kaikki mitä minulle matkallani tapahtui; minä sentähden tässä rajoitun kertomaan niitä kansoja, jotka olivat minusta kummallisimpia ja joiden tavoissa ja omituisuuksissa minä havaitsin paljon omituista, niin vieläpä kokonansa hämmästyttävätäkin, että Natsaari-kiertotähti puhtaalla omallatunnolla saatetaan lukea maailman ihmeitten joukkoon.

Minä huomasin että kaikki asukkaat ovat jotenkin toisensa kaltaisia mitä tulee heidän tarkkaavaiseen kohteliaisuuteensa, tarkkaälyisyyteensä ja perinpohjaisuuteensa, mitkä ominaisuudet jo Pootualaisissa olin oppinut tuntemaan, mutta että ne sitä vastoin tavoissaan, luonnontaipumuksissaan ja ruumiinsa rakennuksessa olivat niin eroavia toisistaan, että nuo eri maat tuntuivat minusta yhtä monelta eri maailmalta.

Kuamso-maassa, ensimmäinen maa, johon tullaan tällä puolen salmea, eivät asukkaat milloinkaan ole minkään ruumiillisen heikkouden tai sairauden alaisena, vaan he saavat iloita hyvästä terveydestänsä aina vanhuutensa päiviin saakka. Minä otaksuin sentähden että heidät saisi lukea onnellisimmiksi luotuin joukossa; mutta tulin pian toiseen johtopäätökseen oltuani jonkun ajan heidän parissansa. Tosin en tavannut ketäkään pahoillaan olevata, mutta en myöskään ketäkään oikein tyytyväistä, iloisista puhumattakaan; sillä niinkuin eivät kirkas taivas ja miellyttävä ilma vaikuta meihin, ellemme joskus saisi tyytyä sumeiseen ja pahaan ilmaan, niin ei näillä puillakaan ole mitäkään käsitystä onnestansa, alituinen ja vaihteeton kuin se on; niillä ei ole mitäkään tietoa siitä että he ovat terveitä kun eivät he milloinkaan ole tautia sairastaneet. He elävät päivänsä, alinomaa terveinä mutta myös alinomaa torroksissa, sillä mitä hyvää nautittaneekin minkään sitä keskeyttämättä, vaikuttaa se ainoasti väsymystä, ja ainoasti se elämä saatetaan sanoa mieluiseksi, jonka iloisien päivien vaihdoksi sumuisetkin olemisestansa muistuttavat. Minä puolestani en ole milloinkaan tavannut mitäkään kansaa, joka olisi ollut niin kylmäkiskoinen, välinpitämätön ja kareva kuin tämä. He muodostavat kansan ilman paheita, mutta myös ilman mitäkään, olipa se mitä tahansa, jota ansaitsisi rakastaa taikka inhota: kenenkään ei tarvitse peljätä tulevansa loukatuksi, mutta älköön kukaan myös hyväntahtoisuutta odottako; turhaa hän sitä tekisi; sanalla sanoen: täällä ei ole mitäkään moitittavata mutta ei myöskään mitäkään kiitettävätä. Kun ei sitä paitsi heidän alinomainen hyvä terveytensä milloinkaan muistuta heitä kuolevaisuudestansa eikä milloinkaan herätä sääliä toisten kärsimisille, elävät he elämänsä tunnottomuudessa, vähintäkään huolimatta kanssaluoduistansa. Tässä kansassa ei siis saateta oivaltaa rakkaudellisuutta eikä säälinmukaista tunnetta. Kun meitä sitä vastoin tauti käy etsiskelemässä muistuttaen meille katoavaisuuttamme, painaa se samalla mieleemme muistutuksen välttämättömyydestä hyvästi valmistautua viimeiselle matkallemme, ja omat kärsimisemme opettavat meitä muiden kärsimyksiä säälimään. Tästä vertailemisesta minä selvästi havaitsin, kuinka tauti ja kuoleman vaara saattavat kelvata mitä tuntuvimmasti synnyttämään tunnon rakkauden velvollisuudesta, ja kuinka väärässä olemme kun nurkuilemme luojata vastaan sentähden, että olemme mielestämme syntyneet niin suureen kärsimiseen, mikä kuitenkin on meille niin ylen hyödyllistä ja tekee meille niin paljon iloa mahdolliseksi. Huomattavata on muuten, että kun nämä tammipuut tulevat toisiin maihin joutuvat he samojen kärsimisten ja kipujen alaisiksi kuin kaikki muutkin puut. Näyttäisi siis siltä kuin tuo alituisen terveyden etu — jos sitä nyt saatetaan joksikin eduksi sanoa — riippuisi ilmasuhteista ja ravintoaineista tuossa maassa.

Lalakki-maa, jolla myös on nimenä *Maskatta* eli onnellinen maa, näytti todella olevankin nimensä mukainen, sillä kaikki tuli siellä itsestensä ilmoihin. Mitä makein maito puhkui kuni lähde maasta, niinkuin kirkas vesi kunnaan pientareelta; syksyn kultainen elo, joka hunajan tapaan ihmisten avutta valuu maahan tarjosi valmista ravintoansa; taivas hankki heille kaikki, kylvää ja kastelee ja hoitaa kasvun. Maa on miellyttävän suloinen ihmiskäsien kaunistelematta. Mutta nämä ihmeen suuret edut

eivät täällä saata tehdä asukkaita onnellisemmiksi kuin muutkaan ovat. Sillä kun ei heidän tarvitse tehdä työtä toimeen tullaksensa, viettävät useimmat elämänsä toimeentuloon ja laiskuudessa, ja ovat alati tautien esineinä. Usein liian aikainen kuolema tempaa monet pois; ruumiinliikkeitten puutteessa heidän ruumiinsa kuihtuu kuin matojen kuluttamana. Tämän maan tila antoi minulle monta aihetta filosofiallisiin tuumimisiin, ja kaikesta minkä näin saatoin päättää että palkolliset ja työväki ylipäänsä olivat tavallansa onnellisempia kuin semmoiset, joilla ei milloinkaan tarvinnut olla mitäkään huolta jokapäiväisistä tarpeistansa ja sentähden antausivat laiskuuteen ja herkkuelämään. Veltto väsymys on herkkuelämän huono tytär, terveyden vahingollinen myrkky ja elämän salainen kuolema, kun se hupaisessa seurassa kaikellaisten nautintoaineitten orjuudessa murtaa rivakkaimmat miehet ja tekee niistä surkeita kuhjuksia. Ruoka ei maita sille, joka ei milloinkaan tunne nälkää; jalat jaksavat tuskin kannattaa ruumista, kun niitä harvoin liikkeeseen totutetaan; siitä tulevat tuo suuri pahuus, nuo monet epätoivon teot, nuo lukuisat itsemurhat. Tuo ylellisyys, jossa he elävät karkoittaa heiltä kaiken halun jaloihin huvituksiin ja synnyttää sen sijaan inhoa ja vastenmielisyyttä elämään. Minä siis pian käsitin, että tämä maa, jonka olin kuvitellut vain onnellisten olentojen kodoksi, päin vastoin olikin raskasmielisyyden kolkko asunto jonka asukkaita paljon enemmän sopi sääliä kuin kadehtia.

Lähimmän maan nimi on *Mardakki*, jonka asukkaat ovat sypressiä, ja siihen määrään toistensa kaltaisia, että heidät saatetaan eroittaa toisistansa ainoasti silmien eri muodon mukaan. Muutamilla ne ovat pitkulaisia, toisilla nelikulmaisia; toisilla ne ovat pieniä, toisilla taas niin isoja, että ne melkein anastavat koko otsan; muutamat syntyvät kahdella, toiset kolmella, useat taas neljälläkin silmällä. Semmoisia löytyy myös, joilla on ainoasti yksi silmä, ja katsoja olisi vähältä valmis luulemaan heitä Polyfeemuksen jälkeläisiksi, ellei nimittäin tämä silmä olisi saanut sijaansa niskaan. Ne erotetaan eri sukujaksoihin silmiensä muodon mukaan.

Eri jaksot ovat seuraavat:

- 1) *Nagirit*, taikka ne, joilla on pytkyliäiset silmät ja jotka siis näkevät kaikki pytkyliäisenä.
- 2) *Nakiirit*, joilla on nelikulmaiset silmät.
- 3) *Talampit*, pienillä, melkein näkymättömillä silmillä.
- 4) *Jarakut*, kahdella silmällä, joista toinen on ainansa toistansa karsaampi.
- 5) *Mehankit*, kolmella silmällä.
- 6) *Turasukit*, neljällä silmällä.
- 7) *Harambat*, joiden silmät peittävät koko otsan.
- 8) *Skodolkit*, joiden ainoa silmä on niskassa.

Lukuisin ja samalla mahtavin suku näistä sukujaksoista on *Nagirit* eli pytkyliäis-silmäiset. Tästä suvusta otetaan maan hallitsijat, neuvosherrat ja papit. Nämä yksin hallitsevat eivätkä ota ketäkään muista luokista virkamieheksi, ellei hän tunnusta ja valallansa vahvista, että muuan taulu, joka on auringolle pyhitetty ja on pantuna temppelein korkeimpaan huippuun, on hänen silmissänsä pytkyliäinen. Tämä taulu on pyhin Mardakilaisten jumalan palvelemisessa. Luonnollinen seuraus on, että moni kunnan kansalainen, joka ei tahdo väärän valan rikosta ottaa omaatuntoonsa raskauttamaan, suljetaan kaikista julkisista luottamustoimista ja pannaan lisäksi alituisen vainon esineeksi; ja vaikka he väittävät etteiväthän he saata kieltää omien silmiensä todistusta, niin ei tätä oteta ensinkään huomioon, vaan mikä oikeastansa olisi luonnonvirheenä pidettävä, se tehdään muusta huolimatta paheeksi, pahuuden ja ykspäisyyden todisteeksi.

Vala, mikä vaaditaan heiltä, jotka hakevat jotakin luottamustointa, on näin kuuluva:

"Minä pyhästi vakuutan, että auringon pyhä taulu näyttää minusta pytkyliäiseltä ja lupaan pysyä tässä mielipiteessäni viimeiseen hengenvetooni saakka."

Tuloni jälkeisenä päivänä, kuljeskellessani joutilaana torilla, sain nähdä vanhan miehen, jota vietiin jotakin rangaistusta kärsimään. Lukematon joukko sypressiä seuraili häntä ladellen hänelle raakoja haukkumasanonoja. Kysymykseeni mitä oli tapahtunut vastattiin minulle että mies oli vääräuskolainen, joka oli uskaltanut julkisesti väittää, että auringon taulu hänestä näytti nelikulmaiselta, ja joka vakaimmista kehoituksista huolimatta itsepuoleisesti pysyi lujana lausumassaan mielipiteessä.

Saadakseni tietää oliko minulla puolestani oikeauskoisen silmät, lähdin astumaan auringon temppeleille; mutta kun, kaiken mukaan mitä näin, taulu todella oli nelikulmainen, sanoin tämän suoraan isännälleni, joka oli hiljan virkaansa nimitetty lukkari kaupungissa. Hän huokasi syvään ja myönsi että hänenkin mielestään taulu oli nelikulmainen mutta ettei hän uskaltanut tätä tunnustaa kenellekään,

sillä siinä tapauksessa tuo vallitseva luokka panisi hänen syytteen alle ja ottaisi häneltä virkansa pois. Minä pötkin niin huomaamatta ja salaa kuin suinkin tästä kaupungista tieheni, tuskanpelosta vavisten, kun ajattelin että selkäni olisi ollut vähällä saada kärsiä virheellisten silmiensä tähden taikka että minut olisi pilkalle ajettu kaupungista pois, merkittynä tuolla inhottavalla vääräuskoisen kerettiläisen nimellä. Saattaako ihminen ajatella mitäkään kohtuuttomampaa, raaempaa ja julmempaa kuin tämä laki, joka miltei tekee mahdottomaksi jokaiselle saada kunnia-tointa muulla tavalla kuin valheellisuuden ja väärän valan kautta! Sittemmin tultuani Poottuun jälleen takaisin, en jättänyt kukaan ainoata tilaisuutta käyttämättä lausuakseni inhoani tälle raakalaisten valtiolle. Eipä käynyt kuitenkaan paremmin kuin että, kun kerran parhaillani annoin vihani vallaten vuotaa tästä asiasta eräälle katajapuulle, jonka luin läheisimpien ystäväni joukkoon, niin tämä intti:

"Me puolestamme kaikella oikeuden mukaisuudella pidämme tämän Nagirien lain hurjana ja kohtuuttomana, mutta ei sinun, mielestäni, pitäisi ottaman niin sydämellesi tuota, että osoitetaan ankaruutta kun on kysymyksessä eri mielipiteet, sillä sen mukaan mitä itse olet kertonut löytyy useimmista Euroopan valtioista eräitä vallitsevia lahjoja, jotka näköelimissä esiintyvien luonnollisten syytten takia vainoavat toisia tulella ja miekalla, ja sinä pidit itse näitä pakkotekoja jumalanpelvon todisteena ja valtiolle erittäin hyödyllisinä."

Minä käsitin oitis mitä hän tarkoitti, jonka tähden minä riensin tipotieheni häpeästä punehtuneena. Siitä hetkestä ruveten olen minä aina innolla puolustanut suvaitsevuuksia ja kärsivällisyyttä ja tuominut lempeämmin jokaista, joka on erheilykseen joutunut.

Kimalin ruhtinaskunta luetaan mahtavimpain maiden joukkoon, sen suuren kansallisvarallisuuden johdosta. Sillä paitsi hopeakaivoksia, joita siellä löytyy suurissa määrin, saadaan siellä kultahiekkaa virroista ja puhtaita helmiä meristä. Mutta opittuani lähemmin tämän kansan tilan, opin myös ymmärtämään, ettei rikkaus yksin voi onnen lahjaa suoda; sillä tämän maan asukkaat ovat melkein kaikki kaivostyömiehiä taikka helmeinpöytäjiä, jotka ainoasti voiton tähden alistuvat alituisen orjuuteen ja ovat todella orjiksi kutsuttavat halpojen töidensä tähden. Ne jotka eivät enään tee työtä ovat sen sijaan alinomaan koottujen aarteittensa vartioina. Maa on niin yltyä täynnä rosvoja ja ryöväreitä, ettei kukaan uskalla lähteä matkaan ellei hänellä ole turvanansa aseilla varustettu saattojoukko. Eräessä alkukielen teoksen runossa selitetään tätä tilaa näin:

"Päivä ei ole niin pyhä, ettei siellä aina kuulu varkauksia, kavaluutta, petoksen sanelemia rikoksia ainoasti voitonhimosta, niin pienestäkin että on melkein mahdoton sitä ajatella; koko tämän kansan olemus on ikäänkuin kokoonpantuna rikoksista ja rosvosaaaliista; vieras ei ole varmuudessa isännältänsä, sukulainen ei heimoltansa ja sisarten keskinäinen rakkaus on jotakin äärettömän harvinaista. Poikakin saaliin himosta lukee isänsä hautaa kohden johtuvia askeleita; kadonnut on hurskaus ja hyvät avut ja Astrea-impi, heidän viimeinen taivainen jumalais-olento ja on paennut tästä maan rikollisesta suvusta."

Sentähden saatetaan sanoa että tämä kansa, jota kaikki heidän naapurinsa katselevat himoitsevin silmin, pikemmin ansaitsee sääliä kuin kadehtimista. Sillä pelko, epäluulo ja kateus vallitsevat jokaisen mielessä; yksi näkee toisessa vihämiehen, joka vain vainoo päästäksensä hänen aarteittensa kimppuun, niin että tuska, levottomuus, läpivalvotut yöt ja kalpeat kasvot ovat sen onnellisuuden ainoana hedelmänä, joka Kimalissa luullaan kansalla olevan. Tuntemalla hieman pelkoa ja monien sekasorroksien seikkojen kestäessä, saatoin tästä maassa kulkea, sillä jokaisella veräjällä, jokaisella raja-asemalla täytyi minun ilmoittaa nimeni, syntymäseutuni, matkani tarkoituksen y.m., sanalla sanoen, minua kohtasivat kaikki nuo hankaluudet, jotka saattavat esiintyä epäluuloisen kansan keskellä matkustavata. — Täällä löytyy eräs tultasuitsuava vuori, josta maanalainen tuli alinomaan syöksyy esille suuressa paljoudessa.

Kun vihdoinkin olin päässyt rajan ylitse tästä maasta, mikä oli vaivalloisin, jota vielä olin saanut ja vastakin sain matkallani kokea, käännyn itään päin. Kaikkialla tapasin ystävällisiä ja siveästi valistuneita mutta samalla myös sangen omituisia kansoja. Mikä suurimmasti minua hämmästytti olivat asukkaat tuossa pienessä tusinavaltiossa *Kwamboja*, jotka luonto on sattunut laatimaan varsin takaperäisessä järjestyksessä. Jota vanhemmaksi esim. he tulevat sitä poikamaisemmiksi ja kevytmielisemmiksi he muuttuvat ja vuosien ohessa kasvavat tyhmä rohkeus,irstaisuus ja muut tuollaiset pahat tavat, jotka muuten ovat nuoruuden vuosia kuvaavat. Sentähden ei täällä uskota kenellekään, joka on neljäkymmentä vuotta vanhempi, mitäkään ylempää virkaa, sillä tultuansa tämän ikäiseksi pidetään häntä

"lapsena hurjimpana, mitä tuskalla vahdita voidaan."

Minä jouduin näkemään kuinka vanhat harmajahapsiset miehet hyppelivät pukinhyppyjä pitkin katuja ja viettivät aikaansa kaikellaisilla lastenleikeillä, niin että pojat, jotka kulkivat heidän ohitsensa, häpäisivät heitä ja ajoivat heidät ulkoa huoneisiin. Kerran näin ylen vanhan ukon joka torilla huvitteli he piiskalla; hän oli kuitenkin muinoin ollut ylen vakava ja kunnan nuorukainen ja Suuren Neuvoskunnan

presidentti. Tämä ylös-alainen ja nurinniskainen järjestys oli yhteinen miehillä ja naisilla. Jos esim. nuori mies menee naimisiin jotenkin vuosille joutuneen vaimon kanssa, ennustavat kaikki että hänestä tulee sarvenkantaja; suora vastakohta siis sille, mikä tavallisesti on tapana meillä, jossa vanhallainen mies mennessään avioliittoon nuoren naisen kanssa antautuu alttiiksi vaaralle saada tuommoisen koristuksen osaksensa. Kerran myös kohtasin torilla kaksi ikälöppuista miestä, jotka olivat miekkaisilla. Kun en saattanut hillitä ihmettelemistäni semmoisesta rattoisuudesta vanhoilla päivillä ja kysyin syytä heidän tuliseen ja veriseen riitaansa, vastattiin minulle että he olivat riitaantuneet erään julkisen naisen tähden, jolle molemmat armaita silmiä kantoivat. Lisäksi sanottiin että molemmat täydellä syyllä saivat odottaa aimo selkäsaunaa taikka ainakin pieniä pieksiäisiä kotio tultuansa, jos heidän holhojansa saisi vainun heidän ankarista puuhistansa. Samana iltana levisi huhu että muuan vanha akka oli hirttänyt itsensä epätoivoissaan siitä, että hän oli saanut rukkaset erältä nuorelta mieheltä, johon eukkoparka oli sattunut hurjasti rakastumaan.

Tämä nurinperäinen järjestys tekee nurinperäiset lait tarpeellisiksi. Niinpä onkin se luku lakia, joka koskee holhousasioita, näin kuuluva: "Älköön kukaan hallitko omaisuuttansa ellei hän ole 40:tä vuotta nuorempi;" ja kontrahdit, joita ovat tehneet 40:tä vuotta vanhemmat henkilöt, eivät ole laillisia ellei niitä ole allekirjoittanut joko heidän holhojansa taikka lapsensa. Siinä luvussa, joka koskee tottelemista, on luettavana: "Vanhain miesten ja vaimojen täytyy olla lapsillensa kuuliaiset." Virkamiehet erotetaan viroistansa juuri ennenkuin ovat 40:n vuoden vanhoiksi tulleet, ja suvun nuoremmat taimet määrätään heidän holhojiksensa. Minä katsoin johdannollisesti parhaaksi paeta maasta, jossa minusta lain mukaan olisi tuleva lapsi uudelleen, jos vielä eläisin kymmenen vuotta. Mutta sittekun kiertomatkeni lopetettuani satuin vertailemaan tämän kansan omituisuuksia niiden maanmiesten ajatuksiin ja tapoihin, jotka miehuutensa aikana ovat ajattelevia miehiä, mutta vanhoilla päivillensä muuttuvat laiskoiksi, ryömivät paheissa ja himoitsevat tyhjiä kunnianimiä, tuli mieleni sovinnollisemmaksi ja minä tein penseämmän tuomion tästä ihmeellisestä kansasta.

Kokleku-maassa havaitsin yhtä hurjan tavan, jonka varsin varmaan kaikki Eurooppalaiset kelvottomaksi tuomitsivat, ja josta ei saa syyttää luontoa vaan ainoasti lakeja. Kummankin sukupuoleiset asukkaat ovat kaikki katajapuita ja yksin miehet toimittavat taloustyöt ja ylipäänsä kaikki vähemmän tärkeät tehtävät. Kun sota syttyy tekevät he tosin sotajoukossa virkaa, mutta ainoasti pelkinä sotamiehinä, ja ylen harvat heistä ylenevät vänrikeiksi, mikä on korkein sotilasvirka, johon urospuolinen puu saattaa toivoa kohotaksensa. Tärkeimmät, niin siviili- kuin sotilas- ja hengelliset virat ovat naisille uskotut. Ennen olin säälivällä hymyllä katsellut Pootualaisten tyhmyyttä, he kun eivät virkoja asetettaissa tehneet mitäkään eroa sukupuolien kesken, mutta tämä kansa oli nyt kumminkin pähkähullu ja toimieli ihan vastoin luontoa. Minä en todella saata käsittää, kuinka miesväki saattoi olla niin peräti pökköä, että se ylivaltaisesta ruumiillisesta voimastansa huolimatta saattoi nöyrytyä niin häpeällisen ikeen alle ja saattoi kestää siinä niin monen vuosisadan kuluessa; sillä luonnollisesti olisi miesten ollut helppo asia varistaa yltänsä tuo kelvoton ja halpa nais-tirannius, jos sen olisivat tahtoneet. Mutta ikivanha tottumus oli luultavasti siihen määrään sokeuttanut heidät, ettei kukaan tullut ajatelleeksi mikä kunnian halvennus siinä oli olemassa, vaan luulivat he luonnon itse määränneen, että naisten piti hallitseman, ja miesten kutoman, keittämän, kehräämän, pesemän permantoja — ja lisäksi maistaman keppiä. Naiset sanoivat puolustukseksensa: että kun luonto on varustanut miehet jäntevämmillä ja voimakkaammilla käsivarsilla, jotka olivat paljon sopivammat rasittavaan työhön kuin naisten, niin oli epäilemättä myös luonnon tarkoitus että tämän sukupuolen tuli saada vaikeimmat työt osallensa. Pitkämatkaiset matkustajat eivät saattaneet kylläksi ihmetellä kun tulivat taloon ja näkivät rouvan istumassa kirjoituspöydän ääressä, miehen toimiessa kyökissä, pannuja ja kattiloita pestessä ja hieroessa. Kun joskus tulin taloon ja pyysin puhutellakseni miestä osoittivat minua aina kyökkiin, jossa hän epäsiistinä meloi ja plutikoitsi, pyyhkeili astioita, oli vaimonsa huudolle kuuliainen ja juoksi kuin koira kun tämä vain piiskaansa heilutti.

Tällä takaperäisellä järjestyksellä olikin mukanaan mitä vahingollisimmat seuraukset: sillä niinkuin muissa maissa löytyy kevytmielisiä naisia, jotka itsensä myyvät, niin löytyy täällä miehiä, jotka tarjoavat viehättäväisyyksiänsä kaupalle, ja jotka vielä ovat tavattavina varsinaisissa, julkisissa, tämmöistä varten asetetuissa huoneissakin, mitkä helposti tunnetaan ovilla olevista ilmoitustauluista tai muista merkeistä. Jos heidän hävyttömyytensä kuitenkin käy liian julkeaksi tarttuu laki siihen, varsin niinkuin meillä menetellään tämänkaltaisten julkisten naisten kanssa. Naiset sitä vastoin saattavat tuottamatta vähintäkään sumua maineellensa, katsoa tölöitellä miesväkeä kaduilla, nyökätä niille päätänsä, liehakoida ja kuiskaella niiden kanssa, seurata heitä, julkisesti jutella lempiseikoistansa ja ylpeillen puhua voitoistansa, varsin niinkuin teikarit meillä rinnustelevat todellista taikka valhetelluista paimenhetkistä naitujen taikka naimattomien naisten kanssa. Ei myöskään lueta naisille paheeksi jos hän lähettää miehelle lahjoja ja lempirunoja, jota vastoin nämä viimeksi mainitut, jos he tahtovat itseänsä hyvämaineisina miehinä pidettävän, alussa tekeytyvät kylmiksi ja "kunniallisiksi" noita lemmensairaita naisia kohtaan. Juuri minun siellä ollessani nousi hirvittävä meteli siitä, että muuan nuori nainen oli väkivallannut erään raatiherran pojan. Hänestä puhuttiin suurella harmilla ja suuttumuksella tämän häpeällisen teon tähden, ja tämän nuoren miehen ystävät uhkailivat haastattaa

tytön oikeuteen, vaatien että hän menisi naimisiin pojan kanssa velvollisuutenansa olevana hyväksyen, varsinkin kun saatettiin todistajilla toteuttaa näyttää, että tuo nuori mies oli tähän saakka elänyt siivoa ja rankaisematonta elämää. Tätä kaikkea kuullessani ja havaitessani ajattelin itsekseen: onnellinen Eurooppa, jossa heikompi sukupuoli on nimensä mukaista, jossa vaimot sokeasti noudattavat miestensä tahtoa, pikemmin koneina tai itsestään liikkuvina laitoksina kuin vapaalla tahdolla varustettuina olentoina!

Minä olin kuitenkin viisaasti varoillani moittimasta heidän takaperäisiä laitoksiansa niinkauvan kun olin näiden katajapuiden keskellä, mutta ehjänä päästyäni pois pääkaupungin alueelta, päästin silloin tällöin lauselmia, että he minun mielestäni menettelivät varsin vastoin luontoa, koska, niin yleisen kansainoikeuden mukaan kuin kaikkien kansakuntain äänettömällä myöntymyksellä, varsinaiset ja tärkeämmät toimet ovat miesten tehtäviä. Tähän vastattiin minulle, että minä sekoitin keskenänsä tavan, tottumuksen ja opetuksen luonnon kanssa; sillä tuo huonomuus, joka tavallisesti naissuvussa tavataan, tulee kokonansa kasvatuksesta, jonka parhaiten osoittaa tila tässä maassa, missä naisissa tavataan samat täydellisyydet ja luonnolliset lahjat, jotka miehet tavallisesti katsovat yksin itsellensä kuuluviksi. Naiset Koklekussa ovat nimittäin siveitä, ymmärtäväisiä, vakaita ja harvapuheisia, kun sitä vastoin miehet esiintyvät kevytmielisinä, ajattelemattomina, häpäsköinä ja suuripuheisina. Niinpä saadaankin aina kuulla, kun jokin perätön ja mahdoton huhu on leviämässä: "se on vain miesväen juoruja," ja kun miehet tavalla tai toisella erhtyksen tekevät niin sanotaan: "niin, älköön tuota nyt sydämelle pantako, täytyyhän heidän heikkoutensa antaa anteeksi." Minua eivät suinkaan lähikäpään nämä syyt tyydyttäneet, vaan minä pidin yhä edelleen näitä suhteita takaperäisinä ja suoraan vastoin luonnon järjestystä olevina. Suuttumus, joka minun valtasi tämän naisellisen uhkamielisyyden tähden, tuli pääaiheeksi tuohon onnettomaan ehdotukseen, minkä tein kohta kotio tultuani ja millä oli seurauksena niin monta hankaluutta ja vastustusta, josta kaikesta edempänä lähemmin kerron.

Uhkeimpia rakennuksia tässä kaupungissa on ruhtinaan haaremi [Arapialaisesta sanasta, joka ääntyy hâramâ, ja merkitsee: kieltää; itämaalaisen asunnon sisimmäinen osa; naisten huone, johon ei kukaan vieras taikka asiaan kuulumaton mies saa pääsää], jossa oli kolmesataa kauniinta miestä ja nuorukaista, kaikki kuningattaren ylläpitämiä, joka tuon tuostakin tavan takaa huvittelihe niiden kanssa. Kun kuulin ruvettavan hokemaan että yksi ja toinen kiitteli minun ruumiini muotoa, rupesin pelkäämään että minut ehkä anastettaisiin kuningattaren haaremin varaksi ja liitettäisiin siihen, jonka tähden katsoin parhaaksi panna "pillit pussiin" ja "korjata luuni", ja ... nopeasti kulkevi pelko.

Tämän ruhtinaskunnan naapurina on filosofien maa, joka nimi on sille annettu sentähden, että sen asukkaat kaikki ovat antautuneet filosofian ja korkeampien tieteitten tutkimiseen. Minä hehkuin uteliaisuudesta päästä tuntemaan tätä maata, jonka minä mielestäni kuvittelin kaiken opin ja tietämisen kokouskohdaksi, ja runotarten valituksi kodoksi. En minä odottanut kohdatakseni hymyileviä niittyjä ja aaltoilevia peltoja, vaan ihania puistoja, täynnä tuoksuavia herttaisia kasvia.

Näissä toivomuksissa jo edeltäkäsinkin nauttien riensin minä eteenpäin, lukein minuutit ajan, mielestäni vitkallisessa, kulussa. Maanteillä oli pahoja kiviä ja tiet olivat kuoppia täynnä. Minulla oli kuljettavana milloin rotkojen ja jyrkkien mäkien ylitse, milloin soiden ja nevojen poikki, ja kun ei silloista ollut puhettakaan kastuin aina vatsaani saakka ja jalkani hivuuntuivat rikki. Mutta minä ylläpidin rohkeuttani tietäen, että "se tie on ahdas, joka taivaan valtakuntaan vie." Sittekin noin tunnin ajan olin yhä kulkenut eteenpäin, kohtasin minä maanmiehen, jonka kanssa oitis rupesin puhelemaan, ja kysyin häneltä pitkökö matka minulla vielä oli kuljettavana ehtiäkseni *Maskattioon* eli filosofien maahan. Hän vastasi: "Olisit mieluummin kysynyt paljonko sinulla vielä on jäljellä sitä maata kuljettavana, sillä nyt olet jotenkin keskellä maata."

Minä hämmästyin tämän kuullessani ja jatkoin: "kuinka saatan käsittää että maa, jonka asukkaina on pelkkiä filosofiaa, pikemmin näyttää petoeläinten olinpaikalta, kuin viljellyltä maalta?"

"Niin, sanohan vain sekin," vastasi hän; "mutta odota vain vähän, kyllä nämä epäkohdat pian parannetaan, jähkä asukkaat saavat aikaa ruveta tuommoista joutavata ajattelemaan; nykyänsä niillä on tärkeämpiä asioita päässään: he tuumivat ankarasti miten he keksisivät jonkinlaisen keinon päästäksensä matkustamaan aurinkoon. Heille on siis anteeksi annettava jos he antavat maan hoitaa itsensä, sillä puhaltaminen ja juominen samalla kertaa ei ole niinkään helppoa."

Minä älysin heti mitä sukkela talonpoika tarkoitti, jatkoin matkaani ja saavuin vihdoinkin tämän maan pääkaupunkiin, jonka nimi on *Kaska*. Kaupungin portilla en, kuten tavallista oli, tavannut vartioita, vaan sen sijaan hanhia, kanoja ja hämmähäkin seittiä ynnä muuta semmoista. Kaduilla astusteli sikoja ja filosofiaa kaikessa sovinnollisuudessa, joita ainoasti ulkonaisen luomislaadun puolesta saattoi erottaa toisistansa, sillä ruokottomia olivat kaikki tyyni. Kaikki filosofit olivat puettuina samallaisiin kaapuihin, mutta mitä väriä ne olivat sitä en saattanut erottaa, kun ne olivat yltäkanteen peitettyinä lialla ja saastaisuudella. Eräälle filosofille, joka syviin mietteihin vaipuneena, oli vähällä tölmätä päälleni, rupesin juttelemaan ja kysyin häneltä: "Minä pyydän anteeksi, herra maisteri, mikä tämän kaupungin

nimi on?" Hän jäi pitkäksi ajaksi liikkumattomana seisomaan, tirkistellen minuun varsin kuin hänen sielunsa jo olisi lähtenyt matkaansa maallisesta verhostansa; vihdoin hän nosti katseensa taivasta kohden ja vastasi: "Ei ole enään erin pitkä päivällispäiviin." Tästä hupsusta vastauksesta, joka todisti täydellisestä mielensekaisuudesta, minä opin, että paljon parempi on harjoitella opintoja ja tutkia kohtuullisesti, kuin tulla hulluksi liian suuresta opista.

Minä jatkoin matkaani edemmäksi kaupunkiin, havaitakseni löytäisinkö muita järjellisiä olentoja kuin filosofia. Toria, joka on ylen iso, kaunistavat monet kuvapatsaat ja pylväät, kaikki varustettuina jonkinlaisella kirjoituksella. Minä lähestyin yhtä näistä kokeakseni saisinko selvää sisällyksestä. Seisoessani tässä työhöni vaipuneena, tunsin yht'äkkiä selkäni käyvän sekä lämpöiseksi että kosteaksi. Minä katsoin taakseni nähdäkseni mikä oli syynä tähän haleesen valuamiseen ja oivalsin filosofin, joka kaikessa levollisuudessa toimitti luonnollista tehtävää selkääni vasten. Ajatuksiinsa vaipuneena oli hän luultavasti pitänyt minun tuona kuvapatsaana, jota vastaan hän oli tottunut asiansa ajamaan. Tuommoista häväistystä en minä saattanut tasaisella mielellä kärsiä, varsinkin kun havaitsin että filosofi nauroi minulle päin silmiäni, vaan annoin hänelle kunniallisen korvapuustin. Nyt hän vimmastui kuin olisi hän tullut hurjaksi, karasi tukkaani ja veti minua perässään, huudoistani huolimatta, ympäri toria. Havaitessani ettei hänen vihaansa käynyt hillitä, rupesin tekemään vastarintaa ja annoin hänelle samaa takaisin, niin että tilimme oli jotenkin tasainen kun me vihdoin kovasti taisteltuamme kaaduimme yhdessä nurin taistelutantereelle. Nyt kokoontui koko joukko filosofia ympärillemme kävivät raivolla minun kimppuuni, pieksivät minua perinpohjin kepeillä ja nyrkeillä ja hinasivat minua puolikuolleena pitkin toria. Vihdoin väsyneinä mutta ei suinkaan tarpeeksensa saaneina lyömisestänsä, laahasivat he minun suureen rakennukseen, ja kun minä siellä, pannen jalat ovea vasten, rupesin uudestaan vastarintaa tekemään, heittivät he köyden kaulaani, vetivät minun sen avulla ovesta sisälle ja panivat minun keskelle laattiata, minun huutaessani kuin porsas. Huoneessa oli kaikki huiskin haiskin, varsin kuin meillä jonakin muuttopäivänä, milloin kaikellaiset talouskapineet, joita aivotaan viedä pois, heitetään yhteen sekamelskaan. Minä rupesin nyt nöyrästi pyytämään että nämä viisaat herrat hillitsisivät vimmaansa ja antaisivat itseänsä puhutella, sekä muistutin heille, kuinka vähän filosofien ja tieteitten harjoittajain sopi raivota villien petojen tapaan ja juuri samojen intohimojen itseänsä vallita joita he ankarimmin vastustivat. Mutta tämä vaikutti samaa kuin jos olisin seinille puhunut. Sama filosofi, joka oli selkääni kastellut, alkoi uudestaan taistelun, ja rusikoitsi minua parkaa kuin olisi hänellä ollut takoalaisin edessään, ja varsin semmoiselta näytti kuin hän olisi saanut hengenkitkun ruumiistani suomituksi. Minä sain siis perinpohjin oppia ymmärtämään, ettei mikään viha ole pahempi kuin filosofien, ja että ne jotka saarnaavat hyvistä avuista eivät suinkaan lähipäinkään aina ole niiden harjoittajia.

Vihdoin sain nähdä neljän filosofin tulevan sisälle, joiden kaavut osoittivat että he kuuluivat toiseen oppikuntaan. Nämä hillitsivät sekä sanoilla että töillä toisten raivon, ja näyttivät säälivän kohtaloani; ja erikseen keskusteltuani kiusanhenkieni kanssa, veivät he minun toiseen rakennukseen. Minä pidin itseni onnellisena kun olin päässyt näiden rosvojen kynsistä ja vihdoin saapunut siivojen ja kunnan ihmisten pariin, ja kun minulta nyt kysyttiin tämän melskeen syytä kerroin heille tarkasti kuinka kaiken oli käynyt. He hymyilivät makeasti naurettavalle kertomukselleni ja sanoivat, että filosofeilla oli tapana torilla kävellessään heittää vettänsä näitä kuvapatsaita vastaan, sekä selittivät otaksuvansa että riitapuoleni oli minun tuommoisena patsaana pitänyt. He ilmoittivat minulle samalla että puheena oleva mies oli sangen kuuluisa tähteintutkija, ja toiset, jotka niin tulisesti olivat minua piekseet, olivat siveysfilosofiaan tohtoreita. Kun nyt luulin olevani täydessä turvassa kuultelin mielihyvällä tätä ja paljon muuta, jota he kertoivat; vaikkakin oikein ollut hyvilläni tuosta suuresta tarkkuudesta, jolla he näyttivät ruumiini rakennusta katselevan. Heidän monet kysymyksensä elämäntavastani, kotomaastani, matkani tarkoituksesta sekä heidän salaperäiset kuiskutuksensa keskenänsä eivät mielestäni näyttäneetkään mitään hyvää ennustavan. Mutta minä olin vähällä kuolla peljästyksestä kun minut teljettiin erääseen leikkaushuoneeseen, jossa oli hirvittävä määrä luita ja kuolleita ruumiita, levittäen ympärillensä mitä inhottavinta lemua. Minä luulin ensin tulleeni rosvojen luolaan, mutta leikelmäopilliset aseet, joita minä näin kaikkialla huoneessa, rauhoittivat kuitenkin pian mieltäni, kun niistä saatoin ymmärtää että isäntäni oli haavalääkäri. Noin puolen tuntia olin ollut tässä iljettävässä pesässä, kun talon rouva tuli huoneeseen ja pani eteeni vähän ruokaa. Hän näytti minusta erittäin ystävälliseltä, mutta katseli minua erittäin tarkasti, kerran toisensa perästä huoatessaan. Kysyessäni syytä hänen mielipahaansa vastasi hän, että hän huokasi ajatellessaan mikä minua oli kohtaava.

"Kyllähän sinä olet tullut kunnan ihmisten joukkoon," sanoi hän, "sillä miehieni, joka asuu tässä talossa, on haavatieteen tohtori ja kaupungin haavalääkäri, ja toiset jotka näit ovat hänen virkaveljiänsä; mutta sinun omituinen ruumiisi rakennus on herättänyt heidän ihmettelemistänsä, jonka tähden he ovat päättäneet leikata sinun auki saadaksensa tarkasti tutkia sinun luittesi muodostusta ja kasvantoa sekä sisuksiasi, toivoen saada jotakin hyödyllistä tietoa leikelmäopin hyväksi."

Tämä tiedonanto tuli ukkosen nuolena päälleni. Minä päästin kauhistuksen kiljahduksen ja huuhdahdin: "Kuinka, rouvani, saatatte kutsua semmoisia tunnollisiksi, jotka eivät ensinkään pane

sydämellensä leikata auki siveätä ja kaikin puolin moitteetonta ihmistä."

"Etkö siis," vastasi hän "tiedä kenen käsiin olet joutunut? He ovat kunnan miehiä, jotka eivät milloinkaan vihasta ja vainosta näin menettele pahoin, vaan jotka ainoasti tieteen hyväksi ovat tämän työn päättäneet tehdä."

Minä vastasin, että paljon mieluummin soisin itseni päästettäväksi rosvojen joukkoon irti kuin avattaa, teki sen sitte vaikka maailman kunnollisimmat miehet. Minä heittäysin polvilleni hänen eteensä ja kyynelten virratessa silmistäni minä rukoilin häntä puhumaan puolestani.

"Minun rukoukseni", vastasi hän, "ei paljoa auttaisi vastoin tiedekunnan päätöstä, joka aina on järkähtämättä pysyvä; mutta minä koetan pelastaa henkeäsi toisin tavoin."

Tämän sanottuaan tarttui hän käteeni, vei minun ulos eräälle takatielle ja seurasi minua, joka vapisin kuin haavanlehti, aina kaupungin portille asti. Kun tässä tahdoin ottaa pelastavalta enkeliltäni jäähyväiset ja koin, niinkuin kohtuullista oli, mitä vilkkaimmilla sanoilla lausua hänelle kiitollisuuteni, keskeytti hän äkkiä puheeni sanoen, ettei hän tahtonut jättää minua yksin, ennenkun hän tiesi minun kaikesta vaarasta päässeeni, ja kun ei minulla ollut mitäkään siihen vastaan sanomista, jatkoi hän matkaa seurassani. Meidän näin yhdessä kulkiessamme, juttelimme me yhtä ja toista maan oloista, ja minä kuuntelin mielihyvällä kaikkea mitä hän sanoi. Mutta kuinka olikin, viserti hän kanssapuheemme eräasen aineeseen, joka ei minun korvissani niinkään miellyttävältä kaikunut, koska siitä selvästi saattoi oivaltaa, että hän osoitetusta auttavaisuudestaan tahtoi korvaukseksi semmoista, jota minä siveelliseltä kannalta katsoen katsoin mahdottomaksi hänelle suoda. Hän antoi nimittäin minun käsittää, kuinka huonolla kannalla rouvien tila siinä maassa oli, jos nuo oppineet herrat kamivausivat kirjoihinsa, niin että he kokonansa unhoittivat avioliittolliset velvollisuutensa. "Minä vakuutan teille," sanoi hän, "että me olisimme kokonansa hukassa, ellei yksi ja toinen matkustaja säälisi meitä ja silloin tällöin tyydyttäisi meidän tarpeitamme." Minä tekeysin tyhmäksi, enkä ollut hänen tarkoitustansa ymmärtävinäni ja rupesin vähän vinhemmin astumaan; mutta minun tyhmyyteni vain valoi rasvaa tulelle, ja kun hän huomasi rukouksensa ja lempeytensä turhaksi

Hän ankaraan vimman nyt oli joutunut; käsiänsä väänsi,
Hän kiljui ja karjui ja huus', hänen hapsensa hurjasti liehui;

sekä nuhteli minua kiittämättömyyteni tähden, mutta kun minä yhtäkaikki yhä nopeammin astelin, tarttui hän nuttuni liepeeseen saadakseen minun seisauttamaan. Mutta minä tempasin itseni väkisin irti, ja kun minä olin paljoa nopeampi kulkemaan kuin hän, katosi hän pian näkyvistäni. Minä saatoin käsittää kuinka peräti vihastunut hän oli, kun kuulin hänen yhä huutavan; "kiittämätön koira!" Spartalaisella kärsivällisyydellä minä kuitenkin kuultelin hänen solvaussanojansa, iloiten siitä että olin eheillä luilla ja eheillä nahalla päässyt tästä viisaitten maasta, jota en vielä tänä päivänäkään saata ajatella tuntematta kylmän pöyryn kiittävän kautta selkäpiitäni.

Maa johon nyt tulin oli nimeltänsä *Nariki*, samannimisellä pääkaupungilla, josta maasta minulla ei kuitenkaan ole paljon kerrottavana, kun minä niin kiiruusti kuin suinkin kuljin kaikkien niiden maiden lävitse, jotka olivat filosofiin maan naapurimaita saapuakseni muihin, joiden kansat eivät liiaksi antautuneet filosofian ja leikelmäopin tutkimiseen. Peljästykseni oli niin suuri, että minä kysyin jokaiselta, joka vastaani tuli, oliko hän filosofi, ja pitkän ajan kuluessa tuli kohta nukuttuani uniini kuolleita ruumiita ja leikelmäopillisia aseita. Nakirin asukkaat tuntuivat minusta kuitenkin erittäin ystävällisiltä, sillä jokainen joka tuli vastaani tarjosi minulle alinomiaa rehellisyyttänsä. Minä katsoin nämä alituiset vakuutukset erittäin naurettaviksi, kun en minä ollut milloinkaan osoittanut mitäkään epäluuloa, taikka lausunut vähintäkään epäilystä tässä suhteessa. Minä sanoinkin usealle heistä suoraan etten saattanut ymmärtää mitä hyvää noista monista valoista ja vakuutuksista oli. Kaupungin ulkopuolella tuli myöhemmin vastaani matkustaja, joka liikkui eteenpäin erittäin vitkallisesti, huoaten raskaan rensselin taakan alla. Hän pidättyi saadessaan minun nähdä, ja kysyi minulta mistä minä tulin. Saatuaan kuulla että minä hiljan olin jättänyt Nakirin taakseni, onnitteli hän minua siitä että olin omillani päässyt sieltä pois, sillä asukkaat olivat jokaivanainoa konnia, joiden tapana oli ryöstää kaikki matkustajat putipuhtaaksi. Minä vastasin siihen, että jos heidän tekonsa olivat sanojensa kaltaiset niin he varmaankin ovat maailman parhaita kansoja, kun jokainen, jonka suinkin kohtasin, mitä pyhimmillä valoilla vakuuttivat minulle rehellisyyttänsä. Matkustavainen hymyili selitykselleni ja vastasi: "älkää milloinkaan uskoko hyvää siitä, joka laajalta puhuu omasta tunnollisuudestaan, kaikista vähimmin kun he ottavat paholaisen todistajaksensa puheensa perällisyydestä." Tämän neuvon panin sydämelleni ja olen aina havainnut että tämä mies oli oikeassa. Kun sentähden velkamieheni rupeavat vannomaan rehellisyyttänsä, sanon kohta ylös lainan ja vaadin rahani heti takaisin.

Astuttuani tämän maan lävitse, tulin eräälle järvelle jonka veden väri vivahti keltaiseen. Rannalla oli lautta, jolla pienestä maksusta kuljetettiin kulkijoita järven poikki *Järjelliseen maahan*. Suostuttuani hinnasta, nousin lautalle ja retkeni olikin sangen huvittava; sillä aluksia täällä ei liikuteta käsivoimilla, vaan näkymättömällä koneella, joka antaa niille kelpo vauhdin. Maalle päästyäni tapasin pian erään

henkilön joka saattoi minua tielle järjen kaupunkiin ja matkalla kertoi minulle yhtä ja toista kaupungista ja asukkaiden luonteesta ja elämän tavoista. Minä sain tietää, että porvarit kaikki tyynni puuhailivat ajatusopin eli johtaustaidon tutkimisessa, että kaupunki oli pidettävä järjen pääpaikkana ja että se siitä oli saanut nimensä. Kun hyvästi olin kaupunkiin ehtinyt havaitsin pian että oppaani oli puhunut totta, sillä jokainen jonka tapasin tuntui minusta tarkkaälyisyytensä, vakavuutensa ja arvollisen käytöksensä vuoksi maistraatin virkamieheltä. Minä nostin sentähden käteni taivasta kohden ja huudahdin: "Oi, onnellinen maa, joka siität pelkkiä *Kaaton* seuraajia!" — Mutta, opittuani lähemmin tuntemaan kaupungin oloja, havaitsin minä, että monessa suhteessa vallitsi paljon torroksissa oloa, ja että valtio, mielipuolten puutteessa niin sanoaksemme ainoasti elosteli. Asukkaat punnitsivat kaikkia seikkoja järkevästi ja käytännöllisellä tavalla, antamatta loistavien lupauksen, kauniitten puheitten taikka ritaritähvipuuhan itseensä vaikuttaa, jonka tähden semmoiset keinot, jotka muualla niin kepeästi ja kustannuksitta yleiselle laitokselle yllyttävät porvaria suuriin ja valtiolle hyödyllisiin ponnistuksiin, täällä ovat perin vaikuttamattomia.

Valtiolle vahingolliset seuraukset näin hyvyyden pohjaan käyvästä tuumivaisuudesta, selitti muuan heidän raha-asiain ministerinsä seuraavilla sanoilla, mitkä hän lausui mitä suurimmalla kiivaudella:

"Puun eroittaa toisestansa täällä ainoasti nimi ja ulkomuoto. Porvarien kesken ei esiinny mitäkään kilpailua, kun ei saateta saavuttaa mitäkään ulkonaista kunnianosoitusta, eikä kukaan esiinny viisaana, kun kaikki ovat viisaita. Kyllä minä myönnän että tyhmyys on vika, mutta eipä suinkaan pitäisi pyrittämän sitä kokonansa karkoittamaan. Valtiolla on varsin tarpeeksi, jos sillä on niin monta viisasta miestä, kuin tarvitaan julkisiin virkoihin. Muutamien pitää johtaman, toiset ovat johdettavia. Mitä muussa maailmassa valtion johtajat saavat aikaan koristuksilla ja ritaritähdillä, sitä ei saa meidän esivaltamme toimeen muilla keinoilla kuin asiallisilla palkinnoilla, jotka sangen useinkin saavat aikaan sangen syvän loven valtion varastoon, sillä viisas pyytää tekemistänsä palveluista itse sydämen, mutta houru tyytyy kuoreen. Niinpä esim. eivät kunnianimet ja arvosijat, jotka narreihin vaikuttavat mahdollottoman paljon, täällä ole mistäkään arvosta semmoisille, jotka noudattavat sitä, että ainoasti hyvät avut ja sisällinen arvo oikeuttavat kunnioitukseen ja todelliseen kunniaan. Kuolemattomuuden saavuttamisen toivo historian lehdillä yllyttää teidän soturianne kärsimään kaikkea isänmaan edestä; meidän soturimme sitä vastoin pitävät semmoista merkityksettöminä sanoina, eivätkä saata käsittää tätä puheenpartta: 'kuolla ruumiillisesti ja kuitenkin elää historiassa', sillä he arvelevat ettei sillä kiitoksella, josta ei kiitetyllä ole tietoa, ole mitäkään arvoa. Minä heidän siksensä tuon suuren paljouden muita hankaluuksia, joita liian suuri aprikoiminen tuo mukanaan ja jotka selvään osoittavat että hyvin järjestetyssä yhteiskunnassa pitää ainakin puolen asukasluvusta oleman houkkioita. — Houkkuudella yhteiskunnassa on sama vaikutus, kuin hapoksella vatsassa; olkoon sitä liian paljon taikka liian vähän niin se on yhtä vahingollista."

Minä kuuntelin hänen puhettansa todellisella hämmästyksellä. Mutta kun hän vihdoin Neuvoskunnan nimessä tarjosi minulle porvarioikeuden kaupungissa ja suostuttavasti koetti saada minun sinne asumaan, suutuin minä, luullen hänen kehoituksestansa oivaltavani että hän piti minun pöllöpäänä, tuommoisena happamana taikinana, tarpeellisena valtiossa, joka oli sairaana liiallisesta viisaudesta. Eipä kestänytkään kauvan ennenkun tämä epäluuloni vahvistui, kun nimittäin sain kuulla Neuvoskunnan päättäneen lähettää melkoisehkon määrän asukkaita uutisasukkaiksi muualle, ja heidän sijaansa luonnollistuttaa yhtä monta houkkiota naapurivaltioista. Ylen suuttuneena minä sentähden lähdin tästä järkevistä kaupungista. Mutta kun kauvan pysyi mielessäni tämä maanalaisten perussääntö, tähän asti varsin vieras meidän valtioviisaillemme, nimittäin: "hyvinjärjestetylle yhteiskunnalle on välttämättömänä ehtona, että vähinnäkin puolet kansalaisten lukumäärästä ovat houkkioita." Minä en saattanut kylläksi ihmetellä että tämä terveellinen sääntö oli niinkauvan pysynyt vieraana meidän maailmamme filosofeille. Ehkä he kuitenkin ovat sen tienneet, mutta eivät ole katsoneet tarpeelliseksi panna sitä valtio-oppisien perusteittemme ainehistoon, kun meillä kaikkialla löytyy niin runsaasti houkkioita, ettei ole tuskin ainoatakaan kylää saatikka sitte isoa kaupunkia, jolla ei olisi riittävät määrä tästä hyödyllistä hapantaikinata.

Suotuani itselleni pienen ajan levon, jatkoin matkaani ja kuljin monen maan lävitse, joista kuitenkin olen kertomatta, koskei niissä ollut mitäkään epätavallista huomioon pantavana. Minä rupesin jo luulemaan että Natsaarin kummallisuudet nyt olivat loppuneet; mutta saavuttuani erääseen maahan, jonka nimi oli *Kabakki*, kohtasi minua uudet ihmeellisuudet, joita on perin mahdoton selittää. Tämän asukkaista syntyvät muutamat päättöminä. Nämä päättömät olennot puhuvat erään suun kautta, joka on saanut sijansa keskellä rintaa, jonka luonnon vian johdosta heidän täytyy pysyä loitolla kaikista semmoisista toimista, joihin aivuja kysytään. Ne toimet, joita he parhaastansa kykenevät hoitamaan, ovat semmoisia mitkä luetaan hovivirkoihin. Johdannollisesti tehdään ylipäänsä kamariherrat, hovimarsalkit, virkaa tekevät "kavaljeerit" ja tuollaiset näistä päättömistä heimoista. Samaten myös lukkarit, suntiot ja muut, joiden virkoja saatetaan jotenkin toimittaa vaikkei aivuja olekaan. Yksi ja toinen kutsutaan myös neuvoskuntaan, osaksi kuninkaallisesta armosta, osaksi vanhempain tähden, mikä kuitenkaan ei paljoa merkitse, sillä niinkuin tiedetään riippuvat keskustelut enimmäkseen vain

muutamasta harvasta neuvoksesta; muut ovat siellä vain lukumäärän täyteenä kirjoittamassa nimensä ja panemassa sinettinsä sen alle, mitä toiset ovat päättäneet. Niin esim. löytyi minun ajallani neuvoskunnassa kaksi asessoria, jotka molemmat olivat syntyneet päättöminä mutta jotka kumminkin kumpikin nauttivat täyttä neuvosmiehen palkkaa; sillä jos ei heillä luonnonvikansa tähden ollutkaan tervettä järkeä, niin saattoivat he äänestyksissä antaa äänensä niinkuin muutkin, ja olivat siinä onnellisempina pidettävät kuin heidän virkaveljensä; sillä ei sen päähän, joka jossakin asiassa hävisi, koskaan pistänyt harmistua päättömiin neuvosherroihin, vaan kyllä hän vihansa käänsi muihin. Tämä kaupunki ei ole montaa huonompi tällä tähdellä komeuden ja maineen puolesta. Sillä on hovi, yliopistoja uhkeita kirkkoja.

Asukkaat lähinnä olevassa kahdessa maassa, joiden niminä on *Kambara* ja *Spelekki*, ovat kaikki lehmuspuita, ja eroavat toisistansa ainoasti siinä kohden etteivät Kambaralaiset milloinkaan tule neljää vuotta vanhemmiksi Spelekkiläisten yleensä eläessä neljänsadan vuotuisiksi. Niinpä niissä tavataankin usein monta semmoista, joilla on jälkeläisiä hengissä aina viidenteen polveen, ja siellä saatetaan vanhuksilta kuulla niin monta vanhaa ajanmuistelmaa ja historiaa, että kuulija on valmis kuvittelemaan itsensä syntyneeksi muutamia vuosisatoja takaperin. Yhtä paljon kuin säälin edellisten kohtaloa yhtä paljon minä ylistin jälkimmäisten onnea. Mutta tarkemmin tutkittuani kummankin kansan todellisia suhteita, havaitsin että päätökseni oli ollut liian äkkipikainen. Kambaramaassa on jokainen asukas muutamassa kuukaudessa syntymässä jälkeen täysikasvanut niin ruumiinsa kuin sielunsa puolesta, niin että ensimmäinen vuosi heidän olemisestansa riittää kylläksi heille täydellisesti kehittymään; jäljellä olevat vuodet näyttävät he saaneen valmistuaksensa kuolemaan. Tämä teki mielestäni tämän maan kokonansa mallikelpoiseksi valtioksi, jossa kaikki hyvät avut saavuttivat mitä suurimman täydellisyyden. Sillä kun asukkaat, heidän lyhyen elämänsä tähden, aina ovat ikäänkuin matkavalmiina viimeiselle retkellensä, pitäen tämän elämän ainoasti läpikäytävänä toiseen, ovat heidän mielensä ja ajatuksensa enemmän kiintyneet tulevaisuuteen kuin nykyiseen elämään. Heidän saatetaan siis sanoa jokaisen olevan todellisia filosofia, jotka, antamatta maallisten esineitten itseänsä vangita, ainoasti pyrkivät saamaan niitä katoamattomia aarteita, joita sanotaan hyviksi avuiksi, jumalanpelvoksi ja puhtaaksi nimeksi.

Tuossa toisessa maassa, *Spelekissä*, sitä vastoin, jossa asujamilla on tiettyä neljänsadan vuotuinen elämä, havaitsin kaikki paheet vallalla, jotka ihmiskunnassa ovat olemassa. Asukkaat ajattelivat ainoasti nykyisyyttä, ikäänkuin se olisi ikuisesti pysyvää. Eikä siinä kylläksi, että tuo pitkä ikä, jonka he edessänsä näkivät, ajoi kaikki hyvät avut pakosalle, se toi mukansa toisenkin ylen murheellisen vaikutuksen. Niiden, jotka kadottavat omaisuutensa, tulevat raajarikkoisiksi taikka joutuvat pitkällisten tautien alaisiksi, on nimittäin tapana suurella äänellä valittaa ja murehtia tuon pitkän elämän tähden, joka on heillä edessänsä, ja lopettavat vihdoin itse elämänsä epätoivoissaan, kun eivät näe kärsimistensä lähenevän loppuansa; sillä elämän nopea juoksu on kuitenkin lohdutuksena jokaiselle onnettomalle. Minä lähdin näistä molemmista, toisistansa niin peräti eroavista maista hyvästi tuumien sitä mitä olin nähnyt ja kuullut.

Kulkuni kävi nyt autioitten ja vuoristen seutujen lävitse kunnes vihdoin saavuin *Spalankiin* eli viattomaan maahan, minkä nimen se oli saanut asujainten viattomuuden ja rauhaisen mielen tähden. Ne olivat kaikki tammipuita ja niitä pidetään onnellisimpana kuolevaisten joukossa, sillä heitä eivät mitkään hienot kiusaa ja he ovat johdannollisesti vapaina kaikesta mikä paheen nimeä kantaa. Tällä penseämielisellä kansalla ei ole rangaistuksia eikä oikeuden käymisiä, vielä vähemmän tuomaria olemattomia riitoja ratkaisemassa. Hyviä avuja he eivät harjoita uhan taikka pelvon tähden, vaan ne kasvoivat heissä vapaasti kuin kaino kukkanen kohden kukoistustansa. Heillä on yhtä monta ystävää kuin naapuriakin. Siellä ei milloinkaan kuulla miekkojen kalsketta, siellä ei nähdä verisiä peitsenpäitä eikä soturia, joka hurjassa vimmassa taistelun hälinässä hyörii. Se on kokonansa onnellinen maa, jossa ei onnettomuuden nimeäkään mainita. — Minä havaitsin pian että kaikki mitä huhu oli tietänyt kertoa, oli totta: että siellä nimittäin harjoitettiin hyveitä luonnollisesta taipumuksesta, eikä sentähden että laki sitä vaatii. Täällä ei löytynyt ainoatakaan niistä paheista, jotka kalvavat ihmiskunnan sielullista eloa. Mutta samalla kun paheet puuttuvat etsittiin myös turhaan paljoa, joka eroittaa järjelliset olennot niistä, joita ainoasti vaisto johdattaa. Ottamatta lukuun jumaluusoppia, luonnontieteitä ja tähtitiedettä, olivat kaikki muut tieteen haarat vieraita täällä. Lakitiedettä, valtiotaitoa, historiaa, siveysoppia, suuretiedettä ja monta muuta tiedettä ei täällä tunnettu nimeksikään. Ja kun kateus ja kunnianhimo ovat varsin vieraita tälle kansalle, kaipaamme me jokaista jälkeäkin tuosta kilpailusta, joka tavallisesti on yllykkeenä suurimpiin ja kiitettävimpiin tekoihin. Ei palatsia eikä komeita rakennuksia löytynyt, ei neuvos- eikä käräjähuoneita, siitä syystä ettei siellä ollut olemassa esivaltaa, ei rikkautta, ei riitoja eikä himoja. Sanalla sanoen: siellä ei löydy pahoja tapoja, mutta ei myöskään mitäkään tunteelle käypää, ei taidetta, ei kauneutta ja paljon muuta semmoista, joka luetaan täydellisyydeksi ja eduksi, joka antaa valtiolle mainetta, joka valistaa ja hienostuttaa ihmisen; minä olin mielestäni kuin tullut todelliseen tammimetsään enkä suinkaan järjellisten olentojen joukkoon. Kauvan olin monen vaiheella mitä tästä kansasta ajattelisin, ja kuinka semmoinen yksinkertainen luonnonelämä, semmoinen alkutila olisi ihmiskunnalla toivottava. Mutta ajatellessani, että siveellinen luonnonelämä olisi monin verroin

pidettävä paheellista sivistystä parempana, ja että, jos nämä olennot olivat vieraita useille tieteille, niin ne myös olivat vieraita murhille, varkauksille, haureudelle ja muille ruumista ja sielua pilaaville paheille, täytyi minun tunnustaa että tämä kansa todella oli onnellinen.

Kerran matkallani viattomain maassa satuin kaatumaan erään puunrungon ylitse ja loukkasin siinä niin pahasti toisen jalkani että se ajettui. Muuan talonpoika, joka sattui tämän onnettomuuteni näkemään, riensi heti poimimaan muutamia yrttejä, mitkä hän pani loukatulle paikalle, jonka kautta tuska melkein heti katosi ja ajetus asettui. "Tämä kansa on siis perehtynyt lääketaitoon," ajattelin minä itsekseni, enkä siinä erhettynytkään; sillä kun Spalankien tieteelliset tutkimukset rajoittuvat niin ahtaisiin rajoihin, eivät he pidäty pintaan, niinkuin meidän uppioppineet ja rikkiviisaat kansamme, vaan tunkeutuvat pohjaan siinä vähässä, minkä he ottavat käsiinsä.

Kun minä, kiitollisena apuhalaiselle lääkärieni sanoin, että "Jumala sen kyllä oli lukeva hänen hyväksensä," vastasi hän, tosin yksinkertaisilla sanoilla, mutta niin viisaasti ja säveästi, että minä luulin edessäni näkeväni enkelin puun hahmossa. Me saatamme tästä huomata kuinka väärässä me olemme kun suututtelimme ja olemme pahoillamme nähdessämme himottomia mieliä, arvellen että he elävät elämänsä tyhjässä toimettomuudessa, ainoasti sentähden etteivät he vaivu himojen, surun, vihan, ilon taikka jonkin muun äkkinäisen mielenliikutuksen valtoihin. Mutta vielä selvemmin esiintyy siitä mitä ylempänä olen kertonut, kuinka perinpohjin ne erhettyvät, jotka arvelevat että viha on urhouden lähde, että kunnianhimo yllyttää ahkeruuteen ja että epäluulo on varovaisuuden äiti; sillä pahasta puusta saatetaan ainoasti pahoja hedelmiä saada, ja monet niistä hyvistä avuista, joista kuolevaiset ylpeilevät ja joita runoilijat ylistävät, ovat viisaan tutkimisessa silmissä enemmän moitittavia kuin kiitettäviä.

Lähdettyäni tästä maasta kuljin minä *Kiliakki*-nimisen ruhtinaskunnan lävitse, minkä maan asukkaat syntyvät erityisillä merkeillä otsassansa, joista he saattavat päättää kuinka kauvan he saavat elää. Niitäkin minä kiittelin onnellisiksi kun ei kuolema milloinkaan saattanut äkkiarvaamatta heitä kohdata. Mutta kun jokainen heistä tietää kuinka pitkä aika heillä on elettävänä, heittävät kaikki parannuksensa kunnes aika rupeaa lähenemään. Jos heistä siis joku mallikelpoinen tavattiin, saatiin olla varmana siitä että hän jo lauloi virtensä viimeistä värsyä. Minä näin useita kulkevan pitkin kaupunkia pää lerpallansa "alla päin pahoilla mielin"; ne olivat kaikki kuoleman kandidaatteja, joilla ainoasti oli muutamia tuntia taikka päiviä elettävänä, ja pelolla odottivat viimeisen hetkensä tuloa. Tästä minä havaitsin että sallimus on viisaasti meidän kanssamme menetellyt, ja että parasta on ihmiselle olla kuolinhetkestensä tietämätön.

Täältä minä pienellä aluksella purjehdin erään salmen poikki, jonka vesi oli mustanlaista ja *Askarakki*-maahan. Täällä kohtasin minä yhä uusia ihmeitä; sillä kun Kabakissa, niinkuin ennen olen kertonut, syntyy olentoja ilman mitäkään päätä, löytyy täällä semmoisia, jotka tulevat maailmaan kokonansa seitsemällä päällä. Nämä ovat kaikkinaisälyjä, joille muinoin tämän luonnon tuhlaamisen tähden omistettiin miltei jumalaista kunnioitusta ja joiden lahosta valittiin kaikki hallitsijat, ministerit, pormestarit ja raati. Mutta kun heillä monine päinensä oli yhtä monta mieltä, toimittivat he tosin innolla ja rivakkuudella monta eri tointa, ja ottivat käsikseen kaikellaisia asioita vallan ollessa heidän hallussaan; mutta näiden monien eri toimitettavien johdosta, ja saman henkilön keskenänsä riitaisten mielipiteitten tähden, sekoittivat he niin surkeasti kaikki yhteen ja saivat aikaan semmoisen sekasorron, että vaadittiin enemmän kuin vuosisadan työ, että saatiin kuntoon kaikki minkä tämä kaikkitietävä esivalta oli sekaisin laatinut. Sentähden säädettiin laki, joka määräsi että seitsemäiset tulevaisuudeksi iki päiviksi suljettaisiin julkisista ja tärkeistä viroista, ja että valtion hallitus uskotaan yksinkertaisille, taikka semmoisille, joilla on vain yksi pää. Tällä tavoin ovat nuo muinoin ylen tärkeät miehet, joita puolijumalina kunnioitettiin, saaneet saman aseman yhteiskunnassa kuin Kabakin päättömät herrat; sillä niinkuin eivät nämä mihinkään kelpaa, pään puutteessa kun he kokonansa ovat, niin tekevät tärkeitä kaikki hullusti ainoasti sentähden, että heillä on liian monta päätä. Seitsemäisten saadaan siis sanoa olevan yhteiskunta-aseman puutteessa ja he eläköivät elämänsä kokonansa halveksittuina. Varsin merkityksettä ne eivät kuitenkaan ole; sillä niitä kuljetetaan pitkin maata "komeljanttareina," kätevyyksillensä ja taidoillansa osoittaakseen yhteiskunnalle kuinka aulis luonto joskus saattaa olla; jos tämä luonto kuitenkin olisi rajoittanut lahjansa yhden pään antamiseen, olisi se paremmin heitä palvellut. Koko seitsemäisestä sukukunnasta oli minun ajallani ainoasti kolmella virka, ja tämä luottamuksen osoitus oli tullut heidän osallensa vasta sitte kun he olivat antaneet rungostansa katkaista kuusi päätä pois ja sillä tavalla olivat jäljelle jääneen seitsemänten koonneet tervein järjen monet hajoitetut osat. Ainoasti aniharvalla näistä seitsemäisistä on kylläksi rohkeutta antautuaksensa tämän kivullisen ja usein hengenvaarallisen tempun alaiseksi. Kaikesta tästä opin että liian paljon, olkoon se mitä lajia tahansa, on vahingollista ja että totinen viisaus muodostuu terveistä aatteista terveistä ja luonnollisissa aivoissa.

Tästä maasta kuljin autioitten erämaitten lävitse *Bostankin* ruhtinaskuntaan, jonka asukkaat eivät paljon eroa Pootualaisista, mitä ulkonaiseen muotoon tulee, mutta sitä enemmän sisällisyytensä puolesta, kun Bostankilaiset ovat saaneet sydämensä oikeaan reiteensä, niin että heillä täydellä syyllä saatetaan sanoa "sydämen olevan housuissa". Heitä pidetäänkin pelkuruisimpana kaikista tämän

kiertotähden asukkaista. Äkäisenä mielestäni vaivalloisesta matkastani poikkesin eräisen ravintolaan, joka oli varsin lähellä kaupungin porttia ja tervehdin isäntää muutamilla ankarilla sanoilla siitä, että kaikki toimitettiin niin vitkallisesti. Hän lankesi heti polvillensa ja pyysi kyyneleet silmissänsä anteeksi sekä ojenteli minua kohden oikean reitensä saadakseni tuntea kuinka hänen sydämensä sykki. Tällöin muuttui minun äkäisyyteni nauruksi, minä pyhin tuon syntisparan kyyneliä valuvat silmät ja käskin hänen rauhoittumaan. Hän nousi heti seisomaan, suuteli kättäni ja riensi hankkimaan minulle jotakin syödäkseen. Mutta kohta jälkeen minä kuulin suuria hätähuutoja kyökistä. Minä riensin ulos, ja näin suureksi ihmeekseni tuon surkean rankan täydessä touhussa kurittamassa vaimoansa ja piikojansa. Minut nähdessäni pani hän jalat allensa ja hyökkäsi kypälämäkeen. Minä käännyin nyt karjuvien naisten puoleen ja kysyin minkä rikoksen he olivat tehneet, joka saattoi tuossa sävyisessä miehessä herättää semmoisen vihan. Aluksi he olivat vaiti, luoden katseensa maahan, uskaltamatta lausua totuutta. Mutta kun minä itsepintaisesti vaadin heitä sanomaan minulle kaikki, vastasi vihdoin vaimo:

"Hyvä vieras! Sinulla ei näy olevan suuria tietoja tästä maasta. Miehet täällä, jotka eivät uskalla astua vihollisen silmien eteen ja pelkäävät pienintäkin melua kadulla, ovat kodissansa meidän naisraukkojen hirmuvaltijoina. Aseellisia vihollisia vastaan he eivät rohkene henkeänsä vetää; ainoasti turvattomien vaimojen kimppuun uskaltavat he käydä. Sentähden onkin meidän yhteiskuntamme alituisen rosvouksen ja ivan alaisena naapurikunnilta, joiden miehet, meidän miestemme vastakohtina, eivät milloinkaan käy käsiksi muihin kuin aseellisiin vihollisiin: vallanhimoisia kotonsa ulkopuolella, orjia kotona."

Minä ihailin tämän vaimon ymmärrystä, ja minun mielestäni oli hän ansainnut paremman kohtalon, kuin oli hänen osallensa tullut. Jälkeenpäin, ehdittyäni tarkemmin tutkia ihmisellistä luontoa, täytyi minun itsekseni tunnustaa, että tämä vaimo oli oikeassa, sillä lukemattomista esimerkeistä me olemme tilaisuudessa näkemään ettei Herkules ollut ainoa, joka vapisi vaimonsa edessä, vaan on semmoinen kohtalo langennut useimpain urhojen osalle, nimittäin kärsivällisyydellä nöyrytyä akkavallan alle; sitä vastoin ovat suurimmat pelkurit ja nahjukset, joilla Bostankilaisten tapaan on sydän housuissa, suuria sankareita kyökissä.

Minä kuljin nyt erään korkean ja jyrkän vuoren poikki *Brakmatin* kaupunkiin, joka on eräällä lakeudella toisella puolen vuorta ja sen juurella. Aukkaat täällä ovat katajapuita. Ensimmäinen jonka kohtasin töyttäsi koko painollansa minua vastaan, niin että minä lankesin seljälleni maahan; ja kun minä kysyin syytä tähän omituiseen tervehdykseen, pyysi hän mitä kohteliaimmin sanoin minulta anteeksi. Kohta tämän jälkeen tuli toinen ja työnsi minua niin lujasti kylkeeni eräällä kädessään olevalla seipäällä, että olin vähällä heittää henkeni. Hänkin pyysi varomattomuuttansa anteeksi monilla ja kaunopuheliailla sanoilla. Minä rupesin jo luulemaan että tämä kansa oli sokea taikka karsosilmäinen ja väistyi sentähden syrjään jokaiselta, jonka näin vastaani tulevan. Mutta vika oli siinä, että muutamilla heistä on niin tarkka näkö, että he hyvästi saattavat eroittaa kaiken, joka on niin etäällä etteivät muut siellä saata mitäkään oivaltaa, mutta etteivät he näe yhtäkään mitään siitä, mikä on heidän nenällensä hyppäämässä. Näitä kaukonäköisiä sanotaan yleensä *Makatteiksi*, ja ne puuhaavat enimmäkseen tähtitieteen ja yliaistillisten tieteitten tutkimisessa, sillä maallisiin tehtäviin ovat he liian tarkan näkönsä tähden varsin kelvottomia, koska ne kyllä saattavat nähdä mitä silmännäkemättömimpiä pikkuasioita, mutta ovat umpisokeita isoimmille ja kappaleellisemmille. Valtio käyttää heitä kuitenkin tutkimaan malmisuonia, sillä yhtä heikkoja kuin he ovat näkemään mitä maan *päällä* esiintyy, yhtä kykeneviä ne ovat oivaltamaan mitä sen *sisusta* kätkee. Minä sain tästä oppia, että ihmisiä löytyy semmoisiakin, jotka eivät mitäkään näe läpituokeuvan ja terävän katseensa tähden, ja jotka näkisivät ylen paljon enemmän elleivät he olisi niin tavattoman tarkkanäköisiä.

Täältä minä kuljin erään jyrkän ja ikävän vuoren poikki *Mytakki*-maahan, jonka pääkaupunki näyttää jalavistolta, kun kaikki asujamet ovat jalavia. Minä lähdin astumaan torille päin, jossa minä näin isokasvuisen nuorukaisen istuvan yötuolilla rukoillen neuvoskunnalta sääliä. Kysymykseeni mitä tämä merkitsi, vastattiin minulle, että mies oli rikollinen, jonka tänäpäivänä piti saaman viidennentoista annoksensa. Ihmeissäni tästä omituisesta vastauksesta, riensin minä isäntäni luokse ja pyysin hänen lähemmin selittämään tätä omituisia seikkaa. Hän vastasi seuraavilla sanoilla:

"Täällä meidän keskemme ei huolita puhuakaan ruoskarangaistuksesta, hirttämisestä, koppivankeudesta taikka semmoisesta joilla rikollisia rangaistaan naapurimaissamme, sillä me emme niin paljon tarkoita rikoksen rankaisemista kuin rikollisen parantamista. Tuo raukka, jonka vastikään näit julkisesti istuvan yöastialla, on huononlainen kirjailija, minkä kirjoitussehelmää eivät virkakunnat ole saaneet poistetuksi, ei varoituksilla eikä kielloilla, ja joka nyt saa kärsiä julkisen rangaistuksen, taikka parannuskeinon, joksi me sitä kutsumme. Kaupungin tuomarit, jotka kaikki ovat lääketieteen tohtoria, aikovat yhä antaa hänelle yhdet vatsanpurkeet toistensa perästä kunnes hän pääsee tuosta kirjoitussehelmästänsä kuitiksi."

Hetkisen perästä, kun minulla oli jotakin asiaa apteekkiin ja poikkesin sinne, näin suureksi ihmeekseni koko joukon purkkia omituisilla päällekirjoituksilla, niinkuin esim: Jauhetta ahneutta

vastaan; Lääkepapuja irstaisuutta vastaan; Voidetta kovasydämisyttä vastaan; Miedosti ulostuttavia taikka lauhkeuttavia tippoja kunnianhimoa vastaan j.n.e. Minä en tietänyt mitä piti ajatella kaikesta tästä hurjuudesta, mutta minä olin varsin tulla itsekin houkkioksi kun muutaman kirjakimpun päällekirjoituksena luin: *Maisteri Pisagin saarnoja, jotka, kun niitä aamulla luetaan, saavat aikaan kuusi ulostusta? Tohtori Jukesin tutkistelemukset jotka edistyttävät unta* j.n.e. Minä rupesin nyt luulemaan ettei tämän kansan nuppi ollut varsin selvällä, mutta leikin vuoksi koetellakseni lääkkeitten voimaa, avasin ensinmainitun kirjan. Sisältö oli niin kehoa, että minä haukottelin jo ensimmäistä sivua lukeissani, ja luettuani vielä sivun lisää, rupesivat suoleni kurisemaan ja kohta jälkeen puri jo vähän vatsaani. Mutta kun minä nyt tunsin itseni terveeksi, enkä havainnut itsessäni ulostutuksen halua, suljin minä kirjan ja riensin rohtolasta pois. Kuitenkin sain oppia ymmärtämään, ettei mitäkään maailmasta löydy, jolla ei ole jotakin hyötyä mukanansa, ja että huonoimpiakin kirjoja saattaa johonkin käyttää. Jonkun ajan kuluttua havaitsin ettei tämä kansa, vaikka sillä olikin kummallisuuksia, kuitenkaan ollut perin höperö. Isäntäni vakuutti minulle että häntä ennen oli rasittanut vaikea unettomuus, mutta että hän, ainoasti lukemalla tohtori Jukesin tutkistelemuksia, oli kokonansa parantunut, ja että tämä kirja oli niin voimallisesti unettava että se saattoi saada kenen penteleen tahansa kuorsaten nukkumaan. Tästä ja paljosta muusta jota sain täällä kuulla rupesin havaitsemaan kokojoukon omituisia ajatuksia aivuisiani; mutta peljäten kokonansa hukkaavani vanhemmat filosofiaaliset perusteeni, riensin pois tästä maasta; ja onnekseni tapasin pian toisissa kansoissa uusia kummallisuuksia, joten nämä hassulle tielle juuri joutumaisillansa olevat ajatukseni saivat toisen suunnan. Mutta tultuani lepoon kiertomatkan perästä ja ruvettuani lähemmältä ajattelemaan tätä mytakkilaista filosofiaa, havaitsin ettei tämän kansan tapa tautien parantamisen suhteen ollut niinkään halveksittava. Sillä tiedänhän minä itse, että Euroopassa kyllä löytyy kirjoja, jotka saavat aikaa inhoa, huolluttamista taikka unta. Mutta mitä mielen tauteihin tulee, niin en saata hyväksyä Mytakkilaisten ajatuksia, vaikka tosin myönnän, että useoita ruumiin heikkouksia löytyy, joita me sekaannutamme sielunvammojen kanssa, mitä muuan meidän maailmamme runoilijoista varsin oikeasti onkin osoittanut seuraavassa komparunossa:

"Ah, Sekstus, sama tauti kauan kyllä
Nyt meistä pahat nesteet irroittaa;
Mull' sydämessäni on niistäjäni
Ja seuroissa mä 'nuijan' nimen saan;
Vaan sua säälitään ja lohtu sulle
Ain' annetaan kun virhees' jaloiss' on,
Ja kun et tanssi oot sa nuhteeton
Sun jalkas' antavat sen anteeks sulle.
Kun sitä vastoin minä kiellän enkä laula
Oon kohta itsepintainen ma vaan
Yksmielisesti sitä huutaa joka kaula
Vaikk' varmaan helpommin sa tanssimaan
Ain' pystyt, Sekstuksein, kuin minä laulaan!"

Tästä maasta minä matkustin erään järven poikki, jonka vesi oli keltaiseen vivahtavata, ja saavuin *Mikrokin* maahan. Mutta kun aivoin mennä sisälle samannimiseen kaupunkiin olikin portti suljettu. Minä sain odottaa hyvän hetken, ennenkuin puolinukkunut portinvartija ehti saada puomit ja salvat edestä pois, päästäkseni portista sisälle. Syvä äänettämyys vallitsi koko kaupungista, ottamatta lukuun ääntä, joka tuli siitä että makaavat "vetelivät aimo hirsiiä" ja joka ääni näytti siltä kuin nyt olisin tullut unelle pyhitetyille asunnoille, joista runoilijat niin kauniisti laulavat. Minä ajattelin itsekseen: "Oi Jumalan! kuinka hyvin olisivatkaan asiat jos eräät pormestarit, raatimiehet ja ruuti-ukot isänmaassani, olisivat saaneet kehtonsa tänne. Kuinka mukavasti ja hauskaksi olisivat nuo rauhaa rakastavat miehet havainneetkaan kaikki tässä siunatussa kaupungissa." Talojen seinillä olevista kirjoituksista saatoinkin kuitenkin huomata että taiteita ja käsitöitä täälläkin harjoitettiin sekä että lakia ja oikeutta täälläkin käytettiin. Näin nimikilpien avulla löysin erään ravintolan; mutta päästä sisälle, kas se oli perin mahdotonta, kun ovet olivat suljetut; sillä vaikka aurinko oli korkealla taivaalla oli nyt kuitenkin yö tämän kaupungin asukkaille. Vihdoin, itsepintaisesti kolkutettuani, avattiin ovi ja minä pääsin sisälle. — Vuorokausi jaetaan täällä kahteenkymmeneen kolmeen tuntiin, joista yhdeksänatoista maataan ja valveilla ollaan vain nuo jäljellä olevat neljä. Käsittäen että niin lyhyellä työajalla, niin yksityiset kuin julkiset asiat tulevat ylenmäärin laiminlyödyiksi, pyysin minä kaikin kiiruvin saada esille, mitä ruokaneuvoja oli saatavana, peljätessäni että yö yhtäkkiä saapuisi keittäjän niskaan hänen seisossaan "piisin" edessä. Mutta kun täällä kaikki toimitetaan ylen lyhyeen tapaan ja kaikkia kaartoteita väittämällä, on päivässä riittävästi mittaa siihen mitä heillä on tehtävänä. Aterian syötyäni, mikä laitettiin valmiiksi paljon nopeammin kuin olin odottanut, teki isäntä minulle seuraa kaupungille. Me menimme eräisen kirkkoon ja kuuntelimme saarnaa, joka tosin oli ylen lyhyt, mutta sitä sisällöllisempi. Saarnaaja rupesi oitis ainesanoja selittämään, heittäen siksensä kaikki esipuheet, kertomiset, jauhamiset ja muut täytetavarat, niin että minun mielestäni, kun ajatuksissani vertailin tämän saarnan maisteri *Bederin* pitkäraitaisiin sanelemisiini, jotka usein olivat minun peräti väsyttäneet, tämä antoi minulle paljon enemmän.

Samaa yksinkertaisuutta noudatetaan myös oikeudenkäyntioiloissa. Asianajajat sanovat paljon muutamilla sanoilla ja ryhtyvät heti todistajien kuulustelemiseen. Muun muassa johtuu mieleeni muuan erään naapurikansan kanssa tehty rauhansopimus, joka oli kokoonpantu seuraavin sanoin: "Mikrokilaisten ja Splendikalaisten kesken on ikuinen ystävyys vallitseva. Valtakuntien rajana on Klimakin virta ja Saborin vuori. Allekirjoittaneet, joka tapahtui y.m. y.m." Siis he osaavat neljällä rivillä sanoa saman mihin me tarvitsisimme suuria kirjoja. Tästä näkyy, että maalinpähän saatetaan tulla ilman melua ja ajanhukkaa, kuin vain tiedetään välttää kaikkia kaarroksia, samaten kuin kulkija saattaisi säästää puolet matkansa pituudesta jos hän aina pääsisi kulkemaan suoraa eteenpäin.

Noin päivänmatkan päässä täältä on *Makrokki* eli *Valvovien Maa*, jonka asukkaat eivät milloinkaan nuku. Niinpian kun olin tullut pääkaupungin portista sisälle, tuli vastaan mies jolla oli ylen kiiru. Minä pyysin kohteliaasti hänen osoittamaan minulle hyvää majataloa, mutta hän sanoi itsellensä olevan ylen kiirettä eikä aikaa semmoisiin ja riensi matkaansa. Kaikki, jotka näin riensivät semmoisella kiireellä eteenpäin että ne pikemmin näyttivät lentävän kaduilla ja kujilla ikäänkuin he pelkäisivät etteivät he ehdi aikoinansa perille. Minä rupesin luulemaan että valkea oli jossain irti, taikka että jokin muu vaara uhkasi kaupunkia, ja jatkoin siis kulkemistani pitkin kaupunkia varsin yksin, kunnes vihdoin saavuin eräälle ravintolalle, minkä saatoin ilmoitustaulusta nähdä. Täällä juoksivat toiset ylös, toiset alas, ja suuressa kiiruusansa tuuppelivat he toisiansa ja joku osa joskus joutui ahdinkoon, niin että sain lähes neljänneksen tuntia eteisessä seisoa ennen kun pääsin sisälle. Minua tultiin heti vastaan koko joukolla turhia kysymyksiä: mistä minä tulin, minne minä aivoin matkustaa, kuinka pitkäksi ajaksi kaupunkiin jään, jos tahdoin aterioida yksin vai seurassa, jos tahdoin vihreän, punaisen, valkoisen eli mustan huoneen? ensimmäisessä vai toisessa kerroksessa? Isäntä, joka samalla oli pöytäkirjurina eräässä alaoikeudessa, riensi pois toimittamaan ruokaa, mutta tuli heti takaisin ja kertoi iljettävällä laajuudella erästä oikeusjutusta, joka jo oli kestänyt kymmenen vuotta ja jota nyt käsiteltiin neljännessätoista yläoikeudessa. "Minä toivon," sanoi hän, "sen loppuvan parissa vuodessa, sillä nyt on enään ainoasti kaksi yläoikeutta." Minä oikein hämmästyin hänen pitkästä kertomuksestansa, josta saatoin päättää että tällä kansalla oli tavatonta touhua tyhjästä. Isännän ollessa poissa katselin lähemmin ympärilleni huoneessa ja näin kirjakokoelman, sangen rikkaan mitä kirjojen lukuun tulee, mutta sisältönsä puolesta ylen määrin kehnon. Ne kirjat, jotka loistivat kauniimmista siteissä, olivat seuraavat:

- 1) Kertomus tuomiokirkosta. 24 osaa,
- 2) *Pehankki*-linnan valloitus. 36 osaa,
- 3) *Slaki*-yrtin käyttämisestä. 13 osaa,
- 4) Muistopuhe raatimies *Jaksille*. 18 osaa.

Sen mukaan mitä myöhemmin saatoin päättää isäntäni puheista, kun hän minulle kertoi kaupungin oloista, toimittavat nukkuvat Mikrokilaiset paljon enemmän kuin nämä alati valvovat Makrokilaiset, kun edelliset kaikissa asioissa aina tarttuvat asian sydämeen, jälkimmäisten leikitessä kuoren kanssa. Tämäkin kansa on sypressiä niinkuin Mikrokilaiset ja muutenkin ovat nämä kansat ulkopuolisuutensa puolesta sangen yhtäläiset. Kuitenkaan ei heillä ole suonissaan verta eikä nestettä, niinkuin muilla elävillä puilla tällä kiertotähdellä, vaan sen sijaan erästä paksua lientä, jolla on samat ominaisuudet kuin elohopealla; niin, toiset väittävät että se todella onkin elohopeata kun se lämpömittarissa tekee juuri elohopean vaikutuksen.

Kahden päivämatkan päässä on *Siklokin* tasavalta, johon kuuluu kaksi valtakuntaa, jotka yhdessä muodostavat liittokunnan mutta joista kummallakin on sangen eroavat ja toisiinsa nähden riitaiset lait.

Ensimmäisen, minkä nimi on *Miho*, on perustanut *Mihakki*, vanha kuuluisa lainsäätäjä, joka on ollut yhtä ankara täällä alamaailmassa, kuin *Lykurgos* meidän maapallollamme. Hänen periaatteensa tarkoittivat, säännöillä säästäväisyydestä ja ankarilla rangastuksilla kaikesta, mille sopi liiallisuuden nimen antaa, saattaa valtion kokonaisuuteen ja lujuuteen. Tätä valtiota ansaitseekin suuren säästäväisyytensä ja kohtuullisuutensa vuoksi nimittää uudenaikaiseksi *Spartaksi*. Mutta minun täytyi ihmetellä, että tässä hyvin järjestetyssä valtiossa, joka niin suuresti ylpeili mainioista laistansa, löytyi semmoinen määrä kerjäläisiä; sillä minne kulkija tulikin kaupungissa oli hänellä aina vastassansa puu, joka pyysi almua, joten tämä paikkakunta matkustajalle on mitä vastenmielisin. Kun lähemmin tutkin tämän maan suhteita, havaitsin minä, että väestön liiallisessa kohtuullisuudessa juuri oli varsinainen syy haettava yleiseen köyhyyteen; sillä kun kaikki laiska ja "hyvä elämä" on kielletty, ja johdannollisesti rikkaatkin elävät vaatimattomammasti, viettävät työmiehet elämänsä tyhjäntoimittamisessa kun heillä ei ole tilaisuutta ansioon. Tästä minä opin käsittämään että itaruus semmoisissa, joiden ei tarvitse ahnehtia, vaikuttaa yhteiskunnassa samaa kuin raskas merenkulku ihmisen ruumissa.

Toisessa valtiossa, jonka nimi on *Liho*, otetaan elämä vastaan sen iloiselta puolelta, siellä eletään makeasti eikä peljätä minkäänlaisia kustannuksia. Niinpä siellä kukoistavatkin taide ja teollisuus, ja asukkaat saavat ylykettä työhön, jolla he eivät ainoasti suojele itseänsä puutteelta, vaan vieläpä usein

saavuttavat varallisuudenkin; se joka siis vetelehtii köyhyydessä vaikka hän on terve ja raitis, saa siitä syyttää omaa laiskuuttansa, sillä tilaisuuden puutetta elannon ansaitsemiseen ei täällä milloinkaan ole. Sentähden antaa rikkaitten komea elämä jonkinlaista elollisuutta koko yhteiskuntaan, varsin niinkuin veren kiertokulku antaa terveyttä ja elonvoimaa ruumiin jäsenille.

Tämän tasavallan rajamaana on *Lama*, puoskaroimisen luvattu maa. Siellä palvelemalla kunnioitetaan lääketaitoa niin ylen määrin, ettei ketäkään, joka ei ole opintojansa harjoittanut Laman kuuluisassa yliopistossa, saateta pitää todellisena lääketieteen tohtorina. Niinpä viliseekin kaupungissa semmoinen määrä puoskaroitsijoita, että helpommin tapaa niitä kuin muita järjellisiä olentoja. Koko kadunsivut ovat täynnä apteekkia ja tehtaita anatomiallisten aseitten tekemistä varten. Eräänä päivänä kulkeissani pitkin kaupunkia, kohtasin pienen puun, joka kauputteli viime vuoden luetteloa syntyneistä ja kuolleista. Hämmästyksellä havaitsin että kuluneen vuoden syntyneitten luku teki ainoasti 150, 600:taa kuollutta vastaan. Minusta tuntui mahdottomalta, että kuolema saattoi päästä semmoista hävitystä tekemään Apollon omassa temppelissä. Minä kysyin tuolta puunpenikalta oliko jokin erinomaisen saastuttava tauti, kulkutauti tai jokin muu rasittanut kaupunkia kuluneen vuoden ajalla. Hän vastasi, että kaksi vuotta sitte kuoli vielä useampi, mutta että tämän vuoden luettelo taas näytti tavallisen verrannollisuuden syntyneitten ja kuolleitten kesken. Minä en sentähden katsonut olevan viisasta jäädä tänne kauemmaksi, varsinkin kun kaikki, mikä tohtorin ja leikelmäopillisen aseennimeä kantaa, minua kauhisti siitä ruveten, kun minä oleskelin filosofien maassa. Seuraannollisesti minä lähdin matkaani, enkä pidättynyt ennen kun olin saapunut eräälle seudulle noin neljäntuhannen askeleen päässä kaupungista, jossa asukkaat eivät tietäneet mitäkään puoskaroinnista eivätkä siis myöskään tämän seurauksena taudeista.

Jätettyäni tämän seudun tulin minä kaksi päivää kestäneen vaelluksen perästä *Vapauden maahan*. Täällä ovat kaikki asukkaat omia herrojansa ja ne muodostavat eri heimoja ilman lakia ja esivaltaa; ne muodostavat kuitenkin yhdessä jonkinlaisen valtion ja kysyvät yleisissä asioissa neuvoa vanhemmilta, jotka aina kehoittavat rauhaan ja yksimielisyyteen ja muistuttavat tätä luonnollisen uskonnon käskyä: "älä milloinkaan käyttäydy toisia kohtaan toisin kuin tahdot että toiset sinua kohtaan käyttäytyvät!" Kaikkialla kohtaa katsojata Vapauden kuvaus, tallaten vangituskeinoja ja kahleita jaloissansa ja varustettuna tällä allekirjoituksella: "Kultainen vapaus". Ensimmäisessä kaupungissa, johon tulin, tuntui kaikki minusta kylläkin rauhalliselta; mutta asukkailla oli vaatteissaan erivärisiä nauhoja osoittamassa mihin puolueeseen, joihin valtio silloin oli hajoutunut, hän kuului. Ylhäisempien asukkaiden porteilla oli vartioita, ja kaikki näyttivät olevan valmiita tappelemaan, sillä aselepo oli pian lopussa ja seuraavana päivänä piti taistelun taas puhkeutuman ilmi. Minä riensin sentähden pois täynnä arkaa pelkoa enkä katsonut olevani turvissa ennenkun taivaanranta peitti tämän "vapauden maan."

Lähinnä oleva maa kantaa nimeä *Joktana*. Vilun väristys kiiti kautta ruumiini kuullessani puhuttavan tämän maan tilasta, sillä minä luulin joutuvani vielä pahempaan levottomuuteen, tavattomuuteen ja sekasortoon, kuin "Vapauden maassa" vallitsi. Joktana on nimittäin kaikellaisten uskontolahkojen pesäpaikka; kaikki uskoaatteet, jotka löytyvät koko kiertotähdellä, ovat tänne kokoontuneet ikäänkuin keskipisteeseen ja niitä esitellään julkisesti. Kun tulin ajatelleeksi kaikkia niitä sekaannuksia, jotka useimmissa eurooppalaisissa valtioissa tavallisesti ovat uskonnollisissa asioissa esiintyvien erilaisten mielipiteitten seurauksina, uskalsin tuskin astua sisälle tämän maan *Joktansi*-nimiseen pääkaupunkiin, jossa sanottiin löytyvän yhtä monta uskonlahkoa ja kirkkoa kuin katua ja kujaa. Mutta pelkonni katosi pian, kun huomasin että mitä suurin yksimielisyys vallitsi kaikkialla. Maallisissa kysymyksissä ei esiintynyt mitäkään riitaisuutta; kaikilla oli sama mieli niin työn kuin levonkin puolesta. Sillä kun hengen uhalla oli kielletty ketäkään häiritsemästä hänen vapaassa uskontonsa harjoituksessa ja soimaamasta määräksi kenenkään uskonnollista ajatusta, niin eivät mitäkään toraa sananvaihdossa, niinkuin tietysti kaikki äkäisyys pysyy poissa sieltä missä ei vainoa ole olemassa. Siellä esiintyi vain yhä jatkuva mutta jalo kilpailu eri lahkojen kesken, sillä jokainen koetti kunnollisella elämällä todistaa uskontonsa etevyyttä. Hallitus harrasti huolella sitä, että nuo eri uskonnolliset ajatukset herättäisivät yhtä vähän vihaa kuin kaikki erilaiset kauppuodit ja työpajat, jotka ovat samanarvoiset, jos ne vain ilman petosta, väkivaltaa ja panettelua kokovat vietellä ostajia puoleensa ainoasti hyvillä tavaroilla ja rehellisellä työllä. Useimmissa tapauksissa ei niistä eripuraisuuksista, jotka syntyvät erilaisuuksista uskonnollisessa katsantotavassa, saateta syyttää uskontoja vaan ainoasti vainoomishalua.

Muuan oppinut Joktansilainen selitti minulle perin pohjin tämän kansan tavoista, hallitusmuodosta ja siitä mikä oli synnä tuohon yleiseen tyytyväisyyteen. Minä kuuntelin hänen kertomustansa mitä suurimmalla tarkkaavaisuudella ja ponnistausin painamaan kaikki visusti mieleeni. Aluksi minä toin esille kaikellaisia intämisiä, mutta lopuksi minun täytyi heittää aseeni, kun hän todisti lauseensa kokemuksilla elämästä. Saattamatta kieltää omien ajatusteni todistusta, taikka riettaasti tehdä mustaa valkeaksi, täytyi minun tunnustaa että ajatuksen vapaus oli katsottava niin varsinaisen tyytyväisyyden kuin vallitsevan yksimielisyyden varsinaiseksi perusteeksi. Minä koin nyt vastustaa häntä toisella uralla ja sanoin, että, valtiota järjestettäissä, oli lainsäätäjän velvollisuus, kansalaisten maallisen hyvinvoinnin edellä ajatella heidän ijankaikkista hyvänsä, ei niin paljon ottaa huomionsa sitä, mikä tuottaa heille

hyötyä tässä elämässä, vaan enemmän muistaa mikä on jumalan, heidän luojansa mieleen. Hän vastasi:

"Sinä olet väärässä, vieras, jos sinä luulet että jumala, totuuden lähde, mielistyisi ulkokultaisuuteen ja teeskentelyyn. Muissa valtioissa, joissa laki määrää että kaikilla pitää oleman yksi ja sama usko, on ovi avoinna taitamattomuudelle ja teeskentelytaidolle, kun ei kukaan tahdo eikä uskalla tunnustaa oikeata, varsinaista ajatustansa, vaan useimmat tunnustavat suullansa mitä he sydämessänsä kieltävät. Niinpä siellä harjoitellaankin uskonnollisia opintoja kylmäkiskoisuudella eikä kukaan ota todellisuudessa pyrkiäksensä totuutta etsimään. Tavallisesti tuomitaan kaikkia niitä, jotka poikkeavat yleisestä mielipiteestä: mutta teeskentelijät ja silmäinpalvelijat ovat kauhistus jumalalle, joka mieluummin katsoo erhettyvään vilpittömyyteen kun teeskentelevään tunnukseen totisen uskon suhteen."

Minä jäin sanattomaksi tämän terveen järjellisyuden eteen ja katsoin parhaaksi herjetä sananvaihdostani.

Lähelle kaksi kuukautta olin nyt kuluttanut matkaani alituisessa kulkemisessa, kun vihdoin saavuin *Tumbakiin*, joka rajoittuu Pootu-ruhtinaskuntaan, jonka jo tervehdin kodokseni, koska nyt jo olin lähellä lopettaa vaivalloisen matkani. Asukkaat ovat suurimmaksi osaksi öljypuita, muuten sangen hurskas ja säännöllinen heimo. Ensimmäisessä ravintolassa, johon menin majaa ottamaan, sain, vaikka minun olikin ankarasti nälkä, kolmatta tuntia odottaa suurusta alituisen jankutukseni uhaksi. Syynä viivytykseen oli se, että ravintolanisännän ensin piti toimittaman aamurukouksensa, kun ei hän, ennen kun hän tästä puuhasta oli päässyt, milloinkaan mihinkään toimeen ryhtynyt. Saatuansa nyt rukoustyönsä valmiiksi tuli hän, naama vaaleana ja mieli ylen äkeänä huoneeseen, jupisten muutamia sanoja, joiden kaiketi piti oleman kohteliaita, mutta jotka itse asiassa olivat moukkamaisia ja tolhoja, sekä heitti pöydälle vadillisen kaalisoppaa, tehty ylen kelmeistä aineksista ja karkean leivän, karkeamman kuin mitä talonpoika köyhänäkään aikana syö. — Mutta kyllä minä sen suuruksen sain maksaa ja minä saatan vakuuttaa, että isäntä oli mitä hurskain ja samalla mitä säälimättömin ravintolaisäntä, jonka minä milloinkaan olen tavannut. Kieleni päässä jo pyöri halu sanoa hänelle, että olisi parempi, jos hän vähän päästäisi rukouksiansa ja olisi vähän anteliaampi mitä laupeuteen ja sääliin tulee; mutta minä nielin suuttumukseni, kun minä kokemuksesta tiesin kuinka vaarallista oli ärsyttää tuommoisia taivaallisen mielisiä pyhimyksiä.

Kaduilla nähdään asujamet alituisesti kulkevan alas vaipunein päin ja oksin, voivotellen "tämän maailman turhallisuudesta." He hylkäävät ja tuomitsevat viattomimmankin huvin ja soimaavat kaikkia katkeruudella, jokaisen liikkeen, jokaisen hymyilyn, ja tällä tavalla lakkaamatta sättien ja mustaten toisia, luulevat he itsellensä hankkivan pyhien maineen. Perin äkästyneenä ja väsyneenä noista monista vaivoista ja vastuksista, joita olin saanut matkallani kokea, tunsin minä halua vähän huvitella itseäni, mutta minä kohtasin koko kaupungilta semmoista hyljeksimistä, että jokainen talo tuntui minusta ripitystuolilta, jossa minut vaadittiin syntini tunnustamaan. Kun muutamat niistä jotka ahdistivat minua huomasivat etteivät rukoukset eivätkä varoitukset tehneet minuun mitäkään vaikutusta, kaihoivat he minua kuin kulkutautia. — Minä en huoli sen enempää sanella tästä äkäisestä kansasta, mainitsen vain esimerkin selittäväksi näytteeksi Tumbakilaisten luonteesta, ja josta on helppo tehdä johtopäätös kaiken muun suhteen. Muuan villi öljypuu tästä maasta, jonka kanssa minä olin elänyt läheisessä tuttavuudessa hänen Pootussa oleskellessaan, sai sattumalta nähdä minun kävellessäni erään ravintolan editse, ja viittasi minun tulemaan sisälle. Kuultuansa että minä iloisten ystävien parissa joskus saatoin tulla vähän "tiprakkaan", antoi hän minulle semmoisen ripityksen siveydetmöstä elämästäni, kuten hän sanoi, että hiukseni nousivat päässäni pystyyn ja kaikki jäseneni vapisivat. Kuitenkin, ankaran Kaatoni sivaltaessa minuun rankaisevia salamoitansa, tyhjensimme me yhden lasin toisensa perästä, kunnes molemmat siihen määrään juovuimme että kaaduimme pöydän alle, josta ravintolan väki sai meidät kotio kantaa. Ehdittyäni maata pöhnän päästäni ja ruvettuani ajattelemaan kuinka kaikki tässä oli käynyt, tuumin vähän syvemmältä heidän uskonnollisuutensa laatua ja havaitsin, että tämän kansan uskonnollinen into pikemminkin tulee sapesta ja epäterveellisistä nesteistä kuin totisesta tunteesta hyvän eteen. Mutta minä pidin nämä ajatukseni vain itseni varalle.

Kahden kuukauden kuluttua saavuin vihdoin kotio, varsin menehtymäisilläni, sillä jalkani olivat tuosta alituisesta astumisesta tulleet niin kankeiksi ja aroiksi, että tuskin saatoin pystyssä pysyä. Minä saavuin Pootun kaupunkiin kymmenentenä päivänä saarnikuussa ja jätin oitis alammaisimmasti päiväkirjan ruhtinaalle, joka käski sen viipymättä painattamaan. (Tässä tulee nimittäin huomata, että kirjapainotaito, jonka keksimisestä sekä Eurooppalaiset että Kiinalaiset ylistävät itseänsä, pitkiä aikoja ennen oli täällä tunnettu.)

Pootualaiset mielistyivät siihen määrään tähän matkakertomukseeni, etteivät he milloinkaan näyttäneet väsyvän sen lukemiseen. Pikkupuut juoksentelivat pitkin kaupunkia ja kaupittelivat tätä kirjaa kaduilla ja kujilla huutaen: "Hovikurjeeri Skabban matka maailman ympäri!" Pöyhistyneenä tästä suotuisasta menestyksestä rupesin minä ohjaamaan katseeni ylemmälle ja toivoin virkaa, josta saisin mainetta ja arvoa. Mutta koska näytti siltä kuin olisin minä turhaan saanut odottaa tätä, annoin minä ruhtinaalle anomuksen, jossa lähemmin selitin ja ylistin teostani, ja pyysin jonkinlaista palkintoa

osoitetuista ansioistani. Ruhtinas, joka aina oli hyväntahtoinen, antoi rukousteni käydä sydämellensä ja lupasi armollisesti tehdä jotakin hyväkseni. Tosin hän pysyikin lupauksessansa, mutta armo pysähtyi vain siihen, että sain lisäyksen palkkaani. Minä olin odottanut varsin toista palkintoa teostani, enkä sentähden tyytynyt siihen mitä nyt olin saanut; mutta kun en enään uskaltanut vaivata ruhtinasta valitin minä murhattani suurkanslerille. Tämä ymmärtäväinen mies kuunteli valitustani tavallisella ystävyydellensä ja lupasi koettaa jotakin saada minulle toimeen, mutta neuvoi minun samalla poikkeamaan mahdottomasta pyynnöstäni ja enemmän muistamaan vähäpätöisyyttäni ja kehnoa ymmärrystäni. "Luonto", sanoi hän, "on sinua äitipuolen tapaan kohdellut, kieltäessään sinulta niitä sielunlahjoja, jotka oikeuttavat tärkeämpiin virkoihin. Älä pyri semmoiseen, jota et voi saavuttaa; kokemallasi olla toisten kaltaisena, sinä hukkaat itsesi. Ja jos sinä todella saisit mitä sinä mielettömyydessäsi pyydät, niin olisi tämä lainrikos, josta ruhtinas saisi enemmän kärsiä. Tyydy sentähden osaasi ja herkene toivomasta semmoista mikä on selvässä riidassa luontososi kanssa" — Hän ei suinkaan kieltänyt ansioitani, ja kiitti minua siitä kestävyydestä, jolla olin kärsinyt matkani hankaluuksia; mutta "semmoiset ansiot", lausui hän pysyen ajatuksessaan, "eivät avaa tietä virkojen saamiseen; sillä jos jokainen työ, jokainen ansio oikeuttaisi ylhäisien virkojen saamiseen, niin jokainen käsityöläinen, maalari taikka kuvanveistäjä, vaatisi palkkioksi itsellensä valtuuskirjan raatimieheksi. Ansio piti epäilemättä palkittaman", arveli hän, "mutta palkinnon piti tapahtuman saajan tilan ja työn mukaan, ellei tehtäisi yhteiskunnalle vahinkoa taikka sitä saatettaisi pilkan esineeksi."

Tämä vastaus vaikutti minuun jollakin tavalla niin, että pitkän ajan pysyin hiljaisuudessa ja olin vaiti. Mutta kun minusta rupesi tuntumaan yhä katkerammalta eläminen ja kuoleminen alhaisessa asemassani, ryhdyin vielä kerran tuohon vanhaan epätoivoiseen päätökseeni, mistä jo kerran olin luopunut, että nimittäin päätin yrittää saada aikaan jotakin muutosta yhteiskunnassa, ja sillä tavalla hyödyttäessäni maata omaksikin edukseni saisin ylennystä.

Vähäistä ennen kun olin matkallani lähtenyt olin mitä huolellisimmasti ja tarkimmasti tutkinut ruhtinaskunnan suhteita, saattaakseni tuoda esille sen tuntuvimmat puutteet ja ehdoittaa keinoa niiden parantamiseksi. Asetuksista *Kokleku*-maassa olin huomannut, että valtio elää huonolla perustuksella siellä missä naisilla on pääsö julkisiin virkoihin, koska nainen luonnostaan on taipuvainen turhamaisuuteen ja siis pyrkii laajentamaan valtaansa ja arvollisuuttansa äärettömiin, ja harvoin antaa perää ennenkun hän on saavuttanut rajattoman vallan. Minä päätin sentähden tehdä ehdotuksen lakimääräyksestä, joka sulkisi naisen kaikesta osallisuudesta valtion hallituksessa, ja minä toivoin saavuttavani tarpeeksi suurta enemmistöä, koska ei minulla pitäisi käymän vaikeaksi selvällä ja suostuttavalla tavalla tuoda esiin niitä epäkohtia ja sitä vaaraa, jotka uhkasivat miehiä, elleivät he aikoinaan ryhtyneet hillitsemään naisten itsevaltaisuutta. Jos edellytettäisiin että kokonainen kielto naisen käyttämisestä valtion palveluksessa tuottaisi liian suuria vaikeuksia vaadin minä että hänen valtaansa ainakin rajoitettaisiin. Ehdoituksellani oli minulla kolminainen tarkoitus. Ensiksi hankkisin sillä itselleni mainetta koska minä tiesin neuvon muuanta virhettä vastaan valtionhoidossa; toiseksi minä tarkoitin vetää yleistä huomiota järkeni ja neroni puoleen, ja sen kautta vähän parantaa nykyistä asemaan; ja kolmanneksi minä tahdoin kostaa naisille kaikkea sitä pilkkaa, mitä he olivat antaneet minun kärsiä; sillä miksi en sitä samalla tunnustaisi että itsekkäisyys, omanvoitonpyyntö ja kostonhimo olivat parhaat ehdotukseni yllyttäjät, vaikka minä viisaasti olin varoillani siitä, ettei kettu korvani takaa pääsisi esille pistäytymään. Minä en milläkään muotoa tahtonut minusta sanottavan että minä, yleistä hyvää näön vuoksi ottaessani intoni esineeksi, oikeastansa etsinkin vain omaa etuani, ja siis astuin semmoisien ehdotusmestarien jälkiä, jotka aina olivat tahtovინansa valtakunnan parasta, vaikka selvästi näytti, kun asiata tarkemmin punnittiin, että oma voitto oli heidän kiivain yllyttäjänsä.

Minä tein ehdotukseni kaikella huolellisuudella, johon suinkin kykenin, puolustin sitä mitä ankarimmilla todistuksilla, ja jätin sen niin alammaisimmasti ruhtinaalle. Hän, joka aina oli osoittanut minulle erityistä hyväntahtoisuutta, hämmästyi nähdessänsä näin rohkean ja mielettömän ehdotuksen, jonka hän ennusti minulle turmiota tuottavan. Hän koetti sentähden sekä rukouksilla että todisteilla saada minua päätöksestäni luopumaan. Mutta kun minä turvallisesti luotin osaksi ehdotukseni hyötyyn osaksi siihen puolustukseen, jota miespuoliselta suvulta odotin ja jonka luulin pysyvän lujana puolellani tässä yhteisessä asiassa, pysyin minä, huolimatta kaikista seurausten muistutuksista, lujana päätöksessäni. Lain määräyksen mukaan taluttivat minun nyt torille köysi kaulassani odottamaan neuvoskunnan päätöstä; sittekun tämä oli kokoontunut, käsitellyt asiata ja ratkaissut sen, annettiin päätös ruhtinaan allekirjoitettavaksi, minkä jälkeen eräs kuuluttaja sen julkisesti julisti. Päätös oli kokonaisuudessaan näin kuuluva:

"Tarkasti tutkittuamme selitämme, että ensimmäisen hovikurjeerin Skabban tekemä ehdotus siitä, että naisten sukupuoli suljettaisiin kaikista julkisista viroista, on semmoinen laatuansa, ettei sitä, tuottamatta vaaraa valtiolle, saateta hyväksyä ja panna käytäntöön, koska toinen puoli valtakunnan kansaa, joka on naisia, ehdottomasti tulisi loukatuksi semmoisesta muutoksesta ja rupeaisi nurjaa mieltä kantamaan hallitusta vastaan. Sitä paitsi pidämme me kohtuuttomana, että puut, jotka ovat varustetut hyvillä ominaisuuksilla, suljetaan semmoisista kunniaviroista, johon ne osoittavat itsensä

arvolliseksi, varsinkin kun jokaisen täytyy tunnustaa ettei luonto, joka ei milloinkaan toimi tarkoituksetta, turhan tähden tuhlaa heihin niin monia hyviä lahjoja. Me ajattelemmme valtion edun vaativan, että virkaylennyksissä enemmän otetaan huomioon taipumukset ja kyky, kuin sukupuolisuus. Ja kun maa usein kärsii taitavien puiden puutetta, on meidän mielestämme hurjaa ja mieletöntä muutoksella yhtäkkiä tuomita puolet maan asukkaista, ainoasti sukupuolisuuden tähden, kelvottomiksi ja kykenemättömiksi yleisiin toimiin. Tarkasti punnittuamme tämän asian julistamme me tämän tuomion: 'Hurjasta, mielettömästä ja ajattelemattomasta ehdotuksestansa on yllämainittu Skabba rangaistava lain mukaan'."

Ruhtinaan kävi kovasti sydämelle ja sääliksi tämä minun onnettomuuteni, mutta kun ei hänellä ollut tapana milloinkaan muuttaa mitäkään neuvoskunnan päätöstä, kirjoitti hän sen alle ja vahvisti sen sinetillänsä ja antoi sen julkisesti kuulutettavaksi; kuitenkin sillä helpoituksella tuomioissa että minä, katsoen vieraan ominaisuuteni ja kotoperääni uudesta ja peräti oudosta maailmasta, jossa nopea-aatteinen pää katsotaan täydellisyydeksi, vapautettiin hengen rangaistuksesta; mutta ettei kunnioitus lakia kohtaan mitään kärsisi tällaisen armeliaisuuden tähden piti minut suljettamaan vankeuteen koivukuun alkuun asti ja silloin, samalla kuin muutkin rikolliset, lähetettämän maankuoren sisäpuoliselle pinnalle.

Niinpiankun tuomio oli julistettu pantiin minä vankeuteen. Muutamat ystävästäni neuvoivat minun vastustamaan tuomiota sillä perustuksella että niin monta nuorta neiteä ja rouvaa oli ollut tuomarien joukossa, joiden saatettiin sanoa tuominneen omaa asiaansa. Toiset arvelivat minun menettelevän järkevämmiin jos syyttäisin tästä päähänpölyähdyksestä mukasyntyntä tuhmuuttani, mikä oli kansallisviaksi katsottava. Tämän jälkimmäisen neuvon minä kuitenkin mitä jyrkimmästi hylkäsin, kunnioituksesta ylimaailmallisia lähimmäisiäni kohtaan, joiden kunnia tuommoisesta tunnustuksesta minun puoleltani kärsisi melkoisesti.

Kohta jälkeensä sain kuulla, että ruhtinas olisi ollut valmis käyttämään armoitusoikeuttansa, jos minä vain vilpittömästi tunnustaisin ajattelemattomuuteni, ja tämän olisi hän todella tehnyt vaikka rahavarain hoitajatar *Rahagna* kiihkolla sitä vastusti; mutta, tunnustaakseni totuuden, olin minä sangen tyytyväinen tuomiooni, sillä se toimi, joka oli minulle uskottu, oli minusta inhoittavampi kuin kuolema ja sitä paitsi rupesin minä suuttumaan pidempään yhdessä-oloon ja yhteisvaikutukseen näiden, käsittelemättömästä viisaudestansa pöyhistyneiden puiden kanssa. Minä toivoin sitä paitsi saattavani saada paremman onnen maankuorella, jossa kaikki vieraat, sen mukaan mitä olin kuullut kerrottavan, poikkeuksetta otettiin hyvin vastaan.

KYMMENES LUKU.

Matka maankuoren sisäpuoliselle pinnalle.

Minä en ole vielä kertonut mitäkään tästä sangen kummallisesta karkoituksesta maankuoren sisäpuoliselle pinnalle eli "ilmalaele", jota täällä maanalaisten kesken käytetään; tässä on juuri sopiva tilaisuus antaa lukijalle käsitys tästä menettelystä.

Kahdesti vuodessa saapuu tänne muutamia erittäin suuria lintuja, joita sanotaan *Kupakeiksi* eli postilinnuiksi; ne jäävät tänne vähäksi ajaksi ja lentävät taas pois määrättyillä ajoilla. Syy tähän aikamääräiseen tulo- ja lähtömatkaan on jo pitkinä aikoina antanut maanalaisille tiedemiehille aihetta moniin aprikoimisiin. Muutamat oppineet otaksuivat että lintuja tänne viettelevät eräänlaiset erittäin suuret kärpäset, joita tänä vuoden aikana löytyy suurissa määrin ja joita linnut näyttävät himoitsevan; arvelu, minkä ainakin minä katson täydesti todistetuksi siitä, että niinpiankun kärpäset katoavat niin linnutkin lähtevät takaisin maankuorelle. [Tässä ja edelleen on huomattava, että missä tätä sanaa näin käytetään, niin se aina tarkoittaa maan *sisäpuolista* kuorta, vaikkei sitä ole nimenomaan sanottu; jota vastoin, jos *ulkopuolisesta* on puhe, se silloin sanotaan. Suoment. muist.] Selvästi näkyy, että määrätty luonnonvietti on tässä perustana, jos katsotaan toisia lintuja, jotka määrättyillä ajoilla, ja epäilemättä samasta syystä saapuvat eräihin maanosiin. Toiset sitä vastoin arvelevat, että maankuoren asukkaat ovat varta vasten opettaneet näitä lintuja tuomaan saalista muista maista varsin niinkuin puytihaikat ja muut metsästyksen opetetut linnut. Tätä arviota näyttäisi puolustavan se varovaisuus, jolla linnut matkansa päätettyä laskevat saaliinsa maahan. Muidenkin asiansuhteitten johdosta tahdotaan tehdä uskottavaksi, että nämä linnut ovat joko taidolla opetetut taikka järjellä varustetut, sillä kun aika on heillä käsissä lähteä matkaan, käyvät ne niin kesyiksi että ne antavat itsensä ottaa kiinni ja panna erään verkon alle, jossa ne sitte kärsiväisesti ovat muutaman päivän hiljaa, syöden vain ennen mainittuja

kärpäsiä, joita jo ennestään on koottu melkoisia määriä tätä varten; kaikki tämä sentähden että ne pysyisivät aloillansa kunnes kaikki valmistukset maanpakolaisten poisviemistä varten ovat tehdyt. Tässä menetellään seuraavalla tavalla: niihin verkkoihin tai silaka-kaluihin, jotka ovat lintujen päälle jo ennestään pantuina, sidotaan kiinni muuan kaukalo eli palmikkoverkko, jossa on juuri osavasti tarpeellinen tila ihmiselle. Kun nyt linnut havaitsevat ettei niitä kauvemmin ruokita kärpäsilä, kohouvat ne ilmaan ja lähtevät liitämään kotiopäin. Kaksi porvaria Pootusta, jotka muista rikoksista olivat tuomitut tähän maanpakolaisuuteen, tekivät matkan samalla kerralla kuin minäkin. Toinen niistä oli viisaustutkija, joka oli rohjennut uhkarohkeudella kohdella lain käskyä ja julkisesti esitellyt ja puhunut jumalan olennosta ja henkien luonnosta. Hän oli ensin saanut suoneniskurangaistuksen, mutta kun hän pian tämän jälkeen uudestaan rikkoi lain saman asian suhteen tuomittiin hän maanpakolaisuuteen. Toinen näistä oli raivio, joka tuomalla esiin epäilyjä siitä olivatko uskonnot ja hallitukset oikeutettuja, näytti tarkoittavan kumota molemmat. Hän kieltäysi tottelemasta yleisiä lakeja, sanoen syyksi että kuuliaisuus maalliselle esivallalle olisi vastoin hänen omaatuntoansa. Hänen ystävänsä koettivat mitä tuntuvimmilla syillä voittaa tämän hänen itsepäisyytensä, muistuttaen hänelle "kuinka moniin erhetyksiin omatunto usein on syynä lauseensa ja kuviteltujen todisteittensa kautta; kuinka usein synkkämielisyys ja epäterveelliset nesteet sekoitetaan innon, omantunnon arkuuden ja päähän johdatuksen kanssa; kuinka yksinkertaista oli tuoda todistukseksi omantunnon todistusta ja kuinka häpeämätöntä oli vaatia että toisten pitää mukauduttaman tunteensa uskon puolesta yhden vaatimuksen mukaan, koska heillä oli täysi valta antaa omantuntonsa olla äänestämässä hänen omaatuntoansa vastaan" Lopuksi koettivat he tehdä hänelle selväksi, "että se joka itsepintaisesti vaatii että hänen omantuntonsa pitää oleman korkeimpana tuomarina, ei ole ansainnut itsellensä kansalaisoikeutta, koska kunnan kansalaisen tulee osoittaa kuuliaisuutta maan laeille, jota ei raivio tahdo eikä taida tehdä niinkauvan kun hänen oma tunteensa on hänellä ainoana ojennusnuorana." Mutta kun eivät kehoitukset eivätkä todistukset saata mitäkään vaikuttaa raivion suhteen, niin hän piintyneenä pahuuteensa ja auttamattomana karkoitettiin maasta maankuorelle. Meitä oli siis kolme: yksi ehdotuksen tekijä, yksi järkeisoppinen ja yksi raivio, jotka samalla kertaa teimme tämän matkan.

Eräänä päivänä alkupuolella koivukuuta otettiin meidät vankeudesta ulos ja vietiin kukin määrätylle paikallensa. Kuinka tästä hetkestä ruveten toverieni kävi on minulta varsin tietämätöntä, sillä minä vain ajattelin itseäni. Ehdittyämme tuolle määrätylle paikalle vartijani heti "pakkasivat" minun tuohon nauhakaukaloon eli palmikkoverkkoon, tai miksi sen sanoisin, ynnä myös muutaman päivän ruokatavarat. Pian tämän jälkeen kun linnut havaitsivat, ettei niitä kauvemmin ruokittu, ne ikäänkuin saivat kehoituksen lähtemään matkaan ja kohousivat ilmaan ja lähtivät kiitämään eteenpäin tavattomalla nopeudella. Maanalaiset ovat ylipäänsä sitä mieltä että Natsaari-kiertotähti on sadan peninkulman päässä maankuoresta. Minä en saata varmuudella sanoa kuinka pitkän ajan tätä matkaa kesti, mutta minusta oli kuin olisi retkeen kulunut noin neljäkolmatta tuntia. Havaittuani kaiken luonnon pitkän ajan ollen hiljaa ympärilläni rupesin vihdoon kuulemaan huumaavata melua, josta saatoin ymmärtää etten ollut pitkän matkan päässä maasta. Nyt minä tulin perin vakuutetuksi siitä, että linnut todella olivat opetettuja, sillä ne laskeusivat maahan niin suurella varovaisuudella ja taidolla ettei kaukalo saanut vähintäkään täräystä. Minä havaitsin kohta ympärilläni koko joukon apinoita, joka teki minun koko lailla levottomaksi sillä Natsaarilla olivat nämä olleet minun pahimpia kiusanhenkiäni. Tämä levottomuuteni vielä yltyi kun sain kuulla heidän lörpöttelevän ja papattavan keskenänsä, ja kun tulin havainneeksi heidän naurettavan koreata pukuansa ja kuinka tyhmän mahtavasti he käyttäysivät. Minä ymmärsin nyt että ne olivat maan asukkaita; mutta tottuneena kuin olinkin kaikellaisiin mahdolltomuuksiin ei löytynyt siis mitäkään mikä olisi minua peräti hämmästyttänyt, minkätähden minä pian taas sain rohkeutta, varsinkin kun huomasin että apinat mitä hienoimmalla kunnioituksella ja kohteliaisuudella tulivat auttamaan minua, heidän uutta vierastansa, kaukalon vankeudesta. Tuskinpa tempukkaammin menetellään lähettiläitä vastaanotettaissa meidän maailmassa. Yksi toisensa perään astui minun eteeni ja puhutteli minua sanoilla "Pul asser." Usean kerran kuultuani tämän tervehdysten kerrottavan ja vihdoon vastattuani samoilla sanoilla, purskahtivat he tavattomasti nauramaan, ja osoittivat koko joukolla naurettavia liikkeitä erityisen ihastuksensa minun nopeasta käsityskyvystäni. Minä huomasin heti että nämä asukkaat olivat kevytmielisiä, uteliaita ja puheliaita. Kun he puhuivat, oli kuulija kuulevanansa rummun päristystä, siihen määrään nopeasti seurasi sana toistansa ilman hengenvetoa; ne olivat sanalla sanoen Pootualaisten suora vastakohta sekä puvun ja kielen että tapojen ja ruumiin rakennuksen puolesta. Aluksi he hämmästyivät nähdessään minun luomislaatuni, mutta heidän hämmästyksensä varsinaisena syynä oli se, että minulta puuttui häntä; sillä, kun kaikista järjettömistä eläimistä ei mikään ole enemmän ihmisen kaltainen kuin apina, olisivat he pitäneet minun heidän omaan sukuunsa kuuluvana jos vain tuo häntä olisi minulla ollut, varsinkin kun ne aina ovat huomanneet kaikki muut Natsaari-kiertotähden asukkaat varsin toisellaisiksi.

Heti maalle tultuani vietiin minut sangen suureen huoneukseen, joka oli kauniisti järjestetty katon reunakoristeilla, peileillä, marmorilla, uhkeilla huonekaluilla ja tapeteilla. Vartio oli sijoitettu ulkopuolelle, josta saatoin ymmärtää ettei täällä mikään halpa apina asunut; niinpä sainkin pian tietää että tämä oli itse pormestarin asunto. Kun hän mielellänsä halusi puhua kanssani, määräsi hän muutaman opettajan opettamaan minulle maan kieltä. Minä käytin tähän neljänneksen vuotta, ja kun

minä tämän ajan kuluttua jotenkin hyvin osasin puhella heidän kanssansa luulin minä heissä herättäväni yleistä ihmettelemistä nopean käsityskykyni ja hyvän muistini kautta. Mutta opettajani olivat pitäneet minun siihen määrään huonopäisenä ja raskasoppisena, että he kärsimättömyydessään olivat usean kerran olleet vähältä jättää minut sikseni. Sentähden, samaten kuin minua Natsaarilla nopean käsityskykyni tähden ivalla sanottiin *Skabbaksi* eli lianaikaiseksi sain minä näiltä apinoilta tylsyyteni tähden nimen *Kakidora*, joka merkitsee pöllöpäätä; sillä täällä annetaan arvoa vain sille, joka nopeasti käsittää asioita ja joka aimo tavalla saa suutansa piestyksi.

Sillä ajalla, jona minulle opetettiin marakattien kieltä, vei isäntäni minua usein pitkin kaupunkia, jonka tunnusmerkkinä kaikkialla näyttää olevan komeus ja loisto. Tuskin saattoi päästä kulkemaan tuon suuren vaunu- ja palvelijamäärän sekä tuon edestakaisin aaltoilevan kansanpaljouden tähden. Mutta kaikki tämä oli ainoasti pikkuseikkoihin luettavata verraten siihen hullupäiseen ylellisyyteen joka vallitsee itse pääkaupungissa, jossa havaitaan ikäänkuin keskipisteeseen koottuna kaikki turhallisuus ja loisto, joka suinkin saatetaan ajatella. Niinpian kun olin tämän maan kielen täydellisesti oppinut, vei isäntäni minun tähän kaupunkiin, jossa hän aikoi lahjoittaa minun harvinaisena lahjana erälle neuvosherralle, jonka suosiota hän erittäin pyrki saavuttamaan; sillä hallitus on ylimyksellinen ja koottuna Suuren Neuvoskunnan käsiin, jonka jäsenet kaikki tyyni ovat vanhoista aatelissuvuista. Ne, jotka eivät ole jalosyntyisiä, eivät milloinkaan saata toivoa nousevansa ylemmälle kuin katteeniksi, rahaston hoitajiksi taikka näiden arvoisiin virkoihin maakunnissa ja pienemmissä kaupungeissa; joskus niistä kuitenkin joku koroitetaan pormestariksi, kuitenkin ainoasti erityisten ansioitten johdosta. Niinpä esim. oli isäntäni tullut pormestariksi hyvän päänsä takia, joka oli siihen määrään rikas aatteista ja pään-pöllähdyksistä, että hän kuukauden ajalla oli ehtinyt tehdä kahdeksankolmatta eri ehdotusta, ja vaikkei ainoakaan niistä soveltunut maan tarpeesen eli hyväksi, todistivat ne kuitenkin runsaasti varustetusta keksimyskyvystä ja vaikuttivat että hän saavutti suuren maineen; sillä ei missäkään muualla koko maanalaisessa maailmassa pidetä ehdotuksen tekijöitä niin suuressa arvossa kuin tässä maassa.

Valtakunnan pääkaupungin nimi on *Martinia*, jonka mukaan koko maa on saanut nimensä. Sillä on luonnonihana asema, uhkeita rakennuksia, se on etevä kauppakaupunki varustettuna suurellaisella sotalaivatehtaalla. Suuruutensa puolesta ei se ole paljon Pariisia pienempi. Tungos oli kaduilla niin suuri että meidän, sanan oikeassa merkityksessä, täytyi raivata itsellemme tien tullaksemme siihen osaan kaupunkia, jossa presidentti itse asui; sillä hänelle isäntäni, pormestari, aikoi minun lahjoittaa. Saavuttuamme palatsin läheisyyteen, riensi isäntäni erääsen majataloon pukuansa järjestämään, saattaaksensa esiintyä moitittamattomasti presidentin edessä. Oitis hänen ympärillensä kokoontui suuri määrä palvelijoita, joita yleensä sanottiin *maskatteiksi* ja jotka olivat kaikkien niiden palvelukseksi, mitkä aikoivat käydä jonkun ylhäisen herran luona. Nämä maskatit harjaavat vaatteet, pesevät pois likapilkut ja niillä on erittäin suuri kyky panemaan kuntoon kaikkea mikä jollakin tavalla on epäjärjestykseen joutunut. Yksi niistä otti heti haltuunsa pormestarin miekan hivuttaaksensa kiiltäväksi. Toinen koristi hänen häntäänsä suurella määrällä nauharuusuja monissa väri vivahteissa, sillä nämä apinat eivät pidä mitäkään niin tärkeänä kuin saada häntänsä somasti koristetuksi, niin, löytyispä siellä neuvosherroja — mutta varsinkin heidän rouviansa — jotka juhlallisiin tiloihin kustantivat häntäänsä vähinnäkin puolentoista tuhatta markkaa meidän rahassamme. Muuan maskatteista käytti "passaria" tarkasti mitataksensa olivatko puvun kaikki eri osat täydessä sopusuhdassa keskenänsä, toinen tuli juosten, kädessänsä astiassa naamaväriä, ja maalasi yks' kaks' pormestarin kasvot, toiset siivosivat hänen kynsiänsä, valelivat hänen päällensä hyvänhajuista vettä, kuivasivat häntä, järjestivät hänen hiuksensa, pitivät kuvastinta hänen edessään ja kaikki tämä tapahtui semmoisella innolla ja tarkkuudella kuin maamittarit meillä, kun heidän pitää pistämän ja värittämän kartan. Minä ajattelin itsekseni: kuinkahan pitkä aika ja kuinkahan suuria kustannuksia tuhlataankaan naisten pukuun, kun näin monta mutkaa maalaamisen, harjaamisen ja kiillostuttamisen puolesta tarvitaan miesten kuntoon saamiseksi. Ja totta on, että Martinian naiset niin ylen määrin koettavat peittää ruumiilliset puuttuvaisuutensa ja vammansa naamamaalilla, rasvoilla ja koristeilla että sitä on iljettävä katsella; sillä kun hiki on ehtinyt sekoittua noihin lihaviin aineihin käy samaten kuin kokin sekoittaessa monta erilaista soppaa yhteen; mahdoton on sanoa miltä se hajahtaa, mutta pahalta se hajahtaa.

Kun isäntäni vihdoin oli tarpeeksi "pulieerattu", voideltu, rasvattu, maalattu, harjattu ja kammattu lähti hän minun kanssani presidentin palatsille, perässänsä ainoasti kolme palvelijaa. Tultuansa eteiseen otti hän kengät jaloistansa, ettei hän olisi liannut marmorilaattiata. Me saimme odottaa kokonaisen tunnin ennenkuin meidät ilmoitettiin presidentille emmekä sittekään päässeet sisälle ennenkuin isäntäni oli antanut juomarahoja, millä tavalla tässä maassa ostetaan palvelijoitteen suosio. Presidentti istui korkealla, kullatulla tuolilla, ja nähtyänsä minun isäntäni astuvan huoneeseen purskahti hän tavattomasti nauramaan ja teki semmoisen määrän tyhmiä ja naurettavia kysymyksiä että minun rupesi koko ruumiiltani hiekkä valuamaan. Jokaisen vastauksen kuultuansa nauraa honotti hän irvistäen niin että nenänsä rypistyi. Minä otaksuin että naurettavaisuutta ja narrimaisuutta täällä pidetään suuressa arvossa, ajatus minkä salaa uskoin isännälleni. Mutta tämä vakuutti minulle että presidentti oli erittäin lahjakas mies. Kuinka ylen nerollinen hän oli, kävi parahiten selville tuosta

äärettömästä määrästä erilaisia toimituksia joita hallitus oli hänelle uskonut vaikka hän vasta oli varsin nuori mies. Hänen käsityskykynsä oli niin vilkas ja nopea, että hän saattoi selvittää mitä tärkeimmät asiat viinilasin ääressä, olipa hänellä tapana päivällis- ja ehtoollis-aterian aikana, odottaessaan uutta ruokalajia, tehdä suunnitelman uuteen asetukseen. Kun kysyin kuinka kauvan tuommoiset asetushätäkkötyöt pysyivät voimassa, vastasi hän minulle, että ne ylipäänsä ovat noudatettavina kunnes neuvoskunta katsoo hyväksi ne jälleen kumota.

Sittekun presidentti puolen tunnin ajan yhä oli lörpötellyt minun kanssani, millä ajalla hän oli yhtä vilkas kielensä puolesta kuin meidän parturimme kotona, kääntyi hän isäntäni puoleen ja ilmoitti aikomuksensa olevan ottaa minun palvelijoittensa joukkoon, koska hän raskaan käsityskykyni johdosta saattoi päättää että minä olin syntynyt hullujen maassa ja tyhmyyden tähden turvissa ja etten minä siis kelvannut mihinkään tärkeämpään toimeen.

"Niin," sanoi isäntäni, "minä olen todella havainnut jonkinlaisen synnynnäisen tylsyyden hänessä, mutta jos hänelle vain suodaan aikaa ajattelemiseen, arvostelee hän asioita sangen järjellisesti."

Tähän vastasi presidentti:

"Olkoonpa niin, mutta täällä me tarvitsemme nopea-aatteisia miehiä, kun asioiden paljous ei siedä vitkallisuutta."

Hän rupesi nyt tekemään minulle koko joukon nenäkkäitä kysymyksiä jättereittäni voimasta, ja kehoitti minun nostamaan erästä raskasta painoa, joka oli laattialla, ja kun tämä minulle ponnistuksesta onnistui sanoi hän:

"Luonto on, mitä sielusi lahjoihin tulee, kohdellut sinua äitipuolen tapaan, mutta on tämän puuttuvaisuuden palkinnut ruumiinvoimilla."

Minut käskettiin nyt hetkiseksi poistumaan toiseen huoneeseen, jossa palvelijat ottivat minun sangen ystävällisesti vastaan, mutta samalla kiusasivat minua hirmuisesti lipeällä kielellänsä, alinomaisella papatuksellansa ja kummallisilla kysymyksillänsä. He latelivat minulle semmoisen määrän kysymyksiä meidän maailmastamme, etten minä lopuksi tietänyt mitä piti vastaamani, ja kuinka jatkoinkin ja vähä välillä pistin valhetta sekaan en saattanut heidän uteliaisuuttansa tyydyttää.

Vihdoin tuli isäntäni sisähuoneesta ulos ja ilmoitti minulle, että Hänen Ylhäisyytensä oli ottanut minun hovipalvelijoittensa joukkoon. Presidentin edellisistä virkkauksista saatoin jotenkuten ymmärtää että se virka, jonka olin saanut, ei ollut erityisestä merkityksestä vaan olin minä korkeintaan määrätty linnanvoudiksi taikka hovimestariksi. Kysymykseeni tämän seikan laidasta vastasi isäntäni:

"Hänen ylhäisyytensä on erityisen suosion osoitteena ottanut sinun ensimmäiseksi kantajaksensa, josta saat palkkaa kaksikymmentä viisi *sterkulaattia* (noin 300 markkaa meidän rahassamme); hän on sitä paitsi luvannut ettei sinun tarvitse olla palvelukseksi muille kuin hänelle itselle ja Hänen Armollensa Presidentin rouvalle."

Tämä vastaus iski minuun kuin ukkosen nuoli, ja mitä vaikuttavimmalla tavalla koetin minä selittää isännälleni kuinka kohtuutonta oli näin halvassa toimessa pitää "parempain ihmisten lapsia". Mutta hovipalvelijat katkasivat murhevirteni, kokoontuivat miehissä ympärilleni ja olivat vähältä tukehduttaa minut tompelimaisilla onnitteluilhiansa. Minut osoitettiin vihdoin pieneen huoneeseen, jossa illallinen oli pantu esille. Syötyäni hiukan ja saatuani tiedon vuoteestani menin heti levolle, mutta olin niin liikutettuna mielessäni, että minun oli mahdoton nukkua. Alinomaa pyöri mielessäni tuo ylpeä paremmuuden tapa, jolla nämä apinat minua kohtelivat, ja spartalaisen kärsiväisyyttä todella kysyttiin tällaisen katkeran loukkauksen kestämiseen. Minä surin onnetonta kohtaloani, joka täällä tuntui paljon tukalamaksi kuin Natsaarilla, ja minä sanoin itselleni: "Mitähän tuo suuri Kadoki, Pootualaisen suurkansleri, elämästensä pitäisi jos hän tulisi tänne? Häntä tuskin katsottaisiinkaan, häntä, joka tarvitsee kokonaisen kuukauden ehdotuksen tekemiseen. Mitähän tulisi Palmkan kohtaloksi tässä maassa, jossa neuvosherrat keksivät, laativat ja kirjoittavat lakimääräyksen suurusta syödessänsä?" Kaikesta, mitä tähän saakka olin huomannut, oli varsin päivän selvää että minä viisaitten maasta olin joutunut narrien pääkortteeriin. Perin menehtyneenä minä vihdoin vaivuin uneen. Minä en tiedä kuinka kauvan untani kesti, sillä yön ja päivän eroa ei ole täällä olemassa; pimeys tulee ainoasti silloin kun Natsaari määritetyllä ajalla tulee maan kuoren ja maanalaisen auringon välitse ja silloin peittää sen. Paitsi tätä ajoittain palajavata kokonaista auringonpimennystä ei löydy mitäkään vuodenaikain eroitusta, kun aurinko aina on yhtä etäällä maankuoresta.

Minä en ollut vielä hevin ehtinyt herätä ennenkun eteeni ilmestyi marakatti, joka ilmoitti itsensä minun virkaveljekseni ja joka toi mukanaan kaikellaisia voimia ja irtohännän, minkä hän satoi kiinni peräpuoleeni että minä tulisin toisten apinoitten kaltaiseksi. Sitte käski hän minun olemaan valmiina, sillä presidentti piti tunnin perästä kannettaman yliopistoon, johon hän ynnä toiset Neuvostokunnan

herrat olivat saanut kutsumuksen läsnäolollansa kunnioittamaan eräitä tohtorinvihkiäisiä, joiden piti tapahtuman kello neljätoista aamupäivällä. Tässä lienee tarpeen ilmoittaa, että vaikkei päivää ja yötä saateta eroittaa, koska aina täysi päivä vallitsee, jaetaan kuitenkin päivä määrättyihin tunteihin, puoliin tunteihin ja neljänneksiin kelloilla taikka tuntilaseilla, niin että martinialaiseen vuorokauteen menee kaksikolmatta tuntia. Vuosi luetaan Natsaari-kiertotähden kulun mukaan, joka tekee retkensä auringon ympäri puolta lyhyemmässä ajassa kuin maankuori.

Kello neljätoista me siis kannoimme Hänen Ylhäisyytensä kullatussa kantotuolissa yliopistoon. Astuessamme juhlasaliin näimme sillä monta maisteria ja tohtoria jo istuvan rivissä. Kaikki nousivat seisomaan ja kääntyivät selin Hänen Ylhäisyyteensä, hänen kulkeissaan heidän ohitsensa; tämä on suuri kohteliaisuuden osoitus, ja sentähden he kuluttavat niin suuria kustannuksia häntänsä koristamiseen ja nauhoittamiseen. Minusta tämä takaperäinen tervehtämistapa tuntui sekä tyhmältä että naurettavalta, sillä selkänsä johonkuhun henkilöön kääntäminen osoittaa meillä kylmämielisyyttä ja halveksimista; mutta: kullakin maalla on oma tapansa. Mainitut tohtorit ja maasterit istuivat salin molemmilla sivuseinillä, ja salin yläpäässä oli puhujatuoli sijoitettu, missä tällä kertaa oli se apina, joka piti tohtoriksi vihittämän. Ennenkun vihkimystoimitus tapahtui pidettiin väitös eräästä tieteellisestä teoksesta, jolla oli tämä nimi: "Fyysillinen inauguraalidissertatiooni [luonnontieteellinen vihkimystiedeteos], jossa esitellään ja selvitetään tuo tärkeä kysymys: tuleeko se ääni minkä karpäset ja muut hyönteiset lentäessään saavat aikaan, suusta vai perästä." Vihittävällä oli puolustettavana edellinen mielipide, mutta opponentit eli vastaväittäjät vastustivat tätä niin tulisesti, että minä jo pelkäsin verisen tappelun tulevan tämän sanasodan päätökseksi, ja kuka tietää kuinka olisikaan käynyt elleivät senaattorit olisi nousseet ylös ja virka-arvollansa hillinneet tämän puuskan. Väitöksen ajalla soitettiin huilua; muuan huilunpuhaltaja oli nimittäin saapuvilla joko kovilla äänillä elähyttämässä taistelevia, jos he rupeaisivat laimentumaan, taikka vienoilla säveleillä hillitsemässä heidän liiallista intoansa. Nämät ja muut keinot eivät kuitenkaan tavallisesti mitäkään hyödytä, sillä eipä olekaan helppo asia noudattaa kohtuullisuutta, kun tärkeistä asioista väitellään, mistä me kyllä olemme kokemuksen saaneet omassa maailmassamme, jossa sekavia kysymyksiä käsitellään yhtä suurella tulistuksella. Kuitenkin taukosi tämä riita, joka näytti verta ja murhaa uhkaavalta, yhtäkkiä molemmanpuolisella kiitoksella ja onnittelemisella, ihan niin kuin meidänkin akademiaissamme, jossa väitöksen tekijä vanhaan totuttuun tapaan aina astuu puhujatuolilta voittajana.

Sittekun väitös oli loppunut toimitettiin vihkimys seuraavilla tempuilla: Kandidaatti asetettiin keskelle salia, minkä jälkeen kolme työapuria vakavin ja vitkallisoin askelin lähenivät häntä ja kaatoivat sangollisen kylmää vettä hänen päällensä. Sitte he valelivat häntä hyvänhajuisella rasvalla ja savustivat häntä myös hyvänhajuisella savulla sekä antoivat hänelle annoksen ylöstysainetta. Sittenkun kaikki tämä oli tehty mitä suurimmalla juhlallisuudella ja alasvaivutetuin päin, julistettiin hän lainmukaisesti vihityksi tohtoriksi. Ylen ihmeissäni näistä kummallisista tempuista kysyin eräältä oppineelta mitä tämä meno merkitsi. Hän valitti taitamattomuuttani ja vastasi, että vesi, savutus ja ylöstysaine osoitti vihityn nyt päässeen kaikista vanhoista virheistänsä ja heikkouksistansa ja hänen tuli nyt huolehtia saada ja pitää rahvasta ylemmällä olevata katsantotapaa. Tämän tiedon saatuani minä häpesin osoitettua tyhmyyttäni, ja ihailua täynnä en minä uskaltanut tehdä useampia kysymyksiä, etteivät saisi sanoa minun nyt vasta ensi kerran olevani hienojen ihmisten parissa.

Toimituksen lopetti kajahtava toivotus rummuilla, huiluilla ja torvilla. Uusi tohtori poistui puettuna vihreään vaippaan, vyö suolillansa, ja koko tämä oppinut seura saattoi hänen kotio; mutta kun hän ei ollut aatelissukua, ei häntä kuljetettu kantotuolissa vaan häntä vedettiin jonkinlaisella kelkalla jonka edellä kulkui huovia pitkissä kauhtanoissa. Päivän juhlallisuus lopetettiin, vanhaan totuttuun tapaan, uhaallisilla kemuilla ja paremmanlaisella perähuvilla, jossa ryypiskeltiin niin tuimasti, että useimmat eivät omin neuvoinsa päässeet kotio vaan he kannettiin sinne ja saivat muutaman päivän olla lääkärin hoidossa tullaksensa taas omaan tilaansa. Ei mitäkään siis puuttunut tässä juhlallisessa menossa, vaan oli se alusta loppuun niinkuin piti; ja minä saatan vakuuttaa etten minä milloinkaan ole ollut läsnä kaikissa pikkuosissansakin enemmän yliopistollisissa vihkiäisissä ja etten milloinkaan ole nähnyt kandidaattia laillisemmaksi tohtoriksi vihittävän.

Riita-asioita ratkaistaan tuomioistuimissa erittäin nopeasti, niin että minulla on täysi syy ihailia tuota rivakkuutta ja tarkkaa älyä, joka on tämän kansan tunnusmerkkinä, sillä ei ole ensinkään harvinaista että tuomari, jo ennenkun asianajajat ovat ehtineet puheensa lopettaa, nousee seisomaan, ja lausuu ajatuksensa yhtä ketterästi, kuin muotonsa puolesta täydellisesti. Minä kävin usein oikeuksissa tutkiakseni martinialaista oikeudenkäyntitapaa. Ensi silmäyksellä näyttivät minusta päätökset aina hyvin perustetuilta ja johdetuilta luonnollisesta kohtuullisuuden tunteesta, mutta tarkemmin niitä tutkittuani havaitsin minä ne siihen määrään vääriksi, ulkopuolisiksi ja täynnä vastamieliä, että minä mieluummin olisin tyytynyt arpanopon määräämään kuin näiden tuomarien tekemään päätökseen.

Tämän kansan laeista en saata sanoa mitäkään, niiden pysymättömyyden takia, sillä laki ja oikeus on täällä vuotuisen vaihdoksen alainen niinkuin pukukin. Niinpä rangaistaankin moni lainrikkomisista, jotka eivät olleet rikoksia silloin kun teko tapahtui, ja moni tuomitaan ainoasti sillä perusteella, että

teot, jotka ennen olivat sallituita, sittemmin, uuden lain mukaan, olivat tulleet rangaistuksen alaisiksi. Tästä syystä vetoavat kaikki alemmista ylempiin oikeuksiin, siinä toivossa että silloin voimassa oleva laki ehtii riidan jatkuessa muuttua. Varsinaisena syynä tähän on se, että kansa kiiruissaan liaksi hätköittää lainsäädännässään. Tähän saatetaan lisätä että kansa niin himoitsee uutta ja uutisia, että se pian väsyä hyödyllisimpiinkin lakeihin ja suhteisin ainoasti sentähden että ne vähäistä pidemmän ajan ovat olleet voimassa.

Asianajajia pidetään täällä suuressa kunniaassa heidän väitöksissä esiintyvän nokkeluutensa ja viisastelevaisuutensa tähden, ja muutamat täällä löytyvistä asianajajista ovat niin taitavat sananlaadinnassa etteivät ne milloinkaan ota ajaaksensa muita kuin epäiltäviä ja vääriä asioita, ainoasti näyttääksensä mikä tavaton taito heillä on suun pieksemisessä, ja kuinka he kykenevät mustan valkeaksi tekemään. Tuomarit tuomitsevat usein väärän asian hyväksi, ainoasti sentähden että sitä on taitavasti puolustettu ja että kaikkia muutotemppeja on huomioon otettu. Joskus saattaa kuulla heidän sanovan: "Kyllähän me ymmärrämme asian olevan väärän, mutta kun niin suurta taitoa ja johdonmukaisuutta on osoitettu sitä puolustettaissa, emme me saata olla päästämättä inansa oikeuden kovuuden siteitä."

Oikeustieteen tohtorit antavat opetusta laissa ja oikeudessa eri hinnoista, mikä riippuu riita-asian laadusta; esim. huonon ja väärän asian puolustamisen, taikka, niinkuin Kreikkalaiset ennen sanoivat, parantamisen taidon opetuksesta ottivat he palkkioksensa kaksikymmentä sterkulaattia; jota vastoin opetuksesta ja neuvosta oikean asian puolustamiseen ei tarvitse maksaa kuin kymmenen sterkulaattia. Oikeusmuodot ovat niin monia ja laajoja että tuossa suuressa paljoudessa toisensa perään ilmestyviä lakeja ja asetuksia on mahdoton saada selville mitä laki oikeastansa määrää. Sillä kun Martinialaisilla on erinomainen tarkkaälyisyys ja vilkas käsityskyky, halveksivat he kaikkea semmoista mikä on yksinkertaisia ja selvää, pannen arvoa ainoasti sille, joka on nokkelata, viisastelevata ja sekoittavata.

Sama on laita heidän uskontonsa suhteen, joka on ylenmäärin epäkäytännöllinen ja joka vain on kokoelma tyhjiä tutkimuksia. Niinpä esim. on heidän keskensä olemassa kaksisataa kolmekymmentä eri ajatusta jumalan olennot, ja kolmesataa yhdeksänkymmentäkuusi eri mielipidettä sielun luonnosta ja ominaisuuksista. Martinialaiset eivät milloinkaan käy kirkossa taikka jumaluusopillista esitelmää kuulemassa saadaksensa "rakennusta sielullensa" taikka jotakin oppiaksensa, vaan ainoasti kuullellaksensa sitä taitavuutta ja somuutta, jolla saarnamiehet taikka opettajat lauselmansa lausuvat. Jota käsitettämättömämmästä nämä puhuvat, sitä enemmän heitä kiitetään, sillä jos Martinialaiset jotakin mielihyvällä rupeavat kuuntelemaan pitää sen oleman semmoista, jota he eivät ymmärrä. Kun he enemmän ottavat huomionsa kieltä kuin itse sisältöä, esiintyy heidän puhujiensa taito enemmän lauselmien hienoudessa ja somuudessa sekä taidokkaissa käänteissä kuin järjellisissä johtopäätöksissä ja älykkäissä todistuksissa. Minä siis en milloinkaan uskaltanut suutani avata kristinopista, joka niinkuin tiedämme on yksinkertainen, helposti ymmärrettävä, ja jonka varsinaisena tunnusmerkinä on koristamaton totuus.

Missäkään ei ehdotuksen tekijöitä pidetä niin suuressa kunniaassa kuin tässä maassa, ja jota mahdottomampi ja järjettömämpi jokin ehdotus on, sitä suurempaa mieltymystä se voittaa. Kun kerran eräälle marakatille selitin minkä laatuinen maanpallo oli ja sanoin hänelle että sen ulkopuolisella kuorella asui ihmisiä, oli hänellä oitis se ehdotus valmiina, että kaivoskäytävällä avattaisiin kulkutie ylämaailmaan. Tätä ehdotusta kohtasi heti yleinen suositus, ja oitis muodostettiin "ylimaallinen kauppayhtiö", johon asukkaat parvittain yhtyivät ja ostivat osakkeita. Mutta sittekun koko maa hyvin oli saatu liikkeesen tämän kauppayrityksen tähden, ja iso joukko perheitä, jotka olivat näitä osakkeita ostanut, oli joutunut kurjaan taloudelliseen tilaan, oivallettiin vihdoin kuinka mieletön tämmöinen tuuma oli ja koko yrityksestä luovuttiin. Ehdotuksentekijä, joka oli tuottanut maalle niin suuria kustannuksia, pysyi kuitenkin vapaana; häntä ei vedetty edesvastaukseen huimauspuuhastansa, vaan sai päin vastoin ylen määrin kiitosta, sillä Martinialaiset sovittavat tämmöisiin kohtiin erästä sananlaskua, joka on näinkuuluva:

"Jos loppu tulikin huonoksi, niin puuhaa nero kaunisti."

Kun perinpohjin olin ehtinyt tutkia tämän kansan luonnetta, rupesin pyrkimään siihen, että yrityksellä samaan uutisehdotuspuuhaan päin saavuttaisin mainetta Martinialaisissa ja samalla parantaisin asemaani. Tarkasti havaitsemalla ja seuraamalla asiansuhteita, oivalsin minä yhtä ja toista, joka oli parannuksen tarpeessa: minä havaitsin että maa oli siunattu taiteilijoilla, mutta että se kärsi suurta todellisten käsityöläisten puutetta. Minun ensimmäinen ehdotukseni siis tarveus ja arvoton loisto vaikuttaa, pilkalla ja halveksimisella. Minä suutuin itseeni oman tyhmyyteni tähden ja ajattelin: "sinä olet päämestari narrien joukossa etkä ansaitse parempaa kuin että kaiken ikääsi saat pitkittää keinoa kuormaveturin virkaasi". Kuitenkaan en päästänyt rohkeuttani rappeutumaan; mutta kun havaitsin ettei ollut mitäkään voittamista hyödyllisillä ehdotuksilla päätin koettaa eikö minun jollakin hulluinhuoneen omaisella ehdotuksella onnistuisi nousta alhaisesta asemastani yhteiskunnassa. Minä uskoin tuumani eräälle järkevälle marakatille ja hänkin kehoitti minua näillä sanoilla:

"Tee teko semmoinen, josta maksanut moni on päänsä,
Toimista jos nousta sa tahdot..."

Ja kun hän edelleen minulle huomautti että täällä löytyi monta, jotka vain vihellyspillejä ja lastenleluja uusimalla, mutta varsinkin keksimällä uusia kuosia pukujen suhteen, olivat tulleet kansakunnan erityiseen suosioon, havaitsin minä ettei täällä ollut muuta tehtävänä kuin ruveta houkkioksi houkkioiden parissa. Minä muistuttelin mieleeni kaikkia mitä hurjimpia keksimyksiä ja puuhia Euroopassa, ja tarkasti asiata punnittuani, päätin tehdä ensi yritykseni niillä pääankoristeilla, joita me kutsumme *peruukoiksi*. Minä havaitsin että maassa löytyi runsaasti kuttuja, joiden karvanahka kelpaisi tarkoitukseen, ja kun Herraansa mennyt holhoojani pidemmän ajan oli harjoittanut peruukkamestarin ammattia, en minä ollut perin tottumaton tähän taitoon. Minä valmistin siis kutun karvoista peruukan, joka sopi minun päähäni, ja näytin itseni tämä koristus päässäni presidentille. Hän osoitti mitä suurinta ihmettelemistä tätä uutta outoa esinettä nähdessään; otti peruukan minun päästäni, pani sen omaan päähänsä ja riensi kuvastimen eteen katsomaan "kuinka se häntä vaatetti." Hän mielistyi niin tähän uuteen pääkappaleeseen, että hän riemuiten huudahti: "Haa! Minä olen jumalien kaltainen!" ja kutsutti puolisonsa huoneeseen ottamaan hänen iloonsa osaa. Hänkään ei ollut vähemmin ihastunut kuin miehensä, syleili häntä ja vakuutti ettei hän koko elämässään ollut nähnyt niin kaunista, johon mielipiteeseen kaikki talonväki ja palvelijat riensivät yhtymään. Sitte kääntyi presidentti minun puoleen ja sanoi:

"Oi *Kakidora!* Jos tämä sinun keksintösi yhtä paljon miellyttää valtiota kuin minua, saat itsellesi odottaa mitä suurimpia kunnianosoituksia valtiolta."

Minä kiitin alammaisimmasti ja jätin oitis hänen ylhäisyydellensä hakemuksen, pyynnöllä että hän veisi sen Neuvoskunnalle. Tässä hakemuksessa minä puolustin ja selitin keksintöni hyvyyttä ja ansiollisuutta seuraavin sanoin:

"Heidän Ylhäisyytensä,
Korkea- ja jalo-syntyiset,
Korkeasukuiset,
Korkeasti viisaat ja
Korkeaoppiset
Herrat Neuvosherrat!

Hillitsemätön halu, pienen tilani ja kykyäni mukaan, saattaa olla apuna valtion edun edistytämiseen, on yllyttänyt minun ajattelemaan ja valmistamaan uuden, tähän saakka tuntemattoman pään peitteen, jonka minä täten kaikessa alammaisuudessa jätän ja alistan Korkeasti oppineen ja valistuneen Neuvoskunnan arvosteltavaksi, ensinkään ottamatta epäilläkseni sitä, että se armollisesti otetaan vastaan, ennen kaikkia siihen katsoen, että minun keksintöni tarkoittaa kansakunnan kaunistusta ja kunniaa sekä koko maailmalle todistaa sitä, että samaten kuin martinialainen kansa voittaa kaikki muut kansat hyvien avujen ja älyn puolesta, se myös on ensimmäisenä puvussansa ja semmoisissa ulkonaisissa kaunistuksissa, jotka koroittavat ruumiin arvollisuutta ja miellyttävääsiyyttä. Minä vakuutan pyhästi, etten minä tarkoita omaa etuani enkä myöskään vaadi mitäkään palkintoa työstäni; minä katsoisin itseni kylläksi palkituksi jos minun olisi onnistunut edistytää yleistä hyvää ja kansakunnan kunniaa. Mutta jos Korkeasti valistunut Neuvoskunta puolestansa katsoisi minun palkintoa ansainneeni, otan minä ilolla ja kiitollisuudella vastaan suosionnäytteen, joka, samalla kun se antaisi kansalle uuden todistuksen Saman Korkean Neuvoskunnan jalomielisyydestä, myös olisi kehoituksena muille ponnistautumaan samallaisten ja toisten parempien keksintöjen tekemiseen. Ainoasti tässä tarkoituksessa olen minä valmis ottamaan vastaan Neuvoskunnan ja martinialaisen kansan kiitoksen. Sulkein itseni Korkeitten Herrojen, Heidän Ylhäisyyksiensä, Neuvoskunnan ylhäisten jäsenten suosioon ja hyväntahtoisuuteen, on minulla kunnia piirtää

Jalosukuisen Neuvoskunnan
Alammaisin palvelija
Kakidora."

Kun presidentti meni Neuvoskuntaan pani hän tämän hakemuksen peruukan kanssa Neuvoskunnan eteen. Sen mukaan, mitä minä jälkeinpäin sain tietää, pantiin kaikki muut keskustelukysymykset syrjään, — siihen määrään heitä miellytti ottaa tämä minun uusi keksintöni tarkemmin tutkittavaksi ja keskusteltavaksi miten minun hakemukseen oli vastattava. Melkein kaikki kohoittivat tämän suurellaisen teon pilviin saakka, vakuuttivat sen oikein mestariteoksi, ylistivät mestarin nöyrää mieltä ja puolustivat hänen palkitsemistansa. Ainoasti kaksi Neuvosherraa uskalsi lausua tästä poikkeavan ajatuksen; mutta tämä otettiin epäsuosiolla vastaan; he saivat taitamattoman ja sivistymättömän nimen ja heille sanottiin lisäksi että he olivat häpeäksi koko Neuvoskunnalle.

Niin pian kun keskustelu oli loppunut kutsuttiin minut sisälle. Kun minä astuin huoneeseen nousi vanhin marakatti seisaallensa ja sittekuin hän valtion nimessä oli minua kiittänyt ja luvannut että työni

ansion mukaan palkittaisiin, kysyi hän kuinka pitkän ajan tarvitsisin tuollaisen päänpeitteen tekemiseen. Minä vastasin, että minä pidin itseni tarpeeksi palkittuna kun minun taideteokseni oli saavuttanut niin suurten miesten hyväksymyksen; minä tahdoin ottaa tehdäkseen vielä yhden peruukan valmiiksi kahdessa päivässä mutta, jos minun käytettäväkseni tahdoittaisiin antaa muutamia käsityöhön kykeneviä apinoita, joita saisin opettaa, saattaisin minä kuukaudessa tehdä valmiiksi niin monta peruukkaa kuin koko kaupunki tarvitsisi. Tämän kuulleessaan tuli presidentille kiiru sanomaan:

"Tässä ei ole ensinkään tarkoituksena, Kakidora-hyväseni, että tämä kaunistus tulisi yleiseksi ja siten loukattaisiin sen pyhyyttä! Ei! Aatelilla yksin olkoon oikeus sitä käyttää eroitukseksi halvasta rahvaasta."

Kaikki Neuvoskunnan etevimmät jäsenet puolustivat hänen ajatustansa, ja kaikki kruununpalvelijat saivat määräyksen huolellisesti valvomaan sitä, että tätä senaatin päätöstä tarkasti noudatettiin: ettei aatelin etuoikeutta loukattaisi peruukkojen rajattomalla käyttämisellä, ja ettei semmoista etevyyttä kaunistuskeinoissa solvaistaisi sillä, että halvempi kansanluokka sitä saisi käyttää. Tällä kiellolla oli sama seuraus kuin kaikilla muilla, arvoeroituksen perusteella säädetyillä liiallisuuskielloilla ja asetuksilla: yleisön himo sitä rikkomaan tuli sitä suuremmaksi. Kun nyt vähän jokainen oli tähän uuteen kaunistukseen ihastunut, tuli seuraukseksi, että varalliset osaksi puoltosanoilla osaksi myös rahallisesta hinnasta hankkivat itsellensä arvonimiä ja aatelissukuun ylennys-kirjoja, niin että vähässä ajassa oli puoli kaupunkia aatelissäytyisiä. Ja kun nyt rupesi hakemuksia virtaamaan maakunnistakin, havaitsi senaatti vihdoin parhaaksi kumota tämän kiellon ja antaa kenelle tahansa oikeuden käyttää peruukkia, niin että minulla ennen lähtöäni oli tuo suuri ilo nähdä koko martinialaisen kansan näyttävän tukkapölkyltä, ellen sanoisi: pölkkypäiltä, — niin, todellakin oli sangen huvittavata nähdä kaikkia näitä marakattia kummituksen tapaan vaetetettuina mahtavilla kutrinnaisperuukeilla. Kansakunta kokonaisuudessaan ihastui niin minun keksintöni, että tästä ajasta ruveten uusi ajanlasku — peruukka-aikakausi — alkoi martinialaisissa aikakirjoissa.

Mutta minä palajan nyt kertomukseen itsestäni. Kiitokseen yltyneenä ja verhottuna purppuraviittaa kannettiin minut kotio presidentin kantotuolissa joten saman kantajan, joka äsken oli ollut minun toverinani, nyt täytyi tehdä virkaa minun hevosenani. Tästä ruveten minä aina aterioitsin presidentin omassa pöydässä. Tämän onneni loistavan alun perästä otin minä taas työn käteeni, ja niiden apumiesten avulla, jotka minulle annettiin, oli minulla pian se peruukkamäärä valmiina, jonka Neuvoskunta tarvitsi; ja kokonaisen kuukauden otsani hiessä puuhattuani, hämmästyin eräänä päivänä kun minulle tuotiin näin kuuluva aateliskirja:

"Katsoen siihen valtiolle miellyttävään ja hyödylliseen keksintöön, jonka kautta Kakidora, syntynyt Euroopan kaupungissa, on ansainnut koko martinialaisen kansakunnan kiitollisuuden, olemme me päättäneet koroittaa hänen aatelissäytyyn, niin että häntä ja kaikkia hänen jälkeläisiensä pitää pidettämän ja kunnioitettaman oikeina ja todellisina aatelismiehinä; ja saavat he nauttia kaikkia niitä etuisuuksia ja oikeuksia, joita aateli nauttii Martinian valtakunnassa. Sen ohessa olemme me myös katsoneet hyväksi hänen arvonsa koroitukseksi antaa hänelle uuden nimen, että häntä tästedes Kakidoran asemesta pitää kutsuttaman *Kikidoriaksi*. Lopuksi olemme me, pannaksemme hänen tilaisuuteen kehittämään sitä ulkonaista loistoa, jota hänen uusi arvonsa vaatii, suoneet hänelle vuotuiseksi eläkkeeksi kaksisataa *pataria*. Annettu j.n.e j.n.e."

Niin siis muuttuneena halvasta kantajasta aatelismieheksi, elin minä ajan suuressa kunniaassa ja onnessa. Ja kun Martinialaiset rupesivat huomaamaan, että minä jotakin saatoin presidentillä vaikuttaa, koettivat kaikki saavuttaa ystävyystäni ja puoltosanaani; ne kävivät niin loitos liehakoitsemisessansa, että he omistivat minulle lukemattomia ylistysrunoja ja lauloivat semmoisia hyviä avujani joista ei minulla ollut aavistustakaan ennen ollut. Muutamat, vaikka he varsin hyvin tiesivät minun syntyneeni heille varsin tuntemattomassa maailmassa, eivät arvelleet tehdä sukutauluani ja selvittää heimoluetteloani kaukaisimmasta muinoisuudesta asti. Nämä laskut eivät kuitenkaan olleet suuresti mieleeni, kun en minä saattanut pitää suuresti kunniallisena tunnustaa marakattia esi-isäkseni. Ja kun Martinialaisilla on tapana ylistysrunoissa kiitellä ylhäisten häntiä, jotenkin niinkuin runoilijat meillä laulavat naisten kauneudesta, kirjoittivat muutamat runoilijat myös, luuletellen siten saavuttavansa minun suosioni, runoja "minun ihmeen ihanasta hännästäni", vaikkei minulla semmoista ollutkaan. Sanalla sanoen: heidän orjanlaisuutensa kävi niin loitos, että eräs mies, jolla oli sangen korkea asema yhteiskunnassa ja jonka nimeä en huoli paljastaa kunnioituksesta hänen perhettänsä kohtaan, ei hävennyt tarjota minulle vaimoansa "hyödyksi ja huviksi", mistä hän palkkioksi pyysi minun puoltosanaani presidentille.

Tämä kelpo käytös ja ryömiminen, tämä inhoittava teeskentelytaito, jonka vallassa koko kansakunta elää, vaikuttaa että martinialaisia aikakirjoja tuskin viitsii lukea, kun ne eivät sisällä muuta kuin joutavia ylistyspuheita ja liehakoitsemisia, vaikka kieli kaikkialla on kaunista ja miellyttävätä. Niinpä tällä maalla onkin paljon parempia runoilijoita kuin historiankirjoittajia, ja välttämätöntä on ettei missäkään saateta tavata pöyhkeilevämpiä runontekijöitä, joka asianlaita saa selityksen Martinialaisten

rikkaasti varustetusta kuvittelukyvystä.

Terveytteni oli ylipäänsä mitä parhaassa tilassa, jos kohta tuo kuumuus, minkä alituinen auringonpaiste saa aikaa, minua vähän rasitti. Kerran tosin sairastin vatsatautia ja äkkinäistä kuumetta, mutta siitä toivuin pian, ja minun täytyy tunnustaa, että lääkäri, joka minua hoiti, kiusasi minua paljon enemmän kuin tauti alituisella pakisemisellansa, joka on tämän kansan tunnusmerkinä. Kun minä nimittäin tautini tähden tulin lääkärin tarpeesen, tarjousi eräs lääketieteen tohtori palvelukseksi, mutta minä en saattanut pidättää nauruani, kun minä hänen tunsin samaksi henkilöksi, joka hiljan oli partani ajellut. Kysymykseeni miten hän niin yhtäkkiä oli muuttunut parturista lääkäriksi, vastasi hän osaavansa ja toimittavansa näitä molempia toimia. Kun nyt näyttäisin vähän epäilevältä siitä uskaltaisinko uskoa henkeni näin rikkioppineelle herralle ja kun lausuin sen arvelun että minä mieluummin olisin itselleni halunnut lääkärin, joka oli yksinomaan sitä tointa harjoitellut ja sitä tiedettä tutkinut, vakuutti hän ettei semmoista löytynyt koko kaupungissa. Minulla siis ei ollut muuta neuvoa kuin antautua hänen hoitoonsa. Hänen ylenmääräinen kiireensä lisäsi yhä minun ihmettelemistäni, sillä hän oli tuskin ehtinyt lääkelipun kirjoittaa ennenkun hän riensi matkaansa sanoen, ettei hänellä muiden kiireiden tehtävien tähden ollut aikaa kauvemmin viipyä minun luonani; hänen täytyi nimittäin juuri nyt pitää varalla tointansa eräässä alaoikeudessa, jossa hän oli pöytäkirjurina. Tämä epäkohta, että monella asukkaista oli samalla kertaa "monta rautaa tulessa" oli varsin yleinen Martiniassa, jossa ei kukaan epäile ottaa tehdäkseen koko joukkoa eri toimia laatunsa puolesta erilaisiakin. Tämä itseensä luottamus tulee oikeastansa tuosta tottumuksesta, jolla hutiloitsevat käsistänsä yhden toimen toisensa perästä. Mutta ylen monista virheistä ja erhetyksistä, joita he tässä tekevät, opin minä käsittämään, että tuollaiset loistavat nerot ovat valtiossa enemmän ulkonaiseksi koristukseksi kuin todelliseksi hyödyksi.

Oleskeltuani kaksi vuotta tässä maassa, ensin kantotuolinkantajana ja sitte aatelismiehenä, satuin odottamattomaan seikkaan joka oli vähältä työntää minut onnettomuuteen. Minä olin tähän saakka aina ollut tervetullut Hänen Ylhäisyytensä perheeseen, ja varsinkin osoitti minulle Hänen Armonsa presidentin rouva semmoista hyväntahtoisuutta, että minä ehdottomasti sain ensi sijan hänen ystäväpiirissensä. Hän oli usein suvainnut viettää aikaansa kahden kesken minun kanssani, ja vaikka häntä nähtävästi minun seurani miellytti, lausui hän aina ajatuksensa niin kainosti etten saattanut ajatella muuta kuin että hänen suosionosoituksillansa oli mitä viattomin tarkoitus. Eipä milloinkaan pälkähtänyt päähäni että hänen ystävällisyytensä peitti saastaista himoa, varsinkin kun hänellä oli verrattoman hyvä maine marakattien joukossa niin hyvien avujensa kuin vanhan sukunsa tähden. Mutta jonkun ajan kuluttua rupesin minä, yhdestä ja toisesta omituisesta sanelmasta hänen puheessaan, epäilemään hänen tuumiansa ja tämä epäilykseni lisääntyi yhä kun minä havaitsin että hän usein punehtui, huokasi ja ilman nähtävätä syytä puhkesi itkuun. Vihdoin putosi peite kokonansa silmiltäni, kun muuan palvelustyöstä jätti minulle tämän sisältöisen kirjeen:

"Kaikkein herttaisain Kikidoria!

Ylhäinen yhteiskunnallinen asemani ja tuo arkuus, joka meidän sukupuolellemme on mukasyntyinen, ovat kauvan hillinneet sitä lemменliekkiä, joka kytee sydämessäni ja on estänyt sen puhkeamasta ilmituleen. Mutta nyt tunnustan itseni voitetuksi, enkä voi kauvemmin vastustaa rakkauden loihitivata voimaa. Säälikää sentähden minua kun nyt paljastan rakkauteni, jonka kuluttavata tulta minä en enään saata hillitä.

Petarnusa."

Minä en saata selittää kuinka omituisen tunnon tämä teki mieleeni, tämä odottamaton rakkauden tunnustus. Mutta kun minä pidin parempana antautua raivoavan naisen kostolle kuin tehdä syntiä luonnon järjestystä vastaan harjoittamalla rikollista yhteyttä olennon kanssa, joka ei ollut minun heimoani, vastasin minä jotenkin seuraavaan tapaan:

"Armollinen Rouva!

Tuo alituinen suosio jota Hänen Ylhäisyytensä herra presidentti on minulle osoittanut, nuo monet hyvät teot, joita hän varsin ansiottani on minuun tuhlannut, tuo siveellinen mahdollisuus täyttää Teidän pyyntöänne ynnä monet muut syyt, joita tässä ei sovi luetella, velvoittavat minun mieluummin kestäämään armollisen Rouvan vihan kuin osoittautumaan suostuvaisena asiassa, joka tekisi minun kiittämättömimmäksi ja katalimmaksi kaikista kaksijalkaisista olennoista. Mitä minulle tarjotaan on minusta katkerampata kuin kuolema ja tuottaisi lisäksi häpeätä erälle maan kuuluisimmista perheistä. Minä vakuutan siis, kaiken pyhyyden nimessä, että Teidän toivomukseenne ei minusta löydä täytäntöänsä, kuinka halullinen olenkin muuten osoittamaan intoisuuttani olemaan Teille palvelukseksi.

Kikidoria."

Minä suljin kirjeen ja lähetin sen palvelustyöllä. Vaikutus tulikin juuri semmoiseksi, jota olin

odottanut; hänen rakkautensa muuttui katkerimmaksi vihaksi. Kuitenkin hän viivytti vihaansa siksi kun hän oli saanut takaisin minulle kirjoittamansa rakkauden kirjeen. Tämän hänelle onnistuttua, palkkasi hän muutaman henkilön, jotka todistivat että minä presidentin poissaollessa olin tahtonut väkivallata hänen. Tämän näytelmän toimitti hän niin taitavasti, ettei presidentti saattanut epäillä hänen puheensa totuutta, vaan panetti minun heti vankeuteen. Minä en keksinyt muuta keinoa päästäkseni tästä epätoivoisesta tilasta, kuin ottaa syykseni tuo valheteltu rikos ja rukoilla presidentiltä armoa. Täten toivoin lieventäväni hänen vihaansa taikka ainakin hankkia itselleni helpotusta rangaistuksessani sillä minusta näytti liian mielettömältä antautua riitaan mahtavimman suvun kanssa maassa, jossa ei oteta lukuun itse asiassuhteita vaan ainoasti henkilön arvoaste. Minä en sentähden koettanut itseäni puolustaa, vaan anoin nöyrästi kyynelten virratessa, en vapaaksi pääsemistä rangaistuksestani vaan että se tehtäisiin niin helpoksi kuin mahdollista.

Tällä tavalla tunnustaen itseni syyppääksi rikokseen, josta en milloinkaan ollut untakaan nähnyt, sain armon ja pääsin hengenrangaistuksesta, mutta tuomittiin lopuksi päiviäni vankeudessa pidettäväksi. Aateliskirjani otettiin minulta pois ja pyöveli repi sen rikki, ja minut vietiin muiden ojien kanssa eräälle valtion laivalle, joka oli valmiina lähtemään *Metsendoreen* eli *Kummitusten maihin*, joka matka tavallisesti tehdään vuosittain *Nadiri*-kuukauden ajalla ja jonka tarkoituksena on vaihtaa itsellensä semmoisia tavaroita mitä ei Martinia itse tuota. Metsendorilaiseen kauppa-liittokuntaan kuuluu kauppiaita, niin aatelisia kuin aatelittomia, jotka, laivain palattua, jakavat tavarat keskenänsä niiden osakkeiden mukaan joita kullakin heistä on. Laivoja liikutetaan osaksi purjeilla, osaksi airoilla, joista jokaista airoa hoitaa kaksi orjaa, ja minä sain nyt tuomion tällä matkalla olla soutajana.

Minun mielentilaani on helppo kuvitella, varsinkin kun en minä milläkään rikoksella ollut tehnyt itseäni vikapääksi tämmöiseen orjatyöhön ja rikollisten kanssa yhdessä olemiseen. Martinialaisilla oli, aina heidän persoonallisten tunteittensa mukaan minua kohtaan, ylen erilaisia mielipiteitä siitä mitä oli tapahtunut. Muutamia tosin löytyi, jotka uskoivat minun tämän rangaistuksen ansainneeksi, mutta kun he näkivät millä kovuudella minua kohdeltiin osoittivat he sääliä minulle, vaikka rikokseni olikin suuri; toisten mielestä olisi pitänyt muistettaman mitä minä olin maalle tehnyt ja sen mukaan minulle annettaman penseämpi tuomio. Kunnollisimmat marakateista jupisivat keskenänsä että minua oli väärin syytetty, mutta kukaan ei uskaltanut minua julkisesti puolustaa peljäten minun mahtavia vihollisiani. Minun täytyi siis tyytyä kohtalooni ja kärsiväisyydellä sitä kantaa. Parhaana lohdutuksenani oli oltava matka, sillä minä olin ylen utelias ja odotin saavani nähdä monia ihmeellisiä asioita, vaikken uskonutkaan kaikkia kulussa olevia merimiesvalheita tästä maasta, enkä saanut päähäni että niin paljon ja niin suuria ihmeitä saattoi maailmasta löytyä. Monta metsendorilaisen kauppa-liittokunnan palveluksessa olevata tulkkia oli matkalla mukana sopimassa tehtävistä kaupoista, myynnistä ja ostoista.

YHDESTOISTA LUKU.

Matka Kummitusten maihin.

[Tässä luvussa on tekijän tarkoitus varmaankin ollut rangaista ja pilkata sitä kummallisien kertomusten tapaa, jota eräät matkailijat noudattavat, enemmän ennen kuin nyt, jolloin on helpompi punnita heidän kuvitustuotteitansa. Kustant. muist.]

Ennenkun alan kertomukseni tästä matkasta, pyydän minä kaikkia ankaria arvostelijoita etteivät he liiaksi rypistä nenäänsä taikka suurena silmiänsä kuullessansa puhuttavan semmoisesta minkä he havaitsevat olevan luontoa vastaan taikka olevan kaikesta uskottavaisuudesta loitolla. Mitä minä rupean kertomaan tuntukoon kuinka uskottamattomalta tahansa, on kuitenkin alusta loppuun saakka tosia seikkoja, joita omin silmini olen katsellut. Raa'at ja taitamattomat henkilöt, jotka eivät milloinkaan ole panneet jalkaansa omaa kotoseutuansa ulommalle, pitävät kaiken semmoisen satuna, mihin he eivät lapsuudestansa ole tottuneet; mutta oppineet ihmiset, varsinkin semmoiset, jotka ovat tutkineet luontoa ja omasta kokemuksestansa tietävät jotakin luonnon hedelmällisyydestä vaihtelevien heimojen puolesta, antavat kainoja tuomioita asioista, joita heille kerrotaan. Kukapa ihmettelee nähdessään Alpeilla jänteviä kauloja taikka Meroéssa rintoja, jotka ovat suurten rintalasten kokoisia; sanokaahan kuka ihmettelee Germaaniilaisten sinisen tummia silmiä nähdessään, katsellessaan heidän pellavankarvaisia hiuksiansa, joita vahan avulla saadaan tapinkierun tapaisiin suortuviin. Todella ei kukaan! Luonto on heissä semmoinen. Trakialaisten lintuja vastaan, jotka liitävät ilmassa myrskyn puuskaista vauhtia, hyökkää uljaasti kääpiöläis-soturi, varustettuna pienennäpsillä aseilla; pian hän kuitenkin häviää taistelussa, ja oitis hän katoaa saaliinhimoisen haukan koukerretussa kynsessä ilman kautta

näkymättömiin. Siellä, missä alinomaan nähdään näitä samoja kohtauksia, ei kukaan suutansa hymyyn vedä, kun ei koko sotajoukossa ole ainoatakaan, joka mitaltansa olisi jalkaa pidempi. — Ennen maailmassa oli Skytiassa löytynyt, miten kerrotaan, ihmisiä, joilla oli yksi silmä keskellä otsaa ja joita kutsuttiin *arimaspeiksi*; toisilla samassa seudussa oli jalka allansa takaperin. Albaniassa syntyy ihmisiä, joilla jo lapsuudestaan on harmaat hiukset. Sauromatit söivät vain joka toinen päivä ja paastosivat joka toisena. Afrikassa kerrottiin löytyvän eräitä heimoja jotka osasivat ihmisiä noitua. Eräillä henkilöillä Illyriassa oli kaksi silmämunaa kummassakin silmässä, ja he saattoivat tappaa vihollisensa ainoasti katsomalla heitä. Hindostanin nuorissa on tavattu ihmisiä koiran päällä varustettuina, jotka haukkuivat, ja toisia, joilla oli kaksi silmää seljässänään. Etäimmällä Intiassa on tavattu muutamia joiden ruumiit olivat karvaisia ja varustettuina höyhenillä niinkuin linnut; niiden sanottiin elävän ilman ruoatta ainoasti kukkaisten lemusta. Kukapa uskoisi kaikkea tätä ja vielä paljoa muuta lisäksi, ellei Plinius, luotettava kirjailija, olisi pyhästi ja juhlallisesti vakuuttanut nähneensä kaikkea tätä omin silminsä. Niinpä, kukapa olisi uskonut maan onteloksi ja että sen sisuudessa kierteli aurinko ja kiertotähtiä, ellen minä persoonallisesti olisi vakuuttanut tämän totuudesta. Kukapa olisi osannut aavistaakaan että siellä löytyi maita, joissa eläviä puita asui, ellei kokemus tässäkin tapauksessa olisi kaikkia epäilystä poistanut. Kuitenkaan ei minulla ole ensinkään halua ruveta torailemaan jonkun kanssa hänen epäilyksensä tähden, sillä minä tunnustan että minä omasta puolestani, ennenkuin tälle retkelle jouduin, suuresti epäilin että laivurit ja merimiehet vain huvittelivat itseänsä ja muita tekemällä ja tarjoamalla satuja ja imettäjien juttuja.

Eräänä päivänä *Nadiri*-kuukauden alkupuolella nousimme me laivalle, ja alkumatkalla oli meillä onneksemme hyvä myötäinen tuuli, niin että meillä, soutajilla, ei ollut mitäkään valitettavana. Neljäntenä päivänä hälventyi tuuli, purjeet riippuivat löyhinä, ja nyt oli airoihin tarttuminen. Kun katteini näki minun kärsivän tästä työstä, antoi hän minun joskus vähän hengähtää, ja lopuksi hän kokonansa vapautti minun tästä orjantyyöstä. Minä en tiedä miksi hän osoitti tällaista ystävällisyyttä minulle; ehkä hän katsoi minun kärsivän viattomasti kovaa kohtaloani, ehkä hän myös katsoi minun ansainneen parempata kohtaloa mullistuksen tehneen peruukka-keksintöni johdosta. Hänellä oli omiksi varoiksansa mukanaan kolme peruukkaa, jotka hän antoi minun suortuoittaa ja muuten pitää hyvässä kunnossa, niin että minä soutajasta äkkipikaa muutuin parturiksi. Katteinin hyväntahtoisuus ulottui niin loitos, että hän, aina kun johonkuhun satamaan saavuttiin, salli minun päästä niiden joukkoon, jotka päästettiin maalla käymään, jonka kautta minä pääsin tilaisuuteen uteliaisuuttani tyydyttämään.

Aluksi ei meille mitäkään mainitsemista ansaitsevat tapahtunut, mutta me olimme tuskin kadottaneet maan näkyvistämme, ennenkun näimme kamalia näkyjä nousevan synkästä merensyvyydestä. Ne olivat Sireeniä eli merenimpiä taikka aallottaria, jotka, kun tuuli hälveni ja aallot asettuivat, uivat laivan luo ja pysyivät almuja.

Jokainen, vyötäisille mitä ihanin neito, ol' musta
Ja suomuinen ihan niinkuin valaan rumimman häntä.

Heidän kielensä oli koko lailla martinialaisen kielen kaltaista, joten muutamat merimiehistä hyvästi saattoivat tehdä tulkin virkaa. Kun minä lahjoitin eräälle heistä kappaleen lihaa, jota hän minulta anoi, tirkisti hän minuun ja huudahti:

"Sankari kohta sa oot, näiden kaikkien valtojen herra!"

Minä nauroin tälle ennustukselle ikäänkuin tyhjälle liehakoitsemiselle, mutta laivaväki vannoi että meren impien ennustukset melkein aina käyvät toteen. Kahdeksan päivän purjehtimisen perästä tuli vihdoinkin näkyviin maa, jonka merimiehet nimittivät *Pikardaniaksi*. Satamaan saapuessamme tuli harakka lentäen meitä kohden ja jälkeensä sain kuulla että tämä oli itse päätullitarkastaja, siis sangen ylhäinen virkamies. Minä saatoin tuskin pysyä hengissä tavattoman naurunhaluni tähden, kun kuulin, että harakalla oli niin tärkeä virka ja kun sain nähdä erään raha-asiaain ministerin pilviä kohden kohoutuvan ja nopeilla siipein iskuilla keijuttavan ylhäistä ruumistansa ilmassa. Tullitarkastajan muodosta arvelin että alemmat tullipalvelijat olivat kärpäsiä.

Kierrettyänsä ilmassa laivamme kolme kertaa, kävi se maalla, mutta tuli heti takasin seurassansa kolme pienempää harakkaa, jotka kaikki asettuivat laivan etukokkaan. Minä olin vähällä naurusta haljeta nähdessäni erään meidän tulkeistamme syvästi kumartaen lähestyvän näitä ja rupeavan niiden kanssa puhetta pitämään. Heidän asiansa oli tavallisuuden mukaan katsoa oliko meillä kiellettyjä tavaroita, varsinkin erästä *Slaki*-nimistä kasvia. Tätä yrttiä nuuskiessaan on niillä tapana kavuta kaikissa nurkissa ja loukeroissa sekä tarkasti tutkia jokaista pakettia, kääntää ja kätkeä, sillä tämän kasvin maahan tuominen on mitä ankarimmasti kielletty. Syynä siihen on se, että asukkailla on tapana vaihtaa itsellensä tämä kasvi muita, paljon kalliimpia vastaan, josta seuraukseksi tulee, että maan omat yrtit, jotka sangen hyvin saattavat tehdä saman hyödyn, halventuvat hinta-arvossa. Pikardanialaiset ovat tässä kohden Eurooppalaisten kaltaisia, jotka myöskin kiihkolla himoitsevat yhtä ja toista kun se vain tuodaan kaukaisista maista ja kun se vain on kasvanut etäisessä maanosassa.

Sittekun päätulliherra kauvan kyllä oli jutellut meidän tulkkimme kanssa, meni hän alas tavara-ruumaan, seurassaan toiset harakat. Kun hän taas tuli näkyviin, näytti hän ankaran korskeata muotoa, kitisi vihasta ja antoi meidän ymmärtää että kaikki kauppa Pikardanialaisten kanssa nyt oli loppunut, koska me, vastoin voimassa ja noudatettavana olevata kauppasopimusta, kuljetimme maahan kiellettyä tavarata. Mutta meidän laivapäällikkömme, joka kokemuksesta tiesi kuinka oli meneteltävä tulliherran vihan sammuttamiseksi, lahjoitti hänelle muutaman leiviskän slakia, joka heti teki hänen hyväksi jälleen ja toimitti niin että me saimme ruveta lastiamme purkamaan.

Heti saatuaamme tämän luvan saapui laivalle koko joukko harakoita, jotka kaikki olivat kauppiaita. Kun katteini kuitenkin halusi käydä maalla, käski hän minun ynnä muutaman muun tekemään hänelle seuraa, niin että meitä, jotka laivasta lähdimme kaikkiansa oli neljä: katteini itse, minä ja kaksi muuta apinaa, joista toinen oli kauppaneuvos ja toinen tulkki. Kenraali-tullitarkastaja kutsui meidät päivälliselle luoksensa. Pöytää ei kannettu esille, kun eivät Pikardanialaiset osaa käyttää tuolia, vaan ruoat tuotiin keskelle laattiata. Monia uhkeita ja kalliita ruokia tässä oli tarjolla, mutta niitä tuotiin esille ylen pienillä vadeilla, ja kun kyökkiosasto oli yläkerrassa, tuli neljä harakkaa lentäen jokaista ruokalajia tuomaan alas eräästä katossa olevasta reijästä. Aterian perästä vei tulliherra meidät kirjastohuoneeseen, jossa me tapasimme suuren määrän kirjoja, mutta kaikki niin pienen kokoisia että heidän suurimmatkaan teoksensa tuskin olivat meidän almanakkojemme kokoisia. Minun oli vaikea hillitä naurunhalujani kun näin kirjastohoitajan lentävän ylimmäiselle hyllylle tuomaan alas kirjoja, jotka olivat kahdeksas- ja kaksitoistas-taitteisia.

Pikardanialaiset rakennukset eivät paljon eroa meidän rakennuksistamme mitä koristamis- ja rakennus-laatuun tulee, mutta vuodesijat ovat varsin katon alla riippumassa, niinkuin linnunpesät. Ehkä kysytään kuinka on mahdollista, että harakat, jotka kuuluvat pienempiin lintuihin, osaavat rakentaa niin suuria rakennuksia. Mutta minä tulin vakuutetuksi heidän kyvystänsä tässä suhteessa kun näin rakennuksen, joka parhaillansa oli työn alla. Muutamia tuhansia oli työssä yhtäaikaan joten heidän paljoutensa ja nopealiikkeisyytensä jotenkin vastasi meidän työvoimiamme. Tulliherran rouvaa me emme saaneet nähdä, se kun oli sairaana lapsivuoteella. Lapsivuode-vaimot eivät nimittäin täällä milloinkaan lähde ulos, ennenkun lapset ovat saaneet höyheniä; mutta pian hänestä taas tulisi vieraskelpoinen, sillä pikkuset olivat jo ruvenneet vähän höyhentyämään.

Olomme tässä maassa ei käynyt niin pitkäksi että minä olisin ehtinyt lähemmin tutustumaan sen valtiomuotoon tai asukkaiden luonnonlaatuun ja tapoihin. Kaikkien mielet olivat tässä tilaisuudessa kovasti liikutetut, kun hiljan oli sota puhjennut Pikardanialaisten ja heidän naapuriensa pyytölintujen kesken, ja meidän tulomme edellisenä päivänä oli tullut tieto siitä että harakat, suuressa ilmatappelussa pyytölintujen kanssa olivat joutuneet tappiolle; minkätähden myös harakoitten ylipäällikkö pidetyssä sota-oikeudessa oli tuomittu siipensä menettämään, mitä rangaistusta pidetään jotenkin samanarvoisena kuin kuolemanrangaistus. Niinpian kun oli kaupпамme tehty lähdimme taas purjeille. Emme olleet erin kauvaksi vielä kulkeneetkaan ennenkun näimme merenpinnan täynnä höyheniä, ja tästä saatoimme päättää että tässä oli tuo ankara taistelu ollut.

Kolme päivää kestäneen onnellisen purjehduksen perästä saavuimme me *Musikanttien* maahan. Niinpian kun ankkuri oli laskettu, lähdimme me maalle, ja muuan meidän tulkeistamme kulki edellä kantaen suurta paasiviulua. Tämä tuntui minusta ylen naurettavalta, sillä minä en, parhaittenkaan tuumimistani uhaksi, osannut arvata miksi hänen tarvitsi tuommoista takkaa kantaa. Kun kaikki näytti tyhjältä ja autiolta, eikä mistäkään elävätä olentoa nähnyt, käski katteini muutamalla torventoitotuksella ilmoittaa asukkaille että me olimme saapuneet. Oitis tuli noin kolmekymmentä soitannollista konetta taikka paasi-viulua esille hypäten jalallansa, mikä minusta oli kuin todellista loihtua, kun en minä milloinkaan ennen ollut nähnyt mitäkään niin kummallista. Nämä paasi-viulut, jotka nyt ymmärsin olevan tämän maan asukkaista, olivat yläpuolestaan varustettuina ylen pitkällä kaulalla, minkä päässä oli mitä sievin pikkuruinen pää, itse ruumis oli hoikka ja sen ympärillä ohut kuori niin että kuoren ja ruumiin välillä oli onteloita. Kohta navan yläpuolelle oli luonto muodostamat "tallan" jonka päällitse oli neljä viulunkieltä kiristettynä. Koko tämä koneisto lepäsi yhdellä ainoalla jalalla, jolla se hyppeli matkaan erinomaisella nopeudella. Katsoja olisi sanalla sanoen saattanut pitää niitä todellisina soitto-koneina elleivät ne olisi olleet varustettuina kahdella käsivarrella ja kummankin niiden päässä pienen pienellä kätösellä. Yhdellä kädellensä ne pitelivät soitinta ja toisella ne tarttuivat kieliin. Tulkkimme tahtoi ruveta puhuttelemaan heitä ja otti viulunsa vasempaan käteensä, soittimen oikeaan sekä rupesi, asennon otettuansa, soittamaan. He vastasivat hänelle heti samalla tavalla, ja vaihtelevasti kysyen ja vastaten saivat he aikaan sangen sävelrikkaan kaksinsoiton. Aluksi soitettiin vain adagiota eli vienosti, ja tämä oli erittäin kaunista; sitte rupesi kuulumaan pärryttäviä ääniä, jotka korvia kiusasivat, ja lopuksi loppuivat soittajaiset suloiseen ja miellyttävään prestoon eli vilkkaasen äänivirtaan. Minä sain sitte tietää että adagio oli vain johdatus keskusteluun, jossa kumpikin lateli kohteliaisuuksia; harhaäänien kestäessä keskusteltiin hinnoista, kunnes vihdoin tuo hilpeä presto ilmoitti että oli kaupasta suostuttu. Kohta tämän jälkeen me myös palasimme laivalle ja rupesimme laivakuormaamme purkamaan.

Parhaita tavaroita täällä kaupaksi käymään on hartsia; asukkaat käyttävät sitä soittimiensa, eli toisin sanoen: puhe-elimiensä varaksi. Rikolliset tuomitaan usein soittimensa menettäneeksi, ja kuolemanrangaistukseen verrataan sitä, jos se ijäksi joltakulta otetaan. Kun kuulin että varsin naapurissa pidettiin käräjiä riensin minä sinne saadakseni olla läsnä soitannollisessa oikeudenkäymisessä. Asianajajat puhumisen asemesta soittivat vatsakieliänsä. Niin kauvan kun asia oli käsiteltävänä kuului vain soitannollisesti vääriä ääniä, ja kaunopuheliaisuus esiintyi siinä, että puhuja osoitti itsellensä olevan nopsat sormet. Mutta asian loppuun tutkittua, nousi tuomari seisaallensa, tarttui soittimeensa ja soitti adagion, joka tiesi samaa kuin tuomion julistaminen. Kohta tämän jälkeen näin muutaman vahtimestarin hyppäävän esille ja ottavan tuomitulta hänen soittimensa.

Lapset täällä näyttävät varsin leikkikaluvuoluita; ne eivät saa soitinta käteensä ennenkuin ne ovat kolmen vuoden vanhoiksi tulleet; tultuansa neljän vuotisiksi pannan ne kouluun, jossa heitä opetetaan soitintansa käyttämään, mikä on samaa kuin meillä lukemaan opettaminen, eivätkä pääse koulusta ennenkuin he ovat oppineet selviä ääniä kielistä saamaan. Nämä pikku viulut olivat meille suureksi haitaksi, seuratessaan meitä alituisella soittamisellansa. Tulkkimme selitti meille että nuo kakarat kerjäsivät ryppyksiä. Heidän pyyntönsä esiintyi adagio mutta kun niiden onnistui jotakin saada kajauttivat ne iloisin preston, — sillä tavalla he kiittivät. Elleivät ne sitä vastoin saaneet mitäkään herkesi soitto pian.

Kun kaikki asiat olivat käyneet meidän tyytyväisyydeksemme ja saatuumme paperimme kuntoon, lähdimme me *Kusa*-kuukauden loppupuolella Musikanttien maasta, ja muutaman päivän matkan perästä saimme me taas maata näkyviin, jonka ilkeästä hajusta me saatoimme ymmärtää että se oli *Pyglossia*. Tämän maan asukkaat eivät paljon ihmisistä eroa; varsinainen erilaisuus on siinä, että niiltä puuttuu suu ja sen sijaan pitävät puhetta perällänsä. Ensimmäinen, joka tuli laivalle luoksemme, oli rikas kauppias. Hän tervehti meitä maan tapaan perällänsä ja rupesi kohta hieromaan kauppa tavaroistamme. Meidän parturimme sattui tällöin olemaan sairaana, joten minun, suureksi mielipahakseni, täytyi käyttää Pyglossialaista parturia; sillä kun nämä ovat miltei vielä puheliaampia kuin meidän parturimme kotona, jätti hän jälkeensä semmoisen lemun, että meidän täytyi polttaa väkevähajuisia aineita hytissä hänen lähdettyänsä. Minä olin nyt jo ehtinyt niin tottua ihmeellisiin ja luonnon järjestystä vastaan oleviin seikkoihin, ettei juuri mikään minusta enään tuntunut mahdottomalta, mutta Pyglossialasten luonnon vika, jos sen siksi nimittäisin, teki kuitenkin sangen vastenmieliseksi heidän kanssansa seurustelemisen, minkä tähden me myös riensimme nostamaan ankkurin, sittekun kokeeksi olimme olleet päivälliskutsuilla erään rikkaan Pyglossialaisen luona. Kutsumuksen tullessa me kaikki kohotimme olkapäitämme eikä kukaan tahtonut sitä noudattaa muilla ehdoilla kuin että meille vakuutettaisiin alituista äänettömyyttä, ainakin niin kauvaksi kun aterialla oltiin. Kun laivamme pistäysi satamasta ulos, seisoi rannalla koko joukko Pyglossialaisia, jotka takaa päin toivottivat meille onnellista matkaa, mutta kun tuuli kävi maalta pyysimme me heitä koko joukolla merkkejä hillitsemään hyväntahtoisuutensa puhkumista, sillä kohteliaisuudestakin saatetaan joskus saada liiksi.

Niinkuin jo ennen olen maininnut, ei tämä kansa paljon eroa ihmisestä ruumiin muodon suhteen, ottamatta lukuun heidän puhelunlaatuansa; mutta eipä meidänkään maassa kärsitä puutetta ihmisistä, jotka eivät ainoasti ruumiinlaadun vaan myös kielenkin puolesta sangen paljon ovat Pyglossialaisten kaltaisia. Juuri tämän johdosta ajattelin itsekseni: No, entä sitte! Jos herrat Pettersoni, Larsseni, ja Sörenseni ynnä muut kelpo miehet, jotka siivottomalla suoruudella nimittävät jokaista asiata omalla nimellä ja sanovat päin kuulijoita mitä heillä on sydämellensä, tulisivat tänne: kielensä yhtäläisyyden tähden ne pian saavuttaisivat kansalaisoikeuden Pyglossiassa ja sulautuisivat heidän kanssansa yhdeksi kansaksi. Sillä mitäpä se vaikuttaa asiaan missä paikassa ruumiista suu sijaitsee, kunhan sillä vain on samat ominaisuudet ja kun se pitää samallaista puhetta!

Tästä me ohjasimme kulkuamme *Jäämaahan*, mikä oli siihen määrään kolkko ja kamala maa, etten minä saata ajatella mitäkään onnettomampaa ja surkuteltavampaa, kun ei siellä tavata ensinkään muuta kuin vuoria, pelkkiä vuoria ikuisen lumen peitossa. Asukkailla, jotka kaikki ovat jäätä, on asuntonsa siellä ja täällä vuoren loukeroissa, joihin eivät auringon lämpeät säteet milloinkaan löydä, jossa kaikki on jäätynyttä, kaikki on pimeyttä ja jossa heidän ainoa valonsa tulee huurteen heikosta kiilumisesta. Sitä vastoin ovat syvällä olevat laaksot auringon kuumuudesta poltetut. Sentähden eivät asukkaat milloinkaan uskalla alas laaksoihin ellei sää ole pilvistä ja kosteista, mutta niin pian kun auringon säde pilkistäytyy esille, rientävät he takaisin vuorillensa ja niiden rotkoihin. Usein tapahtuu etteivät he ehdikään kylläksi pian pois, vaan sulaavat tiellä taikka joutuvat jonkun muun onnettomuuden alaiseksi. Kuolemaan tuomitut rikolliset viedään sumeisen ilman vallitessa alas jollekin lakeudelle, jossa ne sidotaan erääseen paaluun auringossa sulamaan. Tästä maasta saadaan kaikellaisia metalliksia paitsi kultaa, mutta ympäri maailman matkustavat kauppiaat kuljettamaan näitä valmistamattomassa tilassa, sillä asukkaat, jotka eivät siedä lämpyyttä, eivät itse kelpaa näitä metallitöitä tekemään.

Kaikki nämä maat, joista nyt olen antanut lyhyitä kuvaannoksia, ovat varsinaisen *Metsendorian*

suuren keisarin alammaisia; jonka tähden myös kaikki merenkulkijat kutsuvat niitä yhteisellä nimellä: *Metsendorialaiset saaret*. Tämä suuri ja kummituksellinen valtakunta oli matkamme varsinaisena tarkoituksena. Kahdeksan päivän purjehtimisen perästä Jäämaasta saavuimme me keisarilliseen pääkaupunkiin, jossa me todellisuudessa keksimme kaiken, mistä runoniekat ovat runoilleet eläimien, puiden ja taimien valtioista, sillä Metsendoria on, niin sanoaksemme kaikkein järjellisten eläimien, puiden ja taimien yhteinen isäinmaa. Mikä eläin ja puu tahansa saattaa täällä saavuttaa kansalaisoikeuden, kun ne vaan alistuvat hallitukselle ja laeille. Pianpa saattaisi luulla, että näin monien erilaisten ja eri tavalla luotujen luomisten sekoitus saisi aikaan sekaannuksia ja levottomuuksia. Mutta päin vastoin tämä erilaisuus tuottaa mitä parhaita seurauksia, viisaitten lakien ja laitosten johdosta, jotka kullekin näistä monellaisista alammaisista osoittavat sen vaikutusalan, joka parhaiten sopii hänen luonnollensa ja taipumuksillensa. Niinpä esim. valitaan hallitsijat jalopeurain suvusta, tämän heimon ylevämielisyyden tähden. Norsut, tarkalla arvostelukyvyllänsä, istuvat tavallisesti Neuvoskunnassa. Kameleonteista tehdään hovimiehet, sillä ne ovat vaihtelevia ja osaavat aina "kääntyä myötötuuleen". Sotaväki maalla muodostetaan karhuista, tiikereistä ja muista tämänlaisista taistelunhimoisista eläimistä, jota vastoin meripalvelukseen valitaan härkiä ja semmosia, koska meriväki tavallisesti on vakaata ja hyvää väkeä ja elävät semmoiseen tapaan, että se pitää yhtä heidän raan' alkuaineensa kanssa. Täällä löytyy myös merisotaopisto, jossa vasikoita eli merioppilaita (kadetteja) valmistetaan tuleviksi sotaupseereiksi. Puista tehdään tavallisesti tuomareita, heidän synnyntäisen pitkämielisyytensä tähden. Asianajajat yläoikeuksissa ovat tavallisesti hanhia, ja prokuraattorit alaoikeuksissa harakoita. Ketuista tehdään valtionlähettäjiä, konsulia, asiamiehiä ja lähetystön pöytäkirjuria. Korpeista tavallisesti tehdään holhoojia ja kuolinpesän selvittäjiä, kutut ovat filosoofia ja ennen kaikkia kielioppineita, osaksi sarviensa tähden, joita he vähintäkin vastarintaa havaitessansa käyttävät vastustajiansa vastaan, osaksi kunnia-arvoisen partansa tähden, joka heidät eroittaa muista luoduista. Hevoset ovat pormestaria ja neuvosmiehiä. Herrasmiehiä, maanviljelijöitä ja talonpoikia ovat käärmeet, myyrit, rotat ja hiiret. Kirjeenkantajat ja kurjeerit tehdään linnuista. Aaseista, joilla on kimakka ja kiljuntaan vivahtava ääni, tulee sopivia pappia ja lukkaria, rastaista laulajia ja huilunpuhaltajia, kukoista yövartioita ja koirista portinvahtia. Susista tulee rahastonhoitajia ja tullitarkastajia ja niillä on haukkoja apureina.

Tämä käytännöllinen toimien jakaminen vaikuttaa, että julkiset virat saavat hyviä hakijoita, ja että kaikki toimitetaan innolla ja järjestyksellä. Sentähden saatetaankin tämä hallitus sanoa mallikelpoiseksi, jonka mukaan kaikkien lainsäätäjien pitäisi mukautumaan; sillä syyksi siihen, että niin monella muulla taholla kelvottomia virkamiehiä löytyy, ei ole niin paljon luettava kansalaisten yksinkertaisuutta, kuin se epäkohta ettei tarkasti oteta huomioon jokaisen erityisiä taipumuksia; jos sitä vastoin noudatettaisiin kaikella huolella ja ahkeruudella, niin että järkeville ja kunnollisilla miehille annettaisiin etusija, ei yksityisten ansioitten, vaan nähtävän etevän kelvollisuuden tähden siihen taikka siihen virkaan, niin yleiset toimitukset saisivat siitä voittoa ja valtio kokonaisuudessaan rupeaisi kukoistamaan.

Valtio, josta nyt puhun on parhaana todistuksena siitä kuinka hyödyllinen ja tarpeellinen semmoinen asioitten järjestys on. Metsendorialaiset aikakirjat kertovat että muuan keisari, *Lilakti*, noin kolmesataa vuotta takaperin oli ruvennut toiseen tapaan muodostamaan tätä lakia, ja anniskeli julkisia virkoja mitäkään punnitsematta kenelle tahansa, joka yhdellä taikka toisella tavalla oli jonkinlaista ansiota saanut itsellensä hankituksi; mutta tämä virkojen lahjoittaminen umpimähkää sai aikaan niin monia ja tuntuvia epäkohtia että koko valtio oli vaaraan joutumaisillansa. Muuan susi esim., joka siihen asti oli kunnolla hoitanut itseänsä rahastonhoitajana, haki tällä perustalla etevämpää virkaa ja pääsi raatimieheksi. Muuan puu sitä vastoin, jota yleisesti kunnioitettiin etevänä tuomarina, tuli sen johdosta rahastonhoitajaksi. Näiden takaperäisten virkaylennysten kautta tehtiin siis samalla kertaa kaksi kelvollista henkilöä yhteiskunnalle perin hyödyttömiksi. Edelleen: eräs kuttu eli filosoofi, jota kaikki tiedemiehet suuresti pitivät arvossa hänen kykynsä ja lujutensa tähden puolustamaan mielipiteitänsä, pöyhystyi tästä kiitoksesta ja haki huomattavampata ja näkyvämpätä yhteiskunnallista asemaa, nimittäin ensimmäistä avonaista hovivirkaa, minkä se todella saikin. Sitä vastoin sai muuan kameleontti hienon seurattomuksensa ja norjan luonteensa tähden julkisen professorin viran, jota hän haki rahallisista syistä; sillä tavalla muuttui toinen aimo hovimiehestä katalaksi filosoofiksi ja toisesta tuli sopimaton hovimies, sen sijaan että hän ennen oli ollut etevä filosoofi. Tuo lujuus mielipiteittensä puolustamisessa, joka on kaunistuksena filosoofille, ei ensinkään kelpaa hovimiehelle, sillä kun helppokäännteisyys ja epävakavuus ovat järkähtämättömiä ehtoja hovimieheksi kelpaamiseen, tulee hovimiehen pitää enemmän kiinni siitä mikä on varmaa, kuin siitä mikä totta on, ja aina kääntää viittansa sen tuulen mukaan, joka kaikkein korkeimmalta suunnalta puhaltaa. Mutta se mikä on vikana hovin palveluksessa, se on juuri hyvänä avuna yliopistossa, jossa itsepintaisuutta viimeiseen kyvyntippaan puolustaa ajatustansa pidetään opin ja virkaan kelvollisuuden todisteena. Sanalla sanoen: kaikkityynni, vieläpä nekin, jotka sielunvoimien puolesta olivat yleisöä paremmat, tulivat näiden muutettujen suhteitten kautta varsin voimattomiksi, ja valtio rupesi horjumaan. Kun siis kaikkea uhkasi turmio, rohkeni muuan erittäin järkevä elehvantti eli raatimies, nimeltä *Bakkari*, sanoa keisarille mitä suostuttavimmin sanoin mitä onnettomuutta tämä uusi asioitten laita ja järjestys toi mukansa. Keisari

havaitti Bakkarin olevan oikeassa, ja rupesi oitis menettelemään niin että kaikki palautettaisiin vanhaan järjestykseensä, kuitenkin ei äkkipäätä, vaan sen mukaan kuin silloiset virkamiehet kuolivat ja heidän virkansa tulivat avoimiksi. Tästä palveluksestansa isänmaalle, jonka hyvää tekeviä vaikutuksia pian saatettiin ruveta oivaltamaan, kunnioitettiin Bakkaria kunniapatsaalla joka vielä on pystyssä Metsendorian torilla. — Näitä seikkoja sanoi tulkkimme kuulleensa eräältä hanhelta, jonka kanssa hän oli läheisessä ystävyydessä ja joka luettiin parhaimpien prokuraattorien joukkoon koko kaupungissa.

Ensimmäinen, jota tuli laivallemme oli laiha susi eli tullitarkastaja, seurassaan neljä haukkaa taikka tullinnuuskijata, joksi niitä Euroopassa sanotaan. Nämä ottivat omiksi varoiksensa tavaroita kaikkea mikä heidän mieleensä oli ja osoittivat sen kautta että he ymmärsivät virkansa ja tiesivät noudattaa vanhoja yleisiä tapoja. Katteini oli niin ystävällinen, että hän tavallisuuden mukaan salli minun seurata itseänsä maalle. Niin pian kun me laskimme jalkamme rantasillalle tuli eteemme kukko ja kysyi, miten tapana tässä maassa oli, matkamme tarkoituksesta ja mistä me tulimme, minkä jälkeen se meni ilmoittamaan vastauksemme päätullitarkastajalle. Tämä otti meidät kohteliaasti vastaan ja pyytteli meidät päivälliselle luoksensa. Hänen rouvansa, jota minä olin kuullut ylistettävän susien kaunottareksi koko maassa, ei ollut läsnä. Syynä tähän oli, sen mukaan mitä sitte saimme tietää, miehen mustasukkaisuus, joka vaikutti ettei hän uskaltanut sallia kauniin rouvansa olla vierasten, ja varsinkin merimiesten katseltavana, jotka himokkaina pitkän pidättyväisyytensä perästä tuskin ovat ehtineet astua jalallansa maalle, ennenkun he rupeavat juoksemaan naitujen ja naimattomien naisten perässä. Pöytävieraitten joukossa oli kuitenkin useita naisia; erään komendöörin rouva, joka oli valkea lehmä mustilla pilkuilla. Hänen rinnallansa istui musta *kissa*, hovimetsästystimestarin aviopuoliso, joka hiljan oli maalta muuttanut kaupunkiin. Ruokanaapurikseni olin minä saanut kirjavan sian, puhdistusinspehtoorin rouvan; tämän laatuset virkamiehet otetaan nimittäin mieluummin sikojen suvusta. Hän olikin todella sangen likainen, eikä nähtävästi ollut pitkiin aikoihin pessyt käsiänsä, mikä on ylen tavallista hänen suvussansa, mutta muuten hän oli sangen kohtelias, sillä hän tarjoili minulle tavan takaa saapuvilla olevia ruokia. Tämä harvinainen kohteliaisuus hänen puoleltansa kiinnitti jokaisen huomion puoleensa, sitä enemmän, kun ei hieno seurustelutapa tavallisesti kuulu sikojen luontoon. Minä puolestani olisin ollut hyvilläni jos hän olisi ollut vähäistä vähemmän kohtelias minulle, sillä minusta ei ollut varsin mieluisata saada ruokaani sian kynsistä. Tässä tulee nimittäin tietää, että asukkaat Metsendorian keisarikunnassa kaikin puolin ovat vastaavien eläimien kaltaisia meillä, paitsi että ne etukäpäliensä suhteen ovat varustetut käsillä ja sormilla, ja kun niiden ruumiit ovat peitetyt karvoilla, höyhenillä taikka villoilla ei niiden milloinkaan tarvitse vaatteita käyttää. Rikkaita ei saada eroittaa köyhistä muuten kuin koristuksista, kullasta tai hopeasta, helmistä taikka nauhoista, joita edelliset kantavat kaulassaan tai kierävät sarviinsa. Komendöörin rouvalla esim. oli semmoinen määrä nauhoja ja pitsiä päässänsä, että sarvet tuskin tuntuivat. Hän pyysi anteeksi miehensä poissaoloa, kertoen että hänen miehensä nimittäin, erään riidan johdosta, mihin hänkin oli sekoitettuna täytyi keskustella kahden harakan eli asianajajan kanssa, joiden seuraavana päivänä piti oikeudessa hänen asiaansa ajaman.

Aterian perästä puhutteli tuo kirjava sika kahden kesken meidän tulkkiamme, milloin hän tälle uskoi että hän oli minuun rakastunut. Tulkki lohdutti häntä ja lupasi hänelle myötävaikutustansa; apina koetti nyt suostutella minua, mutta havaitessaan ettei hänen kaunopuheliasuutensa mitäkään auttanut, neuvoi hän minun pakenemaan, sillä hän tiesi ettei tämä nainen epäillyt repiä ylös alaisin maata ja taivasta voittaaksensa tarkoitustansa. Tästä päivästä minä pysyin alati laivalla, varsinkin saatuani tietää että muuan tämän rouvan vanhoista armastelijoista, eräs filosofian ylioppilas, pelkästä mustasukkaisuudesta vainosi henkeäni. Mutta eipä laivakaan ollut riittävänä suojana tämän arvoisan naisen alituisia hyökkäyksiä vastaan, sillä milloin asiamiehen kautta, milloin lemменkirjeillä runomittaan taikka suorasanaisina, koetti hän sulattaa jäätä sydämessäni. Ellen minä siinä haaksirikossa, jonka sittemmin kärsimme, olisi kadottanut näitä papereita, olisin minä saattanut antaa näytteitä sikarunollisuudesta; pahaksi onneksi olen kuitenkin unhottanut kaikki tyynni paitsi allaolevat rivit, jotka vielä muistan ja joissa hän seuraavalla tavalla ylistää ulkonaista olentoansa:

Oi armahain! Kun ruoste rautaa kuluttaa.
Mun eloin kuihtuu ja sinä kylmä oot; ä! harjaksiani
Sä pelkää; miltä näyttää puu kuin lehdetön
Se on; kuin ruma oisi hepo harjaton;
Oi onhan villa lampaallai, ja linnull' höyhen
Ja miesi sitte, hän parrattansa köyh' on!

[Tässä on suomennoksessa tahalla poljettu runomittaa, niinkuin alkuteoksessakin se esiintyy. Suom. muist.]

Tavaranvaihto tehtiin niin pian että me jo muutaman päivän perästä saatoimme lähteä vesille, mutta juuri kun olimme aikeessa lähtemään viivytti meitä eräs riita, joka oli noussut meidän väen ja muutaman Metsendorialaisen kesken. Syynä siihen oli tämä: erästä meidän merimiehistämme, hänen ollessaan kävelyllä pitkin kaupunkia, ahdisti muuan käki, joka ivalla kutsui häntä *periskomiksi*, mikä

heidän kielessänsä vastaa meidän komeljanttariamme; kun kujeilijat siinä maassa tavallisesti ovat apinoita, oli käki pitänyt merimiehen semmoisena. Mutta kun tämä ei ymmärtänyt leikkiä, antoi hän ivaajalle jotenkin säännönmukaisen löylytyksen ja oli vähältä, ettei mies lyönyt lintuparkaa kelvottomaksi. Käki huusi poliisia ja ne, jotka olivat olleet tappelussa läsnä, haastettiin seuraavan päivän oikeudenistuntoon todistajiksi. Sittekun nämä olivat kertoneet asian laidan lykättiin se Raastuvan oikeudessa ratkaistavaksi. Merimiehen, joka ei osannut maan kieltä eikä tuntenut oikeudenkäyntioloja Metsendoriassa, täytyi ottaa itsellensä harakan oikeudenkäynti-apumieheksi. Raastuvanoikeus julisti, tunnin kestäneen tutkimuksen perästä, sen tuomion, että käen, joka oli riidan alkajana ollut, tuli vetää sakkoa katorauhan rikkomisesta ja maksaa riitakumppaninsa oikeudenkäyntikulut, jotka tavalliseen tapaan katosivat asiamiehen taskuun. Neuvoskuntaan, mikä tämän asian tuomitsi, kuului pelkkiä hevosia, joista kaksi oli pormestaria ja neljä raatimiestä. Oikeudessa istui myös kuusi varsaa, jotka kokelaina myös saivat antaa lausuntonsa, mutta eivät ottaneet osaa päätöksiin. Sen mukaan mitä kuulin löytyi samallaisia taimistoja kaikissa oikeudestaissa ja virkakunnissa, joista viran avonaiseksi tultua otettiin parhaimmat.

Sittekun me onnellisesti ja mieliksemme olimme saaneet asiamme selville sekä täyttäneet laivan kalliilla tavaroilla, lähdimme me kotomatkalle. Me olimme tuskin päässeet avoimelle merelle ennenkuin meidän täytyi tyynen tähden jäädä paikallemme. Muutamat meistä huvittelivat itseänsä ja muita pyytäen kaloja tuohustamalla, toiset koettivat joillakin viettelevillä syöteillä valloittaa vastustavia saaliita. Pian saapui kuitenkin pieni vihuri ja ilolla me näimme purjeemme ilmalla täydyvän.

Jonkin ajan kiidettyämme eteenpäin hyvällä tuulella näyttäisi taas muutamia merenimpiä, jotka tavan takaa päästivät suustansa kamalia valitushuutoja. Merimiehet peljästyivät siitä suuresti, koska he kokemuksesta tiesivät että nämä surulliset huudot ennustivat paha ilmaa ja haaksirikkoa. Me riensimme siis korjaamaan kaikki isommat purjeet ja jokaiselle annettiin määrätty paikkansa. Tuskin oli tämä varokeino tehty niin jo levisi taivaalle synkkiä pilviä, ja meri rupesi hyrskymään mahtavassa myrskyssä, jonka vertaista ei perämies sanonut milloinkaan ennen nähneensä, vaikka hän enemmän kuin viisikymmentä vuotta oli purjehtinut näillä vesillä. Kansilasti killui vedellä, osaksi laivaan hyökkäävien ranta-aaltojen, osaksi myös ankaran sateen tähden, jota salamoiden säetessä ja ukkosen jyristessä ikäänkuin kaatamalla tulvasi maahan. Näytti siltä kuin olisivat luonnonvoimat vannoneet meistä lopun tekevänsä. Laivaa heitteli sinne tänne. Myrskypilvet tekivät ilman melkein pimeäksi, öiset sumut ryöstivät taivaan valon; salamat iskivät repeävistä pilvistä; suunta hukkui ja nyt me todella ainoasti harhailimme valkeaharhaisilla mustilla aalloilla.

Vihdoin katkesi suurmasto, ja vähitellen tämän jälkeen muutkin. Kaiken inhimillisen arvion mukaan kuljimme me kohden varmaa kuoloa; yksi huusi vaimoa ja lapsia, toinen heimolaisiansa ja ystäviänsä, koko laiva kaikui pelkistä sydäntä särkevästä valitushuudoista. Perämies koetti, vaikka hän itse oli menettänyt kaiken toivonsa, rauhoittaa ja lohduttaa toisia ja käski heidän herjetä hyödyttömästä huokailemisesta ja valituksestansa. Mutta hänen juuri puhuessaan hyökkäsi tavaton aalto laivan ylitse ja nieli hänen kamalaan kitaansa sekä vei hänen mukaansa meren syvyyteen; me näimme kaiken tämän mutta voimatta hänelle tarjota vähintäkään apua. Sama kohtalo tuli kolmen muun miehen, nimittäin varahoitajamme ja kahden merimiehen osaksi. Minä olin ainoa, joka kärsivällisyydellä kestin kohtaloni, sillä minä olin väsynyt elämään enkä ensinkään toivonut takaisin Martiniaan, jossa olin kadottanut sekä kunnian että vapauden ja siis kuuluin niihin, joilla ei ollut mitäkään pahempaa peljättävänä: köyhyyttä, kuolemaa taikka orjuutta. Katteinia kävi minun enimmän sääliksi, sillä koko matkalla oli hän osoittanut minulle mitä suurinta hyväntahtoisuutta; minä koetin sentähden mitä valtavimmilla lohduilla kehoittaa häntä rohkeuteen, mutta kaikki kaunopuheliasuuteni oli turha; hän yhä huokasi ja itki kuin nainen kunnes tavattoman iso hyökkölaine hänenkin tempasi mereen. Myrsky yltyi eikä kukaan enään huolinut mitäkään laivasta. Ilman mastoja, ilman peräsintä, ilman viljoja ja airoja oli laiva kokonansa tuulen ja aaltojen heittopallona, ja tätä tilaa kesti kolme vuorokautta, millä ajalla me suuresti kärsimme nälän ja tuskan tähden. Joskus näytti taivas vähän tahtovan seljetä, mutta myrsky oli yhä edelleen ankara. Vihdoin syttyi pieni toivon kipinä, kun me kaukana taivaanrannalla näimme vuorisen maan, ja kun tuuli aina vielä kävi sinne päin oli meillä täysi syy toivoa pian sinne pääsevämme. Tosin ei ollut juuri ajattelemista että me pääsisimme maalle ilman haaksirikkoa, mutta mahdollista oli myös että ainakin jonkun meistä, jos kohta ei kaikkienkaan, onnistuu laivan sirpaleilla saapua maalle. Mutta, juuri keskusteltuamme tästä toivosta, hyökkäsi laiva eräälle salakarille semmoisella vauhdilla, että se halkesi ja kohta jälkeen meni pirstaleille. Tänä hädän hetkenä minä heittäydyin eräälle plantulle huolimatta kovanonnan tovereistani, sillä minä en ajatellutkaan muuta kuin omaa pelastustani, enkä vielä tänä hetkenä tiedä mitä heistä on tullut. Luultavata on että kaikki hukkuivat, koska minä en ole kuullut puhuttavan että ketäkään niistä olisi maalla nähty. Tulvavirta ja rajuina kiitävät aallot veivät minun yhä lähemmäksi rantaa, mikä oli minun onneani, sillä jos minun olisi tarvinnut kauvemmin olla silloisessa tilassani olisin minä epäilemättä joutunut tappiolle taistelussani nälkää ja menehtymystä vastaan. Pian onnistui minun päästä tuulen alle erään niemekkeen suojaan; siellä oli vesi jotenkin tyynnettä ja tänne minä vain heikommin kuulin liikutetun meren kohinan.

Maa, jonka näin edessäni oli täynnä vuoria (nuo lukemattomat vuorenhuiput, nuo valtavat vuoriseljänteet ja kiertelevät harjut, jotka täällä käyvät moneen eri suuntaan ristiin rauhaan, herättävät täällä moniäänisen kauniin kaiun). Kun näin olevani jotenkin lähellä rantaa rupesin huutamaan täyttä kurkkua siinä toivossa että asukkaat kuulisivat hätähuutoani ja tulisivat apuihini. Aluksi huutelin turhaan, mutta pian kuulin ääniä rannasta, näin kansaa juoksevan rantaan, hyppäävän veneeseen ja nopeasti lähestyvän minua. Vene näytti oksista palmikoitulta, joka selvään osoitti ettei tämä kansa ollut erittäin etevällä kannalla. Mutta soutavien näky oli kuitenkin minulle syynä sydämelliseen iloon, sillä niillä oli täydellisesti ihmisellinen muoto ja ruumis, ja ne olivat siis ainoat ihmiset, joita minä tapasin maanlaisella matkallani. Mustalla parrallansa ja kiharaisilla hiuksillansa muistuttivat ne niistä meidän maailmassamme, jotka asuvat kuumissa ilmanaloissa; pitkiä ja vaaleita hiuksia pitävät he muotopuolisina. He saapuivat vihdoinkin sille plantulle, jolla minä keijuin vedenpinnalla; minä ojensin rukoilevasti käteni heitä kohden ja he nostivat minun alukseltani ja laskivat minun veneensä pohjaan. He antoivat minulle vähän syömistä ja juomista, joka tosin oli halpaa ja huonosti laitettua, mutta kolme vuorokautta kamppailtuani nälkää ja janoa vastaan, oli se riittävästä antamaan minulle yhtäkkiä uusia voimia.

KAHDESTOISTA LUKU

Tekijän tulo Kvaamaan.

Iso joukko ihmisiä oli tällä ajalla ehtinyt kokoontua kaikilta tahoilta. He vaativat minun alinomaa puhumaan, mutta kun en minä osannut heidän kieltänsä en minä saattanut saada itseäni ymmärretyksi. Sana jota he usein huusivat oli *tank tank*; ja kun tämä vähän hajahti saksan tai englannin kieleltä, vastasin ensin näillä kielillä, sitte tanskan ja vihdoinkin latinan kielellä; mutta päätänsä ravistamalla he osoittivat etteivät en ensinkään tunteneet näitä kieliä. Lopuksi minä koetin saada ajatustani heille selväksi maanlaisilla kielillä, nimittäin natsaarilaisella ja martinialaisella, mutta kaikki oli yhtä turhaa. Tästä saatoinkin ymmärtää ettei tämä kansa ollut erittäin seurahuista ja ettei se ollut minkäänlaisessa yhteydessä muiden maanalaisten kansain kanssa, niin että kaiken mukaan mitä nyt saatoinkin käsittää, ei ollut mahdollista välttää tuota kovaa koulunkäymistä pikkulapsien tapaan, jos minä mielin elää tässä maassa.

Sittenkun me hyvät hetket olimme keskustelleet toisiamme ymmärtämättä, veivät maan asukkaat minun pieneen, pajunoksista palmikoituun majaan, josta puuttui sekä penkkiä että pöytiä; ihmiset istuivat laattialla syödessään ja vuoteitten asemasta levittivät he olkia laattialle ja lepäsivät siinä sekasin hyvässä sovussa. Tämä ihmetytti minua sitä enemmän kun maalla oli hyvää jykevää metsää runsaasti. Heidän ainoana ravintoaineenansa oli maito, juusto, ohranen leipä ja liha, jota he paistoivat hiilillä, he kun olivat peräti taitamattomia ruoanlaittamisessa; sanalla sanoen he elivät melkein kuin ensimmäiset ihmiset, jotka eivät tunteneet tapoja eikä siveyden lakia, eivät tajunneet asettaa härkää auran eteen, eivät ymmärtäneet säästää ja koota omaisuutta; he elivät vain puiden hedelmistä sekä kalastuksen ja metsästyksen tuotteista.

Täällä minä nyt elin raakaa elämätä, kunnes olin ehtinyt niin paljon oppia maan kieltä että minä saatoinkin vaihtaa ajatuksia asukkaiden kanssa ja olla heille avuksi heidän taitamattomuudessaan. Yksinkertaisimmat elämän säännöt, joita heille määräsin, saivat jumalallisten käskyjen maineen. Minusta laajalle levinneen maineen viettelemänä tulvasi luokseni kansaa kaikilta tahoilta, ikäänkuin suuren taivaan laittaman lähettilään luo. Minä sain kuulla, että minun tulostani lukien tehtiin uusi ajanlasku. Tämä tieto oli minulle sitä tervetulleempi ja rakkaampi kun minua Natsaarilla oli pilkattu vilkkauteni ja Martiniassa vitkallisen käsityskykyni tähden. Nyt minä älysin tuon vanhan sananlaskun totuuden että sokeitten joukossa hallitsee yksisilmäinen, sillä minä olin tullut maahan, jossa minä sangen ulkopuolisella opilla ja muutenkin ilman varoja ja keinoja, saatoinkin tehdä itseni kuuluisaksi ja kohota mitä korkeimpiin arvoihin. Hyvä tilaisuus tutkimaan mihin minä kelpaisin oli myös tarjona, sillä maa tuotti runsaasti kaikkea semmoista, joka on ihmisille hyödyksi ja huviksi; monta lajia hyödyllisiä hedelmiä kasvaa täällä villinä, ja jos ihminen vain viitsii kylvää niin kyllä hän saa hyvän elon korjata. Asukkaat eivät ole juuri tahdottomia oppimaan taikka järjen puutteessa; mutta kun ei niillä milloinkaan ole ollut tilaisuutta mitäkään oppimaan elävät he mitä syvimmissä taitamattomuudessa. Kun minä kerroin heille synnystäni, kotomaastani, haaksirikosta ja muista tapauksista matkallani, ei siellä löytynyt ketäkään, joka minua uskoi. He pitivät uskottovampana että minä olin jokin auringon asukas, joka olin tullut alas heidän luoksensa, minkätähden he myös yleensä kutsuivat minua *Pikil-Su*, s.o. Auringon lähettilääksi. He eivät tosin kieltäneet ettei jumalata löydy, mutta he eivät huolineet koettaa saada tätä tärkeätä totuutta selville päähänsä; he arvelivat että heille oli varsin kylläksi uskoa niinkuin

heidän esi-isänsä olivat uskoneet, ja tässä ainoassa uskosäännöksessä oli koko heidän jumaluusoppinsa lausuttuna. Siveysopissa olivat he ehtineet oppia tämän ainoan säännön: "Älä tee muille, mitä et tahdo muitten itsellesi tekevän." He eivät tietäneet mistäkään muusta laista kuin keisarin tahdosta, ja sentähden siellä rangaistiinkin ainoasti todelliset rikokset, sitä, joka teki itsensä vikapääksi semmoiseen erhetykseen, jota me kutsumme sivuhypyksi, sitä kaikessa yksinkertaisuudessa vältettiin, mitä rangaistusta muuten näytti olevan niin vaikea kärsiä, että moni erhetyksen tehneistä joko vaipui tunnottomuuteen taikka itse teki itsestensä lopun. He eivät tietäneet mitäkään ajanlaskuista vaan tekivät vuosiarvionsa Natsaari-kiertotähdessä aikaansaamien auringonpimennysten mukaan, niin että, jos joltakulta kysyttiin hänen ikäänsä, saatiin vastaukseksi että hän oli elämässään nähnyt niin ja niin monta auringon pimenemistä. Luonnosta he eivät tietäneet paljon mitäkään ja sekin vähä minkä he tiesivät oli täynnä taikaluuloa. He pitivät auringon ympyräisenä kultalevynä ja Natsaari-tähdessä suurena juustona. Kun minä kysyin heiltä mistä se tuli että se toisinaan suureni toisinaan pieneni sain vastaukseksi etteivät he tietäneet sitä. Heidän omaisuutensa rajoittui enimmäkseen sikoihin, jotka he varustivat erityisillä merkeillä ja sitte laskivat ulos metsiin, ja kunkin rikkaus arvattiin hänen omistamansa sikaluvun mukaan. Semmoisia puita, jotka olivat hedelmättömiä eivätkä kasvaneet terhoja, oli heillä tapana ruoskia, yksinkertaisuudessaan luullen että puut ainoasti pahuudesta ja kateudesta eivät hedelmiä kantaneet.

Tällä alhaisella sivistyskannalla oli nyt tämä kansa, jonka ihmistyttämistä taiteen ja tieteen avulla minä ensin kokonansa epäilin; mutta kun tulin ajatelleeksi että niin raakaa luonnoltansa ei ole ketäkään ettei hänen mieltänsä saateta jalostuttaa jos hän vain vakaasti kääntää korvansa opetusta ja neuvoa kohden, panin minä liikkeelle kaiken ahkeruuteni sivistääkseni näitä raakalaisia ja sentähden rupesivat he minua pitämään jumalaisena olentona, jonka viisaudesta he saivat niin korkeita ajatuksia etteivät he luulleet mitäkään löytyvän, joka minulle olisi ollut mahdotonta. Sentähden he vaivasivat minua jonninjoutavillakin asioilla. Kun heidän lampaansa varastettiin tai kuttunsa kuolivat tautiin, kun syksy ei täyttänyt keväimen toiveita taikka kun he keksivät härkäänsä kuolleen auran edessä, tulivat he mielettömiksi ja juoksivat sydänyönäkin minun majalleni apua rukoilemaan. Niin tapasin kerran erään talonpojan polvillansa oven edessä, itkein ja käsiänsä väännellen apuani rukoilemassa. Kun kysyin häneltä syytä hänen suruunsa valitti hän puittensa hedelmättömyyttä ja rukoili minulta nöyrästi, että minä mahdollani vaikuttaisin niihin ja saisin ne hedelmiä kantamaan niinkuin ennenkin.

Minä sain tietää että koko tätä maata hallitsi eräs hallitsija, joka tähän aikaa piti pääkaupunkiansa noin kahdeksan päivän matkan päässä siitä seudusta, jossa minä nyt oleskelin; — minä sanon: tähän aikaan, sillä leiripaikka, jos siksi saan hallituspaikkaa kutsua, oli muutoksellinen eli kiertävä, ja kiinteitten asumuksien asemesta muodostettiin pääkaupunki teltoista, jotka kuninkaallisen perheen ja hovikunnan muassa vietiin yhdestä paikasta toiseen valtakunnassa. Parhaillaan hallitseva ruhtinas oli jo vanha mies nimeltä *Kastia*, joka meidän kielellämme merkitsee; suuri keisari. Maa ansaitsee kyllä, suureen alaansa nähden, kutsuttaa keisarikunnaksi, mutta asukkaiden taitamattomuuden mukaan, jotka eivät ymmärtäneet oikein käyttää luonnonlahjojansa, sitä halveksittiin ja asukkaat itse joutuivat alituisten hyökkäysten ja ahdistusten alaisiksi naapurikansoiltansa, niin, heidän täytyi usein maksaa veroa kansoille, jotka kaikin puolin olivat heitä paljon heikompia.

Maine nimestäni ja etevistä ominaisuuksistani levisi pian valtakunnan kaikkiin ääriin. Kansa kysyi minulta neuvoa kaikissa yrityksissään, ikäänkuin minä olisin jokin ennusjumala ollut, ja kun onni ei ollut heille myönteinen, pitivät he sen minun huolettomuuteni taikka paheksimisen osoitteena. Niinpä koettivatkin muutamat heistä lepyttää minun uhreilla. Minä en kuitenkaan huoli tässä ladella sitä paljoutta tuhmuuksia ja mielettömyyksiä, joihin nämä taitamattomat ihmiset tekivät itsensä vikapäiksi; ainoasti pari kohtaa tahdon tässä kertoa kaikkinaisuuden esimerkinä: Äidiksi tulemaisillansa oleva vaimo uskoi lujasti ja vakaasti minun vallassani olevan määrätä synnykkinsä tulevan pojaksi; toinen oli lujana sitä mieltä että minä saatoin tehdä hänen iäkkäät vanhempansa nuoriksi jälleen. Tämöiset ja monet muut samansuuntaiset viittaukset mahtivoimaan ja täydellisyyteeni kiusasivat minua alinaikaa ja minun täytyi tavan takaa nuhdella kansaa perin vakaasti heidän yksinkertaisuutensa tähden, sillä minä rupesin pelkäämään että heidän liian suuri ajatuksensa minusta lopuksi muuttuisi jumalalliseen palvelemiseen.

Vihdoin sai myös vanha keisari kuulla puhuttavan, että uljaan vartaloisen mies puettuna ulkomaalaiseen pukuun oli saapunut *Kvaama*-maahan; että häntä pidettiin auringon lähettiläänä ja että hän opettamalla suurinta viisautta, niin, melkein jumalallisia elämänohjeita, oli osoittanut olevansa enemmän kuin tavallinen kuolevainen ihminen. Keisari lähetti oitis lähettiläitä luokseni käskyllä että minun piti laittaman itseni keisarilliseen pääkaupunkiin. Lähettiläitten lukumäärä ei ollut pienempi kuin kolmekymmentä, kaikki puettuina tiikerin taljoihin, mikä puku pidettiin suurimpana koristuksena ja kunnianosoituksena siinä maassa, kun eivät sitä saaneet käyttää muut kuin ne, jotka olivat sankaruutta osoittaneet sodassa *Tanakilaisia* (järjellisiä tiikeriä ja Kvaamalaisten kuolinvihollisia) vastaan. Siinä pienessä kaupungissa, jossa minä asuin olin minä itselleni rakennuttanut pienen kaksikerroksisen kivirakennuksen eurooppalaiseen malliin. Tämä huoneus tuntui lähettiläistä hämmästyttävältä teolta,

johon eivät ihmisen voimat riittäneet, ja mitä hartaimmalla kunnioituksella astuivat he huoneeseen, ikäänkuin se olisi ollut jokin pyhä paikka, minulle tuomaan keisarin käskyn. He lausuivat:

"Kun suuri keisari *Kasba*, heidän kaikkein armollisin hallitsijansa, luki syntyänsä *Spynkoksesta*, ei mikään saattanut hänelle olla mieluisempata kuin tämä auringon lähettiläs, varsinkin kun tarkoituksena näytti olevan maan hyöty, ja kun oli toivomista, että maa kokonaisuudessaan, näin taivaallisen opettajan hoidossa, kulkisi onnellista tulevaisuutta kohden. Hänen majesteettinsa toivoi sentähden että auringon lähettiläs valitsisi asuntonsa keisarillisen hovin läheisyydessä, koska hänellä aina pääkaupungissa oli parhaat tilaisuudet tarjolla käyttääksensä eteviä hyveitänsä ja ihania lahjojansa."

Minä kiitin alammaisimmasti, ja matkustin lähettilästen kanssa hallituksen kaupunkiin. He olivat tarvinneet neljätoista päivää matkaansa tänne, mutta palausmatkaan tarvittiin vain neljä minun voimieni johdosta; sillä kun minä olin havainnut että maassa löytyi riittävästi hevosia, ja että nämä, jotka juoksivat villoin metsässä, ennen olivat asukkaille rasiukseksi kuin hyödyksi, huomautin minä heille sitä hyötyä, jota saatettiin näistä jaloista elämistä saada ja opetin heille miten niitä piti valjastettaman. Muutamit hevoset kesyttyivät pian, ja lähettiläitten viipyessä minun luona olin minä jo ehtinyt saada niin monta totutetuksi ratsastamiseen kuin palausmatkalla tarvittiin. Lähettiläät hämmästyivät hevoset nähdessään ja arvelivat kauvan uskaltaisivatko he astua niiden selkään, mutta kun he näkivät sekä minun että muiden pelotta ja vaaratta ratsastavan niillä pitkin kenttää, ohjaten niitä suitsilla, varustausivat he rohkeudella ja itse tehtyänsä muutamia kokeita päättivät he tällä tavalla matkustaa, minkä kautta kotomatka tehtiin kolme kertaa lyhyemmässä ajassa kuin oli tulomatkaan kulunut. Kun me lähestyimme sitä seutua, missä keisarillisen hovin piti oleman sijoitettuna saimmekin kuulla että se oli muuttanut toiseen maakuntaan; meidän täytyi siis palata takasin ja ottaa toinen suunta.

Tuskin on mahdollista mielessänsä kuvitella, millisellä hämmästyksellä Kvaamalaiset katselivat meitä, kun me tulomme teimme hevosten seljässä. Muutamit peljästyivät siihen määrään että tahtoivat paeta kaupungista. Keisari itse pysyi pelvosta teltassansa eikä uskaltanut tulla esille ennenkun eräs hänen lähettiläistänsä oli astunut alas hevosensa seljältä ja selittänyt hänelle koko salaisuuden. Kohta sen jälkeen vietiin minut monilla kunnioituksen osoituksilla ja suuren seurueen edellä keisarin teltaan, jossa minä näin hänen istumassa erällä matolla koko hovikuntansa keskellä. Kun minä kaikkein alammaisimmasti olin kiittänyt minulle osoitetusta kunnian, nousi hänen majesteettinsa seisaallensa ja kysyi minulta, kuinka auringon hallitsija, hänen perheensä esi-isä jaksoi. Kun minä pidin parhaana olla häiritsemättä Kvaamalaisia heidän juurtuneen hairahduksensa suhteen, vastasin minä "että auringon hallitsija oli lähettänyt minun tähän maahan hyvillä laeilla jalostuttamaan kansan raakoja tapoja ja opettamaan Kvaamalaisille semmoisia taiteita ja tieteitä, etteivät he ainoasti saattaisi voittoisasti vastustaa taistelunhimoisia naapureitansa, vaan että he lisäksi myös voisivat laajentaa valtakuntansa rajoja, ja että minä olin saanut toimekseni tulevaisuudeksi jäämään tänne." Keisari oli hyvillänsä tästä vastauksesta, antoi oitis tehdä minulle teltan varsin omansa rinnalle, antoi viisitoista palvelijaa minulle palvelukseen ja osoittausi minulle enemmän ystävänä kuin päällysherrana.

KOLMASTOISTA LUKU.

Viidennen yksinvallan alku.

Tästä ajasta ruveten minun kaikki pyrkimykseni rajoittuivat tämän maan uudesta muodostamiseen ja ennen kaikkia nuorison harjoittamiseen sotataidossa. Ensi työkseni minä käänsin nuorison koko parven työhön ja uutteruuteen, opetin heille ensin kuinka heidän piti hevosia kesyttämän ja opettaman, sitte kuinka niitä piti vaunujen edessä ajettaman, ja tämän jälkeen minä rupesin heille neuvomaan sotatemppeja, nuolien ja keihäitten heittämistä, väkipuukon taitavata käyttämistä.

Niinkuin juuri sanoin oli ensimmäinen huoleni kesyttää hevosia ja saada niitä sotatarpeesen kelvollisiksi, siinä toivossa että pelkällä ratsuväellä saatettaisi naapurikansat pysymään asemillansa. Ankaralla uutteruudella onnistui minun verrattain lyhyessä ajassa asettaa keisarin katseskeltavaksi kuusituhatta ratsumiestä. Kun juuri samaan aikaan Tanakilaiset valmistautuivat uuteen hyökkäykseen siitä hyvästä, ettei tuota vuotuista veroa, jota he itsellensä vaativat, usean kerran uudistetun velkomuksen uhaksi, kuulunutkaan tulevaksi, lähdin minä keisarin käskystä vihollista vastaan tällä uudella ratsuväelläni ja myös vähemmällä osalla jalkaväkeä. Jalkaväen minä olin varustanut nuolilla ja heittokeihäillä, jonka kautta heidän oli mahdollista jo etäämmältä antautua taisteluun, sillä tähän asti oli heillä ainoasti ollut lyhyitä iskupuukkoja eli tikaria ja joutuivat sentähden aina tappiolle

kaksintaistelussa näiden villien vihollisten kanssa, jotka olivat heitä paljon etevämmät ruumiinvoimain puolesta.

Minut nimitettiin heti ylipäälliköksi ja saatuani tiedon siitä, että Tanakilaiset olivat taisteluasennossa lähellä valtakunnan rajaa, lähdin minä heti liikkeelle heitä kohtaan. Tanakilaiset hämmästyivät nähdessään sotajoukon uskaltavan käydä heidän kimppuunsa, ja jäivät liikkumatta paikallensa; meidän väki sitä vastoin liikkui yhä eteenpäin, ja niinpian kun he olivat saapuneet nuolenkantomatkalle vihollisista rupesivat he vihollisten riveihin heittämään nuoliansa ja keihäitönsä, jotka saivat aikaan suuren hävityksen. Nämä eivät kuitenkaan menettäneet rohkeuttansa, vaan hyökkäsivät jalkaväkemme kimppuun mitä suurimmalla raivolla; mutta kun meidän ratsuväki samassa ryntäsi vihollisen siipiin, murtuivat heidän rivinsä ja he pakenivat semmoisessa epäjärjestyksessä että tämä ensimmäinen ottelu ratkaisi koko sotaretken. Vihollinen joutui kokonansa tappiolle ja heidän päällikkönsä, kaksikymmentä aatelista tiikeriä otettiin vangiksi ja vietiin riemukulussa Kvaamaan. Tämä loistava voitto herätti sanomatonta iloa koko valtakunnassa, sillä edellisissä sodissa olivat Kvaamalaiset melkein aina joutuneet tappiolle ja heidän oli täytynyt kerjätä itsellensä rauhaa mitä halventavimmilla ehdoilla. Keisari käski että vangit vanhaan tapaan oitis piti otettaman hengiltä, mutta minä, josta tämä tapa tuntui ylen raa'alta, neuvoin niitä pitämään vangeudessa, jonka kautta me saatoimme toivoa Tanakilaisten pysyvän hiljaisuudessa odottaessaan mitä meidän piti tekemän vangeille; sitä paitsi minä ilmoitin keisarille aselevon tarpeelliseksi eräitten toisien tuumien tähden, joita minä aivoin panna toimeen.

Minä olin huomannut että tämä maa oli erittäin rikas salpietarista, ja minä olin jo koonnut suuria määriä siitä laittaakseni kruutia. Kuitenkaan en minä ollut uskonut tuumiani muille kuin keisarille, jonka luvasta kivääritehtaan perustamiseen minä nimittäin toivoin pian voittavani valtakunnan kaikki viholliset. Niinpian kun olin saanut muutaman sadan pyssyjä valmiiksi, ynnä niille tarpeellisen määrän kruutia ja luotia, panin minä toimeen julkisen kokeen keksinnölleni, kaikkein suureksi ihmeeksi. Muuan määrä sotamiehiä sai oitis ruveta opettelemaan näitä uusia aseitamme käyttämään ja ehdittyäni saada heidät jotenkin harjaantuneiksi niiden käyttämisessä, nimitti keisari minun koko sotavoiman ylipäälliköksi. Sillaikaa minä usein olin yhdessä vangitun tanakilaisen kenraalin *Tomopokolon* kanssa, — jonka kunnollisuus oli tehnyt hänen minun ystäväkseni —, hänen kauttansa oppiakseni tuntemaan hänen kansakuntansa valtiomuodon, luonteen ja tavat. Minä olin nimittäin suureksi ihmeekseni huomannut, että hän oli järkevä, tottunut ja oppinut mies, ja että sekä taiteita että tieteitä ahkerasti harjoitettiin Tanakilaisissa. Hän kertoi minulle että etäämmällä idässä päin asui eräs ylen sotainen kansa, jota vastaan Tanakilaisten alati täytyi olla varoillansa ja varustettuina. Tämän maan asukkaat tosin olivat pienen kasvuisia ja paljon alemmalla Tanakilaisia ruumiinvoimain puolesta, mutta kun he olivat ylen keksiviä sekä taitavia kaariampumisessa, olivat he usein pakoittaneet Tanakilaiset rauhaa anomaan. Hän kertoi minulle sitä paitsi, että tämä kansa, joka oli kissoja, oli etevin kaikista maankuoren kansoista viisaan valtio-opin ja arvostelukyvyn puolesta. Minua harmitti kuulla, että järkeä, tiedettä ja sivistystä saatettiin tässä maanalaisessa maailmassa tavata kaikissa eläimissä, ja että ihmiset yksin, nimittäin Kvaamalaiset, olivat sivistymättömiä raakalaisia. Mutta minä toivoin että tämä häpeä pian tulisi poistetuksi ja että Kvaamalaiset ennen pitkää taas saavuttaisivat sen herrauden eläimiin nähden, jonka luonto alkuansa on ihmiselle antanut.

Viimeisen tappionsa perästä pysyivät Tanakilaiset kauvan hiljaa, mutta sittekun he vakoojien kautta olivat ottaneet selvän tämän uuden ratsuväen laadusta ja saaneet tietää, että nuo hirveät pedot, jotka niin olivat peljästyttäneet, eivät olleet muita kuin opetettuja hevosia, rohkaisivat he uudelleen mielensä ja kokosivat uuden sotajoukon, jonka etunenään kuningas itse asettui. Sotajoukon lukumäärä teki 20,000 tiikeriä, kaikki vanhemman puolisia miehiä, paitsi kaksi rykmenttiä, jotka olivat nuoria, vasta opetettuja. Mutta nämä yhtäkkiä kootut joukot olivat enemmän soturia nimeksi kuin hyödyksi. Ylpeinä varmastakin voiton toivostansa, hyökkäsivät he kaikki yhtäaikaa Kvaamaan. Me saatoimme asettaa heitä vastaan 12,000 henkeä jalkaväkeä, joista kuusisataa oli varustettuna tuliaseilla sekä sitä paitsi 4,000 miestä ratsuväkeä. Kun en minä epäillyt ensinkään kuka tässä voitolle oli pääsevä ja kun minä halusin että keisari siitä itse saisi kunnian, pyysin hänen itse ottamaan komennon.

Tästä näennäisestä alentuvaisuudesta en minä kadottanut vähääkään maineestani, kun koko sotajoukko kyllä tiesi että minä olin todellinen johtaja. Minun neuvoni oli ettei pitänyt päästettämän ampujia ottamaan osaa ensi hyökkäykseen vaan että piti koetettaman eikö tuo muu osa jalkaväkeä ja ratsuväki yksin kykenisi voittoon vihollisista saamaan. Mutta tämä neuvo oli vähällä tulla minulle kalliiksi; sillä Tanakilaiset tekivät niin ankaran hyökkäyksen jalkaväkeämme vastaan että ne pakottivat sen lähtemään pakoon, ja kun he ratsuväellekin tekivät urheata vastarintaa, näytti voitto hetken aikaa olevan kahden vaiheella kummankin puolen välillä; niin, tämän vertaista vaikeata taistelua tuskin milloinkaan on kamppailtu. Nyt minä pidin parhaana antaa kiväärimiesten ryhtyä toimeen. Jo ensimmäisten laukausten kaikuessa pidättyivät Tanakilaiset hämmästyneinä, voimatta käsittää mistä salamet ja pamaukset tulivat; mutta saatuansa nähdä minkä kamalan vaikutuksen ne tekivät, valtasi heidät mitä suurin hämmästyminen. Ensi laukauksella kaatui 200 tiikeriä, joiden joukossa myös kaksi

sotapappia, mitkä lävistetyin ruumiin vaipuivat maahan parhaillaan koettaessaan innosta säkenöivillä puheilla kehoittaa soturia urhollisuuteen. Heidän kuolemansa herätti yleistä murehtimista, sillä heitä pidettiin Tanakilaisten etevimpinä pappeina. Huomatessani vihollisten tuskallisen päättämättömyyden, komensin minä taas laukauksen, ja tämä toinen tuli-isku sai aikaan vielä suuremman mieshukan; kuningas itse kaatui. Nyt menettivät Tanakilaiset kaiken toivonsa ja hajousivat hurjaan pakoon. Ratsuväkemme ajoi pakenevia takaa ja teki semmoisen hurmion vihollisissa, etteivät ratsastajat pian enään päässeet kulkemaan kuolleitten ja kuolemaisillansa olevien paljouden tähden. Taisteluun loputtua laskimme me 13000 kaatunutta vihollista, osaksi itse taistelussa osaksi myös pakoretkellä. Meidän voittoisa sotajoukkomme marssi Tanakin valtakuntaan ja asettui muutaman päivän perästä pääkaupungin edustalle. Pelko ja hämmästys oli siellä niin yleinen, että, vaikka kaupunki sekä asemansa että muuriensa ja vallikaivostensa kautta oli vahvasti varustettu ja vaikka oli tarpeeksi muonavaroja, maistraatti kuitenkin saapui meidän leiriimme ja jätti voittoherralle kaupungin avaimet.

Kaupungin suuruus, sen kauniit kadut ja uhkeat rakennukset hämmästyttivät minua, ja minusta rupesi tuntumaan yhä kummallisemmalta että Kvaamalaiset, vaikka heitä kaikkialla ympäröivät näin sivistyneet kansakunnat, kuitenkin olivat niin pitkäksi ajaksi jääneet niin syvään ja synkkään taitamattomuuteen. Mutta minä saatan ymmärtää, että heidän on käynyt samaten kuin eräitten eurooppalaisten kansakuntien, jotka eivät ensinkään huoli siitä, mikä tapahtuu ja mitä toimitaan heidän rajojensa ulkopuolella, vaan pysyvät kiinni omassansa, pitäen sitä parhaana; jotka eivät milloinkaan pyri joutumaan mihinkään vuorovaikutukseen toisten kansojen kanssa ja juuri sentähden ovat jääneet samaa pistettä polkemaan.

Suuresta tappiostansa lukein rupesivat Tanakilaiset laskemaan uutta ajanlaskua, ja kun tuo ratkaiseva tappelu tapahtui, heidän almanakkansa mukaan, kolmantena päivänä *Toruli*-kuussa, luettiin tämä päivä suru- ja valituspäivien joukkoon. Samaan aikaan vuotta, nimittäin *Toruli*-kuukauden aikana, on Natsaari-kiertotähti, joka aurinko kierrollansa jakaa eri vuodenajat ja määrää ajanlaskun, etäimmällä tästä osasta maankuorta. Se kiertyy nimittäin auringon ympäri, mutta kun Natsaari liikkuu paljon nopeammin, niin se suurenee ja pienenee aina sen mukaan kun se lähenee yhtä taikka toista puoliskoa. Minä silmäilin kerran erästä tanakilaista almanakkaa ja havaitsin sen erittäin säännöllisesti ja hyvästi järjestetyksi.

Sittekun pääkaupunki näin oli valloitettu, antausi koko valtakunta voittajille niin että tuo entinen halveksiminen muuttui kunniaksi ja maineeksi ja Kvaamalainen valtakunta, tämän lisäyksen kautta maanalaansa, tuli lähes toista vertaa suuremmaksi ja mahtavammaksi kuin ennen. Kun kaikki tämä onni luettiin minun järkeni ja kykyni tuotteeksi, rupesi tuo kunnioitus, jota minulle oli osoitettu jo pitkiä aikoja ennen, vähitellen muuttumaan miltei jumalalliseksi palvelemiseksi.

Sittekun Tanakilaiset siis olivat voitettut ja sittekun jokaiseen heidän kaupunkiinsa oli pantu vartiosto pitämään tätä taistelunhimoista kansaa kurissa, omistin minä vakaasti ajatukseni jo alkuun panemani tuuman täytäntöön saattamiseen, nimittäin sen tuuman että saisin kokonansa poistetuksi tuon raakamaisuuden, jonka vallassa Kvaamalaiset tähän saakka olivat eläneet. Suuria vaikeuksia esiintyi kuitenkin tieteitten ja taiteitten istuttamisen suhteen tähän kansaan, sillä se vähä minkä itse olin Euroopassa oppinut, nimittäin latinan kieltä ja muutamia kreikkalaisia sananparsia, ei ollut täällä minulle miksikään avuksi. Minun täytyi Tanakista tilata kaksitoista oppinutta tiikeriä, jotka heti määrättiin professoriksi ja saivat toimekseen järjestää yliopiston samaan tapaan kun ne heillä olivat omassa maassaan. Sitä paitsi annoin muuttaa Tanakilaisten kuninkaallisen kirjaston Kvaamaan. Minun tuumani oli kuitenkin antaa noiden vierasten opettajien palata takaisin omaan maahansa, niinpian kun Kvaamalaiset olivat joutuneet niin pitkälle, että he saattoivat itse tulla toimeen.

Minulla oli suuri halu tutkia kunink. tanakilaisen kirjaston sisällön, sittekun tuolta vangitulta kenraalilta olin saanut kuulla että sen käsikirjoituskokoelman joukosta löytyi muuan, jonka tekijä oli käynyt meidän maailmassamme ja siltä matkaltansa oli tuonut kotio koko joukon muistoonpanoja useista maista ja varsinkin eurooppalaisista. Tämän käsikirjoituksen olivat Tanakilaiset saaneet käsiinsä sotaretkellä eräässä kaukana olevassa maassa; kuitenkin oli tekijän nimi tuntematon, samaten kun ei myöskään tiedetty mikä kansalainen hän oli taikka kuinka hän oli maan päälle joutunut. Tarkemmin kirjasta tutkittuani havaitsin minä *Tomopokolon* ilmoitukset tästä käsikirjoituksesta peräti oikeiksi, jonka tähden minä hänelle uskoin syntyni, sukuni ja isänmaani laidan, vakuuttaen hänelle, että minä alussa olin sanonut Kvaamalaisille saman, mutta etteivät nämä yksinkertaiset ihmiset tahtoneet kertomustani uskoa, vaan sen sijaan pitivät minua auringon lähettiläänä, hairahdus, jossa he yhä edelleen itsepintaisesti pysyivät. Minä liitin, että, kun minä pidin vääjänä omistaa itselleni kauvemmin tätä turhamaisen ylpeätä arvonimeä, minä nyt olin päättänyt julkisesti ilmoittaa oikean laitani, koska minä olin täydesti vakuutettu siitä, etten minä tämän suoran tunnustukseni kautta mitäkään maineestani kadottaisi. Minä toivoin tätä sitä enemmän, kun puheena olevan kirjan lukeminen tekisi jokaiselle selväksi, kuinka paljon etevämmät Eurooppalaiset ovat toisia kuolevaisia viisauden ja hyvien avujen puolesta. Tämä päätökseni ei kuitenkaan ollut tuon viisaan miehen mieleen, minkä hän minulle ilmoitti seuraavin sanoin:

"Ensin, jaloarvoinen herra, pitää sinun tuo kirja lukea. Ehkä sen sisältö saa sinut päätöksesi muuttamaan! sillä joko valhettelee tekijä, taikka vaivaavat myös ylimaallisia narrimaisuus ja pahat tavat ja myös on niillä lakeja ja laitoksia, joille ennen sopii nauraa kuin kunnioituksensa antaa. Sittekun olet ehtinyt lukea kirjan lävitse, saattaa olla aika ruveta päätöksiä tekemään; tämän neuvon tahdon sinulle kuitenkin antaa: älä ajattele mattomasti heitä luotosi tuota arvonimeä, joka on Kvaamalaisissa herättänyt niin suuren kunnioituksen sinua kohtaan, sillä ei mikään paremmin tarkoitustansa täytä kansan kuuliaisuudessa pyhittämisen suhteen, kuin se ajatus että hallitsija on jalompaa rotua ja että hänellä on loistava synty."

Minä katsoin parhaaksi seurata tätä neuvoa, ja annoin Tomopokolle toimeksi kääntää tämän kirjan minun varakseni Kvaaman kielelle. Sillä oli nimenä: "*Tanianin* (arvattavasti tämä vain oli salanimi) matka ylemmässä maailmassa, taikka kertomus sikäläisistä maista ja kansoista varsinkin Euroopassa". Mutta kun kirjoitus oli likainen ja homehtunut sekä ajan kuluttama, puuttui siitä se, jonka juuri mieluummin olisin halunnut tietää, nimittäin mitä tietä tekijä oli tullut ylös meille ja jälleen takaisin tänne alas.

Kirjoituksen nimeksi käännöksessä tuli tämä:

"Palasia Tanianin ylimaallisesta matkasta, kääntänyt kunnianarvoinen ja jalosyntyinen Herra Tomopokolo, tanakilainen kenraali:

"— — — Tämä maa (Saksanmaa) kutsutaan roomalaiseksi valtakunnaksi; tämä on kuitenkin vain tyhjä liikanimi, sillä roomalaisesta valtakunnasta tuli loppu jo useampia satoja vuosia sitte. Saksankieltä on sangen vaikea ymmärtää takaperäisen lausemuodostuksensa johdosta; sillä mitä muissa kielissä on tapana olla alussa, se on tässä vasta lopussa, jonka tähden lukijan täytyy lukea koko sivun, ennenkuin hän saattaa älytä mistä puhe on. Hallitustapa on sangen hullunkurinen: Saksalaiset luulevat itsellensä olevan hallitsijan, mutta itse asiassa ei heillä olekaan semmoista; Saksanmaa sanotaan yhdeksi valtakunnaksi, mutta yhtäkaikki paloitettuna moniin valtioihin, joilla kullakin on oma hallituksensa, jotka useinkin julistavat toisellensa sodan. Maa sallii itseänsä kutsuttavan 'alati kasvavaksi,' vaikka se ajan kuluessa pienenee; 'pyhäksi,' vaikkei siellä löydy pyhyiden jälkeäkään, ja 'voitettamattomaksi,' vaikka se usein saa tyytyä siihen että sitä naapurikansat pettävät ja hävittävät. Ihmeteltäköön myös kuinka kansan oikeuksien ja vapauden oikeastaan on laita, sillä monta heille tunnustettua ja myönnettyä oikeutta ei heidän sallitakaan täyttää. Lukematon määrä kirjoituksia on tehty Saksan valtakunnan valtiomuodosta, mutta tässä sekavaisessa asiassa ei ole pitkälle päästy, sillä — — —

"— — — Pääkaupunki täällä (Ranskassa), joka on sangen iso nimeltä Pariisi, saatetaan jossakin merkityksessä kutsua koko Euroopan pääkaupungiksi, sillä se, niin sanoakseni, harjoittaa lakia säätävätä mahtia muiden eurooppalaisten kansojen suhteen; se on esim. anastanut itsellensä oikeuden tekemään sääntöjä ja määräämään kuinka ihmisten pitää elämän ja kuinka niiden pitää oleman puettuina, niin ettei ainoatakaan pukua löydy, olkoon se kuinka epämukava ja naurettava tahansa, jota ei heti koko kansakunnat ota käyttäöksensä, kun se vaan ensin on saanut armon Pariisin asukkaiden silmissä. Millä tavalla taikka milloin Pariisilaiset ovat saaneet tämän etuoikeuden, on minulle varsin tietämätöntä. Kuitenkin minä huomasin ettei tämä ylivalta ulottunut muihin esineihin tai asioihin; sillä sangen usein ovat muut kansakunnat sodassa Ranskalaisten kanssa ja pakoittavat heidän joskus sopimaan rauhasta sangen kovillakin ehdoilla; mutta orjuus elämäntavan ja vaatteiden kuosin suhteen jää aina samaksi, niin että mitä Pariisi niissä asioissa määrää taikka muuttaa, sitä kaikki muu Eurooppa sangen tarkasti seuraa ja noudattaa. Järkensä terävyyden, uteliaisuutensa ja kekseliäisyytensä puolesta ovat Pariisilaiset sangen paljon Martinialaisten kaltaiset.

"— — — Bolognasta me matkustimme Roomaan. Tätä kaupunkia hallitsee pappi, joka, vaikka hänen valtakuntansa on ylen vähäpätöinen, kuitenkin pidetään mahtavimpana kaikista kuninkaista ja ruhtinoista Euroopassa; sillä kun toiset hallitsijat hallitsevat vain alammaistensa ruumiillista elämää ja omaisuutta, on tällä valta viedä turmioon heidän sielunsakin. Eurooppalaiset ylipäänsä uskovat, että tämä pappi on saanut taivaan valtakunnan avaimet tallettaaksensa, mutta vaikka minä näin paljon vaivaa en minä vieläkään tiedä minkälaisia ne ovat, minä kun en saanut nähdä lipastakaan, jossa niitä säilytetään. Tuo valta, joka tällä papilla on ei ainoasti omien alamaistensa, vaan koko ihmiskunnan suhteen, on oikeastansa sitä, että hän saattaa vapauttaa ne, jotka jumala tuomitsee, sitoa ne jotka jumala päästää sekä päästää ja vapauttaa ne jotka jumala on tuominut: mikä taivaan valta! niin, meidän maanalaiset kansalaisemme olisivat ilman epäilyksettä valmiita milloin tahansa vannomaan mitä pyhimmän valan siitä, ettei tämmöistä valaa kelläkään kuolevaisella ole. Mutta eipä olekaan vaikeata saada Eurooppalaisia uskomaan mitä tahansa ja tehdä heitä mitä mahdottomimpien satujen orjiksi, ja kaikkea tätä, vaikka he pitävät itseänsä ainoina viisaina ja, puhaltuneina tästä kuvittelusta katsovat kuin alas kaikkiin muihin, katsoen heitä raakalaisiksi. Ensinkään tahtomatta puolustaa maanalaisen kansalaisten tapoja ja tottumuksia, tahdon kuitenkin mainita muutamia semmoisia Euroopasta, näyttääkseni kuinka vähän heillä on oikeutta pöyhkeillä etevyydestänsä toisten kansojen rinnalla.

"Kaikkiällä Euroopassa on tapana ripottaa hienoksi jauhattua jauhoa hiuksiin ja vaatteihin, vaikka se luonnon tarkoituksen mukaan on aivottu ihmisille ravinnoksi ja elannoksi. Näitä jauhoja sanotaan buuteriksi, jotka he ylen huolellisesti kampaavat hiuksistansa jokaisena iltana, seuraavana aamuna sinne kylvääksensä uuden pyryn. Toinen tapa, joka naurettavaisuuden puolesta ei ole edellistä ensinkään huonompi, on se, että tuota päänpeitetä eli hattua, jonka tarkoituksena on suojella päätä pakkaselta, tavallisesti ja vieläpä kovimmankin pakkasen vallitessa, käytetään kaukana alhaalla niskassa, niin, useinpa kädessäkin — mikä minun mielestäni on yhtä naurettavata, kuin jos joku lähtisi kaupungille hame taikka housut kainalossansa ja antaisi niiden ruumiinosien, joita ne ovat aivotut suojelemaan, paleltua.

"Eurooppalaisten uskonnolliset katsantokannat ja mielipiteet ovat siihen määrään hyvät ja terveen järjen kanssa yhtäpitäviä, että tuo kirja, joka sisältää mitä ihmisen pitää uskoman ja kuinka hänen pitää elämän ja käyttäytymän, käskee hänen sitä ahkerasti viljellä ja pyrkiä ymmärtämään sen syvintä tarkoitusta, samaten kuin se myös puolustaa anteeksi antavaisuutta erhettyviä ja heikkoja kohtaan. Siitä huolimatta jokainen, joka uskaltaa ymmärtää ja selittää yhtä ja toista tässä kirjassa toisin kuin yleisö, rangaistaan vanheudella, maanpakolaisuudella ja vieläpä joskus kuolemallakin. Minusta tuntui tämä jotenkin samalta, kuin jos ruoskittaisiin huonon näön tähden sitä, joka vilpittömästi tunnustaisi että se taikka se, minkä toiset sanovat pyöreäksi, hänen silmissään on nelikulmainen. Minulle kerrottiin että miljoonia ihmisiä, itsenäisen mielipiteen tähden uskonnollisissa kysymyksissä, oli mestattu taikka poltetu.

"Useimmissa kaupungeissa ja kylissä tavataan ihmisiä, jotka saarnatuolista ja puhujalavoilta ankaruudella soimaavat niitä syntejä muissa, joita he itse joka päivä tekevät, joka minun silmissäni on varsin samaa kuin jos kuulisin juopuneen ihmisen saarnaavan juopumusta vastaan.

"Isommissa kaupungeissa on kaikkiällä tapana kutsua ystävänsä luoksensa kotio nauttimaan erästä mustaa, poltetuista palkohedelmistä laitettua juomaa, jota sanotaan kahviksi. Saapuaksensa tämänlaisille kutsuille pinnistävät vieraat itsensä eräänlaiseen neljällä pyörällä varustettuun laatikkoon, jossa kaksi väkevää ja hurjaa eläintä vievät heidän ystävänsä asunnon portille, sillä Eurooppalaiset pitävät jalkain kulkemista ylen alentavana.

"Vuoden ensimmäisenä päivänä hyökkää Eurooppalaisten kimppuun eräänlainen tauti, jota emme me maanalaiset olennot ensinkään tunne. Tämän taudin ilmaukset esiintyvät omituisessa levottomuudessa ja sekamelskassa sekä ruumiin että sielun puolesta, niin etteivät he pitkää hetkeä yhteen mittaan saata pysyä samalla paikalla; he rientävät kuin pähkäpääät yhdestä talosta toiseen, itsekään tietämättä miksi he tätä tekevät. Tätä tautia kestää muutamissa aina neljätoista päivää, kunnes he vihdoin, tuosta alituisesta lentämisestä talosta toiseen ikäänkuin uupuneina saavat järkensä valtoihinsa ja tulevat terveiksi.

"Kun Eurooppalaisia vaivaa lukematon määrä mielen tautia, on lukematon määrä lääkkeitä niitä vastaan myös ilmestynyt. Muutamia valtaa vastustamaton halu, kun he kadulla kävelevät yhdessä jonkun kanssa, aina asettumaan niin, että heidän vasen puolensa kääntyy seuralaisensa oikeaan. Jota kauvemmaksi pohjaseen tullaan sitä hurjemmasti tämä tauti raivoaa, josta saatettaisiin päättää että se tulee ilmanalan kovuudesta. Tauti helpyy sinetillä varustettujen papereitten kautta, jotka oikeuttavat eräihin arvonimiin ja puhuttelunimiin; kun potilas on saanut tämmöisen loihutuaseen kantaaksensa, tulee hän vähitellen terveeksi. Eräs toinen raivon laji tavallisesti paranee kulkusten eli kellojen soitosta, jolla on voima jälleen saada aikaan tasaisuuden mielessä; tämän lääkkeen vaikutus on kuitenkin lyhyt, sillä parin tunnin kuluttua puhkeaa tauti jälleen ilmi uudistetulla tuimuudella. [Tyydyttävästi ei ole saatettu selittää mitä aikakautensa virheitä tai mielettömyyksiä on tässä kappaleessa tahtonut ruoskia. Suoment. muist.]

"Kaikkiällä Ranskassa, Italiassa ja Espanjassa valtaa asukkaita hillitsemätön hurjuus, joka määrätyn ajan kuluttua karkoitetaan panemalla tuhkaa potilaan päälle. Pohjoisessa Euroopassa sitä vastoin ei tuhalla ole mitäkään voimaa, minkätähden luonto siellä saa auttaa itseänsä.

"Useimmat eurooppalaiset tekevät kolme eli neljä kertaa vuodessa liiton jumalan kanssa, jonka he heti jälkeensä kuitenkin rikkovat. He kutsuvat tämän sopimuksen ripillä käymiseksi, ja sillä näyttää ainoasti olevan tarkoituksena julkisesti ilmoittaa päätöstänsä kolme taikka neljä kertaa vuodessa rikkoa lupauksiansa.

"Kun he tekevät synnintunnustuksensa ja pyytävät jumalalta armoa ja laupeutta, tapahtuu tämä parhaastansa tahtiin ja nuottien mukaan. Joskus otetaan huiluja, pasuunia, rumpuja avuksi, aina niiden syntien suuruuden mukaan, joita tahdotaan anteeksi rukoilla.

"Melkein kaikki eurooppalaiset kansat ovat velvolliset uskomaan ja tunnustamaan niitä opetuksia, joita eräs pyhä kirja sisältää. Mutta eteläisissä maissa on ankarasti kielletty tätä kirjaa lukemasta, joten ihmisiä siellä pakoitetaan uskomaan sitä, jota he eivät rangaistuksen uhalla saa nähdä eikä lukea.

"Samoissa maissa on kielletty palvelemasta ja rukoilemasta jumalata muulla kuin eräällä oudolla kielellä, niin että ainoasti semmoisia rukouksia pidetään luvallisina ja jumalalle otollisina, joita lausutaan rukoilevan itse ymmärtämättä mitä hän puhuu.

"Isommissa kaupungeissa tulevat kaikki, joita ylennetään ylhäisiin virkoihin ja arvoihin, samassa varsin kuin raajarikkoisiksi, että heidän kuten potilasten täytyy itseänsä kuljetuttaa pitkin katuja kantotuoleissa, jotka ovat lasten säästöpankkien kaltaisia.

"Ne aineet, joista tavallisesti eurooppalaisissa yliopistoissa väitellään, koskevat semmoisia asioita, joiden tutkimisesta ei ole niitäkään hyötyä, taikka joiden luontoa ja laatua inhimillinen järki ei pysty käsittämään. Oppineimmat teokset koskevat parin jo aikoja sitte kuolleen kansan pieksuja, kaulakoristeita, saappaita ja kauhtanoita. Henkisessä ja maallisessa tietämisessä eivät useimmat hanki itsellensä mitään omaa ajatusta, vaan tyytyvät siihen että he kirjoittavat nimensä toisten käsitysten alle. Siinä ajatuksessa, johon he kerran ovat kuin takertuneet, pysyvät he kiinni kuin karille joutunut laiva. Tuon periaatteen heissä, että he aina luottavat siihen, joka viisaimpana pidetään, minä mielelläni hyväksyisin, jos raakojen ja taitamattomien ihmisten olisi lupa tämmöistä arvostella; mutta saattaaksensa arvostella kuka on viisas vaaditaan että arvostelija itse on viisas.

"Eteläisimpien maiden kaupungeissa ja isommissa paikkakunnissa kuljetetaan juhlakulussa eräänlaisia kakkuja, joita papit sanovat jumaliksi; ihmeellisintä on että leipurit, jotka itse ovat nämä kakut leiponeet, vakuuttavat että nämä ovat juuri niitä jumalia, jotka ovat luoneet taivaan ja maan.

"Englantilaiset rakastavat ennen kaikkia vapautta, eivätkä ole orjia minkään muun kuin vaimojensa suhteen. He hylkäävät tänä päivänä sen uskonnon, jota he vielä eilen tunnustivat, ja päin vastoin. Tämän epävakaisuuden arvelin minä tulevan maan asemasta, kun Englantilaiset ovat saarelaisia ja alinoma harhailevat pitkin meriä, josta siis heihin tarttuu tämän epävakaa luonnon-elimien ominaisuuksia. Englantilaiset kysyvät alinoma toisiltansa heidän terveytensä tilaa niin että vieraan tekisi mieli luulla heitä tohtoriksi joka miestä; mutta tuo alituinen kysymys: *How do you do?*, joka merkitsee kuinka on voimisen laita?, ei ole mitäkään muuta kuin puheenparsi ilman vähintäkään merkitystä. Tässä suurivaltiossa he teroittavat ja kärjettävät niin järkeänsä, että se lopuksi on perin loppuun kulunut.

"Pohjoisessa päin on tasavalta, johon kuuluu seitsemän maakuntaa [Hollantilainen valtio tekijän ajalla]. Ne kutsutaan 'liittovalloiksi', vaikkei yksimielisyyden aavistustakaan niissä löydy; kansan enemmistö, rahvas, ylpeilee siitä, että se muodostaa valtiomahdin, vaikka kansa täällä, enemmän kuin missäkään muualla, on suljettuna yleisistä asioista ja koko hallitus on muutaman harvan perheen hallussa. Asukkaat näissä maakunnissa kokoavat aralla ja tuskallisella innolla suuria rikkauksia, joista he eivät milloinkaan tiedä nauttia; he kulkevat täysin kukkaroin mutta tyhjin vatsoin ja näyttävät parhaastansa elättävän itseänsä eräällä savulla, jota imeskelevät savipiipuista. Mutta muuten täytyy tunnustaa, että tämä kansa on puhtaimpi kaikista, sillä he pesevät ahkerasti joka paikan, ottamatta kuitenkaan lukuun käsiänsä.

"Eurooppalaisissa kaupungeissa harhailee öisin vartioita pitkin katuja, toivottaen laulamalla taikka ehkä oikeammin sanoen kiljumalla lepääville 'hyvää yötä' — ja herättävät heitä tämän kautta jokaisen tunnin perästä kaiken yötä.

"Jokaisella maalla on omat lakinsa mutta myös omat tapansa, jotka usein kyllä ovat lakien suoria vastakohtia. Niinpä esim. pitää lain mukaan vaimon oleman miehensä kuuliainen ja alammainen; mutta todellisuudessa hän hallitseekin miestänsä.

"Euroopassa pidetään niitä suurimmassa kunniaassa, jotka elävät ylellisimmästi ja kuluttavat maan mehun; sitä paitsi halveksitaan niitä, jotka viljelevät maata ja ruokkivat näitä rikkaita herkkusuita.

"Kuinka pitkälle Eurooppalaiset ovat paheissa joutuneet saatetaan helpoimmin ymmärtää tuosta suuresta määrästä hirsipuita ja teloituspaiikkoja, joita kaikkialla matkustajaa kohtaa. Jokaisella kaupungilla on oma pyövelinsä. Poikkeuksena tästä on kuitenkin Englanti, jossa en minä luule ainoatakaan pyöveliä löytyvän, kun asukkaat, *Spleenistä* (ikävyystaudista) hirttävät itsensä.

"Minä vähän epäilen että eivätköhän Eurooppalaiset ole ihmissyöjiä; ne sulkevat nimittäin suuret paljoudet terveitä ja näkeviä ihmisiä eräänlaisiin suljettuihin ja varustettuihin varustusrakennuksiin, joita he nimittävät luostareiksi, ainoastansa saadaksensa heidät kiiltävän lihaviksi; sillä niinkauvan kun heitä elätetään näissä ilotarhoissa ovat he vapautettuina kaikesta työstä, eikä heillä ole ensinkään muuta tehtävää kuin katsoa mitä he parhaaksensa saavat.

"Eurooppalaisilla on tapana aamusilla juoda kylmää vettä vilvoittaaksensa vatsaansa, mutta tuskin ovat he saavuttaneet tämän tarkoitusperänsä, niin he rupeavat juomaan viinaa saadaksensa sen kuumaksi jälleen.

"Kirkkotunnustukset Euroopassa jaetaan kahteen päälahkoon: protestantteihin ja katoililaisiin. Edelliset uskovat yhtä, kolme yhteistä jumalata, jälkimmäiset useampia, sillä he tunnustavat yhtä monta jumalaa ja jumalata, kuin heillä on kaupunkia ja kyliä. Kaikki nämä jumalat ja jumalattaret on Rooman paavi luonut, ja hänen ovat taas vuorostansa luoneet eräät papit, joita ylipäänsä kutsutaan kardinaaleiksi. Tästä saatetaan ymmärtää mikä valta näillä kardinaaleilla on, koska ne saattavat luoda jumalien luojaan.

"Italian entiset asukkaat valloittivat koko maailman, mutta olivat nahjuksia vaimojensa edessä; nykyiset Italialaiset sitä vastoin ovat hirmuvaltijoita vaimollensa, mutta nahjuksia koko maailman edessä.

"Eurooppalaiset käyttävät samoja ravintoaineita kuin me. Espanjalaiset ovat ainoat, jotka saattavat elää pelkästä ilmasta. Viimeksi mainitut pitävät laiskuuden jalon synnyn parhaana tunnusmerkkinä, eikä mikään anna aatelismiehelle siellä suurempaa mainetta kuin laiskuus.

"Semmoisia, jotka eivät itse tiedä mitä he uskovat ja jotka eivät pidä vaivaa maksavana ajatella ja tuumia mitä he luulevat, kutsutaan oikeauskoisiksi. Vieläpä löytyy semmoisiakin, joita suruttomuutensa ja ajattelemattoman laiskuutensa tähden luetaan pyhimyksien joukkoon; jota vastoin kaikki ne, jotka tahtovat kaikkia tutkia ja sen kautta sattuvat harrastamaan toista mielipidettä kuin vallitsevata, sanotaan ikuisesti tuomituiksi.

"Ylipäänsä uskovat Eurooppalaiset, ettei palkinto ja rangaistus tämän elämän perästä ensinkään riipu ihmisen elämästä ja teoista, vaan ainoasti paikasta, jossa hän on syntynyt; sillä he myöntävät kaikki, että jos he olisivat sattuneet syntymään toisessa maassa ja toisista vanhemmista, olisi heillä ollut varsin toinen usko. Siitä näyttäisi kuin eivät Eurooppalaiset niin paljon tuomitsisi ihmisiä heidän uskonsa johdosta kuin sen paikan johdosta, taikka niiden suhteitten johdosta, joissa he ovat maailmaan tulleet. Mutta tätä en minä saa sopimaan ja sulamaan yhteen käsityksen kanssa jumalan oikeudesta, ja hyvyydestä.

"Tieteitten harjoittajista kunnioitetaan enimmänsä niitä, jotka osaavat siihen määrään sekoitella ja sinne tänne viskellä luonnollista sanajärjestystä, että se, mikä itsestensä on selvää ja ymmärrettävää, sen kautta muuttuu sameraksi ja sekavaksi. Nämä kutsutaan runoilijoiksi ja heidän sanasekoitustansa sanotaan runoksi. Kuitenkaan ei sanojen tempullinen järjestys riitä runoilijalle mainetta ja kyvyntunnustamista tuottamaan; hänen pitää myös valhetteleman oikein kelpo tavalla. Niinpä omistetaan miltei jumalallista ihailua eräälle vanhalle runoilijalle, Homerukselle, joka oli ollut oikein päämestari molempien näiden asioiden puolesta. Moni on koettanut päästä hänen kaltaiseksensa totuuden salaamisen ja sanojen tupermyllyn puolesta, mutta häntä ei ole vielä kukaan saavuttanut.

"Oppineilla Euroopassa on tapana ostaa koko joukon kirjoja, ei niin paljon sisällön, kuin muodon ja kauniitten siteitten ja kansien tähden. Kun nyt kirjakauppiat havaitsivat, että oppineita ostajia oli helppo viekoitella koruilla ja silmän ilolla, painattivat he koko joukon teoksia toiseen muotoon, toisilla kirjasimilla sekä lisäämällä muutamia kuvia ja möivät sitte näitä uusia teoksia monta vertaa korkeammista hinnoista; sillä tieteet ovat täällä kauppatavaraa ja näppärimpiin kauppamiehiin luetaan juuri filosofit ja kirjailijat. Varsinkin ovat narrit hartaat kirjoittamaan kirjoja, ikäänkuin he pelkäisivät että heidän tuhuutensa maine muuten hukkuisi jälkimaailmalta.

"Euroopan yliopistot ovat tieteellisiä markkinapaikkoja, joissa kohtuuhinnasta saadaan ostaa arvoasteita, vihkimyksiä, arvollisuuksia, monenlaatuista oppineita arvonimiä ja muita oppineita tavaroita, joita ei täällä alamaailmassa saateta saavuttaa ilman hikeä ja vaivaa ja monen vuoden ahkerata tutkimista. Tohtoriksi sanotaan niitä, jotka ovat ehtineet opin ja tiedon korkeimman määrän, taikka, niinkuin Eurooppalaiset tämän lausuvat, ovat pyrkineet erään korkean vuoren, Parnassuksen huipulle, joka on yhdeksän immen kotopaikka. Lähinnä järjestyksessä tulevat maisterit, joiden ei tarvitse maksaa täydelleen niin paljoa arvonimestänsä ja sentähden pidetään vähemmin oppineina. Tästä huomataan mitä hyväntahtoisuutta ylimaallisissa yliopistoissa osoitetaan miespuolista sukua kohtaan, joissa niin paljon kuin mahdollista koetetaan heille tasoittaa tie oppia kohden ja tehdä se mieluiseksi ja helppokulkuiseksi.

"Oppineita ja oppimattomia saatetaan erottaa toisistansa sekä tapojen että puvun puolesta, mutta parhaiten kuitenkin heidän uskonnollisen katsantotapansa kautta: Oppimattomat uskovat vain yhtä jumalaa, joka kuitenkin samalla on kolme-yhteinen, oppineet sitä vastoin uskovat monta jumalaa ja jumalata. Etevimmit niistä ovat Apolloni, Minerva, yhdeksän Laulutarta y.m.m. jumalaa vähemmän arvosta. Kirjailijoilla, mutta ennen kaikkia runoilijoilla, kun ne oikein saavat puuskan päähänsä, on tapana ylistää ja palvella näitä jumaluuksia. Oppineet itse jaetaan eri luokkiin aina sen aineen mukaan, jolle he parhaastansa ovat omistautuneet, esim. filosofit, runoilijat, kielentutkijat, luonnonoppineet, viisaustutkijat j.n.e.

"Filosoofilla tarkoitetaan oppinutta kaupustelijata, joka vahvistetun taksan mukaan myy

elämänsäantöjä itsensä antautumisesta, köyhyydestä, kohtuullisuudesta, sekä saarnaa ja kirjoittaa niin kauvan rikkautta vastaan, että hän itse tulee rikkaaksi. Filosoofien pääisä oli muuan *Seneka*-niminen mies, joka tätä tapaa noudattamalla kokosi ruhtinaallisen omaisuuden.

"Runoilija on semmoinen, joka ennen kaikkia tunnetaan raivonsa ja puhkuvien sanelmiensa puolesta. Varsinkin on raivo huomattava puoli parhaista runoilijoista. Kaikki semmoiset sitä vastoin, jotka yksinkertaisesti ja selvästi lausuvat ajatuksensa, saavat jäädä laakeriseppelettä paitsi.

"Kielentutkijat ovat sodanhimoisia miehiä, jotka häiritsevät yleisen tyytyväisyyden. Eroitukseksi varsinaisista sotureista on heillä musta virkapuku kirjavan asemesta, sekä kynä miekan asemesta. He taistelevat yhtä itsepintaisesti kirjaimien ja tavujen puolesta, kuin nuo toiset vapauden, uskonnon ja isänmaan edestä. Minä luulen että hallitus ylläpitää näitä ainoasti sentähden, ettei yleisö rauhausina aikoina, liian suuren rauhallisuuden tähden, rupeaisi kerpukia sairastamaan. Kuitenkin tapahtuu joskus, että esivallan arvollisuudellansa täytyy astua taistelevien väliin, kun nämä uhkaavat kuolemata ja turmiota, miten kuulin hiljan kerrottavan Pariisissa tapahtuneeksi, jossa korkein viranomainen, kun taistelu oppineitten kesken K:n ja Q:n käyttämisestä kirjoituksessa rupesi käymään liian loitos, määräsi että kumpiakin saadaan käyttää mielen mukaan.

"Luonnonoppinut on semmoinen, joka tutkii maan sisuuden, kaksi- ja neli-jalkaisia eläimiä, sekä käärmeitten ja hyönteisten luurakennusta ja tapoja ja joka tuntee kaikki tyyni luonnossa, paitsi itsensä.

"Viisaustutkija on semmoinen, joka yksin tietää mitä kaikki muut eivät tiedä, ja joka tuntee, selittää ja kertoo henkien ja sielujen olemuksen, ja kaikkea semmoista, jota on ja jota ei ole, mutta joka ei, juuri tuon liian tarkan katseensa tähden, näe, mikä on hänen oman nenänsä edessä.

"Semmoinen on tila tieteitten valtakunnassa Euroopassa. Olisihan minulla vielä paljon puhumista siitä, mutta riittäköön se, että olen tärkeimmät seikat maininnut. Siitä, minkä jo olen sanonut, lukija itse helposti osaa ajatella onko Eurooppalaisilla mitäkään varsinaista syytä pitää heitänensä ainoina viisaina maailmassa. Kuitenkin pitää todenmukaisesti tunnustettamaan eurooppalaisille tohtoreille ja maistereille sen ansio, että heillä on paljon suurempi taito opettamisessa kuin meidän maanalaisilla opettajillamme, sillä Euroopassa löytyy opettajia kielissä ja tieteissä, jotka eivät ainoasti siirrä oppilaihin mitä he itse ovat oppineet, vaan vieläpä semmoistakin, josta heillä ei ole vähintäkään käsitystä. Ja tuo taito, oikealla ja helposti käsitettävällä tavalla siirtää toiselle mitä itse tiedämme on sangen vaikea ja arvokas, mutta vielä suurempi on taito opettaa toiselle semmoista, josta emme itse tiedä niin yhtäkään mitään.

"Useat Euroopan oppineista harjoittavat samalla innolla sekä jumaluusoppia että filosofiaa. Filosoofeina he epäilevät kaikkea; jumaluusoppineina he eivät sitä vastoin uskalla epäillä mitäkään."

"Ylimaalliset kansat ovat ylen hartaita ja innokkaita rukouksissansa; heidän rukoushetkiänsä ei kuitenkaan määrää sydämen tarve, vaan parhaasta päästä kellonsoitto, kellot ja auringonnäyttäjät, niin että heidän hartautensa on kokonansa koneellinen ja on pikemmin kotoperää ulkonaisesta muodollisuudesta ja tottumuksesta määrättyllä kellonlyönnillä, kuin sydämen syvyydestä. Kuinka ahkeria muutamit ovat rukoilemaan nähdään siitä, että he hyräilevät virsiä hakatessaan puita, pestessään pataa taikka puuhatessaan muissa taloustoimissa.

"Tullessani Italiaan rupesin kuvittelemaan mielessäni, että minä äkkipäätä olin tullut koko maan hallitsijaksi, sillä jokainen, joka vastaan tuli, kutsui itseänsä minun 'orjakseni'. Kun sitte kerran mielin koetella tätä alinoma huudettua orjallisuutta ja käskin isäntäni jättämään minulle vaimonsa yökaudeksi, niin hän siitä vimmastui, käski minun heti kokoamaan 'kampsuni' ja lähtemään pois, mutta kun minä kielsin, tarttui hän niskaani ja heitti minun ovesta pihalle.

"Etäimmällä pohjoiseen päin olevissa maissa himoitsevat asukkaat suurella halulla arvonimiä, joihin ei heillä ole mitäkään oikeutta, ja ovat siihen määrään riemuissansa siitä, jos saavat kävellä jonkun oikealla puolella, että he ovat vähällä tulla mielettömiksi, jos — —"

* * * * *

Nyt oli minun kärsivällisyyteni loppunut. Minä suutuin silmittömästi, keskeytin lukijan vakuutuksella, että kaikki tyyni oli pelkkää valhetta, jota jokin taitamaton ja kostonhimoinen kirjailija oli kyhännyt kokoon. Mutta ensimmäisen tulistukseni vähän asetuttua, rupesin vähän penseämmin tuomitsemaan tätä matkakertojaa, koska minä havaitsin että hän, jos kohta valheellinen ja väärä useimmissa kohdissa, ei kuitenkaan kokonansa ollut kieltänyt totuutta, vaan päin vastoin oli usein iskenyt naulaa keskelle päätä. — Muuten minä seurasin Tomopokolon neuvoa ja vahvistin Kvaamalaisia heidän väärässä käsityksensä syntyperäni suhteen, sillä minä katsoin paljon paremmaksi, tarkoitusperäni saavuttamisen tähden, että minut pidettiin auringon erinomaisena lähettiläänä kuin paljastaan vain eurooppalaisena kansalaisena.

Sittekun naapurimme pitkän ajan olivat pysyneet siivolla, ja minä olin käyttänyt hyväkseni tuota hyvää vaikuttavata rauhaa järjestääkseni valtiota halun ja toivoni mukaan, saimme me yhtäkkiä tiedon siitä, että kolme mahtavata kansaa oli ruvennut liittoon Kvaamalaisia vastaan nimittäin *Arktoonialaiset, Kispussialaiset ja Alektorianilaiset*. Arktoonialaiset, jotka ovat järjellisiä, puhuvia karhuja, ovat ylen tanakkaa ja sotakelpoista kansaa. Kispussialaiset, jotka ovat tavattoman isoja liskoja, ovat maanalaisten kesken tulleet kuuluisiksi terävyytensä, tarkkanäköisyytensä ja kavaluutensa tähden, he kun ymmärtävät, enemmän sotajuonilla kuin ruumiillisilla voimilla, pitää mahtavimpiakin vihollisia hillissä. Alektorianilaiset taistelevat yhtä hyvin ilmassa kuin maassa ja tekevät sen kautta vihollisillensa suurta haittaa. Ne ovat nimittäin kukkoja varustettuina jousilla ja myrkytetyillä nuolilla, ja he täyttävät niitä semmoisella taitavuudella, että sen täytyy herättää ihmettelemistä.

Nämä kolme kansaa olivat ruvenneet suututtelemaan Kvaamalaisten suurien menestysten tähden ja olivat sentähden sitoutuneet kolminaisliittoon, saattaaksensa, ajan vielä ollessa, yhdistetyin voimin hillitä Kvaamalaisten yhä kasvavaa valtaa. Mutta ennenkun he julistivat sodan, laittoivat he lähetystön Kvaamaan vaatimaan että Tanakilaiset jälleen saisivat valtiollisen vapautensa; kiello meidän puoleltamme olisi heille riittävä casus belli [sodan syy]. Minun neuvoni mukaan annettiin heille vastaukseksi: että kuin Tanakilaiset olivat tehneet itsensä syypäiksi rauhan rikkomiseen, ja siis saivat omaa hurjuuttansa ja pöyhkeyttänsä kiittää siitä onnettomuudesta, joka oli heitä kohdannut, päätti keisari, ottamatta ensinkään huomioon liittovaltioiden vaatimuksia, jokaista ahdistajata vastaan aseitten voimilla puolustaa sitä omaisuutta, jonka hän voittajan oikeudella oli itsellensä hankkinut. Tällä vastauksella saivat lähettiläät palata takasin ja me rupesimme oitis tekemään valmistuksia alkavata sotaa varten. Minä kokosin suurimmassa kiuruussa 40,000 miehen suuruisen armeijan, jossa 4000 miestä oli ratsuväkeä ja 2000:lla jalkaväestä oli ampuma-aseita. Keisari, vaikka hän jo oli vanha ja rappeutunut, tahtoi kumminkin itse ottaa osaa sotaretkeen ja oli niin kunnian perään, etteivät minun, hänen puolionsa eikä lastensa yhdistetyt rukoukset voineet horjauttaa hänen päätöstänsä. Mitä näiden arveluttavien asiasuhteitten vallitessa enimmäin minua huolestutti, oli se että Tanakilaiset käyttäisivät ensimmäistä sopivata tilaisuutta mennäksensä vihollisten puolelle, pelko, joka liian pian kävikin toteen; sillä tuskin oli sota muodonmukaisesti julistettu niin 12,000 Tanakilaista aseineen päiväineen yhtyi viholliseen, niin että me äkkipäätä saimme vastaamme neljä mahtavaa vihollista samalla kerralla.

Niin pian kun armeijamme oli ehditty saada kuntoon, annettiin *Kiliani*-kuukauden alkupuolella käsky lähteä marssimaan ja alkamaan sotaretki. Kulkeissamme eteenpäin saimme me kuulla vakoojiltamme että liittyneiden joukot jo olivat tulleet Tanakin rajan ylitse ja nyt niin tulisesti piirittivät *Sibolin* linnoitusta, joka on *Kispussian* rajalla, että siellä oleva komentaja jo oli ruvennut tuumimaan antautumista; mutta kun viholliset olivat saaneet kuulla meidän lähenemisestämme, jättivät he piirityksen siksensä ja lähtivät marssimaan meitä vastaan.

Me tölmäysimme yhteen eräällä lakeudella, joka ei ollut erittäin kaukana piiritetystä linnoituksesta, jonkatähden tämä ottelu saikin nimekseen: *Sibolin tappelu*. Arktoonialaiset, jotka muodostivat vasemman siiven, heittäytyivät meidän ratsuväkemme kimppuun ja saivat aikaan siinä suurta hävitystä ja kun nuo kapinalliset Tanakilaiset kannattivat hyökkäystä, näytti melkein siltä, kuin olisi meillä ollut hukka edessämme; mutta nyt riensivät meidän pyssymiehemme ahdistetun ratsuväen avuksi, ja parilla lauelmalla, jotka heti hajoittivat vihollisten rivit sai asia oitis toisen muodon, niin että viholliset, äsken voittajina tungettuansa meidän ratsuväkemme riveihin, nyt itse tulivat ahdinkoon ja rupesivat vetäytymään takaisin sekä lähtivät lopuksi hurjaan pakoon.

Tällä ajalla ahdistivat Kispussialaiset suurella ankaruudella jalkaväkeämme ja osasivat niin taitavasti ja niin hyvällä menestyksellä heitellä nuoliansa, että lyhyessä ajassa 600 Kvaamalaista osaksi tapettiin, osaksi saatettiin kykenemättömiksi ottamaan taisteluun osaa. Mutta kun nyt ratsuväkemme ja ampumamiehemme tulivat jalkaväen avuksi, täytyi Kispussialaistenkin ottaa pakoretki eteensä, mutta tämän he tekivät semmoisella säännöllisyydellä ja niin hyvässä järjestyksessä että heidän pikemmin saatettiin sanoa ainoasti perääntyneen. Tästä pysytetystä sotakunniasta saivat he kiittää taitavaa ja kokenutta kenraaliansa *Monsoniusta*, jota minun aikani pidettiin alamaailman parhaana ja etevimpänä sotaoppineena.

Vielä olivat jäljellä Alektorianilaiset, joita ei ollut niin helppo lannistaa, sillä niin pian kun meidän ampujamme rupesivat niitä tähtäämään, kohousivat ne ylös ilmaan ja ampuivat sieltä nuoliansa niin taitavasti, että ylen harvat menivät harhaan, sillä niinkuin tiedetään on paljon helpompi ampua ylhäältä alaspäin, kuin päin vastoin; meidän laukauksemme sitä vastoin olivat usein ihan turhat, kun viholliset keijuiivat ilmassa sinne tänne. Taistelun juuri hurjimmallansa ollessa, kohtasi keisaria, joka oli väsymätön ampumaan ja aina oli tavattavana siellä, missä vaara oli suuri, kaulaan myrkytetty nuoli, hän vaipui alas hevosensa seljältä ja kannettiin suurimmassa kiuruussa teltallensa, jossa hän pian heitti henkensä.

Tänä arvelluttavana hetkenä pidin minä parhaana käskeä kaikkia niitä, jotka olivat nähneet keisarin kuolevan, toistaiseksi pitämään asian salassa, ettei meidän väki menettäisi mieltänsä ja rohkeuttansa

saadessaan tietää, minkä häviön he olivat kärsineet. Minä kehoitin siis miehistöä olemaan hyvässä rohkeudessa: keisari, sanoin minä, oli ainoasti mennyt tainnoksiin, eräästä lihashaavasta ja oli pian taas tuleva heidän joukkoonsa. Useimmat olivat siis yhä edelleen tietämättömyydessä siitä mitä oli tapahtunut, ja taistelua jatkui pimeään saakka, jolloin Alektorianilaiset, ponnistuksista menehtyneinä, vetäysivät takaisin leiriinsä. Aselepo päätettiin muutamaksi päiväksi, että me saimme aikaa haudata kaatuneet. Kun minä kuitenkin olin huomannut, että jotakin uutta juonta tarvittiin saadaksemme Alektorianilaiset lannistetuiksi, annoin minä sulattaa luodit ja tehdä niistä haulia. Tällä keinolla oli niin onnellinen vaikutus, että Alektorianilaiset kohta ensimmäisessä ottelussa tippuivat maahan kuin karpäset, ja puolet koko heidän sotajoukosta surkeasti surmattiin. Muut laskivat aseensa ja pyysivät rauhaa. Arktonialaiset ja Kispussialaiset noudattivat edellisten esimerkkiä, ja antausivat meille aseineen päivineen.

Sittekun tappelu nyt oli loppunut, kutsuin minä kokoon kaikki armeijan ylemmät upseerit neuvotteluun ja kaikkien kokoonnuttua pidin minä heille seuraavan puheen:

"Arvoiset, jalosyntyiset ja urholliset miehet! Minä olen vakuutettuna siitä että useimmat teistä tietävät millä tuskallisella levottomuudella minä neuvoin kaikkein armollisinta keisaria luopumaan päätöksestensä ottaa tähän sotaretkeen osaa. Mutta hänen mukasyntyinen urhollisuutensa ja rohkea sankaruutensa eivät sallineet hänen kaikessa mukavuudessa vetelehtiä kotona, meidän uskaltaessamme henkeämme isänmaan palveluksessa. Minä saatan teille vakuuttaa, että tämä anomukseni oli ainoa, johon ei keisari minulle myöntynyt. Oi! jospa kaikkein armollisin keisarimme olisi ollut haluttomampi suostumaan muihin ehdotuksiini, mutta halukkaampi tähän viimeiseen ja ainoaan! Me emme sitte olisi tässä murheellisessa tilassa, johon hänen äkkinäinen kuolemansa oli meidät saattanut, vaan olisimme todellisessa riemukulussa palanneet pääkaupunkiimme, eikä meidän iloamme monista suurista sankariteoistamme olisi mitään surun syy samertanut. Minä en enään saata enkä saa teiltä salata sitä surullista tapausta, joka niin syvästi meitä masentaa. Tietäkäätkä siis, että meidän keisariamme, hänen sankarina taistellessaan, kohtasi nuoli, jonka johdosta hän pian jälkeen veti viimeisen hengähdyksensä. Mikä suuri suru, mikä sanomaton tuska tämän suuren ruhtinaan menettämisestä on puhkeavakaan hänen kansassansa! Omasta tilastani saatan päättää millä mielellä Te, urheat sotatoverini olette. Kuitenkin, hallitkaa suruanne! Tuo suuri sankari ei ole herjennyt elämästä. Ei! Teidän keisarinne ei ole teiltä kuollut, hän on jättänyt jälkeensä teille kaksi täysikasvanutta prinssiä, mainion isänsä todelliset kuvat sekä yhtä paljon hänen hyvien avujensa kuin hänen valtakuntiansa perilliset. Teille ei siis muutos tarkoita keisarin persoonaa, vaan ainoasti hänen nimeänsä. Ja kun prinssi *Timuso*, ensinsyntyneen oikeudella, nyt nousee kuuluisien esi-isiensä istuimelle, niin olen minä hänen nimessänsä komentanut sotajoukkoa ja hänelle meidän siis kaikkien pitää kuuliaisuuttamme ja uskollisuuttamme vannoman!"

NELJÄSTOISTA LUKU.

Klim maanalaisena hallitsijana.

Minä en ollut ehtinyt vielä puhettani hevin lopettaa, ennenkun kaikki huusivat suurella äänellä "Me tahdomme *Pikil-Sun* keisariksi!" Tämän huudon kuullessani minä ylenmääräisesti pelästyin ja pyysin rukoilevasti, hartaasti ja kyynelsilmin, etteivät he unhottaisi sitä uskollisuuden valaa, jonka he olivat keisarilliselle perheelle vannoneet ja sitä hyväntahtoisuutta, jota edesmennyt keisari eläessään oli osoittanut jokaiselle heistä yhdessä ja ennen kaikkea yksityisesti ja erikseen; semmoinen kiittämättömyys, kuin minun valitsemisen keisariksi, oli paneva katoamattoman pilkun heidän kunniaansa. Minä liitin tähän sen lupauksen että minä yhä edelleen yksityisenä henkilönä omistaisin heille palvelukseni, jos niin olisi että he tahtoisivat minusta jotain hyötyä olevan. Mutta minun kehoituksiani ei ensinkään otettu korviin. Upsereejä elähytti vastustamiseni yhä enemmän, ja sotamiestenkin joukosta rupesi synkkää jupinaa kuulumaan. Kauan ei kestänyt ennenkuin koko leiristä kaikui upseerien johtavat äänet ja huudot. Minä riensin teltaan ja annoin vartijalle käskyn kieltää jokaiselta pääsön sinne sillä minä toivoin sotilasten muuttavan mieltänsä sittekun heidän ensimmäinen intonsa oli vähän laimentunut. Mutta sekä upseerit että sotamiehet tunkivat väkisin teltaan ja panivat kruunun päähäni minun vastustelemisestani huolimatta, veivät minun ulos teltasta ja huusivat minun, rumpujen päristessä ja torvien soidessa, *Kvaaman keisariksi, Tanatin, Arktoninan ja Alektorianin kuninkaaksi sekä Kispussian suuriruhtinaaksi*. Älysin ettei sitä mitä nyt oli tapahtunut, saatettu tapahtumattomaksi tehdä, en minä kauvemmin vastustanut onneani vaan annoin sankan virran kuljettaa itseäni pois päin; ja ollakseni vilpiton täytyy minun tunnustaa ettei tämä ylhäinen arvo minua ensinkään pahoittanut, sillä keisarikunta, jolla makupalana on kolme kuningasvaltaa ja suuriruhtinaskunta, on kaiketi herkkupala, joka saa vedet suuhun kenelle tahansa.

Minä laitoin heti lähettilään prinssille ilmoittamaan hänelle mitä oli tapahtunut ja annoin hänelle samalla sen neuvon, että hän lujasti luottaisi perittyyn etuoikeuteensa ja väittäisi tehdyn vaalin lainvastaiseksi ja vääräksi; mutta samalla minä päätin etten niinkään helposti päästäisi käsistäni vapaaehtoisesti minulle tarjottua keisarin arvoa. Minun varsinainen ajatukseni tämän lähetystön suhteen olikin siis oikeastaan tunnustella ja urkkia prinssin ajatusta asiasta. Kun tällä nuorella miehellä oli erinomaiset luonnonlahjat, ja ennen kaikkia tarkka arvostelukyky, eivät inhimillisen mielen monet ja salaiset kaartotiet olleet hänelle vieraita; hän tekikin varsin oikein sen johtopäätöksen, ettei minun suostuvaisuuteni ollut muuta kuin teeskentelyä, minkä tähden hän viisaasti kyllä, alistui välttämättömyyden laille ja salli että minut pääkaupungissakin huudettiin keisariksi. Minä tein siis juhlatuloni, kenraaliesikuntani ympäröimänä ja kansan riemuitessa, pääkaupunkiin, ja muutaman päivän perästä minä juhlallisesti kruunattiin.

Oltuaani ennen haaksirikkoinen miesparka olin minä nyt siis muuttunut mahtavaksi hallitsijaksi. Sitoakseni kvaamalaiset yhä enemmän itseeni sekä, yhtä paljon yksityisillä kuin julkisilla teoilla vahvistaakseni valtaani, otin minä puolisoskeni edesmenneen keisarin tyttären, sillä minä huomasin varsin hyvästi, että kvaamalaiset yhä vielä rakastivat ja kunnioittivat vanhaa keisarisukua. Tämä prinsessa, jonka nimenä oli *Ralakti*, oli kukoistava ruusu, juuri ehtinyt immellisyyden iän.

Näin monta suurta tekoa jo toimitettuani, rupesin tuumimaan yhä useampia keinoja, joiden avulla minun onnistuisi nostaa valtakunta vallan ja maineen korkeimmalle kukkulalle ja saada sitä peljätyksi ja kunnioitetuksi koko maanalaisessa maailmassa. Ensimmäiseksi kaikesta minä nyt kiinnitin kaiken huomioni siihen, että saisin pidetyksi valloitetut kansat kuuliaisuudessa ja nuhteessa. Tähän tarkoitukseen minä sijoitin linnoituksia sinne tänne, ja varustin ne vahvoilla suojelusväillä. Minä kohtelin valloitetuja kansoja lempeydellä ja muutamille heistä minä vielä lisäksi uskoin tärkeitä virkoja pääkaupungissa. Varsinkin *Tomopokolle ja Monsoniukselle*, molemmille vangituille kenraaleille, minä kokosin niin paljon kunnioituksen ja luottamuksen osoituksia, että kvaamalaiset jo rupesivat nurkumaan, vaikkeivat he sitä tyytymättömyyttensä julki osoittaneet; mutta tuli kyti niin kauan tuhassa, että se vihdoin, josta vastedes kerron, puhkesi kokonansa ilmituleen. Mitä sisälliseen hallitukseen tulee, omistin minä huoleni parhaastansa kauniille taiteille ja sotatoimelle, jonka minä mielin saattaa mitä mahdollisimpaan täydellisyyteen. Ja kun maalla oli mainioita metsiä tarpeellisilla aineilla sotalaivaston rakentamiseen eurooppalaiseen malliin, tuli, vaikka minulla oli ylenmäärin muita tehtäviä, tällöisen hankkiminen pääasialliseksi tarkoitukseni. Tähän työhön minä käytin parhaasta päästä kispussialaisia jotka olivat parhaiten perehtyneitä meritoimeen, ja semmoisella innolla minä valvoin työn ahkerata tekoa, että minä jo kuudenkymmenen päivän perästä, siitä lukein kun puita ruvettiin kaatamaan, saatoin tarkastaa 20:n aluksen suuruista laivastoa mille kenraali Monsonius nimitettiin amiraaliksi.

Sittekun minä nyt tässäkin asiassa olin saanut toivoni täytetyksi, pidin minä itseäni toisena Aleksanteri Suurena maan alla sillä minä tuumiskelin täällä vetää yhtä suurta huomiota puoleeni kuin hän aikoinansa meidän maailmassamme. Hallitsemisen mieletön ja hurja himo kasvaa äärettömiin eikä huoli mistäkään rajoista. Muutamia vuosia sitte oli pieni lukkarin- taikka suntionvirka taikka kirjurintoimi ollut toivomusten korkeimpana päämääränä; minä en silloin uskaltanut lentää korkeammalle; mutta nyt oli minusta neljä taikka viisi kuningaskuntaa liian vähän niin että minä himoitsemiseeni nähden, joka yltyi samassa määrässä kuin valta ja rikkauteni, en ollut milloinkaan ennen ollut niin köyhä kuin nyt.

Sittekun minä kispussialaiselta meriväeltä olin ottanut selvän sekä kulentavesien että ympärillä olevien maiden laadusta ja saanut tietää että meillä oli edessämme ainoasti kahdeksan päivän onnellinen purjehdus saapuaksemme *Metsendoren* rannoille, mistä oli helppo saapua *Martiniaan* samaa reittiä jota minä hiljan olin kulkenut, päätin riennättää tätä retkeä. Martiniata minä varsinaisesti tähtäilin, osaksi himostani tämän kansan puolettomiin rikkauksiin, osaksi sentähden että martinialaiset ennen kaikkia muita olivat mainioita merimiehiä, joiden tarpeessa minä olin suurellaisten tuumieni täytäntöön panemisen tähden. Lisäksi tuli vielä yksi seikka, joka yllytti minun tätä kansaa valloittamaan ja lannistamaan alleni: minä tahdoin kostaa heille. Minä otin vanhemman molemmista prinsseistä mukaani retkelleni, sanoen tähän tekoon syyksi sen, että hänen tarvitsi saada tilaisuutta miehuuttansa ja taitojansa kehittämään; varsinainen tarkoitukseni oli kuitenkin pitää häntä takauksena kvaamalaisten uskollisuudesta. Nuorin prinssi jätettiin kotio, mutta valtion hallitus uskottiin minun poissaoloni ajaksi keisarinnalle joka nyt jo oli siunatussa tilassa. Laivat joita oli 20 isompaa ja pienempää purjehtijata, olivat kaikki rakennetut martinialaisten laivojen tapaan; niiden päällikkyuden minä uskoin kispussialaiselle kenraali Monsoniukselle, jolle minä olin antanut rajattoman valtakirjan meriministerinä toimimaan ja joka itse oli tehnyt kaikki mallit. Martinialaiset olivat nimittäin maanalaisissa mitä Thruksen ja Gibonin asukkaat muinon olivat olleet ja mitä Englantilaiset ja Hollantilaiset nyt ovat meillä: he anastivat itsellensä herruuden merellä. Mutta saavuttuani Martiniaan havaitsin minä kuinka suuresti oli minun laivojani rakennettaessa poistuttu esikuvista.

Me lähdimme purjelle siihen aikaan vuodesta kun Natsaari-kiertotähti oli toisessa korttelissaan.

Kolmen päivän matkustamisen perästä me saavuimme suurelle saarelle jonka asukkaat pian voitettiin kun jokin riita tähän aikaan oli hajottanut heidät kahteen puolueeseen. Tällä kansalla ei ollut mitään aseita eikä se olisi osannut niitä käyttääkään; he taistelivat vain haukkumasanoin ja kirouksilla. Samalla tavalla he rankaisivat rikollisensa, ja niillä aseilla ne lähtivät sotimaan vihollisiansa vastaan. Rikolliset pannaan ensin vankeuteen, ja kuulustelemisen ja tuomion perästä viedään heidät torille silmittömästi haukuttaviksi ja kirottaviksi. Mitä heidän ruumiilliseen luomislaatuunsa tulee eroavat he ihmisestä ainoasti sen kautta että naiset ovat varustetut parralla mutta miehet ei; lisäksi heidän jalkapohjansa ovat käännettyinä takaperin eikä suoraan eteenpäin niinkuin muilla ihmisillä.

Astuttuamme maalle, tuli meitä vastaan noin 300 *Kanalistaista* (niiksi saarelaiset itseänsä kutsuivat), jotka oitis kävivät kimppuumme tavallisilla aseillansa, s.o. rupesivat meitä haukkumaan ja "verpannaamaan". Muuan mukana olevista Alektorianilaisista, joka ymmärsi heidän kieltänsä tulkitsti meille erään osan, ja todellakin, niiden haukkumasanat olivat niin purevasti teräviä että ne tyydyttävästi osoittivat kuinka suuria mestaria he olivat tässä taistelemistavassa, ja ettei niiden ensinkään tarvinnut hävetä meidän maailmamme kirjanoppineitten miesten rinnalla. Kun minä kuitenkin varsin hyvästi tiesin ettei mahdion viha ketäkään satulasta iske ja havaittuani kansan aseettomaksi, kielsin minä käyttämästä väkivaltaa heitä kohtaan. Ainoasti heitä pelottaakseni annoin minä laukaista erään kanuunan, jolla oli vaikutuksena että he oitis lankesivat polvillensa ja rukoilivat armoa. Kohta tämän jälkeen saapuivat saaren etevimmät pikkukuninkaat nöyrinä luokseni ja antausivat alammaisinaan päivineen sanoen, ettei ollut ensinkään häpeällistä joutua tappiolle taistelussa voittamattoman kanssa, ja että ken tahansa saattoi kunnialla alistua sille, jonka onni oli koroittanut ylemmälle kuin kaikki muut.

Tehtyämme siis tämän saarivaltion verolliseksi meille, josta tosin valtani laajeni, mutta josta ei kunniani, asukkaiden petturuuden tähden, juuri suuria voitannut, nostimme me ankkurin ja muutaman päivän onnellisen ja mieluisen purjehtimisen perästä saavuimme me Metsendoren rantojen näkyviin. Minä kutsuin nyt kokoon sotaneuvottelun keskustelemaan mitä olisi parasta, olisiko käydä kimppuun vai laittaa lähetystön kehoittamaan keisarin hyvän-hyvydellä antautumaan. Useimmat pitivät sekä varmimpana että jaloimpana menettelynä, jos ensin laitettaisiin hänelle lähetystö. Minä määräsin viisi miestä tähän lähetyskuntaan: yhden Kvaamalaisen, yhden Arktonialaisen, yhden Alektorianilaisen yhden Tanakialaisen ja yhden Kispussialaisen. Saapuessansa pääkaupungille kysyi heiltä kaupungin päällikkö keisarin nimessä:

"Mitä te etsitte? Mikä teidän on tänne nyt tuonut maahan Metsendorilaisten, synkkien merien poikki?"

Lähetystön etevin mies vastasi:

"Tähdet ei näyttäneet harhaa, myrsky ei matkaamme johtanut oo, kuvat ei haamuilevatkaan kantaneet meit' tänne vieraalle rannoille käymään; Ei, vapaehtoisesti me kulkuamme ohjanneet tänne olemme"

Ja antoi sitte keisarille jätettäväksi näin kuuluvan kirjoituksen:

"Me, Niilo Klim, Auringon lähettiläs, Kvaaman keisari, Tanakin, Arktonian, ja Alektorian kuningas, Kispussian suuriruhtinas ja Kanaliskan herra, lähetämme Metsendoren keisarille, Miklopolutolle tervehdyksemme!

Me teemme tämän kautta tietäväksi että koska jumalan muuttamaton ja horjumaton päätös on että kaikkien maailman keisarikuntien ja kuningaskuntien pitää alistuman Kvaaman vallalle, ja kun Taivaan päätökset ovat järkähtämättömiä niin pitää sinunkin valtakuntasi antautumaan saman kohtalon alaiseksi. Me kehoitamme sinun siis vapaaehtoisesti noudattamaan tätä auttamatonta välttämättömyyttä ja varoitamme sinua sodan kautta uhraamasta valtakuntaasi meidän voittoisille aseillemme. Heti paikalla antautumallasi meille, säästät sinä paljon viatonta verta ja penseytät omaa kohtaloasi.

Annettu laivastollemme kolmantena päivänä *Rimatti*-kuukautta"

Muutaman päivän kuluttua palasi lähetyskunta pilkallisella ja ylpeällä vastauksella joka vaikutti että minä heitin kaikki ajatukset rauhallisesta sopimisesta ja astuin maalle. Asetettuani sotajoukkoni taisteluasentoon, lähetin minä vakoojia ottamaan selvää vihollisen puuhista. Nämä joutuivat pian tilaisuuteen ilmoittamaan että vihollinen sotavoima, jossa oli 60,000 olentoa, tiikereitä, jalopeuroja, elehvanttia, karhuja ja ahneita petolintuja, oli marssissa meitä vastaan. Me valitsimme suotuisen aseman ja odotimme niin vihollista, joka pian näyttäytyikin. Meidän piti juuri tekemän hyökkäyksemme kun neljä kettua lähestyi meitä vihollisen armeijasta sovintolipun suojasta keskustelemaan rauhasta ja liitosta joiden kuitenkin muutaman tunnin kestäneen keskustelun perästä taapimme kanssa täytyi palata takaisin tyhjin toinen. Me älysimme pian etteivät ne olleet rauhanhieroja, vaan että heillä

ainoasti oli ollut tarkoituksena ottaa selvä voimastamme ja asennostamme. He tosin puoleksi sanoivat ja koettivat kiertäen saada meidät luulemaan että he pian aikoivat palata takaisin laajemmilla valtakirjoilla varustettuina, mutta kun me kohta kettujen lähdettyä näimme vihollisten joukkojen kiitokulussa lähenevän meitä, ymmärsimme me, että kaikki toivo rauhallisesta sopimuksesta oli hylättävä, jonka tähden mekin puoleltamme hyökkäyshalussa töyttäsimme niitä vastaan. Taistelu kävi molemmin puolin ankaraksi ja tuliseksi; sillä vaikka meidän pyssymiehemme aluksi saivat aikaan suurtakin häviötä vihollisten taajoissa riveissä pysyivät elehvantit kuitenkin lujina, huolimatta luodeistamme, jotka eivät mitäkään vaikuttaneet heidän vahvaan nahkaansa. Mutta kun meidän tanakammat ampuma-aseemme rupesivat ryskymään ja kun elehvantit näkivät mikä turmiollinen vaikutus niiden ryskinällä oli, peljästyivät he, mursivat rivinsä ja hyökkäsivät pakoon, unhottaen sekä taistelun että kunnian.

Tässä taistelussa kaatui 30,000 metsendorilaista, paitsi 2,000 jotka otettiin vangiksi. Ne, jotka pääsivät pakoon, vetäytyivät pääkaupunkiin, mikä oli hyvin varustettu paikka, mutta jonka asukkaita mitä hurjin pelko tämän johdosta valtasi. Me riensimme täyttämään voittoamme ja saavuimme kolmantena päivänä pääkaupunkiin, jonka me oitis piiritimme sekä maan että meren puolelta. Me saimme nyt ottaa vastaan uuden lähettilään joka toi mukanaan hyväksyttävämpiä rauhanehtoja. Keisari tarjosi minulle tyttärensä kauniin natu-jalopeuran puolisoiksi. Ehdot eivät kuitenkaan olleet mieleeni, varsinkin mitä avioliittoon tuli, sillä minusta oli sekä uskalluttavata että häpeällistä hyljätä keisarinnan, jonka minä olin jättänyt kotio siunattuun tilaan, ja ottaa eläin puolisoiksi. Lähettilään täytyi sentähden palata vastauksetta. Me tähtäsimme tykkimme muureihin ja vaikka ne olivatkin kivestä ammuimme me kuitenkin sinne tänne rikkeilmiä niihin. Kun kaupungissa vilisi kaikenlaisia eläimiä, kuului sieltä mitä hirvittävimässä sekasorrossa karjumista, mylvimistä, huutamista, rääkymistä, valittamista ja röhkimistä. Käärmeet liitivät alas maan kätköihin, ja linnut kiitivät piiritetystä kaupungista parvittain, turvaansa etsien korkeilla vuorenhuipuilla ja kukkuloilla. Puut vapisivat niin, että niiden lehdet varisivat maahan, ja kaksikymmentä hovineiteä, kaikkityyni ruusuja ja lemmikkiä, peljästyivät heti ensimmäisen tykin laukauksen kuullessaan, niin että ne yhtäkkiä näivettyivät. Suuria parvia kaikenlaisia eläimiä harhaili kuin villityt pitkin kaupunkia ja ympäröivää seutua peloittaen asukkaita, jotka tunkeusivat kokoon ahtaisin mökkeihin, joissa kuumuus, yönvalvomiset ja ilman puute pian sai aikaan pelottavia saastuttavia tauteja. Elehvantit kyllä osoittivat suurinta rohkeutta mutta vihdoinkin heitäkin rupesi tykkien huumaava pauke hämmennyttämään ja he pakenivat laumoittain kaatuvista ja särkyvistä asumuksista.

Vihdoinkin kävi Metsendoren keisari neuvottomaksi, kutsui kokoon ministerinsä ja puhui heille näin:

"Onneton taistelu on kanssa jumalien luottamusmiesten, heitä ei konsanaan voita taistelun vimmassa kenkään; sankarten urheitten kanssa on turha iskuja vaihtaa. Lausukaat mielenne te, mua neuvokaat hyvästi, te miehet."

Kaikki äänestivät rauhaa minkä jälkeen keisari antausi kaikkine mainensa, niin että minä yhtenä päivänä valloitin ja lannistin valtani alle koko tämän laajan keisarikunnan ja noin kymmenen muuta kuningaskuntaa ja ruhtinaskuntaa, sillä kaikki aluskuninkaat ja kenraalikuvernöörit noudattivat keisarin esimerkkiä ja kilvoin riensivät antautumaan, ikäänkuin he olisivat tahtoneet koettaa kuka tämän olisi ensin ehtinyt tehdä.

Voitettuani tämän tavattoman suuren menestyksen panin minä 600 ampumamiestä vartioksi pääkaupunkiin ja annoin viedä keisarin vangittuna laivastolleni. Koko matkalla minä kohtelin häntä erinomaisella kohteliaisuudella (ja tultuani kotio Kvaamaan, lahjoitin minä hänelle kokonaisen maakunnan, josta oli niin paljon tuloja että ne sangen hyvin vastasivat vangitun ruhtinaan tarpeita.) Me nostimme sitte ankkurimme ja vetäysimme pitkin metsendorilaista rantaa, matkalla vaatien takausvankia useimmilta kansakunnilta, jotka ennen olivat olleet verovelvollisia *Miklopolotu*-keisarille, niin että minä, uhkaamalla jokaista kaupunkia piirityksellä, ennen pitkää olin valloittanut koko metsendorialaisen valtakunnan. Useimmista näistä kansoista olen kertonut matkallani Martiniasta.

Me jätimme vihdoinkin metsendorialaisen rannan ja ohjasimme tultuamme suoraan Martiniata kohden, jota valtakuntaa me vihdoinkin lähestyimme pitkän purjehtimisen perästä. Ei milloinkaan ennen ollut minkään maan näky ollut minulle rakkaampi, sillä ajatellessani, että minä nyt keisarina ja suuren valtiomäärän hallitsijana, palasin sinne, jossa minä olin tuomittu kaleeriorjaksi, valtasi sydäntäni sanomaton riemu. Minä olin ensin aikonut oitis antaa itseni ilmi, herättääkseni Martinialaisissa sitä suurempata pelkoa, mutta muutin päätökseni, kun minä pidin parhaana valloitetuissa kansoissa pysyttää sitä heidän vanhaa luuloansa minusta, että minä olin auringon lähettiläs.

Minä en epäillyt että minä pian ja ilman erityistä vaivaa saatoin hallita Martinialaiset, joiden pelkuruuden minä ennestänsä hyvin tunsin; sillä kun he luonnostansa olivat lihalliset ja makean elämän haluisia ja lisäksi olivat tilaisuudessa onnessa ja liiallisuudessa vetelehtimään sekä saivat käyttää suurta määrää nautintoja, joita maa ja meri heille tarjosi, olivat he tulleet niiden vallan alaisiksi. Kokemus

opetti minulle kuitenkin, että minun yritykseni ei suinkaan ollut lapsen leikkiä, sillä laajalle levinneellä kaupallansa olivat he itsellensä koonneet suunnattomia rikkauksia, että heidän niillä oli helppo "värvätä" itsellensä sotakelpoisia armeijoita ympärillä olevista kansoista. Sitä paitsi olivat Martinialaiset joutuneet laivanrakentamisen taidossa edemmäksi kuin mikään muu maanalainen kansa, eikä meidän laivojamme hetkiinkään saattanut verrata heidän laivoihinsa, ei varustuksen eikä nopeakulkuisuuden suhteen. Helppo on kuvitella minkälaisilta ne laivat näyttivät, jotka häthätää oli rakentanut filosofian kandidaatti, kuin minäkin, ja minkälaisen tuomion Hollantilaiset ja Englantilaiset olisivat niistä antaneet. Mutta meidän kanuunamme, jotka vielä olivat Martinialaisista tuntemattomat, korvasivat täydellisesti tämän puutteen.

Ennenkun minä rupesin mitäkään sotaisuuksia aloittamaan tätä maata kohtaan, lähetin minä valtuutettuja neuvoskunnalle tekemään jotenkin samoja ehtoja, kuin olin ennen Metsendoren keisarille lähettänyt. Mutta odottaessamme vastausta lähetykseemme, saimme me nähdä hyvin miehitetyn laivaston, ohjaten kulkuansa täysin purjein suoraan meitä kohden. Me järjestäisimme äkkipikaa niin hyvin kuin saatoimme, ja teimme kaikki taistelua varten selväksi. Taistelu tuli raivoisaksi ja molemmin puolin oteltiin ankarasti. Kanuunien asemesta oli Martinialaisilla eräänlaisia kanuunia, joilla he heittelivät suunnattoman suuria kiviä, ja saivatkin niillä aikaan melkoista vahinkoa. Heillä oli sitä paitsi polttajia, täynnä pikeä, tervaa, tulikiveä ja muita tulenarkoja aineita, joilla he saivat suurimman meidän laivoistamme sytytetyksi tuleen. Voitto oli sentähden kauvan kyllä epävarma ja meidän väkemme rupesi jo epäilemään mitä tehdä, kun vihdoinkin meidän tykkiemme ankara tuli ja sen johtoinen huumaava melu rikkoi Martinialaisten rohkeuden ja sai aikaan, että he päättivät pahkain lähtivät satamaan turvaa etsimään. Mitäkään vihollista laivaa me emme kuitenkaan saaneet käsiimme, kun ne purjehtivat paljon paremmin kuin meidän aluksemme ja yhtäkkiä olivat kadonneet näkyvistämme. Tämän ottelun perästä riensimme me astumaan maalle ja koetimme niin pian kuin suinkin saapua Martinian pääkaupungin edustalle. Marssiessamme tuli meitä vastaan lähettiläämme, jotka olivat ylen ylpeästi otetut vastaan ja lähetetyt takaisin tällä vastauksella:

"Kadotkaatte oitis ja viesti tää kuninkaalle viekäät:

Meille, ei hälle, on aavojen merten herraus suotu,
Hallitkohon hän vain ikitunturiansa ja jäitä."

Martinialaiset pitivät itseänsä nimittäin merten hallitsijoina, ja ottivat sentähden erään, niinkuin he minua kutsuivat, vuorikuninkaan vaatimukset pilkalla ja ylpeydellä vastaan. Kuitenkin he kaikin voimin pestasivat joukkoja, ja nostivat sitä paitsi kaikki asekykyiset omat kansalaisensa sotajoukon riveihin.

Me emme olleet ehtineet monta peninkulmaa eteenpäin ennenkuin meitä tuli vastaan lukuisa sotajoukko, jossa oli koottuna kansaa kaikenlaisista kansoista. Tämä vihollisemme osoittama rohkeus, sittekun he juuri ennen olivat kärsineet tappion merellä peloitti meitä vähän; mutta nämä joukot olivat vain kuin sumukuva, joka tuulessa katoaa, sillä kohta ensi laukauksella tykeistämme hajousivat he hurjaan pakoon. Me seurassimme heitä ihan heidän kantapäissänsä ja teimme heidän riveissänsä suuren verisurman. Siitä suuresta peruukkamäärästä, joita jälkeinpäin kokosimme saatoimme nähdä kuinka monta henkeä oli kaatunut; niitä oli 500:n paikoilla. Minun poissa ollessani olivat he muuttaneet peruukkojen muodon, joita minä nyt näin kolmattakymmentä eri laatua mikä kelpaa todistukseksi siitä, mihin äärettömään määrään tämä nerokas kansa kykenee keksintöä uudistamaan ja muodostamaan.

Tämän taistelun taikka oikeammin tappion perästä me heti asetimme pääkaupunkiin kalpaa paljastamatta, sillä kun kaikki oli valmistettuna rynnäköä varten ja tykit asetetut sopiville paikoille, saapui korkea neuvoskunta nöyrästi pääkortteeriin ja jätti meille pääkaupungin ja myös koko valtakunnan. Rauha tehtiin sentähden heti, ja me teimme juhlallisen tulomme tuohon loistavaan kaupunkiin. Kun me olimme tulleet kaupungin portista sisälle, emme saattaneet nähdä hiukkaistakaan tuosta levottomuudesta ja peljästyksestä, joka muuten on niin tavallinen valloitetuissa kaupungeissa; levollinen synkkä tuska näytti siihen määrään vallanneen kaikkia, etteivät he tietäneet mihin heidän piti ryhtymän, vaan seisoiivat joko neuvottomina keskustellen toistensa kanssa, taikka juoksentelivat pitkin taloissa ikään kuin omistaaksensa kaikelle viimeisen hyvästijättökäteen. Mutta minä säästin kaupunkia, ja murhe muuttui silloin pian iloksi. Minä annoin viedä itseni valtion rahastoon, enkä saattanut välttää hämmästyksistä niin tavatonta rikkautta nähdessäni. Suuren osan siitä, mitä siellä löytyi, annoin minä jakaa sotilasteni kesken ja loput saapuivat omaan kukkarooni. Seuraava huoleni oli panna kaupunkiin vartioväki ja ottaa takausvangeiksi muutamia kaupungin hallitusmiehistä ja viedä ne laivastolle. Näiden vankien joukossa oli myös presidentti ja hänen puolisonsa, joka viimeksimainittu oli valhetellut minulle rikoksen, mistä sitte olin tuomion saanut. Kuitenkaan en minä koskaan nähnyt hänen tekoansa, kun pidin sopimattomana hallitsijalle ruveta kostamaan semmoisia vääryyksiä, joita oli kantotuolin kantajalle tehty.

Kun nyt Martinialaiset olivat valloitetut, päätin antaa saman kohtalon kohdata lähinnä asuviakin kansakuntia, mutta valmistaessani tätä retkeä saapui minulle lähetystöjä neljästä kuningaskunnasta, jotka ehdollisesti alistuivat minun vallalleni. Minä hallitsin nyt niin montaa maata, että tuskin huolin

nähdä vaivaa ruveta kyselemään niiden nimiä, vaan tyydyin siihen, että kutsuin niitä kaikkia yhteisellä nimellä:

"Martinialaiset valtakunnat".

VIIDESTOISTA LUKU

Klim saa kokea onnen vaiheita.

Saatettuamme täytäntöön näin monta ihmettelemistä ansaitsevata tekoa, ja melkoisesti lisättyämme laivastoamme otetuilla martinialaisilla laivoilla, käänsimme me kulkuamme kotio, minun keisarilliseen pääkaupunkiini, johon tein tuloni niin komealla loistolla, että se voitti jokaisen roomalaisen voittajan; tekoni olivatkin todella niin suuret, että ne olivat oikeutetut kaikkeen mahdolliseen loistoon ja juhlallisuuteen, sillä mitäpä sankaritekoa saatetaan ajatella suuremmaksi ja ihanammaksi, kuin tätä; tätä, jonka kautta minä ylen lyhyessä ajassa olin toiseksi muodostanut ja ikäänkuin uudestaan luonut halveksitun ja kaikkien pilkan alaisen kansan koko maanalaisen maailman valtiaaksi? Mitäpä saattoikaan minun kaltaiselleni ihmiselle, joka elin semmoisen erilaisista aineksista kootun määrän joukossa, olla kunniakkaampata kuin tämä teko, jolla minä olin ihmiselliselle olennolle jälleen valloittanut tuon herruuden, minkä luonto on sille muiden luotujen olentojen suhteen näyttänyt tarkoittavan? Minä en laajassakaan teoksessa, sitä vähemmin tässä pienessä kirjasessa, saattaisi kertoa tuota loistoa riemujuhlassani, tuota riemuhuutojen määrää, jolla minua tervehtivät kaikki, huolimatta vähäistäkään ijan ja yhteiskunnallisen aseman eroista.

Tästä ajasta saatetaan täydellä syyllä ruveta lukemaan uutta ajantietoa historiassa, tästä ajasta saadaan ruveta puhumaan viidestä yksinvallasta nimittäin: assyrialaisesta, persialaisesta, kreikkalaisesta, roomalaisesta, sekä maanalaisesta kwaamalaisesta, joka selvinnähtävästi voittaa kaikki edelläkävijänsä suuruuden ja mahdin puolesta. Minä en sentähden saattanut itseltäni kieltää *Kohlunimeä*, kun sekä Kvaamalaiset että valloitetut kansat kilvoivat tämän nimen minulle omistaa. Minä en kiellä että täydellä syylläkin ehkä saatetaan pitää ylpeytenä sitä että minä sallin itseäni kutsuttavan suureksi; mutta jos minua verrataan Kyyroon, Aleksanteriin, Pompeiukseen, Seesariin, täytyy jokaisen myöntää että minä olen jättänyt heidät kauaksi taakseni niin että tätä liikanimeä oikeastaan saatetaan pitää perin kainona ja vähäpätöisenä minun persoonaani verraten. Aleksanteri tosin valloitti miltei koko itäisen osan tunnettua maailmaa, — mutta millisillä sotamiehillä! Kaikki karaistuneita ja tottuneita sotaan jo Filipin, hänen isänsä aikana. Minä sitä vastoin — minä valloitin paljon useamman ja sotakelpoisemmän kansan, kuin Persialaiset olivat ja tein tämän paljon lyhemmassä ajassa ja väellä, joka vähäistä ennen oli raakalasiin luettava, ja jotka itse olin sivistänyt. — Arvonimi, jota tästedes kannoin, oli tämä: *Niilo Suuri, Auringon lähettiläs, Kvaaman ja Metsendoren keisari, Tanakin, Arktonian, Alektorianin, metsendorialaisten ja martinialaisten valtakuntien Kuningas, Kispussian Suuriruhtinas, Martinian ja Kanaliktan herra y.m. y.m.*

Nyt oli lujaksi perustettu tämä valtava valtakunta. Minä näytin onnettaren valitulta lempilapselta; mutta ihmisen täytyy kuitenkin aina ensin odottaa elämänsä iltaa eikä ketäkään kutsuttako onnelliseksi, ennenkuin hän on elämänsä loppuun ehtinyt ja tuonelan tuville muuttanut. Sillä sittekun minä olin saavuttanut vallan ja onnen, jota tuskin kukaan kuolevainen ihminen saattaisi itsellensä toivoa, kävi minun samaten kuin monen muun, joka vähäpätöisimmästä yhteiskunnallisesta asemasta on itsensä koroittanut arvon ylimmille asteille: minä unhotin entiset elämänehtoni ja antausin ylpeydelle. Heittäen siksensä pyrkimisen kansan rakkautta saavuttamaan, muutuin minä ankaraksi ja kovaksi kaikkia kohtaan. Alammaisiani, jotka tähän saakka olin ystävällisyydellä ja lempeydellä taivuttanut puoleeni, kohtelin minä nyt kuin orjia. Jokaisen, joka pääsi minun puheilleni, täytyi notkistaa polvensa ja minä otin heidät vastaan ylpeällä ja ankaralla muodolla.

Varsin luonnollista oli että semmoisen minussa tapahtuneen muutoksen piti kääntämän kaikkien sydämet minusta pois ja muuttaman heidän rakkautensa minuun kylmätunteisuuteen ja pelkoon. Millä mielellä alammaisiani nyt jo olivat, näyttäysi selvästi kun minä ehdotin, taikka ehkä oikeammin, annoin erään määräyksen sen johdosta, että keisarinna oli synnyttänyt pojan. Minä vaadin nimittäin, että tämä poikani valittaisiin minun jälkeeni astumaan keisarilliselle valtaistuimelle; minä kutsutin tätä varten kokoon valtiopäivät ja käskin niin Kvaamalaiset kuin mahtavimmat valloitetuista kansoista kokoontumaan juhlallisesti tunnustamaan tämän lapsen kruununperilliseksi. Tosin ei kukaan uskaltanut olla tottelematon tälle käskylleni, ja tämä tunnustus tehtiin kaikenmoisella juhlallisuudella, mutta minä epäilin kuitenkin, etteivät alammaisiani olleetkaan vilpittömiä, vaan että heidän ilonsa ainoasti oli

teeskennelyä. Tätä epäluuloani vahvisti yhä se seikka, että samaan aikaan levisi useita lentokirjoituksia salatuilta tekijöiltä, jotka kaikin tavoin näyttivät että *Timuso*-prinssin oikeutta oli tämän kautta loukattu. Tämä liikutti ja katkeroihti siihen määrään mieltäni, etten minä ennen saanut rauhaa kuin olin saanut tämän hyväsydämisen prinssin raivattua tieltäni. Kuitenkaan en minä pitänyt uskallettavana suoraan ja julkisesti ottaa hengeltä sen ruhtinaan lasta, joka eläessään oli minulle niin paljon hyvää tehnyt. Minä aivoin sen tähden palkata muutamia, jotka syyttäisivät häntä salahankkeista valtiota vastaan, ja kun ei ruhtinaitten tarvitse milloinkaan olla paheittensa auttajia vailla, tapasin minä pian muutamia, jotka valalla vakuuttivat, että prinssillä oli pahat mielessä, että hän koetti synnyttää kapinata ja vainosi minun henkeäni. Minä panetin nyt hänet vankeuteen, ja minun palkkaamieni tuomarien tutkittua asiata annoin tuomita hänet kuolemaan. Mestaus toimitettiin vankeudessa, ettei kansa saisi käyttää tätä tilaisuutta kapinan nostamiseen. Nuoremmankin prinssin minä aivoin väistyttää tieltäni mutta kun hän vielä oli varsin nuori heitin tämän toistaiseksi. Hänen ikänsä soi hänelle siis joksikin ajaksi tuon turvallisuuden, jota minun oikeudentuntoni häneltä kielsi.

Saastutettua käteni tällä inhoittavalla murhalla, aloin minä niin itsevaltaista hallitusta pitää ja menin niin loitos hirmuisuudessa, että otatin hengeltä monta kvaamalaista ja muuta, joita epäilin. Tuskin ainoakaan päivä kului, jona ei olisi verta vuotanut. Tämä riennätti sitä kapinata, jota ylemmät säädyt jo kauvan olivat tuumineet, ja josta pian kerron.

Minä myönnän, että olin hyvästi ansainnut sen onnettomuuden, joka sitte minua kohtasi, sillä kristillisenä ruhtinaana olisi ollut sekä kauniimpata että enemmän paikallansa että minä, käymättä yhtä sotaa toisensa perään ja tahraamatta käsiäni niin monen viattoman ihmisen verellä, olisin opettanut tämän taitamattoman, epäjumalia palvelevan kansan tuntemaan ainoata ja totista jumalata. Minulle olisi ollut helppo asia kääntää koko kansa, sillä halulla he ensin noudattivat kaikkea mitä minä määräsin, ja jokainen sana suustani oli heille jumalainen käsky. Mutta minä olin unhottanut jumalan ja itseni enkä ajatellut muuta kuin tyhjää ja turhamaista loistoa sekä valtani lisäämistä. Sota, veri, tuli ja murha leijui alati minun silmissäni. Sitä paitsi minä valitsin mitä hurjimpia keinoja, jotka pikemmin lisäsivät kuin vähensivät tyytymättömyyttä, ikäänkuin minä olisin luullut ankaruudella parantavani, mitä vääryydellä olin rikkonut. Ystäväieni varoituksille oli tullut tavakseni vastata, että niin uudesta muodostettu valtakunta, kuin tämä, tarvitsi ankarata hallitusta. Yksi onnettomuus toisensa perään tuli tähän lisäksi ja vihdoinkin minä jouduin semmoiseen ahdinkoon, että kuolevaiset minun esimerkistäni saavat oppia, kuinka muutteellisia inhimilliset suhteet ovat ja kuinka lyhyt pysyväisyys on kovalle ja vallattomalle hallitukselle suotu.

Samassa määrässä kuin ankaruuteni ja hirmuisuuteni selvemmästi astui esille, lisääntyi Kvaamalaisten ja muiden alammaisten kylmyys minua kohtaan ja kun he älyivät, ettei se paheellisuus, jolle minä antausin, soveltunut yhteen uskon kanssa minun jumalaisesta alkuperästäni eikä kelvannut taivaalliselle olenolle ja auringon lähettiläälle, rupesivat he lähemmin tutkimaan syytä tulooni tähän maahan ja siihen tilaan, jossa minä olin, kun he ensin minun rannassa löysivät. He rupesivat älyämään että nuo erinomaiset teot, joita olin saanut aikaan, ennen olivat suuria Kvaamalaisten taitamattomuuteen verraten kuin mitäkään suuren neron tuotteita, varsinkin kun he, taitamattomuuden kaihen heidän silmistänsä kadottua, helposti havaitsivat kuinka monessa asiassa minä hairahduin. Ennen kaikkia olivat Kispussialaiset, tämä tarkkanäköinen ja älykäs kansa, minun tekojeni kovia tuomareita. He olivat huomanneet, että monet asetukset, joita minä julistin, sisälsivät niin paljon kypsymätöntä ja järjetöntä, että minun taitamattomuuteni valtionhoidon asioissa niiden kautta kävi päivän selväksi. Tämä tuomio olikin kaikin puolin oikea, sillä kun ne, jotka olivat hoitaneet kasvatustani ja olivat olleet opettajiani, tuskin aavistivatkaan mitään kruunuista ja valτικοista, olin minä saanut sivistyksen, joka kyllä riitti papille taikka lukkarille, mutta ei suinkaan tulevalle hallitsijalle; ja minun ylemmät tieteelliset tutkintoni, jotka eivät ulottuneet kauemmaksi kuin eräasen jumaluusopilliseen johtojärjestykseen ja muutamiin viisausoopin sananparsiin, eivät saattaneet pitkälle riittää nykyisessä asemassani, jossa oli kysymyksenä hallita kolmea keisarikuntaa ja lähipäin kahtakymmentä kuningaskuntaa. Martinialaiset olivat myös huomanneet, että ne sotalaivat, joita minä olin rakennuttanut, olivat niin huonoa laatua, etteivät ne ensinkään kelvanneet sodassa kunnollista laivastoa vastaan, ja että minä voitoistani merellä sain ainoasti kiittää tykkieni keksintöä.

Näitä ja muita arvosteluja koetettiin kaikin voimin levitellä kansassa, ja samalla muistutettiin sille, millä tavalla minä olin saapunut heidän rannoilleensa: että minä nimittäin tulin haaksirikkaisen laivan pirstaleella, olin huonossa puvussa ja vähällä menehtyä nälästä ja janosta kun asukkaat minun löysivät, mikä tila ei juuri hyvästi soveltunut auringon lähettilään toimeen ja arvoon. Lisäksi olivat martinialaiset, jotka olivat koko lailla perehtyneet tähtitieteessä, todistaneet, että aurinko oli hengetön ainepaljous, minkä kaikkivaltias jumala oli heittänyt avaruuteen valollansa ja lämmöllänsä olemaan kaikelle luodulle hyödyksi, että se oli muodostettu pelkästä tulesta eikä seuraannollisesti saattanut synnyttää ja voimassa pitää maallisia olentoja.

Näitä ja muita minua halventavia muistutuksia vilisi ympäri maata, vaikka vielä tosin synkkänä jupinana, kun ei kukaan, peljäten minun valtaani, vielä uskaltanut julkisesti lausua ajatustansa. Minä

olin sentähden kauvan epätietoisena siitä, että alammaisteni tyytymättömyys oli niin loitos joutunut, että he tahtoivat anastaa minulta hallituksen, kunnes vihdoin eräs lentokirjoitus, joka ilmestyi painosta, avasi minun silmäni. Se oli kirjoitettu kanalistan kielellä ja sillä oli nimenä "Onnellinen haaksirikko". Minä olen ennen kertonut että Kanalistalaiset olivat erinomaisen tottuneita haukkumasanojen käyttämisessä, ja että ne ainoasti semmoisilla kävivät suurimpiakin sotiansa. Tämä lentokirjoitus sisälsi kaikki ne syytökset, joita minä äsken toin esille ja se oli kirjoitettu purevasti ja pistelevästi kanalistalaiseen tapaan, jotka ovat oikeita päämestaria tässä kirjoitustavassa. Mutta minun mieleni oli jo silloin niin järkähtämätön ja luottamukseni omaan valtaani oli niin suuri, ettei mikään varoitus saattanut minua kääntää tai parantaa. Terveimmät kehoitukset vain yhä kovensivat luontoani, ja saivat siis aikaan varsin vastaista sille, mitä ne tarkoittivat. Minä annoin vangita muutamia, joita ennen kaikkia epäilin, ja koin mitä hirveimmillä ruumiinkiusauksilla pakoittaa heidän ilmoittamaan kuka tämän kirjoituksen tekijä oli. Mutta he kestivät kiusaukset ja tuskat mitä suurimmalla lujamielisyydellä, joten ainoa voittoni tästä kamaluudesta oli se, että heidän vihansa muuttui raivoksi. Kohtaloni oli siis viisauttani mahtavampi, ja minä hyökkäsin päistikkaa kohden turmiotani.

Asioiden näin ollen katsoin minä turvallisuuteni vaativan että vielä elossa oleva prinssi *Hikobakin* laitettiin tieltä pois. Minä ilmoitin tämän päätökseni suurkanslerilleni *Kalakille*, sillä kaikista minä luotin enemmän häneen. Hän lupasi tosin tässäkin kohden olla minun palvelukseksi, ja poistui heti valmistamaan tämän ehdotukseni toimeen panemista, mutta sydämessään häntä inhoitti minun hankkeeni ja hän ilmoitti sen prinssille. Molemmat riensivät kaupungin linnoitukseen, kutsuivat kokoon linnueen ja ilmoittivat sille, sydämelle käyvällä tavalla asioiden nykyisen laidan. Prinssi, joka tiesi olevansa vaarassa, teki puheensa yhä tunteikkaammaksi sen kautta, että hän asiaansa esittäessä siihen yhdisti rukouksia ja kyyneleitä, joka kaikki vaikutti, että läsnäolevat tarttuivat aseihin ja lupasivat uskaltaa henkensä ja verensä hänen puolustuksensa. Tuo kavala kansleri käytti hyväksensä sotamiesten innollista tilaa, sai heidän vannomaan prinssille uskollisuuden valan ja lähetti salaa sanan muille, jotka hän tiesi olevan minuun tyytymättömät ja kehoitti niitäkin "tarttumaan aseihin sitä itsevaltiasta vastaan, joka tuumi sukua myöden karkoittaa maailmasta vanhan keisarinheimon." He varustausivat aseilla ja yhtyivät kapinalliseen linnueeseen. Istuessani huoneessani odottamassa kanslerin palajamista,

Hyökkäsi linnaan mies, joka, hurjasti huutaen, pelvon
Ja hämmästyksen het' toi, kun hän ilmoitti sotamiesparven
Kaikilta suunnilta, miekoin ja pyssyin tulvaavan sinne
Ruhtinaan mestauspölkylle armotta het' viedäkseen.

Tompoloko neuvoi minun heti viipymättä pakenemaan Tanakiin. "No niin", sanoi hän, "kootkaamme armeija minun isänmaahani! niin tämä raivo kyllä pian asettuu". Nämä sanat saattivat levottoman mieleni läikkymään, toivon ja pelvon taistellessa herraudesta sielussani. Vihdoin päätin seurata hänen neuvoansa, ja lähdin Kvaamasta kohtaamatta mitään esteitä, kun syy tähän kapinaan vielä oli useimmille outo. Kun olin saapunut Tanakialaisten rajojen sisäpuolelle, lähetin minä käskyn kaikille aseitten käyttämiseen kykeneville miehille kokoontumaan minun lippujeni alle. Minä sain tällä tavalla piankin kokoon 44,000:n miehen suuruisen armeijan, joista useimmat olivat Tanakialaisia, ja palasin nyt takasin varmana siitä, että sotavoimani vielä oli melkoisesti karttuva, kun ne Kvaamalaiset, jotka olivat jääneet minulle uskollisiksi, olivat ehtineet minuun yhtyä. Mutta tämä toivoni pettikin minun, sillä apujoukkojen asemesta, joita minä mielettömyydessäni odotin, tuli minua vastaan airut, tuoden mukanaan kirjeen prinssiltä, jossa tämä sanoi minun uskottomaksi vallananastajaksi, jota vastaa hän aikoi käydä sota sekä ilmoitti sitä paitsi, että vaimoni ja poikani olivat vangittuina. Airut oli tuskin ehtinyt poistua ennenkun me saimme näkyviimme kvaamalaisen sotajoukon, jota tuo kapinallinen prinssi itse johti. Kun tällä vihollisellani oli suuri määrä tykkeitä, en minä uskaltanut antautua sotaan ennenkuin olin saanut lisäväkeä. Minä pysäytin sentähden armeijani ja rupesin leiriäni varustamaan. Mutta huomattuani että väkeäni parvittain salaisuudessa meni vihollisen puolelle, ja arvattuani että vastustajani ehkä odottivat sitäkin paitsi lisäväkeä, päätin minä, pääesikuntani ja Tompolokon neuvosta, uskaltua taisteluun.

Taistelu syntyi samalla kentällä, jossa Tanakialaiset muutamia vuosia ennen olivat kärsineet ratkaisevan tappion. Vihollisten tykit saivat pian meidän rivimme epäjärjestykseen, ja minua suretti suuresti, että minun nyt täytyi lannistua aseilta, jotka itse olin keksinyt ja teettänyt. Kuitenkin pysyivät sotamieheni lujina vihollisen tulta vastaan, kunnes urhea Tompolokoni kaatui tykinluodin lävistämänä. Nyt me käännyimme selin viholliseen ja etsimme turvaa metsästä ja kallionkielien takaa. Itse minä pakenin eräälle vuorelle ja sieltä taas alas toisella puolen olevaan laaksoon. Täällä minä pidätyin ja runsaitten kyynelten vierieessä silmistäni valitin minä, ehkäpä liian myöhäiseenkin, mielettömyyttäni taikka ehkä oikeammin kurjaa ylpeyttäni. Pääni oli niin sekaisin, että minä kokonansa unhotin luotani heittää keisarinkruununi, joka loisti sadoista puhtaista helmistä ja joka helposti saattoi minun pettää. Istuttuani tässä, tuskasta vavisten, noin puolen tuntia, kuulin minä ihmisten ääniä, jotka ylhäällä vuorella etsivät minua kivien loukeroista, vihasta kiljuen kun eivät minua löytäneet saadaksensa

kostohimoansa tyydyttää. Minä vilkasin ympärilleni nähdäkseni kätköpaikkaa, johon saattaisin paeta ja havaitsin lähelläni taajan viidakon, jossa kasvoi tammia ja ruusupensaita. Sinne minä riensin ja saavuin kaareilevata polkua myöten eräälle luolalle, jossa hetkeksi pysähdyin tulisesta juoksusta hengästyneenä. Sitte minä kapusin neliryömin eli oikeammin kuin käärme, sisälle tuosta ahtaasta reijästä, joka johti luolaan, ja kun minä havaitsin että tätä luolakäytävää yhä jatkui pitkälle sisälle päin, vähän kaltaen vaan ei jyrkästi, jatkoin minä konttaamistani. Mutta minä tuskin olin ehtinyt sataa askelta ennenkun minä putosin alas erästä jyrkkää vuorenselkää myöten, enkä saapunutkaan minkäänlaiseen pohjaan vaan putosin yhä syvemmälle hurjaa vauhtia ja pilkkopimeässä varsin kuin alituisessa yössä, kunnes vihdoin rupesin oivaltamaan heikkoa valon kajahdusta, semmoista kuin kuun heikonnettu valo on, kun sitä ohuet pilvet peittävät. Aina sen mukaan kun tämä valo kävi selvemmäksi hiljentyi minun vauhtini, niin että minä vihdoin, vähintäkään vahinkoa itselleni saattamatta jouduin kahden kallion lohkarren väliin ihan niin kuin olisin sukeltanut ylös meren pohjasta. Äärettömäksi ihmeekseni tunsin ne nyt samoiksi, joista minä muutamia vuosia sitte olin pudonnut alas maanalaiseen maailmaan. Syyksi siihen miksi minä lopulla matkaa putosin yhä vitkallisemmin on, kun asiata lähemmin ajattelen, selitettävä ainoasti ylimaallisen ilman suurempi taajuus. Sillä ellei meidän maamme ilmapiiri olisi taajempi kuin maanalaisten olisi minun matkallani ylöspäin täytyntä samaten kuin alas kiitäessäni, niin että minä mahdollisesti olisin kiittänyt suoraa päätä ilman lävitse kuuhun. Kuitenkin minä jätän tämän seikan luonnonopineitten lähemmin selitettäväksi.

KUUDESTOISTA LUKU.

Tekijän takaisintulo isänmaahan ja viidennen yksinvallan loppu.

Minä jäin pitkäksi ajaksi melkein tainnotonna maahan sillä putoaminen ja tuo ihmeellinen muutos yhdellä kertaa, viidennen yksinvallan perustajasta nälkääntyneeksi filosofian kandidaattiraukaksi, oli kokonansa hämmäntänyt pääni. Ja todellakin! tapaus oli kylläksi hämmästyttävä herättävä ja samalla runollinen sekoittamaan ajatukset väkevämmissäkin aivoissa. Minä rupesin kysymään itseltäni, oliko todella asioitten laita niinkuin nyt näytti taikka eiköhän kaikki ollut unikuva joka hämmensi silmiäni. Mutta ehdittyäni tarpeeksi rauhoittua, muuttui ihmettelämäni suuttumukseen ja mielipahaan.

Ilmahan käteni mä nostin, taivaalta armoa pyysin:

"Ah kaikkivaltias isä; ansainnut oonko tään suuren häpeän? Näinkö sä rankaiset mua ja minne sä sallit mun viedä, Mistä mä saavuin, ah; munko sallimus hyljännyt onpi?"

Niin todellakin! Tutkittakoon kaikkien aikojen aikakirjoja, niin ei missäkään, ei vanhemmassa eikä uudemmassa ajassa, milloinkaan tavata esimerkkiä näin syvästä lankeemuksesta, ellei mahdollisesti Nebukadneesarin, joka maailman silloisesta mahtavimmasta hallitsijasta muuttui sieluttomaksi eläimeksi, joka kuljeskella juntusteli pitkin metsiä. Minulle oli sallimus jotenkin samalla tavalla tehnyt pilkkaa. Silmänräpäyksessä temmattiin minulta kolme keisarikuntaa ja noin kaksikymmentä kuningaskuntaa, ja kaikesta tästä oli minulla enää jäljellä ainoasti muisto ja varjot. Hiljan olin ollut hallitsija, nyt saatoin korkeintaan toivoa koulunopettajaksi pääsevänä isänmaassani. Varsin hiljan minua kutsuttiin Auringon Lähettilääksi; nyt sain kiittää Jumalata, jos pääsisin apupapiksi jollekin provastille. Äsken minua seurasivat kunnia, toivo, onni ja voitto; nyt minua valtasivat suru, tuska, itku ja valitus. Pienen ajan minä kukoistin kuin kukkanen, mutta näivetyin myös yhtä pian. Sanalla sanoen: Tuska, murhe, viha ja epätoivo liikuttivat sieluani siihen määrän että jo tuumin

Terävemmän veitsen rintani painaa.

— — — hyökätä päätäpähkain samaan rotkoon, josta juuri olin heitetty ulos, koettamaan eikö toinen matka maanalaiseen maailmaan tuottaisi minulle pysyväisempää onnea; mutta minä en tehnyt kumpaakaan näistä tuumista. Mikä minua parhaiten hillitsi näitä tuumia toimeen panemasta oli muisto sieluni tulevaisuudesta ja uskonnosta, joka kovasti kieltää itsemurhan.

Minä rupesin nyt astumaan alas tuota jyrkkää ja kivistä tietä pitkin, joka johtaa alas Sandvigin kylään. Mutta vaipuneena kuin olinkin syviin mietteihin, lankesin kerran toisensa perästä maahan mielessäni alati tuumien viidettä yksinvaltaa, joka vielä turhina mutta selvinä kuvina leijui niin elävänä sieluni silmissä, että olin vähällä menettää kaiken älyn ja ymmärryksen. Niinpä minä olinkin kärsinyt niin suuren tappion vallan ja maineen puolesta, etten minä olisi saattanut ajatella itselleni mitäkään korvausta missäkään menestyksessä kotomaassani. — Jospa saattaisiin ajatella pääsevänä päätuomariksi

Bergenissä, taikka sitäkin paremmin, koko Norjan maaherraksi — mikä korvaus taikka lohdutus tämä olisi sille, joka hiljan oli ollut niin monen keisarikunnan ja kuningasvallan hallitsija ja perustaja? Kuitenkin minä päätin, että jos maaherran toimi minun kotomaassani minulle tarjottaisiin, en sitä kokonansa kieltäytyisi vastaan ottamasta.

Ehdittyäni noin puolen matkaa alas vuoren syrjää, näin minä muutamia poikia, jotka minä viittasin tulemaan luokseni, sanoen: *Jeru pikal salim*, joka on Kvaamalaisten kieltä ja merkitsee: *osoittakaa minulle tietä!* Mutta pojat, jotka pelästyivät nähdessään ihmisen omituisessa puvussa ja päässään hattu, joka loisti sadoista säkenöivistä kivistä, rupesivat huutamaan täyttä kurkkua ja tekivät matkaa alas niin nopeasti että ne saapuivat alas Sandvigiin ainakin tuntia ennen kun minä; sillä minä hiivin hiljaa eteenpäin hinaten perässäni haavoittuneita jalkojani. Pojat olivat peljästyttäneet koko kylän, pyhästi vakuuttaen että he olivat nähneet Jerusalemin suutarin kuljeskelevan pitkin tuntureita, auringonsäteitä päässään, alinomaa huoaten niinkuin se, jota syvä sydämensuru vaivaa. Talonpoikien kysyttyä mistä he saattoivat tietää näkönsä Jerusalemin suutariksi, vastasivat he että hän oli itse heille sanonut nimensä ja isänmaansa. Minä saatoin ymmärtää tämän erhetyksen tulleen siitä, että he olivat väärin ymmärtäneet sanani: *Jeru pikal salim!* Koko kyläkunta oli kuitenkin tullut liikkeeseen, sillä kukaan ei epäillyt poikien ilmoituksen todenperäisyyttä, varsinkin kun satu tuosta tallustelevasta suutarista hiljan oli jälleen tullut uusituksi ja kun huhu tiesi kertoa, että hän vähäistä ennen oli nähty Hampurissa.

Oli jo ilta kun saavuin Sandvigiin ja näin siellä kaikki paikkakunnan asukkaat seisovan ryhmässä; heidät oli kokoonnuttanut sinne tuo kaikille kuolevaisille yhteinen halu saada uutisia kuulla. He olivat jo kauvan odottaneet vuoren juurella saadaksensa ottaa vastaan tätä uutta vierastansa; mutta he kuulivat tuskin minun suutani aukaisevan jotain sanomaan ennenkun he jo peljästyivät ja lähtivät pakoon, paitsi muuan vanhempi mies, joka, toisia rohkeampana, ei liikahtanut paikaltansa. Minä rupesin häntä puhuttelemaan ja pyysin ettei hän vieraalta harhailijalta kieltäisi yösjaa. Hän rupesi nyt tutkimaan minua ja kysyi missä minun kotoni ja sukuni oli. Sydämeni syvyydestä huoaten, vastasin minä murretulla äänellä:

"Jospa sinulla olisikin aikaa kuullella minun ihmeellisiä kohtaloitani, ehtisi kuitenkin päivä sekä valjeta että uudelleen kadota ennen kun minä olisin kertomukseni lopettanut; mutta jos saan seurata sinua kotio, kerron sinulle jakson tapauksia, jotka ovat sinusta uskomattomia ja joiden vertaa sinä turhaan etsit mistään historiasta."

Ukko kävi uteliaaksi, tarttui käteeni ja talutti minun asuntoonsa, harmitellen kansalaistensa tarpeettoman pelvon tähden, kun he lähtivät kápälämäkeen ensimmäiset vieraat kasvot nähdessään, ikäänkuin olisi pyrstötähti heidän eteensä pöllähtänyt. Tultuani huoneeseen pyysin minä heti lasillisen raikasta vettä sammuttaakseni janoani. Ukko meni itse noutamaan minulle haarikallisen olutta, sillä ei vaimonsa eikä palveluspiikansa uskaltaneet tulla minun läheisyyteeni. Saatuani virkistystä tästä mieluisesta juomasta, aloin minä:

"Sinä näet tässä edessäsi ihmisen joka on ollut sallimuksen tuulen puuskien heittolaisena ja joka, enemmän kuin kukaan taikka mikään kuolevainen, on saanut kokea onnen oikullisuutta. Eipä ole mitäkään epätavallista että silmänräpäys usein on riittävä ratkaisevasti tarttumaan kaikkein tärkeimpiinkin asiainsuhteisiin, mutta mahdotonta, sulaa uskomattonta on aavistaakaan missä määrässä tätä saa minuun sovittaa, sillä

"Harvapa on se mi on kokenut onnea moista kuin minä;
Se outoa ompi; sit ei oo historia kertonut vielä".

Tähän vastasi isäntäni:

"Niin, niin käy tavallisesti niiden, jotka kauvan kuljeskelevat pitkin tässä maailmassa; kuinka monta tapausta ja kuinka monta muutosta saattaakaa tapahtua matkalla jota kestää kokonaista tuhat kuusisataa vuotta?"

Minä en käsittänyt hänen ajatustansa ja pyysin hänen sentähden lähemmin selittämään mitä hän tarkoitti noilla tuhannella kuudellasadalla vuodella.

"Jos saadaan uskoa historiaa," vastasi hän, "on nyt kulunut noin tuhat kuusisataa vuotta siitä kun Jerusalemi hävitettiin enkä minä ensinkään epäile, että te kunnianarvoinen mies, jo silloin olitte koko iäkäs, sillä jos se on totta, mitä teistä sanotaan, niin te synnyitte siihen aikaan, jolloin Tiberius-keisari hallitsi."

Minä istuin kuin mykäksi tulleetä tätä pakinaa kuullessani, ajatellen ettei tuo ukkoparka ollut täydellä järjellä, ja kaarteilemalla minä ainoasti koetin tehdä hänelle selväksi, että hänen sanansa olivat minulle arvoituksia. Hän otti nyt esille vanhan vaskipiirroksen, jonka piti kuvaaman Jerusalemin temppeleä, ja kysyi minulta erosiko se kovasti alkukuvastansa. Suuren murheeni uhaksi en minä

saattanut hillitä nauruani, ja kysyin häneltä mihin hän oikeastansa tahtoi johtua ihmeellisellä puheellansa.

"Enhän minä sitä tiedä," vastasi hän, "mutta kansa tällä paikkakunnalla väittää, että te olette tuo historiassa kerrottu Jerusalemin suutari, joka aina Kristuksen ajoista saakka astuskelee pitkin maailmaa... Mutta jota lähemmin minä teitä tarkastelen sitä vilkkaammin muistan erästä vanhaa ystävätäni, joka kaksitoista vuotta sitten hukkuu tämän vuoren kukkulalla olevaan rotkoon."

Nämä sanat saivat ikäänkuin siteen silmiltäni poistumaan, ja minä tunsin vanhan ystävänä Abelinin jonka perheessä minä Bergenissä niin usein olin ollut. Minä heittäydyin hänen kaulallensa, syleilin häntä sydämellisesti ja huudahtin:

"Vai niin, sinäkö se oletkin rakas Abelinini! ... minä tuskin uskallan uskoa omia silmiäni... Minä olen vanha ystäväsi Klim, joka olen palannut takaisin maanalaisesta maailmasta ... sama, joka kaksitoista vuotta sitten putosin alas tuonne rotkoon!"

Hän tuli varsin hämmästyneeksi tämän kuullessaan ja istui liikkumattomana kuin salaman kohtaamana.

"Niin, tunnenhan minä jälleen Klimini," huudahti hän vihdoin, "tunnenhan minä hänen rakkaan tutun äänensä... Niin juuri tuolla lailla hän minulle kätensä ojensi ... tuo on varsin hänen katseensa, hänen silmänluontinsa! Mutta kuitenkin, vaikka sinä olet Klimin täydellinen kuva, minä en saata enkä saa uskoa aistiani sillä tähän maailman aikaan eivät kuolleet kulje aaveina enään; minun pitää saada lujempia todistuksia, ennenkun saatan sanojasi uskoa."

Kokonansa nyt kumotakseni hänen epäilystensä, muistutin minä hänelle pienimpiin yksityisseikkoihin saakka koko joukon tapauksia jotka ennen olivat meitä yhdessä kohdanneet. Siitä hänen silmänsä vihdoinkin aukesivat, hän syleili minua, itki ja huudahti:

"Niin nyt minä näen, että sinä todella olet Klim itse, etkä hänen haamunsa! Mutta missä herran nimessä sinä näin kauvan olet oljennellut? Ja mistä sinä olet saanut tuon vieraan ja kummallisen puvun käsiisi?"

Minä rupesin nyt perättäisessä järjestyksessä kertomaan hänelle kaikkea, mitä minulle oli putoamiseni jälkeen tapahtunut. Hän kuunteli minua kunnioittavalla tarkkuudella siksi kun saavuin Natsaari-tähdelle, järjellisine puhuvine puineen. Mutta silloin hänen kärsivällisyytensä loppui ja hän huudahti:

"Kaikkihan unen mahdollisuudet, kaikki mielettömyyden houreet ja viinahullun järjettömyydet hän ovat sinun pääkopassasi koottuina. Minä luulen mieluummin että sinä, miten kansa täällä ajattelee, olet ollut vuoreen vietynä maanalaisten peikkojen luona, sillä lastenhuoneen sadut näistä eivät ole likimainkaan niin järjettömiä, kuin nuo kertomukset maanalaisesta matkastasi."

Minä pyysin häntä hartaasti ettei hän heittäisi kärsimystänsä, vaan antaisi minun lopettaa kertomuksen; ja huomattuansa ettei hän enään minua keskeyttäisi, jatkoin minä selvitystäni siitä mitä minulle oli edelleen tapahtunut maanalaisten parissa ollessani, kerroin hänelle monet vaihtelevat seikkailuni ja viimein kuinka minä olin tehnyt suurimman yksinvallan, mitä milloinkaan on maailmassa ollut olemassa. Kaikki tämä sai hänen yhä varmemmasti uskomaan, että minä olin joutunut noitien ja metsänhaltijojen käsiin, jotka olivat minun loihittaneet siihen määrään, että minä olin pitänyt tyhjät kuvitustuotteet täytenä totena. Sitä varmemmin todistaaksensa itsellensä, mitä vaikutuksia tuommainen loihittaminen saattoi tuoda mukanaan taikka kuinka pitkälle minun mielettömyyteni ulottui, rupesi hän minulta kyselemään autuaitten ja tuomittujen tilasta, elyseeiläisistä tasangoista [Kreikkalaisten ja Roomalaisten jumalaistaruston mukaan pääsivät sankarit ja hyväavuiset ihmiset kuoltuansa sinne suloista ja ihanata eloa nauttimaan] ja muusta tuommoisesta. Kun minä varsin hyvästi ymmärsin mitä hän tarkoitti, sanoin minä:

"Minä käsitan epäluulosi sangen luonnolliseksi, kun se, mistä olen puhunut, tietysti tuntuu satumaiselta ja tehdyllä, sillä niitä tapauksia, jotka minua ovat kohdanneet, saatetaan todella sanoa liian kummituksellisiksi, että niitä voisi kukaan ihminen uskoa. Kuitenkin minä vakuutan kaiken pyhyden nimessä, etten minä ole runoillut enkä lisännyt vähintäkään, vaan tarkasti olen pysynyt totuudessa ja esittänyt tapaukset juuri semmoisina kuin ne ovat olleet."

Minun ei sittenkään onnistunut saada häntä uskomaan, vaan hän käski minun lepäämään muutaman päivän niin tuo hämmennys, joka nyt aivoissani vallitsi, oli itsestensä katoava.

Häiritsemättömässä levossa vietettyäni kahdeksan päivää ystävänä asunnossa, millä ajalla me kokonansa olimme jättäneet historiani syrjään, katsoi hän minulla olleen tarpeeksi aikaa voittamaan mielettömyyteni, ja alkoi silloin taas ottaa maanalaisen matkani puheeksi. Hän toivoi niin viidennen

yksinvaltion kuin sen kaksikymmentä kuningaskuntaa nyt niin täydellisesti kadonneeksi ja haihtuneeksi kuin sumun tuulessa, ettei pienintäkään kaupunkia eikä kylää ollut siitä jäljellä. Mutta kun hän havaitsi että minä kerroin kaikki sekä kokonaisuudessaan, että sen pienimmät pikkuosat, sekä että minä, kertomukseni lopetettuani, nuhtelin häntä siitä itsepintaisuudesta, jolla hän minua epäili matkojeni suhteen, ynnä muistutin hänelle yhtä ja toista, jota hän itse oli nähnyt: että minä kaksitoista vuotta takaperin olin pudonnut tuonne vuoren rotkoon ja lopuksi että minä olin palannut takaisin vieraassa ja perin oudossa puvussa — rupesi hän tulemaan epätietoiseksi, eikä tietänyt mitään vastata. Ahdingossaan tahtoi hän nyt heittää kaikki tyyni sikseen, mutta enpä niin minä, vaan minä todistin hänelle, että hänen uskonsa noitiin ja peikkoihin oli paljon luonnottomampi ja mahdottomampi, kuin minun maanalainen matkani, sillä kaikki, mitä niistä kerrottiin, oli ainoasti unia ja akkavaen juoruja, kuin sitä vastoin useat kuuluisat filosofit pitivät luultavana että maa oli ontelo ja että sen sisuudessa löytyi toinen pienempi taivaankappale, mitä minun oma kokemukseni nyt vahvisti, koska minun täytyi uskoa omin silmin näkemääni, omin korvin kuulemaani sekä omin eloin elämäni. Näille syille hän vihdoin antoi perään, ja sanoi:

"Sinun lujtuutesi väittää sitä, jonka valhettelemiseen ei sinulla saata olla mitäkään ajateltavaa tai mahdollista syytä, on täydellisesti voittanut minun uskottomuuteni."

Sittekun hän siis oli antanut totuudelle perän ja oikeuden, käski hän minun vielä kerran kertomaan matkani kaikkine sivuseikkoineen. Erittäin häntä miellytti kertomukseni Natsaari-kiertotähdessä ja ennen kaikkea hän ihaili Pootua, jonka lait ja laitokset hänen mielestensä olivat niin viisaita, että ne kelpaisivat ojennusnuoraksi mille valtiolle tahansa. Hän käsitti myös nyt, ettei niin hyvin järjestetyn valtion hoitosuunnitelma saattanut olla hämmennettyjen ihmisaivojen keksintöä, sillä näitä lakeja saattoi mieluummin kutsua jumalallisiksi kuin inhimillisiksi; niinpä hän kirjoittikin kaikki muistoon, mitä minä hänelle kerroin, peljäten että muuten saattaisi jotain unhoittaa.

Saatuani hänen näin täydellisesti uskomaan elämäni kohtaloita rupesin minä ajattelemaan itseäni ja kysyin häneltä mitä hän arveli minulle, asioiden näin ollen, parhaaksi, taikka mitä menestystä hän luuli minun saavani odottaa kotomaassani tehtyäni näin suuria tekoja maanalaisessa maailmassa. Hän vastasi:

"Minun neuvoni on, ettet sinä ainoallekaan kuolevaiselle kerro mitä sinulle on tapahtunut, sillä siten sinä teet itsesi yleisen naurun ja pilkan esineeksi sekä kertomuksesi kaikenlaisen väentelemisen aiheeksi. Tunnethan sinä sitä paitsi pappiemme vainoamishalun? Kun he saattavat pannaan julistaa jo semmoisia, jotka rohkenevat väittää että maa se on, joka liikkuu ja että aurinko pysyy paikallansa, niin he varmaankin julistavat sinun jumalan kieltäjäksi ja kristittyjen yhteyden arvottomaksi jäseneksi, jos he saavat kuulla sinun puhuvan auringosta ja kiertotähdessä maan alla. Mitäpä meteliä *Rupertus*-maisteri jo yksinkin ruvennee pitämään? Kuinka hän ottaneekaan ruvetaksensa sinua vastaan jyrisemään? hän, joka viime vuonna tuomitsi erään miehen julkiseen hirttorangaistukseen ainoasti siitä syystä, että tämä väitti antipooiteja löytyvän. [Tämä sana on johdettu kahdesta kreikkalaisesta sanasta, jota merkitsevät vastaan ja jalka, ja tällä nimellä tunnetaan niitä ihmisiä, jotka eri maanpuoliskoilla asuvat samalla leveysasteella 180:n asteen erolla maantieteellistä mittaa, niin että ne kääntävät jalkansa kokonansa toisiansa vastaan.] Sinun hän aivan varmaan tuomitsisi polttoroviolle opistasi tuosta urheasta maailmasta. Sentähden minä sinua neuvon ja pyydän ikipitkiksi päiviksi pitämään kaikki salassa ja vielä jonkun ajan pysymään hiljaisuudessa täällä minun luonani."

Minä vaihdoin nyt maanalaiset vaatteeni muihin. Kaikki, jotka juoksivat Jerusalemin suutaria näkemään, lähetti Abelini matkoihinsa selittämällä että suutari jälleen oli kadonnut. Kuitenkin levisi huhu kaikkiin ympärillä oleviin paikkakuntiin, ja kaikista saarnatuoleista kaikui varoituksia ja ennustuksia uhkaavista onnettomuuksista, joita tämän ilmestyksen johdosta saatiin odottaa. Jerusalemin suutari, sanottiin, oli tullut Sandvigiin Jumalan vihan airueena kehoittamaan kansaa kääntymään; ja kun, niinkuin kaikki sen tietävät, huhu aina suurenee jota laajemmalle se leviää, sai tämäkin koko joukon lisäyksiä. Muutamat tiesivät kertoa, "että suutari oli julistanut maailman lopun olevan lähellä ja sanonut että kaikki ne ihmiset, jotka eivät ennen mittumaaria kääntyisi, olisivat ynnä kaiken muun kanssa tulella hukutettavat", ja muuta tuollaista. Nämä ennustukset saivat eräässä pitäjässä aikaan semmoisen hämmennyksen, että talonpojat jättivät peltonsa viljelemättä, koska heillä, kun maailman jo niin pian piti loppuman, ei enään ollut elon aikaa odotettavana. Mutta kun tämän seurakunnan provasti, Niilo-pastori, rupesi pelkäämään, että hän menettäisi kymmenyksensä ja muut papilliset saatavansa, antoi hän talonpoikain tietää, että maailman loppu ja viimeinen päivä oli siirretty seuraavaan vuoteen, niin että heidän varsin hyvin sopi ruveta tavallisia töitensä tekemään. Meille molemmille, minulle ja isännälleni, jotka yksin tiesimme kaiken tämän juoruilemisen syyn, soi tämä juttu monta naurun juhlahetkeä.

Mutta kun ei minun ajan pitkään täytynyt olla kätöksä toisten luona vaan täytyi lähteä ihmisten pariin, sanoi isäntäni minun ylioppilaaksi Trondheimistä, ja että minä joka olin hänelle sukua, nyt olin hänen luonansa vierailemassa. Sitte hän kiitteli minua niin lämpimästi, sekä suullisesti että kirjallisesti

Bergenin piispalle, että hänen korkea-arvoisuutensa lupasi minulle ensimmäisen avoimen rehtorinviran. Semmoinen virka oli juuri minun mieleeni koska sillä saatettiin sanoa olevan jotakin yhtäläisyyttä edellisen tilani kanssa, sillä eräässä suhteessa saatetaan koulunrehtoria pitää vastaavana hallitsevalle kuninkaalle, jos nimittäin pidetään opetustuolia valtaistuimena ja pamppua valtikkana. Mutta kun pitkä aika kului ennenkun mikään semmoinen virka tuli avonaiseksi, ja minun tarvitsi saada jotakin tuloja ellen minä tahtonut nälkään kuolla, päätin minä ottaa vastaan mitä tahansa. Onneksi kuoli Ristikirkon lukkari Bergenistä kohta tämän jälkeen, ja piispa antoi minulle tämän viran. Tämä saatettiin tosin pitää huononlaisena virkaylennyksenä sille, joka vähäistä ennen oli ollut niin monen valtakunnan hallitsijana; mutta kun ei mikään halvenna ihmistä niinkuin laiskuuden tuottama köyhyys, ja kun on tyhmää heittää maahan likaisen veden ennenkun tietää mistä puhdas on otettava, otin minä tämän suotuisen tarjouksen vastaan, ja elän nyt filosoofillisessa levossa päiväni kunnan lukkarina.

Kohta tämän muutoksen jälkeen ehdotettiin minulle kunniallista avioliittoa erään kauppiaantytären kanssa Bergenistä nimeltä *Magdaleena*. Minä kyllä mielistyin tyttönäpykkään; mutta kun oli luultavaa että Kvaaman keisarinna vielä oli elossa pelkäsin minä tekeväni itseni syypääksi kaksinaisavioliittoon, jos nyt naisin Magdaleenan. Mutta Abelini, jolle minun oli tapana uskoa kaikki, mikä sydäntäni rasitti, ei hyväksynyt tätä arvelevaisuuttani, vaan todisti niin lujilla syillä tämän pelkoni mielettömyyden, että minä lopuksi katsoin arveluni turhaksi ja nain tytön.

Tämän Magdaleenani kanssa olen minä nyt kuusi vuotta elänyt onnellista avioliittoa. Mutta en milloinkaan ole minä hänelle uskonut maanalaisia tapauksiani, vaikka minä tunnustan, että muisto siitä vallasta ja kunniaista sekä loistosta, joka kerran ympärilläni säkenöi, vielä on yhtä selvä ja joskus pistäytyy esille yksityisissä virkkauksissa taikka teoissa, jotka eivät sovellu minun nykyiseen asemaani.

Tämä avioliitto on minulle antanut kolme poikaa: *Kristerin*, *Jensin* ja *Kasperin* joten minulla kaikkiansa on neljä jos *Kvaaman* prinssi vielä on elossa.

ABELININ LISÄYS.

Niilo Klim eli vuoteen 1695. Kaikki rakastivat häntä hänen mallikelpoisen elämänsä tähden, ottamatta lukuun sitä, että Ristikirkon pappi joskus häneen suuttui hänen hiljaisen ja peräytyvän käytöksensä takia, luullen sen tulevan ylpeydestä. Minä, joka tunsin miehen aikaisemmat kohtalot ja suhteet, ihmettelin pikemmin sitä nöyryyttä, jota hän pienessä virassansa osoitti, hän, joka oli niin monta maata hallinnut. Toisten silmissä, jotka eivät tietäneet hänen alentumisestansa, saattoi hän kyllä näyttäkin vähän tuhmanylypeältä. Niinkauvan kun voimansa sitä sallivat, oli hänellä tapana vuosittain määrättyinä päivinä kavuta ylös vuorelle ja tirkistellä alas tuonne rotkoon, josta hän oli tullut ylös. Hänen ystävänsä huomasivat, että hän joka kerta palasi sieltä itkenein silmin ja oli aina koko seuraavan päivän lukuhuoneessansa varsin yksin, avaamatta oveansa kenellekään. Hänen vaimonsa on vakuuttanut, että hän usein on unissansa puhunut sotajoukoista maalla ja merillä. Kerran hänen mielihairautensa yltyi niin loitos, että hän käsketti Bergenin kaupungin päällikön oitis tulemaan luoksensa. Hänen vaimonsa luuli tämän mielenhämmennyksen tulevan liian ahkerista lukuharjoituksista, ja oli sangen levoton hänen terveytensä tilan suhteen, joka ei suinkaan ollutkaan tyydyttävä. Hänen kirjastonsa sisälsi parhaasta päästä valtiollisia teoksia, joista moni häntä soimasi, arvellen ettei semmoinen lukuaine lukkarille sopinut.

Tästä matkakertomuksesta löytyy ainoasti yksi kappale, jonka tekijä itse on kirjoittanut ja se on minun tallessani. Useamman kuin yhden kerran olen minä aikonut sen painattaa kirjaksi, mutta monet tärkeät syyt ovat tähän saakka minun estäneet sitä tekemästä.

End of Project Gutenberg's Niilo Klimin maanalainen matka, by Ludvig Holberg

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK NIILO KLIMIN MAANALAINEN MATKA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without

paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE

TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written

confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.